SINGRID UNDSET

PRIMĂVARA

PREMIUL NOBEL

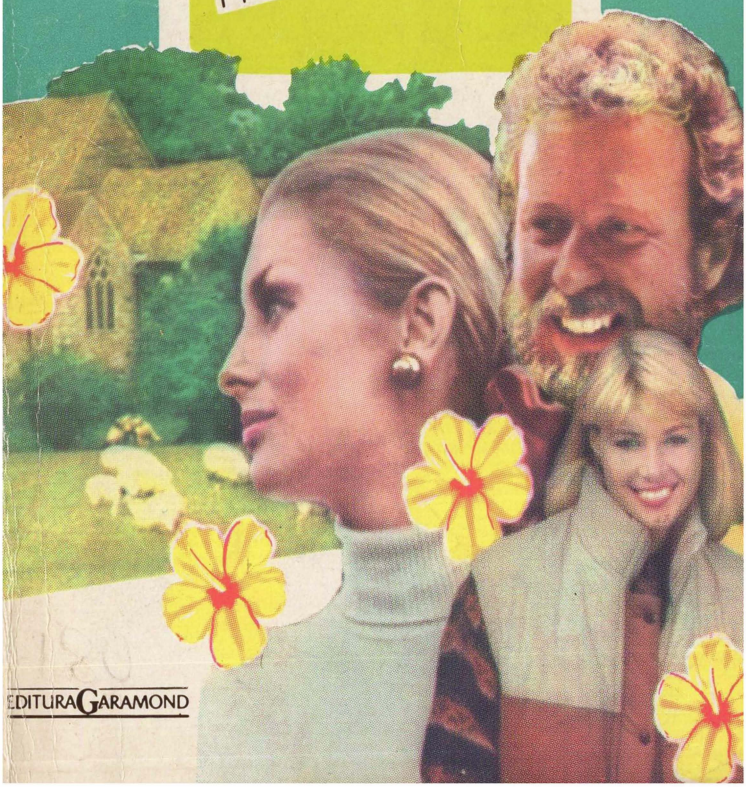

EDITURA GARAMOND

SIGRID UNDSET

PRIMĂVARĂ

BIBLIOTECA GARAMOND

Coperta :
CONSTANTIN POHRIB

Copyright versiune : Editura Garamond

ISBN : 973—9140—16—5

SIGRID UNDSET

PRIMĂVARĂ

Traducere :
ADRIANA BANTAȘ și VICTORIA MANOLIU

EDITURA GARAMOND
BUCUREȘTI, BULEVARDUL REPUBLICII NR. 68

PARTEA ÎNTÎI

I

Axel se plimba încoace și încolo prin fața băncii, așteptîndu-l pe fratele său.

Ploaia cădea fină și deasă. În spatele caselor se zărea muntele în ceață. Pe strada principală a orașului, casele de lemn, aproape toate cu două caturi, erau vopsite în culori deschise : cenușiu-gălbui, fumuriu și cafeniu. Mai departe, spre pod, o casă de piatră și cărămidă rupea această armonie, amintind cu tristețe că te afli într-un oraș mare.

„Dacă ar fi soare, își spunea Axel, mi s-ar părea chiar încîntător." Se uită la ceas : trecuse un sfert de oră de cînd aștepta.

În aceeași clipă, cățelușa de vînătoare a fratelui său i se fofilă printre picioare, făcu apoi cale-întoarsă și sări pe stăpînul ei. Torkild întinse mîna :

— Iartă-mă că te-am făcut să aștepți.

— Credeam, zise Axel, că voi, funcționarii de bancă, sînteți punctuali, măcar după terminarea orelor de birou.

Torkild spuse :

— Ia uite, ai început să vorbești daneza ! Va trebui să te apuci să vorbești din nou limba maternă, dragul meu.

— Limba maternă... Da, în fond, ai dreptate.

I se păru că toată proasta lui dispoziție se condensa într-un sentiment de tristețe și dé dezgust intens. De ce venise oare ? În sfîrșit, avea ocazia să spună ceea ce-l preocupa încă de dimineață :

— Ascultă, Torkild, n-aș vrea să-l jignesc pe tata... tu ce crezi, aș putea să mă duc pe munte cîtva timp ?

— Bineînțeles. Tata nu se așteaptă să rămîi în văgăuna asta toată vara.

— Desigur, răspunse Axel ușurat. De fapt, abia peste șase săptămîni îmi iau postul în primire.

— Chiar așa ! Cum să stai aici, să nu faci nimic timp de șase săptămîni, cînd nu ai nici o obligație ? Nimeni n-ar suporta...

Ajunseră la hotel. După ce-și scoaseră pardesiele, se așezară lîngă fereastră în sufrageria spațioasă, prost luminată și lugubră, nereușind încă să lege o conversație. Atunci se uitară pe fereastră la ploaia care nu mai contenea. În sfîrșit, Axel spuse :

— Deci mîine sosește Rose Wegner ?

— Da. Și Torkild roși ușor.

Axel continuă zîmbind :

— Mi-aduc aminte că în copilărie era tare frumușică. Merită să-ți petreci timpul făcîndu-i curte... numai dacă n-o fi deja ocupată.

— Habar n-am. De altfel, nu cred că ți s-ar mai părea atît de interesantă încît să-i faci curte.

Axel avu impresia că lui Torkild nu-i convenea acest subiect. Dar, fiindcă nu găsea un altul, continuă :

— Doamna Wegner a murit, nu-i așa ?

— Da, acum cîțiva ani.

Chelnerul le servi cina și, un timp, mîncară tăcuți. Apoi Torkild ridică paharul :

— În sănătatea ta ! Ai avut o idee bună că te-ai întors aici. Și tata s-a bucurat, poți să fii sigur de asta, adăugă el după o clipă.

— Crezi ? întrebă Axel, ridicînd capul. Chiar crezi asta ?

Torkild aprobă.

— Să știi că și tata a suferit c-ai lipsit...

Axel nu răspunse. Acum, cînd se ivise ocazia să vorbească despre familie cu fratele său, simțea că nu e în stare.

Fusese fericit azi dimineață, cînd Torkild îi propusese să ia masa împreună. Se gîndea că fratele lui, ca și el, dorește să vorbească deschis pentru a se cunoaște mai bine : erau frați, orișicît...

Și el avusese un cămin, cîndva ; și în toți acești ani, departe de ai lui, păstrase amintirea acestui cămin... așa cum fusese el. Da, își amintea de Hellerud.

Cît de bine își amintea el de ferma de la Hellerud : clădirea principală, care era albă și a cărei ușă dădea în curte, o altă casă, galbenă, în care locuiau fermierii, hambarele și dependințele vopsite în roșu, podul de cărămidă al unuia dintre hambare

umbrit de un frasin înalt, parii pentru uscarea fînului sprijiniți de frasin. În mijlocul curții trona un arțar ; își amintea cum, toamna, coroana lui devenea o văpaie strălucitoare în lumina crepusculară, în timp ce satul, aflat mai jos, era deja cufundat în întuneric. Iar arinii, de-a lungul rîului, își păstrau încă verdele lor proaspăt. Își mai amintea cum frunzele galbene cădeau ca o ploaie și se amestecau, sub roțile carelor, cu noroiul de toamnă ; vedea din nou frasinul, primăvara, cu florile lui de culoarea mierii risipite pe jos, acoperind iarba abia mijită. Da, cunoștea aproape fiecare firicel din această iarbă scurtă și deasă, urzicile care creșteau lîngă cocini, cărăruile ce duceau de la o poartă la alta, și povîrnișul... îl avea în fața ochilor, presărat cu fîn și urme de spice. Poate că, în momentele acelea, ochii lui erau atît de aproape de pămînt pentru că era atît de mic și pentru că sufletul lui fraged descoperea minunății peste tot, chiar și acolo unde creșteau urzicile.

Cît despre grădină... avea amintiri mai puțin clare. Își amintea doar că era plină de iarbă și lăsată în părăsire cu merii ei ale căror ramuri răsucite erau acoperite de licheni galbeni. O avea atît de neclar în minte poate fiindcă nici nu intra prea des acolo.

Pe cînd la fermă, în staule, în hambar, în grajd și în potcovăria de dincolo de cîmp ar recunoaște fiecare grindă, fiecare prag, fiecare scîndură din podea... Cît despre încăperile din casa părinților săi, nu și le amintea mai deloc. În schimb își aducea aminte de cei doi copii ai fermierilor, Marius și Even, de fermier și de soția lui, de argatul Anton și de bătrîna slujnică Emilie, mai bine decît de mama, de tatăl, de fratele și de sora lui ; probabil nu avusese prea multă afecțiune pentru ei în perioada aceea. Era ca un copăcel sălbatic, simțindu-se mai bine pe malul rîului, la poalele costișelor argiloase sau în pădurile din spatele fermei, decît acasă. Acasă nu era deloc plăcut : instinctul lui de copil, de pe cînd începuse să-și amintească, îl avertizase, fără îndoială, că familia era pe cale de a se dezbina. Părinții își trăiseră viața intens, nemaiavînd timp să se ocupe și de viața copiilor lor ; poate nici nu

fusese un adevărat cămin în timpul în care părinții conviețuiseră.

În perioada aceea, Torkild și Doris erau pentru Axel „cei mici". Mai tot timpul era furios cînd trebuia să-i ia cu el ; atunci se furișa, împreună cu băieții fermierului, de-a lungul gardului și se ascundea în pădure, în timp ce micul Torkild rătăcea părăsit, văicărindu-se și chemîndu-l.

Își aminti brusc de asta și ridică paharul pentru a ciocni cu fratele său :

— În sănătatea ta ! Ți-aduci aminte, Torkild, cînd Marius și cu mine ne ascundeam ca să nu ne jucăm cu tine ? De multe ori am regretat acest lucru...

— Nu-mi mai aduc aminte...

Axel avea unsprezece ani cînd familia s-a destrămat. Pe el l-au expediat la Hindevad, la proprietatea unchiului său din Danemarca ; de acolo a ajuns la alt unchi, la Copenhaga. În cele din urmă a fost trimis la o școală din Hanovra și apoi a lucrat la o uzină din Berlin ; tot timpul se simțise un dezrădăcinat.

Cu timpul, gîndul de a-și căuta o slujbă în Norvegia, în țara lui natală, devenise la el o idee fixă. În ziua în care obținuse acest post îi scrisese fratelui său... Și acum, stînd față în față cu acest frate, îi era rușine că scrisese acea scrisoare ; căci acest frate era un străin pentru el. Totuși îl iubise mult și simțise lipsa acestui frate, acestei surori... și chiar a tatălui său, în timpul anilor petrecuți în străinătate. La început, o bună bucată de timp, îl urîse pe tatăl său ; apoi ajunsese să-l judece cu totul altfel : sfîrșise prin a-și spune că, în fond, tatăl său avusese tot dreptul să-și trăiască viața așa cum găsise de cuviință. Cunoscînd familia mamei sale, acum, după ce ajunsese la maturitate, găsea destule scuze tatălui său.

În timp ce își beau cafeaua, cîțiva domni intrară în restaurant. Îl salutară pe Torkild și unul dintre ei, un omuleț cu fața rubicondă și cu părul galben, veni spre fratele său :

— Ia uite ! Chiar dumneata eşti, Christiansen ! Nu te prea vede omul pe aici. Ce faci toată ziua ? Coşi la gherghef ?

— Da, mai tot timpul, răspunse Torkild rîzînd.

Torkild făcu prezentările : doi ingineri, un şef de birou şi un director de uzină. Nu prea simpatici, după părerea lui Axel, care se întrebă dacă aceştia erau într-adevăr prietenii lui Torkild. În acelaşi timp îl frapă deosebirea dintre fratele său şi domnii aceştia precum şi dintre el şi majoritatea persoanelor pe care le întîlnise ; i se părea că silueta deşirată şi paloarea fratelui său aveau ceva degenerat ; mîinile lui cu degete subţiri erau de o albeaţă bolnăvicioasă.

Totul i se păru, dintr-o dată, straniu şi ireal : se rătăcise în acest orăşel de provincie, din Norvegia, pe care nu-l văzuse în viaţa lui, pentru a-şi regăsi căminul, familia, printre necunoscuţi... Într-adevăr, tatăl său, fratele şi sora sa, la care venise cu opt zile în urmă, erau chiar nişte străini pentru el, nişte oameni pe care-i cunoscuse cu o săptămînă înainte, pe care se străduia să-i considere rude. Iată ce gîndea el acum. Şi, de cînd apăruseră cei patru domni, atît de provinciali şi atît de banali, şi cînd îşi dădu seama ce fel de relaţii avea familia lui, socoti caraghioasă ideea lui de a se întoarce aici şi de a fi luat o hotărîre pripită.

— Nu pari să fii prea încîntat de oraşul nostru, zise Torkild în timp ce se întorceau prin ploaie.

— Mă întreb cum poţi să trăieşti aici, răspunse Axel.

— După cum vezi ! Doris are de gînd să-şi petreacă iarna la Copenhaga. Vreau să discut şi cu tata despre acest lucru. E invitată la unchiul Holger... dar, nu prea ştiu... adică... Nu-i cunosc deloc pe oamenii aceia. Am intenţia s-o înscriu la un curs de gospodărie. Cît despre mine, am făcut cerere pentru un post la Christiania. Sper să-l obţin. Banca unde lucrez eu acum colaborează cu această firmă şi mi-a dat o recomandare.

— Înseamnă că tata va rămîne singur, zise Axel.

— Nu văd de ce-aş mai rămîne aici.

Merseră un timp în tăcere. Fiecare aștepta de la celălalt să reia conversația. Torkild vorbi primul :

— Nu va fi mai singur decît e acum.

Axel se uită la fratele său.

— Da, viața aici este așa cum ai văzut-o zilele astea, zise Torkild.

— Nu te-am auzit vorbind cu tata decît doar despre muzică.

Torkild zîmbi :

— Și asta cred că nu te prea amuză ! Chiar tu spui că nu-ți place muzica. Și totuși, curios, mama era o bună pianistă.

— Poate e singurul lucru pe care l-au avut în comun, zise Axel. Muzica și apoi pe noi.

— Pe noi ? Torkild schiță un zîmbet. Noi... noi nu eram nimic pentru ei. Ne-au adus pe lume și ne-au lăsat în voia soartei. Tata nu se îngrijea de noi... iar mama nici n-ar fi putut s-o facă.

— Vezi tu, nenorocirea venea din faptul că semănau prea bine în anumite privințe.

II

Christiansen-tatăl își făcu apariția la cină. În seara aceea nu se vorbi despre muzică, de fapt nici nu se vorbi prea mult. Imediat ce termină de mîncat se ridică, o sărută pe fiica lui și se retrase.

Slujnica strînse masa. Axel se apropie de fereastră și privi afară.

— Urîtă-i vremea la voi !

— Ah, da ! zise Doris. Dacă era frumos ne-am fi putut plimba deseară cu barca în fiord.

Torkild privi și el.

— Vîntul bate dinspre răsărit, mîine o să fie frumos.

— Bineînțeles, pentru că sosește Rose, zise Doris rîzînd. Trebuie să știi, adăugă ea întorcîndu-se spre Axel, că Rose este marea dragoste a lui Torkild.

Acesta se întoarse brusc spre ea :

— Dar multe mai știi !

— Păcat ! zise Axel rîzînd. Mă gîndeam că s-ar putea să mă îndrăgostesc eu de Rose.

— Tu ? Nici în ruptul capului ! Ah, nu ! Rose n-o să-ți placă... ba chiar deloc.

— I-auzi ! Și azi dimineață nu mai conteneai cu laudele.

— Bineînțeles. Dar nu e genul tău, sînt sigură. E un sloi de gheață. Dar cunosc o fată, nu vrei să ți-o prezint ?

— De ce nu ?

— Se numește Eva Mönichen. Te vei îndrăgosti nebunește de ea. Ce zici, Torkild ? El nu poate s-o sufere. Eva este extrem de atrăgătoare... și e o pasionată. Axel, cred că tu semeni mult cu tata.

Torkild, care stătea lîngă fereastră, se întoarse brusc :

— Ți-am mai spus, Doris, că nu vreau să te aud vorbind așa.

— Te rog să mă lași în pace.

— Hai să găsim un mijloc de a petrece seara în mod plăcut, interveni Axel.

— Eu propun, zise Doris, să tragem perdelele din salon și să aprindem lampa... să jucăm cărți și să ne închipuim că e iarnă. Va fi încîntător.

— Am și whisky, zise Torkild. Avem apă minerală la gheață, Doris ?

— Nici o picătură, dragul meu. Dar apă de la robinet cîtă vrei.

— Bine. Hai să mergem în camera mea să bem acolo.

— E foarte plăcut la tine, zise Axel privind de jur-împrejur camera.

— Da, zise Doris, camera lui Torkild este singura plăcută din această casă. Se așează apoi pe un colț al divanului, cu picioarele încrucișate sub ea.

— Și a ta ar putea să fie la fel, dacă ai face ordine din cînd în cînd, remarcă Torkild.

— Doris, dar ce aud ? Camera unei fete ar trebui...

— Ei, camera unei fete... întrerupse Doris. Mie îmi plac camerele de băieți... și whisky-ul. Noroc, copii !

Torkild, răsturnat într-un balansoar, se uită la sora lui, scutură scrumul țigării și spuse cu un rîs forțat :

— Poți să fii sigură, fetițo, că n-ai să pleci în Danemarca atîta timp cît vorbești ca un copil. Trebuie să mai crești puțin.

Doris replică drăgălaș :

— Ei, Torkild, spun toate astea ca să ne mai amuzăm. Axel, tu înțelegi cît de tare mă plictisesc uneori ? Și atunci mă distrez tachinîndu-l pe Torkild, fiindcă el mă dojenește tot timpul. Dar el poate fi și foarte drăguț. Ar fi trebuit să te faci preot, Torkild, ți-ai fi păstrat castitatea.

— Doris !

Torkild sări ca ars ; Axel tresări.

Fata îi privi pe rînd sfidătoare. Apoi izbucni în plîns.

— Groaznic ! Groaznic !

Părăsi încăperea în fugă. Torkild ieși după ea. Axel o auzi plîngînd în hohote. Fratele ei căuta s-o liniștească. O clipă după aceea se întoarseră amîndoi. Doris își reluă locul pe divan. Își suflă nasul și-și șterse ochii cu o batistă mică strînsă în pumn.

— În sănătatea ta, Doris ! zise Torkild. Axel ciocni și el.

Doris zîmbi și acceptă cu plăcere o țigară din cutia pe care i-o întinse Torkild.

— În fond, fratele meu e un om drăguț, să știi, spuse ea adresîndu-se lui Axel.

Acesta examina camera. Arătă în direcția săbiilor de pe panoplie :

— Faci scrimă ?

— Da. Am făcut destul de multă într-un timp. Acum cîțiva ani era aici un locotenent, Moberg ; ne antrenam adesea.

— Și eu am făcut scrimă ; și eram foarte bun. Vrei să încercăm într-o zi ?

— Sigur că da, ar fi chiar amuzant, dar mi-am pierdut antrenamentul.

— Tu ești foarte bun la orice sport și ești și un vinător pasionat.

— Vă rog să nu vorbiți de vînătoare ! exclamă Doris. Detest !

Dar tinerii erau fericiți că au găsit un subiect despre care puteau vorbi evitînd astfel tăcerile, ezitările, stînjeneala.

Doris bea whisky, fuma și din cînd în cînd căsca.

— Sînteți îngrozitor de plicticoși ! Și cînd te gîndești că Rose e încîntată cînd vorbește de vînătoare cu Torkild. Anul trecut am crezut că e îndrăgostită de el fiindcă stătea ore întregi ascultîndu-l cum povestește.

— Cred c-ai face bine să te duci la culcare, spuse Torkild uitîndu-se la ceas. Altfel n-ai să te poți trezi mîine dimineață ca să mergem la gară.

— Da, imediat, dar mai dă-mi puțin whisky, te rog.

— Nu, nu ! Ai băut destul !

— O picătură doar !

Torkild mai turnă puțin, în silă. Fata bău.

— Ce curios ! Axel seamănă cu tata. Nu găsești, Torkild ? Are ochii căprui, nu seamănă deloc cu noi doi.

— Unchiul zicea că semăn cu mama, protestă Axel.

— Eu semăn cu ea, zise Doris. Nu-i așa ?

Și Torkild întări afirmația. Apoi adăugă după o ușoară ezitare :

— De aceea vreau să fii atentă... la multe lucruri.

— Și tu semeni cu ea, remarcă Doris.

— Da, știu asta.

Toți trei rămaseră pentru o clipă tăcuți.

— Haide, Doris, la culcare acum !

— Și voi ?

— Vom merge și noi imediat.

— Nu ți se pare prea nervoasă ? întrebă Axel după ce fata ieși din cameră.

— E isterică, răspunse fratele său legănîndu-se în balansoar. Apoi adăugă ca și cum ar fi meditat îndelung : Desigur, viața de aici nu-i face deloc bine.

— Firește.

Axel, șezînd pe divan, pipăia pernele. Erau brodate cu perle. Rîzînd, întrebă :

— E adevărat că brodezi ?

Torkild începu să rîdă ; celălalt îl privi mirat, apoi, molipsit de rîsul tineresc al fratelui său, începu și el să rîdă. Și pentru prima dată avură sentimentul că sînt mai aproape unul de altul.

— Ce vrei... eu nici nu vă cunosc bine. Dar poate vrei să te culci ?

— Ba nu, mai stai. Îmi pare bine că sîntem împreună. De obicei mă culc foarte tîrziu.

— Cred că te simți bine aici. Aí și pian...

— E pianul mamei. De altfel, toată mobila este a ei, din casa aceea... Și după o tăcere adăugă : Asta a fost camera mamei.

— Aici a murit ? întrebă Axel încet.

Îi răspunse printr-o înclinare a capului.

Și mai șoptit, Axel întrebă din nou :

— S-a sinucis, nu-i așa ?

Torkild lăsă capul în piept și mîna lui strînse brațul fotoliului.

— Credeam că știi...

— Am bănuit... într-o zi unchiul Holger a făcut o aluzie. Intuiam că mi se ascund niște lucruri. Căutau, de altfel, să ascundă de mine tot ce se petrece aici.

— Curios. Aveai, totuși, optsprezece ani.

— Cred că din respect pentru tata.

Mai bău puțin și adăugă :

— În vara următoare, cînd ați venit să stați cîtva timp la unchiul, aș fi vrut să vorbesc cu tine și... Mă simțeam întotdeauna atît de singur ! Dar știi că la vîrsta aceea ești sau sălbatic sau timid...

Își apropiară din nou paharele și băură în tăcere.

— Niciodată n-am avut ocazia să vorbesc cu tine despre mama, zise Axel. E atît de trist... Abia îmi amintesc de ea... Aveam doisprezece ani cînd am plecat de acasă. Îi duceam dorul... sau poate îmi închipuiam că mi-e dor de ea după ce am plecat de la voi. Mă necăjeam îngrozitor în fiecare an cînd venea vacanța și cînd unchiul îi scria să vină, iar ea refuza... De ce refuza întotdeauna ? S-ar fi putut

crede, totuși, că viața pe care o ducea în perioada aceea la Christiania ar fi determinat-o să se întoarcă la familia ei, împreună cu voi, și să se odihnească. Nu-i așa ?

— Cred că nu îndrăznea. Și apoi, nu vroia ca familia ei din Danemarca să afle drama prin care trecea, faptul că...

— Se droga ?

— Da. A început cu morfină, dar apoi, după ce și-a reluat viața alături de tata, a fost mai rău. Cred că așa se întîmplă întotdeauna cu morfinomanii. Cînd locuia pe strada Tereza a avut lungi perioade de ameliorare.

— Și apoi a fost... îngrozitor.

Mîinile lui Axel frămîntau pernele.

— Mama a încercat la un moment dat să se abțină. Biata de ea... Nu cred că tata i-ar fi putut fi de vreun ajutor, chiar dacă ar fi părăsit-o pe doamna Ritter. Uneori se încuia în camera ei cîte o săptămînă.

— Iar tu și Doris trăiați acolo...

— Da. Cînd i se întîmpla să se simtă mai bine, stătea de vorbă cu mine... sau cînta la pian. Dar cu o iarnă înainte de a muri nu mai cînta aproape deloc. Ba da. Îmi amintesc că a mai cîntat o dată imediat după Crăciun. Eram în camera ei, adică aici. Cînta o baladă de Chopin cînd a intrat tata : „Îmi dai voie să te ascult cum cînți, Regitze ?“ zise el. Îmi amintesc de toate astea fiindcă de mult nu-l mai auzisem pe tata spunîndu-i pe nume. După o clipă m-a rugat să ies. Din ziua aceea mama s-a simțit mai bine cîtva timp. Apoi a urmat prăbușirea... S-a apucat din nou... Și apoi a fost bolnavă, bolnavă mereu...

Rămaseră cîtva timp tăcuți, apoi Torkild continuă :

— Cred că a vrut să învingă acest viciu printr-un ultim efort. Apoi a înțeles că totul e în zadar. Nu se mai putea lipsi de această otravă... Atunci și-a tras un glonț.

Axel se uita fix la figura palidă a lui Torkild.

— Eu dormeam în față, la capătul culoarului, în camera în care dormi tu acum. Tocmai mă dezbră-

cam cînd am auzit împușcătura. Ușa mamei era încuiată, dar am coborît în goană, m-am urcat pe acoperișul verandei și am intrat pe fereastră. Am găsit-o prăbușită pe pat. A murit abia a doua zi, dar nu și-a mai recăpătat cunoștința.

Se ridică și se duse la fereastră.

— Cînd s-a împușcat nu era drogată. Cu o oră înainte venise în camera mea. M-a întrebat dacă am ciorapi sau rufărie de cîrpit. Apoi m-a întrebat dacă nu mă culc... Eu citeam. I-am răspuns c-am să mă culc. A vrut să mă sărute.

Torkild tăcu. Axel se ridică și făcu cîțiva pași spre el, dar se opri și rămase lîngă pian. Torkild plîngea încet, cu fruntea lipită de lemnul ferestrei.

Peste o clipă își reveni. Axel nu vedea decît silueta lui înaltă și neagră profilîndu-se în lumina vagă.

— De cîteva luni n-o mai sărutasem. Cînd s-a apropiat de mine m-am prefăcut că nu-i înțeleg intenția. Într-o zi îmi spusese să o sărut și eu abia i-am atins obrazul. Atunci mi-a luat capul în mîini și eu i-am spus : „Nu, mamă, nu mă săruta !“. Oh, Doamne, privirea aceea... ! Și cît am regretat apoi că nu i-am mărturisit motivul... Dar nu aveam decît șaisprezece ani... și știi cum ești la vîrsta asta.

— Da, la șaisprezece ani poți fi foarte crud.

— Nu, nu-i vorba de asta... Contractasem o boală și nu puteam să-i spun mamei.

Tăcerea se așternu din nou. În sfîrșit, Torkild vorbi și după timbrul vocii Axel ghici că fratele lui zîmbea.

— Tata a aflat de boala mea la opt zile după moartea mamei, cînd a dat peste medicamentele mele.

Iarăși tăcură. Axel se duse la fereastră. Norii despletiți fugeau goniți de vîntul care-i împingea spre apus. Cerul era parcă luminat de lună.

— Cred că ai dreptate. Mîine o să fie frumos.

— Da, și eu cred asta. Privește, mijesc zorile. Aici, nopțile sînt mai scurte primăvara decît în Danemarca.

Torkild se uită la ceas.

— Peste două ore răsare soarele. Ce faci acum, te culci ?

— Da. Și tu ? De altfel, trebuie să te duci să o aștepți pe domnișoara Wegner la trenul de la ora opt...

— Cred că am s-o iau și pe Doris.

— Rose avea zece ani cînd am văzut-o ultima dată, spuse Axel visător. Ei, atunci, somn ușor !

Torkild îl însoți pînă la ușă. Axel îi puse mîna pe umăr :

— Îți mulțumesc că mi-ai vorbit de toate astea... De mama...

Își strînseră mîna un pic stînjeniți.

Torkild stinse lumina și se așeză pe pervazul ferestrei. Aerul dimineții îl învălui ca o undă dătătoare de viață ; era proaspăt și saturat de mirosul caprifoiului care se așternea ca un covor verde și stufos pe acoperișul verandei de sub fereastra lui. Tînărul se simți pătruns de această prospețime care îl despovăra de duhoarea tutunului, de whisky și de stînjeneala care-l stăpînea pînă în adîncul ființei sale : regretul de a fi vorbit prea mult.

Cerul, aproape golit de nori, începuse să se albească. Se retrăgeau spre zenit ultimii nori albăstrii, iar la răsărit, deasupra fiordului, o dîră de ceață se înroșea o dată cu răsăritul soarelui. Marea era încă cenușie și agitată ; prin fîșîitul copacilor din grădină, prin clinchetul frasinului de lîngă gard și printre picăturile de apă prelingîndu-se de pe ramuri, se auzea vuietul surd al valurilor ce se spărgeau de mal.

O dată cu ivirea soarelui, toate culorile se estompaseră... Se făcuse ziuă, pajiștea era acum verde-gri, pădurea aproape neagră, munții de un albastru fumuriu... iar casele din Rokke, din partea cealaltă a fiordului, erau tot galbene, albe și roșii, dar fără strălucire.

„Cînd doarme, chipul ei trebuie să fie liniștit și proaspăt ca natura în zori..."

— Rose... aș vrea să dorm în brațele tale ! exclamă el într-un geamăt care se ridica spre ziua care se năștea.

Peste cîteva ore o va revedea. Această noapte nedormită în care dezgropase amintiri ce-l chinuiau îl pregătise pentru întîlnirea cu ea. Doar ei îndrăz-

nise să-i povestească toate astea. Și toată ființa lui se avînta spre ea și fremăta în așteptarea zilelor de vară pe care le va trăi.

Nu fiindcă se aștepta să se întîmple ceva. Deși erau atît de apropiați, niciodată nu se petrecuse nimic între ei. Nu se întîmplase nimic decît ceea ce simțea el.

Și fiecare din zilele ce aveau să urmeze va fi plină de evenimente deosebite pentru el... Pentru ea, însă, zilele vor trece cînd înveselite de soare, cînd întristate de ploaie ; ea își va aminti de băile din fiord, de culesul afinelor și de zilele în care mergeau la pescuit, cînd aprindeau focul pe una din insulițe pentru a-și fierbe cafeaua. El, din toate acestea, își va aminti ce frumoasă era Rose cînd, pe jumătate ascunsă în zmeuriș, întindea brațele ei firave pentru a culege fructele ; iar din nopțile senine petrecute prin insule el nu va păstra decît amintirea ochilor ei senini, expresia aceea de detașare cînd privea marea liniștită, și părul ei luminat de flăcări. O va vedea cutreierînd grădina, însoțită de Doris, purtîndu-și părul ud și întunecat de apa mării, răsfirat pe umerii ei delicați. Și își va mai aminti cum inima îi bătea cu putere mereu, mereu, mereu, zi și noapte, de cît de mult își dorea să se prosterneze în fața ei și să-și caute refugiu în brațele ei.

Și în fiecare noapte nedormită se va gîndi : „Poate mîine, mîine poate îi voi spune !“. De s-ar ivi un prilej să-i poată mărturisi totul ! Dar nu. Nu se va întîmpla nimic. Ea va fi dulce, proaspătă și luminoasă ca o dimineață de vară, drăguță și grijulie ca o soră. „Ea știe că o iubesc fiindcă nu m-am putut abține să nu i-o spun. Dar dacă ea nu știe ce înseamnă a iubi...“

Îi spusese : te iubesc, dar cum ea nu înțelegea sensul acestor cuvinte, el, dintr-o oarecare pudoare, nu îndrăznea să i-l explice. O dorea cu aceeași intensitate cu care își dorise să devină ca ea dar nu reușise. De cînd o cunoștea, Rose întruchipase toate aspirațiile lui, tot ceea ce visase el cu ardoare, cu desperare. Începu s-o dorească : i se părea că dacă va izbuti s-o strîngă în brațe, va avea iluzia că îmbrățișează tot ce-și dorise odată cu furie, cu ură,

în copilărie, cînd ani în șir a fost lipsit de căldura unui cămin, dar și cînd era copleșit de desperare și de rușine.

Jos, în sufragerie, pendula bătu ora trei. Mai avea trei ore de somn. Plecă de la fereastră.

Camera, în lumina palidă a dimineții, nu era deloc atrăgătoare : o sticlă goală, pahare murdare, fața de masă pătată, mucuri de țigări și scrum peste tot, pînă și pe sfeșnicele pianului și pe covor. Văzînd toate acestea îi fugi somnul. Își luă bascul. Cățeluța Tösa, care pînă atunci dormise într-un fotoliu, începu să țopăie în jurul lui. Torkild o potoli, coborî scara fără zgomot și ieși.

De-a lungul drumului care traversa cîmpul, ploaia culcase tufele de flori galbene și albastre ; o rază de soare lumina vîrful costișelor din spatele caselor. Totul respira prospețime și liniște. Cînd intră în pădure, unde ploaia adunase acele de pin în dîre mici care brăzdau poteca, se auzi ciripitul slab al păsărelelor. Mușchiul și bălăriile îmbibate de apă ajungeau pînă în fundul văii. Culese, în drum, un pumn de afine... Gustul lor, după whisky și tutun, i se păru delicios. Cățeluța alerga în jurul lui adulmecînd peste tot. În locul unde pădurea arsese, soarele lumina deja vîrful brazilor. În sufletul lui se treziră din nou speranța pe care o nutrea de ani de zile și bucuria aceea semeață și resemnată. Oare n-ar fi trebuit să fie fericit ? Pentru toate cîte existau, pentru însuși faptul că Rose era așa cum era și că el putea să se bucure și s-o iubească... Și pentru că, peste cîteva ore, o va revedea, o va avea lîngă el, îi va auzi glasul, îi va atinge mîinile, o va contempla pe ea, care era tot ceea ce putea să existe în lume mai minunat. Dar nu se va întîmpla nimic. Ba da, se va petrece totuși ceva, se va petrece totul în afară de ceea ce dorea el. Și dacă tot ce fusese între ei însemna acum prea puțin pentru ea, va putea oare, într-o zi, să însemne mai mult ? Acest lucru neînsemnat va fi pentru el ultimul gînd în clipa morții...

Torkild închise ochii pentru o clipă. Vesel și încrezător, se lăsă în voia amintirilor... O seară de primăvară în salonașul doamnei Wegner, în strada

Sten. Ultimele raze ale soarelui strălucitor pătrundeau prin fereastră mîngîind muşcatele învăpăiate şi apoi pălind pe delicatele şi albele mobile Empire, a căror mătase, uzată şi rărită, fusese pe vremuri verde. Încăperea era inundată de mirosul proaspăt şi acrişor al frunzişului abia trezit la viaţă şi al florilor de primăvară care împodobeau vazele şi bolurile risipite cam peste tot. Pe masa de lucru, de lîngă fotoliul în care şedea Rose, se afla un bol plin cu violete. Îşi amintea de raza timidă a soarelui care apunea şi care îi aurea părul strălucitor, obrajii rotunzi de copil, gura ei ca o fragă, ochii în care toată lumina se aduna ca într-o apă liniştită. Taiorul simplu de culoare închisă reliefa trupul ei fragil şi feciorelnic, cam firav, dîndu-i un aer de fetiţă.

După amiază se plimbaseră împreună de a lungul rîului Gausta, iar Rose culesese flori. Vremea era închisă şi din cînd în cînd simţeau atingerea picăturilor de ploaie. Anemonele se întindeau pînă la poalele munţilor ruginii, formînd un covor vesel, verde, presărat cu pete albe, care aluneca spre rîul străjuit de trunchiurile cenuşii ale arinilor.

Rose vorbise tot timpul drumului... aşa cum făcea uneori... numai pentru el. Doar el cunoştea neliniştea şi înfrigurarea care se ascundeau sub înfăţişarea ei blîndă şi calmă. În ziua aceea, poate din cauza anotimpului, a vremii, a cerului cenuşiu, a floricelelor palide tremurînd sub ploaie, a aburului greu şi a forţelor care însufleţesc pămîntul şi plantele, se trezise în ea o mare tristeţe : angoasa de a vedea cum trec zilele şi cum energia ei rămîne zăgăzuită. Sau, mai degrabă, corpul ei sănătos era cel ce se revolta împotriva lîncezelii... împotriva zilelor lungi de lucru în timpul cărora degetele ei trebuiau să apese clapele maşinii de scris ; în momentele acelea mintea ei lucra, dar muşchii erau condamnaţi la repaus şi circulaţia sîngelui se încetinea.

Da. El înţelegea : tristeţea fetei era de fapt revolta trupului ei sănătos, în timp ce tristeţea lui era aceea a bolnavului lipsit de speranţă. O ascultase pe Rose în tăcere, copleşit de regretul că nu se întîlneau nici măcar în suferinţă. În timp ce se întor-

ceau spre casă, norii se desprindeau de orizont, soarele se strecura pe sub bolta cenușie și razele lui lungi și oblice atinseră pe tînăra fată ca o binecuvîntare, gîndi el. Cînd intrară în căsuța cea mică, în care locuia cu mama ei, încăperile erau inundate de lumină ; în timp ce se aflau ea lîngă fereastră, în plin soare, iar el în umbră, pe canapea, cedase unui impuls neînțeles și-i spusese tot ceea ce-i spusese și fratelui său acum cîteva ceasuri.

Cînd sfîrși de povestit, rămaseră tăcuți. Prin ferestrele deschise, aerul de primăvară intra în valuri, aducînd mireasmă de pămînt reavăn și glasurile copiilor ce se jucau pe stradă. Deodată Rose se ridică. Veni la el, îi luă capul în mîini și-l sărută mai întîi pe frunte, apoi pe gură.

Nu rostiră nici un cuvînt. Torkild căzu în genunchi în fața ei și rămase cu obrazul lipit de coapsa fetei.

Apoi o auzi pe doamna Wegner băgînd cheia în ușa de la intrare și atunci se ridică în grabă.

Mama lui Rose intră, îi salută și-l întrebă dacă n-ar vrea să ia cina cu ele. Torkild răspunse că nu poate deoarece nu-și făcuse lecțiile pentru a doua zi. Abia își dădea seama ce vorbește. În încăperea în care se strecura întunericul, le vedea, ca o imagine în afara timpului și a spațiului și ca un simbol al întregii lui vieți, pe cele două femei : una, cea pe care o iubise toată copilăria lui, iar cealaltă, pe care ar iubi-o întreaga lui viață.

I se părea că seara aceea, clipa aceea reflectau toată viața lui de pînă atunci și-i hotărau viitorul. Înțelesese acest lucru și simțise orgoliul adolescentului în fața destinului. Ca un copil, gîndul îl dusese imediat la colegii lui de la școala de înalte studii comerciale și la ce-ar fi spus ei dacă ar fi aflat. Pentru ei n-ar fi însemnat nimic... În materie de aventuri, lor le trebuiau lucruri mai puțin nevinovate decît sărutarea frățească a unei prietene din copilărie. El își întîlnise destinul, îl recunoscuse și-l acceptase. Acum, după ce devenise bărbat, evenimentul își păstrase întregul caracter profetic. Iar dacă într-o zi, și de acest lucru nu se îndoise niciodată, Rose ar deveni soția lui, ar fi împlinirea acelei seri. La sfîrșitul vieții va considera că ziua în care

îi dăruise dragostea lui era mai importantă decît aceea în care Rose i se dăruise.

Simțurile lui Torkild se treziseră prematur fiindcă băiatul se gîndise mereu la relațiile dintre tatăl și mama sa. Păstra din acea perioadă, în care curiozitatea lui de băiețel îl împingea să afle totul, o amintire de coșmar, în care se amestecau voluptatea cu remușcările și promisiunile urmate de înfrîngere și rușine. În vara dinaintea morții mamei sale, întorcîndu-se dintr-o excursie cu niște colegi mai mari decît el, se opriră în Christiania. Într-o seară, după ce băuseră mai mult, s-au dus la un bordel.

Încă de pe atunci, dragostea era pentru el sentimentul pe care-l avea pentru Rose. O visa cu ochii deschiși, își imagina dialoguri, întîmplări, dar toate aceste visări rămîneau în sfera imaterialului Într-adevăr, pentru el dragostea era ceva imaterial. Din această lume senină și melancolică a viselor, în care o adora pe Rose, excludea cu înverșunare tot ceea ce pricinuise tristețea vieții lui de copil și chinul trupului său : dorința. Da, i se părea că paradisul viselor lui, fericirea și frumusețea ar fi pierdute și pîngărite-dacă, în gîndurile lui, ar atinge-o pe fată altfel decît cu mîini pioase și tremurînd de devoțiune ; tot ce-și putea permite era doar să-i atingă obrajii și mîinile cu o sărutare timidă.

Contractase o boală și se simțise pierdut. Crezuse că, mai devreme mai sau tîrziu, va sfîrși ca și mama sa. Dar asta nu schimba cu nimic relația cu Rose. Viața lui, de cînd începuse să-și dea seama, fusese un șir neîntrerupt de întîmplări oribile și brutale. Ea, însă, trăia într-o altă lume ; îi despărțea o prăpastie și doar cu visul putea să treacă dincolo.

Îl sărutase. În clipa aceea, trupul lui devenise o văpaie. Prăpastia dintre ei dispăruse : îi luase capul în mîini, îi simțise trupul lipit de al său ; în timp ce era îngenuncheat în fața ei înțelesese că trăiau amîndoi același vis și că putea s-o ia în brațe și s-o strîngă la pieptul său, pe ea care era frumusețea, puritatea, prospețimea și liniștea. Acest trup de fată, cald și plin de viață, era acea realitate minunată pe care și-o dorise dintotdeauna.

În seara aceea nu se întoarse acasă... Străbătu drumurile pe care le parcurseseră împreună. Noaptea era senină și rece ; cerul era verde-gălbui ca vinul de Rhin, iar munții împăduriți se profilau negri și sfîșiați de vîrfurile brazilor ; ici-colo, cîte un copac răzleț își etala împletitura lui de ramuri pe cerul senin. Torkild mergea pe fundul rîpei și, pe cînd își croia drum printre tufișuri, urcînd în lungul rîului spre izvor, frunzișul proaspăt îi izbea fața, udîndu-l și amețindu-l cu miros puternic de sevă. Aerul era rece și saturat de o umiditate în care se simțeau fumul slab al ierburilor arse și mirosul pămîntului și al reînnoirii naturii ; îi pătrundea hainele, i se prelingea pe piele ca o baie purificatoare și mîntuitoare. Mai sus, pe o costișă, se aruncă la pămînt ; fața și ochii lui striviră covorul de anemone, iar buzele sale se lipiră de huma umedă. Niciodată nu se gîndise la faptul că întreaga frumusețe a vieții era creată tocmai de trup și de simțuri. Sufletul nu putea să-și închipuie raiul dacă trupul și simțurile n-ar percepe cele înconjurătoare... Florile din paradis seamănă cu surorile lor mai umile de pe pămînt, îngerii intonează cîntece compuse pentru ei de către oameni ; toată măreția apocalipsei, aurul, perlele, ametistele și agatele care împodobesc cărările, porticurile și zidurile au fost duse de oameni în cer, de pe pămîntul lor hulit și minunat... Tot prin simțuri percepea frumusețea proaspătă și pură a acestei nopți de primăvară, aerul înmiresmat, candoarea florilor, lumina imaterială a cerului, cîntecul sturzilor din pădurea Gausta, susurul rîului de la poalele costișei unde visa el. Iar frumusețea, bunătatea și prospețimea femeii pe care o iubea erau la fel de pămîntești, la fel de reale ca toată urîțenia vieții lui. Mergeau unul lîngă altul, pe același pămînt, și atît de aproape, încît buzele lor puteau să se unească într-un sărut.

Cînd ajunse la malul mării, soarele aruncase un pod luminos peste fiord. Torkild se dezbrăcă și rămase în bătaia razelor ; apoi, cu spatele lipit de peretele neted al stîncii, își dădu drumul încet în apă. Algele îi înlănțuiră picioarele, iar el se lăsă în voia

lor. În jurul stîncilor ele formau o adevărată prerie submarină cu reflexe aurii. O clipă se odihni pe ele. Apoi, cu mișcări energice, înotă spre larg.

III

Prima amintire a lui Torkild despre Rose era legată de o duminică de vară în care el și Doris, însoțind-o pe mama lor, se duseseră în vizită la familia Wegner. Avea impresia că o mai întîlnise cîndva : într-un an, cînd părinții lui erau încă împreună, doamna Christiansen petrecuse o vară în Danemarca cu cei trei copii ; acolo, una din mătușii le spusese să meargă la Nyborg să vadă o mică norvegiancă „tare drăguță". Îi rămăseseră în minte niște imagini legate de vizita aceea : o casă veche, burgheză, în vecinătatea castelului, o stradă întortocheată și însorită, paralelă cu un canal cu apă verde și stătută, străjuită de trestii ; în partea cealaltă a canalului, în umbra copacilor aplecați deasupra apei, înotau lebede. În spatele casei familiei Vogelius se afla o curte mare în care iarba creștea printre pietre, grajdurile și antrepozitele care formau adevărate ascunzători, depozitul de turbă, hambarul cu fîn și curtea de păsări. Dar în ziua în care veniseră în vizită, în trăsura aceea frumoasă trasă de doi cai superbi, cu harnașamente strălucitoare, nu-și amintea s-o fi văzut pe Rose.

De fapt, prima dată a văzut-o cînd el și Doris locuiau la Christiania împreună cu mama lor...

În toamnă plecaseră din Hellerud. Mutatul îi lăsase o amintire vagă, asemănătoare unui vis urît. Cei trei copii nu înțelegeau ce se petrece în jurul lor. Doar Torkild intuise că se întîmplă ceva îngro-

zitor și se temea să afle ce anume. O auzise pe slujnică, pe cînd el stătea la fereastra din camera copiilor, spunînd unor oameni din curte : „Bieții copii... Ce părinți mai sînt și ăștia !...". Atunci plecă de la fereastră și se ascunse pe culoar de teamă să nu audă mai mult. Tremura de fiecare dată cînd surprindea privirea aceea compătimitoare pe care o aveau toți cînd se uitau la ei, sau cînd auzea pe cineva adresîndu-li-se lor, copiilor, cu voce blîndă, aproape plîngăreață, și chiar cînd slujnica îi chema la masă. Era aceeași teamă care-l cuprindea în bezna serilor de iarnă cînd ieșea din camera copiilor și trebuia să coboare scara pînă la etajul întîi. Înainta bîjbîind de-a lungul culoarului întunecos, temîndu-se la fiecare pas că va vedea podeaua despicîndu-se și el va cădea în gol cum i se întîmplase odată, cînd era mic.

Într-o zi aflase că tatăl lor plecase și nimeni nu răspundea atunci cînd Doris întreba unde este. El, Torkild, înțelesese că nu trebuie să pună întrebări. Peste cîtva timp, într-o dimineață, au fost chemați în sufragerie : sosise fratele mamei lor, unchiul din Danemarca la care petrecuseră vacanțe atît de frumoase. Masa din fața lui era încărcată cu daruri pentru ei... Dar, cu toate acestea, Torkild presimți că sosirea unchiului nu prevestea nimic bun. Iar cînd unchiul și mama lor se închideau ore în șir în salon sau cînd se plimbau străbătînd în lung și-n lat grădina neîngrijită și plină de frunze uscate, alungînd copiii cînd se apropiau de ei, lui Torkild i se strîngea inima de îngrijorare. Într-o seară, în camera copiilor, Axel, a cărui frunte înaltă și bombată de om încăpățînat, brăzdată de o cută sub claia de păr țepos îl făcea să semene cu un tăuraș mînios, repeta întruna : „Nu vreau să plec cu el !". Slujnica îi povesti lui Torkild că unchiul o să-l ia pe Axel cu el în Danemarca. A doua zi, Axel, foarte mîndru de această călătorie, vorbea pe un ton plin de importanță frățiorului și fiilor fermierului despre nenumăratii cai ai bunicului său. Axel părăsi, deci, și el casa. Într-o bună zi i se spuse lui Torkild că vor pleca, el și surioara lui, împreună cu mama lor, la Christiania. Se bucură foarte tare :

urmau să ia trenul și asta era într-adevăr amuzant.

Se trezi într-o încăpere mare în care mobila era îngrămădită într-un colț împreună cu tot felul de bibelouri și hîrtii de împachetat. În fața ferestrei, lîngă sofaua pe care dormise, era agățat un șal maro, care acoperea doar o parte din ea, în timp ce a doua fereastră nu era acoperită cu nimic. O lumină mohorîtă și cenușie umplea încăperea ale cărei ziduri decolorate purtau nenumărate urme de cuie și de tablouri. Zgomotul trăsurilor care străbăteau strada ajungea pînă la urechile acestui copil care crescuse la țară. Alergă la fereastră ca să descopere orașul pe care fusese atît de nerăbdător să-l vadă. Chiar în fața lui se afla o casă enormă, cu fațada de un alb murdar și plină de ferestre. Deși la unele dintre ele se vedeau flori, copilul găsi că această casă seamănă cu o închisoare, așa cum și-o imagina el : de fapt erau locuințele muncitorilor.

Ieși din apartamentul în care mobilele și lăzile zăceau peste tot și coborî pe o scară cu treptele uzate care mirosea îngrozitor de urît : la fiecare palier se aflau closete. Pe zidurile verzui erau mîzgălite nume și cuvinte obscene. Aruncă o privire în curte : era pietruită, iar în fund se afla o casă și mai urîtă decît cea în care locuiau ei. Aerul era greu... I se făcu foame ; cînd îi spuse mamei lui, ea îi răspunse că nu avusese timp să cumpere nimic. Ieși încet pe poartă și se trezi în stradă.

I se păru nesfîrșită ; casele de piatră imense, solide și cenușii păreau gata să cadă pe el și să-l strivească. O luă încet de-a lungul străzii și senzația aceea de apăsare îl părăsi. În vitrinele prăvăliilor era mai multă ciocolată decît își imaginase c-ar putea exista. Alte vitrine erau pline de jucării, iar la o tutungerie cărțile poștale ilustrate stăteau alături de pipe și bastoane. Casele erau mult mai înalte decît cele din Nyborg și apoi totul era mult mai interesant aici, fiindcă aici locuia el. Privi îndelung fiecare vitrină în parte, uitînd pentru o clipă tot ce-l necăjise pînă atunci.

Tot mergînd ajunse la ultima casă ; în capătul străzii se afla un teren viran împrejmuit cu un gard înalt de uluci. În spatele acestui teren se ridi-

cau niște dealuri mici pe care se zăreau cîteva ferme răzlețe. Nu semăna nici cu satul de unde plecase, nici cu orașul așa cum și-l închipuise el... și se simți ușor dezamăgit. Descoperi o gaură în gard prin care ieși în cîmp. Iarba era rară și vestedă, călcată în picioare de cei care-și croiseră cărări spre dealurile din depărtare. Un pîrîu curgea în fundul unei viroage mărginite de arini înalți ; cînd coborî îl izbi aspectul neplăcut al locului : peste tot zăceau gunoaie, ziare vechi îngălbenite și excremente. Apa pîrîului era murdară și mirosea urît. Pe malul celălalt, vreo trei bărbați stăteau întinși, nemișcați ; deodată îi trecu prin minte că oamenii aceia fuseseră asasinați, că erau morți deoarece el își închipuia că într-un oraș oamenii se omoară între ei cu destulă ușurință. O luă repede din loc și alergă într-un suflet pînă acasă.

De la distanță o zări pe Doris ; i se păru atît de mică lîngă casele mari și cenușii. Ea îi strigă să vină la masă. În bucătărie văzu o doamnă pe care n-o cunoștea desfăcînd niște pachete frumos ambalate. Niciodată nu mai mîncase lucruri atît de bune : bulete de carne, pîine albă, cacao și struguri. După ce termină de mîncat se apucă să le ajute pe doamna aceea și pe mama lui : le dădu pe rînd cleștele, sfoara, cuiele și ciocanul, despachetă și el, făcu ordine. Doamna i se adresa : „Mulțumesc, dragul meu“ și „Torkild, vino, te rog, aici“. Era foarte distinsă și foarte politicoasă. Vorbea daneza ca și mama lui. Era mama lui Rose.

Cînd veni primăvara, într-o duminică se duseră în vizită la doamna Wegner. Străbătură bună parte din oraș și ajunseră, în sfîrșit, într-un cartier pe care el nu-l cunoștea. Pînă atunci nu văzuse din oraș decît strada Tereza, unde locuiau ei, și strada Sălciilor, pe care mergea în fiecare dimineață ca să ajungă la școală. Cartierul în care se aflau acum arăta cu totul altfel : dădea impresia de bogăție, oamenii erau veseli, casele erau frumoase, adevărate vile înconjurate de grădini. Unele aveau chiar fîntîni arteziene, iar el și Doris rămaseră mult timp cu ochii la ele. Plante agățătoare ascundeau fațadele vilelor ; se zăreau și perdele frumoase la ferestre și

ghivece cu flori. Ajunseră pe o stradă scăldată în soare și albită de un praf ca de cretă. Pe o parte erau vile frumoase și grădini bine îngrijite, iar pe partea cealaltă începea muntele cu pini și brazi răzleți ce se profilau pe cerul de vară mătăsos și senin. Pe lîngă ei trecu o căruță de brutărie, vopsită în roșu, iar el, împins de un sentiment de revoltă, nici el nu știa împotriva cui, poate pentru că nu aparținea acestei lumi nepăsătoare și orgolioase, alergă și se agăță în spatele ei, în timp ce mama sa îl striga desperată. Pe veranda uneia dintre vile apăru o fetiță în rochie albă : era Rose și acolo locuia ea.

Mobila din salon era albă și tapisată cu mătase. Copiilor li se aduse ciocolată fierbinte. Doamna Wegner își purta părul șaten strîns într-un coc în care-și prinsese o agrafă de aur în formă de săgeată ; era îmbrăcată într-o rochie albă, vaporoasă, de vară. În fața ei, pe sofa, ședea mama lui... părul ei cărunt venea ca două aripi care-i încadrau figura galbenă și ridată ; pleoapele îi erau subțiri și încrețite pe ochii mari albaștri, injectați, iar buzele, groase și cărnoase, erau vinete și crăpate. Purta pelerina ei brodată cu perle, singura haină cu care o văzuse în toți acești ani la Christiania ; în soare, această pelerină avea reflexe verzui, iar în unele locuri broderia se desfăcuse și perlele atîrnau și se legănau la capătul ațelor. Ca de obicei, își pusese mănușile negre ale căror degete, la vîrf, se albiseră și se subțiaseră.

După ce-și băură ciocolata, copiii primiră încuviințarea să meargă să culeagă coacăze în „pădure", un mic pîlc de arbori rămași în picioare și în jurul cărora se ridicaseră gardurile albe ale grădinilor. Pinii nu mai aveau decît un mic smoc de crengi în vîrf, iar scorușii, aproape desfrunziți, își arătau trunchiul scorojit de tălpile copiilor care tot timpul se cățărau pe ei. Tot ce fusese verde — copaci, tufișuri — era acum sfîrtecat, doar măceșul reușise să-și păstreze în vîrf cîteva flori roz-pal. Copiii găsiră cîteva coacăze ; Rose înșiră și ea niște coacăze, niște fragi și afine pe fire de paie. Reuși să

umple două paie întregi. Cînd au ajuns acasă, fata oferi cu drăgălășenie un șirag mamei lui și celălalt doamnei Wegner. De fiecare dată cînd ea se apleca, Torkild îi vedea chiloțeii albi și-i venea s-o atingă ușor cu un bețigaș ; la încheietura genunchiului se vedea o fîșie de piele albă ca laptele.

Ce va fi simțit mama sa, îmbrăcată cu pelerina ei brodată cu perle și uzată, aflîndu-se în vizită la fiica negustorului Vogelius, într-o casă ca asta în care fiecare obiect părea ales din tot ce exista mai frumos și mai rar, pentru a servi drept cadru frumuseții și fericirii stăpînei casei ? Cînd era foarte tînără și trăia în Danemarca, la castelul Hindevad, Regitze Hammerich venea în vizită la prietena ei care locuia la Nyborg, într-o caleașcă somptuoasă. Nici unul din cei care o cunoscuseră atunci pe domnișoara Frédérique Vogelius nu găsise nefiresc că ea putuse să obțină în viață tot ceea ce oferă banul și dragostea. Trecea drept cea mai frumoasă fată din Fionia și de la vîrsta cea mai fragedă fusese răsfățată și alintată. Toți tinerii de familie din Nyborg și din împrejurimi fuseseră îndrăgostiți de ea ; toată lumea îi tolera capriciile și butadele, iar cînd se căsători în Norvegia se vorbea în Fionia de marea dragoste a soțului ei pentru ea, de bogăția și de splendoarea casei ei și toată lumea găsi normal ca Rose-Frédérique să-și aleagă o altă țară în care să ducă o existență plină de satisfacții.

Rose semăna cu mama ei și totuși se deosebeau foarte mult. Dacă le priveai vedeai că au aceleași trăsături : fetița avea figura mamei ei, părul și ochii acesteia. Era la fel de frumoasă... dar frumusețea ei nu avea strălucire.

Doamna Wegner își păstră întregul farmec pînă la sfîrșitul vieții, iar lui Torkild i se păru și mai frumoasă atunci cînd se văzuse nevoită să se mute în camerele acelea mici din strada Sten, în vecinătatea casei lui.

Tatăl lui Rose muri rapid de pojar și nu apucă să lase nimic văduvei. Cînd Torkild află acest lucru, rîse la început, atît de neverosimil i se părea : și el avusese pojar, era o boală de copii, și nimic nu i se părea mai absurd decît faptul că acest bărbat înalt

și frumos, care fusese tatăl lui Rose, murise din asta, și că Rose și mama ei deveniseră la fel de sărace ca familia lui. Și totuși așa a fost. Vila și mobilele se vîndură, iar tînăra văduvă lăsă creditorilor tot ceea ce poseda, haine și bijuterii, pentru ca soțul ei Paul Wegner să se odihnească în pace și cu datoriile achitate. Odată achitate creanțele, îi mai rămaseră cîteva mii de coroane, ceea ce-i permise să răscumpere cîteva mobile și cîteva tablouașe pe care le avea de la soțul ei și care fuseseră evaluate la un preț mic. Un prieten al soțului ei îi făcuse rost de un post la o mare reprezentanță, unde avea să se ocupe de corespondența în germană și franceză.

În fiecare dimineață, cînd Torkild se îmbrăca în salonul ce-i servea drept dormitor, o zărea pe doamna Wegner cînd pleca la birou, cu fetița de mînă. El nu vedea din Rose decît părul bogat, auriu, aproape acoperindu-i ghiozdanul din spate. Niciodată doamna Wegner nu i se păruse atît de frumoasă ca atunci cînd, înaltă și dreaptă, în rochia ei simplă de doliu și cu chipul ei fin și nobil, ieșea astfel în strada tristă și mizeră. Deși firea ei era spontană și veselă, găsise totuși puterea de a se concentra ; încăpățînările și capriciile de copil răsfățat se transformaseră, de cînd rămăsese singură în viață, săracă, într-o voință de neclintit, care o făcea să muncească zi și noapte, la birou și acasă, pentru fiica ei iubită.

Torkild aștepta la fereastră ca mama și fiica să treacă prin fața casei lui și ca doamna Wegner să-i facă un semn amical cu mîna. În încăperea în care se afla el, rămasă la fel de goală, de dezordonată și cu același aspect de provizorat ca în prima dimineață, mama lui, în papuci vechi și scîlciați, aducea și aranja cu migală rufăria de pat din cămăruța întunecoasă, de alături, unde dormeau ea și Doris. Le servea apoi micul dejun. Nu scotea un cuvînt toată dimineața.

După ce-o vedea trecînd pe doamna Wegner, băiatul se așeza la masă și, în timp ce mînca, își făcea lecțiile. Dar zîmbetul doamnei Wegner continua să trăiască în el și să-i producă o melancolie

nesfîrșit de dulce. Era nerăbdător s-o revadă, nerăbdător să se întoarcă în salonul în care o aștepta după-amiaza, pîndind zgomotul ușor al cheii în broască și zîmbetul ei de bun-găsit care se adresa atît lui cît și lui Doris, după ce mai întîi o sărutase pe Rose. Și-ar fi dorit atît de mult să-l sărute și pe el... Pentru Torkild, mica locuință a doamnei Wegner era o lume minunată și fermecată, deosebită de aceea în care-și petrecea el restul timpului. Și-ar fi dorit să meargă acolo în fiecare zi, dar rareori i se întîmpla să ajungă mai mult de două ori într-o săptămînă. Se temea ca prietenii să nu spună despre el că-i place să se joace cu fetițele ; de fapt, el nu se juca aproape niciodată cu ele cînd era la doamna Wegner. În dormitorul cu două paturi mari de mahon, așezate unul lîngă altul — Rose dormea în patul care aparținuse tatălui ei — fetițele se jucau cu păpuși, inventau mici scenete, gătite cu fețe de masă sau cu rochii de cucoane, în timp ce el, stînd în salon, citea, se uita prin albume sau cînta la pianul vechi al familiei: O ladă, transformată în taburet, pe care doamna Wegner o acoperise cu indiană, era plină cu partiturile unor compozitori danezi, dar și cu partituri de Mozart, Bach, Gluck și sonatele lui Haydn într-o ediție veche, cu notele tipărite pe o hîrtie mătăsoasă, verzuie, cu o copertă frumos gravată ; pe ea era scris un nume aproape șters : Maria Sofia Johanna Vogelius.

Pianul și mobilele Empire veneau din casa în care copilărise doamna Wegner, ca și cele cîteva lucruri pe care reușise să le răscumpere. Pereții erau acoperiți de fotografii în care apăreau, mai ales, părinții lui Rose și familia Vogelius ; se mai aflau și niște ilustrate din locurile unde fusese doamna Wegner în călătoria de nuntă și reproduceri după picturi vechi, mai ales Madone cu pruncul Iisus. Dar erau și două tablouri de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, reprezentînd tot o mamă cu un prunc în brațe, de care Torkild abia mai tîrziu își dădu seama cît erau de frumoase. Tot anul, o revărsare de flori acoperea pervazurile, mesele și etajerele. În nopțile de iarnă, însă, micuța locuință era slab luminată. În fiecare încăpere exista cîte o

lampă mică agățată foarte sus pe un perete. Parcă auzea recomandările doamnei Wegner : „Copii, dacă lampa începe să pîlpîie sau să facă scîntei, anunțați-l imediat pe portar, nu care cumva să vă apucați voi să umblați la ea", deși Torkild avea pe atunci patrusprezece ani... Biata doamnă Wegner, prin ce trebuie să fi trecut în cele trei ore de după-amiază cînd era nevoită să mai rămînă la birou, știind că fetița ei este singură în casă ! Rose, care era totuși destul de mare și înțeleaptă, nu avea voie să umble cu chibriturile, să umble la sobă, la lămpi, să pună mîna pe vreun cuțit și nici să deschidă ferestrele. În fiecare seară, mama se întorcea într-un suflet acasă și își săruta fetița ca și cum aceasta ar fi scăpat dintr-o mare primejdie.

Rose nu avea voie să intre în bucătărie deoarece acolo se găseau cuțitul de bucătărie și cuptorul cu petrol lampant. Torkild o ajuta întotdeauna pe doamna Wegner să așeze masa pentru cină. Faptul de a lua masa împreună era pentru el o sărbătoare, deși mîncarea era simplă : ceai, pîine, margarină și din cînd în cînd brînză și cîrnați. Cînd venea însă și doamna Christiansen pe masă mai apăreau niște ouă și fructe. Aproape în fiecare zi mîncau creson din grădină, pe care doamna Wegner îl cultiva în mici lădițe și în pălării vechi de fetru. Îi rămăseseră în minte mînuțele fine ale doamnei Wegner, care cu vremea deveniseră aspre și roșii de atîta muncă, mirosind a creson și a frunze de mușcată. Într-adevăr, tot timpul cît era acasă își îngrijea cu multă dragoste plantele, le dezmierda, s-ar putea spune, și îi chema din cînd în cînd și pe copii să admire cîte un nou boboc sau o floare abia deschisă.

Imediat după cină, dacă nu se apuca să coasă vreo rochie, pentru ea sau pentru Rose, le citea cu glas tare sau le cînta la pian. Alegea de preferință poezii și cîntece vechi daneze. Tînărul își dădea seama că ea nu cîntă prea bine, ci cam ca o școlăriță silitoare, dar el adora această muzică naivă și notele subțirele și ușor false ale acestui instrument vechi ; chiar el, cînd i se întîmpla să cînte, imita fără să vrea maniera ei copilărească.

În schimb, cînd cosea, mama lui Rose le vorbea despre timpuri și oameni de demult pe care ei nu avuseseră cum să-i cunoască, despre viața ei de fată în Danemarca, despre bătrîni ciudați pe care-i cunoscuse ea în copilărie și care acum nu mai erau și despre călătoriile pe care le făcuse împreună cu soțul ei. Cînd vorbea despre tatăl lui Rose, glasul ei căpăta inflexiuni tandre. În general glasul ei avea inflexiuni neașteptate. Știa să spună lucruri într-un mod atît de amuzant, încît copiii rîdeau cu poftă și tot ceea ce povestea căpăta viață și culoare.

Exista totuși o perioadă despre care nu vorbea niciodată : aceea în care trăise fericită și bogată, alături de soțul ei, la Christiania. Din numeroasa societate pe care o frecventase în vremea aceea, acum nu mai vedea absolut pe nimeni. Ea hotărîse să întrerupă orice relație. Torkild o auzise pe mama lui spunîndu-i doamnei Wegner : „Au fost tare drăguți și serviabili atunci cînd a murit soțul tău. Nu crezi că pentru Rose ar fi bine să mențiii relațiile... pentru cînd va fi și ea mai mare ? Ar invita-o și pe ea...". Atunci mama lui Rose spusese : „Fiica mea nu-și dorește asta. Crezi că noi regretăm ceva ? Că nu ne simțim bine în casa noastră modestă ? Oamenii ar invita-o pe Rose doar de Crăciun sau cu vreo altă ocazie, cînd simt nevoia să fie buni cu cei săraci și singuri. Nu, Regitze, asta niciodată !". „N-ai dreptul să presupui că oamenii care ar invita-o ar face-o din milă și nu poți să știi dacă fata nu regretă prietenia copiilor acelora", spuse doamna Christiansen. „Dar, dragă prietenă, eu nu spun că Rose va fi socotită astfel, este un lucru pe care n-ai de unde să-l știi dacă n-ai trecut prin asta... și eu n-am de gînd s-o fac. Cît despre Rose... Ea nu este ca alți copii. Și poți fi sigură că o cunosc !" Doamna Christiansen obiectă oftînd : „Niciodată nu reușești să-ți cunoști copiii."

Dacă doamna Wegner se îndepărtase de foștii ei prieteni o făcuse, desigur, împinsă de orgoliul femeii frumoase și răsfățate : sau era ea pe primul plan, sau nimic... Totuși, înalta societate pe care o frecventaseră soții Wegner și în care prea puțini o simpatizaseră nu-i lipsea chiar deloc. Amintirea

anilor petrecuți printre acei oameni se estompa o dată cu trecerea timpului, ca o vacanță care se sfîrșește și iese din viața ta sau ca partenerii pe care-i uiți cînd te ridici de la masa de joc.

La drept vorbind, ce avusese ea comun cu soțul ei ? Căsătoria lor fusese doar un joc al întîmplării. Poate fiindcă Paul vorbea norvegiana și era elegant îl preferase numeroșilor tineri care aspirau la mîna ei ! Și dacă în văduvia ei rămăsese profund legată de amintirea soțului, purtînd doliu pînă la sfîrșitul vieții și cerînd să fie îngropată în rochia ei de mireasă, asta doar fiindcă era tatăl copilului ei.

Mulți ani mai tîrziu, Torkild cunoscu un coleg de birou al doamnei Wegner. Acesta îi povesti că toți bărbații, de la director pînă la cel din urmă funcționar, fuseseră îndrăgostiți de ea, dar nimeni nu reușise s-o cunoască și nici să afle dacă era doar amabilă cu toată lumea sau nici măcar nu băga de seamă că i se face curte. S-ar fi putut să accepte omagiile lor ca pe un lucru care i se cuvenea și căruia nu-i dădea nici o importanță. Serviciul fusese pentru ea doar un mijloc de a-și cîștiga existența și, odată plecată de acolo, nici nu se mai gîndea la el ; totuși era foarte apreciată pentru competența ei și mai ales pentru excelenta cunoaștere a limbilor străine. De altfel, ea, care fusese întotdeauna înconjurată de adoratori, probabil nu înțelegea ce înseamnă să fii îndrăgostit ; remarcase doar că acest lucru îi transformă pe bărbați în marionete ușor de mînuit. Apoi sosise și momentul în care, din instinct, se lăsase cucerită de către unul dintre ei, doar pentru a-și împlini destinul. Și acest bărbat, care devenise tatăl copilului ei, se cuvenea să fie totul pentru ea : doar din acest punct de vedere un bărbat putea s-o intereseze cu adevărat. Faptul că el fusese cel care zămislise acest copil constituia pentru ea o legătură pe care nici moartea n-ar fi putut s-o rupă ; el continua să trăiască nevăzut alături de ea, pînă ce moartea îi va reuni pe veci.

Începutul căsniciei sale a fost legat de faimoșii ani 1880. În cercul ei, oamenii afișau cel mai agresiv dispreț și cea mai mare indignare pentru tot ceea ce era considerat lume boemă. Doamna Wegner

cînd era profund revoltată, cînd își scandaliza prietenii prin cele mai nonconformiste idei. S-ar fi putut interpreta că dorește să atragă atenția asupra ei. Mai tîrziu, cînd Torkild, adolescent fiind, aborda cu ea tot felul de probleme sociale sau religioase, descoperi că spiritul ei era cînd conservator și rigid, cînd nemăsurat de radical ; dar de fapt aborda orice problemă prin prisma instinctului ei, singurul valabil : acela al mamei.

Cînd Torkild ca și Rose refuzaseră să primească miruirea, doamna Wegner se indignase : „Ce nerozie !". Cînd copiii au invocat cu toată vehemența tinereții convingerile lor de liber-cugetători, ea se înfuriase și mai tare : „Astea sînt copilării !". Căutară să-i explice că nu mai credeau în lucrurile astea, dar ea îi privi uluită : nici ea nu mai credea, nimeni nu mai credea, bineînțeles ! Dar nu în privința asta ești liber-cugetător ! Pentru ea liber-cugetătorii erau niște oameni vulgari care vorbeau tare și care încercau să nege ceea ce, după ea, era un lucru dovedit : viața veșnică. Într-adevăr, dragii ei dispăruți erau lîngă ea, așa cum fuseseră și în timpul vieții, îi simțea tot timpul în preajma ei și primea de la ei numeroase mesaje. Pe de altă parte, nu putea admite nici în ruptul capului ca, după moartea ei, să nu rămînă în apropierea fiicei sale, asupra căreia avea să vegheze. Și așa cum biserica binecuvîntase căsătoria ei, îi botezase copilul și-i îngropase soțul, tot astfel dorea să-i binecuvînteze și fata în pragul adolescenței. Era singura ei legătură cu religia, din care nu știa decît că într-un staul s-a născut ùn copil care a fost mîntuitorul lumii, așa cum citea ea cu glas tare în ajunul Crăciunului. Religia creștină nu zdruncinase niciodată păgînismul din sufletul ei : religia ei era mult mai veche ; credea în preziceri, în semne, în fier, în datele benefice sau malefice, în amulete, în rugăciuni al căror sens nu-l pătrundea. Și avea cultul morților.

Nu avea nevoie de o altă religie ; în viața de familie îi avea tot timpul alături pe cei vii ca și pe cei morți, și astfel nu se simțise niciodată singură ;

poate și acesta era motivul pentru care nu iubise cu adevărat : nepărăsindu-i pe ai ei, nu se putuse dărui în întregime altora. Și chiar bărbatul de la care avea un copil fusese integrat familiei.

Amorul ei propriu, sentimentul demnității erau determinate de faptul că se considera reprezentanta actuală a familiei. Își trăia viața ca și cum faptele și gesturile ei erau controlate și judecate din umbră, de părinți și de soțul ei, așa cum vor fi judecate în viitor de fiica ei prin generațiile care se vor succeda și pe care nu le va cunoaște ; dar din adîncul nopții ei îi va urmări cu o privire plină de iubire, iar ei îi vor păstra scumpă amintirea, chiar fără să o fi cunoscut vreodată, așa cum și ea îi iubea și se consulta cu unii din morții din familia ei pe care nu-i văzuse niciodată.

Așa cum era ea, după ce deveni văduvă, frumoasa Rose Frédérique Vogelius dovedi, poate mai bine decît oricare altă femeie, că este pregătită pentru viață, capabilă să lupte contra mizeriei și să-și cîștige existența. Pînă în ziua aceea nu avusese nevoie să-și folosească mîinile fine și albe pentru a munci ; bineînțeles, ea singură își îngrijise copilul și nu lăsase ca altcineva să se atingă de el : o făcuse ca o joacă, din prea-plinul iubirii. Nu cunoscuse niciodată valoarea banului pentru că-l folosise doar pentru satisfacerea capriciilor. Acum, însă, orice muncă i se părea plăcută și ușoară dacă putea să asigure cele necesare copilului ei.

Din primele ore ale dimineții, pînă noaptea tîrziu, lucra, se ocupa de gospodărie, gătea, căuta magazinele cele mai ieftine pentru a face cumpărături, cosea și cîrpea, iar opt ore și le petrecea la birou. În viața ei intimă și în tot ce venea în contact cu ea aducea o notă de rafinament, de frumusețe pe care le crea datorită bogăției ei sufletești, imaginației și firii ei pasionate. Deși ducea o luptă necurmată împotriva neajunsurilor, nu aducea niciodată vorba despre sărăcia în care se zbătea, după cum nu aducea vorba de zilele lipsite de griji de odinioară ; și chiar dacă le evoca, o făcea zîmbind și numai pentru a-și aminti cu plăcere momentele fericite pe care le trăise. Nu se plîngea niciodată de

oboseală, iar de fiecare clipă de răgaz se bucura ca de o sărbătoare ; cel mai neînsemnat lucru, ieșit din sfera preocupărilor de fiecare zi, o umplea de extaz. Tînărului i se părea că atmosfera din cele două încăperi era de o noblețe și de o frumusețe pe care el le aspira cu beatitudine. Era singurul loc unde sufletul lui de copil putea să capete aripi. El nu se putea împotrivi împrejurărilor vitrege în care era sortit să-și trăiască toată copilăria ; putea doar evita să se lase nimicit de ele, cum li se întîmplă de obicei celor slabi și copiilor, încercînd să le uite. Doamna Wegner încuraja această nevoie a lui de a se sustrage tristeții în care trăia. Insuflîndu-i puțin din tăria ei morală reușise să-l facă apt pentru viață.

Acasă la ei, Doris și el trăiau într-o stare de totală neglijare. Cînd mama lor era în criză și rămînea culcată, inertă și fără grai, în camera cu storurile lăsate, copiii trebuia să se descurce singuri. Torkild fierbea de mînie și de rușine cînd, pentru a cumpăra ceva de mîncare, căuta în portmoneul mamei sale și, negăsind nimic, era obligat să cumpere pe datorie de la negustorii de pe strada lor. Și apoi se temea cumplit că prietenii își vor bate joc de el aflînd că spală pe jos în bucătărie, că face mîncare, că-și cîrpește cum poate îmbrăcămintea și spală chiar și rufe cînd nu mai aveau nimic curat în casă. Plin de dezgust și desperare, o certa pe Doris, neajungînd însă la nici un rezultat fiindcă fata era, ca și mama ei, nedescurcăreață în treburile gospodăriei și nici nu-i păsa cînd vedea dezordinea și murdăria de acolo.

Cînd mama ieșea din criză, îl lăuda pe Torkild cu voce stinsă și umilită, cu ochii în pămînt. Băiatul simțea atunci cum i se pune un nod în gît ; ar fi vrut să se arunce la picioarele ei și s-o implore... Oh, mamă, mamă ! Dar n-o făcea niciodată. Dacă i-ar fi auzit pe copii plîngîndu-se, acuzînd-o, implorînd-o sau amenințînd-o, da, atunci și-ar fi dat seama că-i lasă de izbeliște cînd se închide în camera ei pentru a-și ascunde tristețea și rușinea, și poate s-ar fi schimbat ; dar copiii nu scoteau un cuvînt și

se mulțumeau doar s-o privească. Cînd își dădu seama de asta căută să scape chiar și de privirile lor.

Cît timp au trăit la Christiania crizele au fost destul de rare. Dar neliniștea îi stăpînea pe copii chiar cînd mama lor se simțea mai bine : această neliniște emana din sufletul chinuit și secătuit al mamei lor, iar ei trăiau alături de ea fără a îndrăzni să-i spună ceva de teamă că „boala" va recidiva. Existau, de asemenea, o lipsă de organizare și o delăsare în toate, deși doamna Christiansen făcea tot ce putea cînd se simțea bine pentru ca ei să fie fericiți. Ea însă nu se pricepea la nimic : locuința, în ciuda mobilelor vechi și frumoase, era urîtă și respingătoare ; florile se ofileau din lipsă de lumină, mîncarea pe care o făcea era fadă și sărăcăcioasă, cînd se întîmpla să gătească, deoarece nu știa să-și chibzuiască banii. Și constata cu un fel de disperare resemnată că cei doi copii se ofileau și se jungeau ca niște plante lipsite de soare.

Torkild află ce se întîmplase cu tatăl lui chiar în primul an al șederii lor în strada Tereza. Iată cum s-au petrecut lucrurile : prima iarnă petrecută în mica lor locuință fusese foarte plăcută ; avea mulți colegi cu care-și petrecea zilele pe terenurile virane din împrejurimi, unde se bătea, schia, iar primăvara juca fotbal ; nu-l interesa deci prea mult ce se întîmpla acasă. La nouă ani, cîți avea atunci, era înalt și puternic. Cel mai bun prieten al lui era Arne Sevaldsen, care locuia în casa din fundul curții.

Arne era puțin mai mare decît Torkild : înalt și blond, avea un caracter hotărît și plăcut, iar Torkild îl iubea și admira, încîntat că este prietenul lui. Tatăl lui Arne era lucrător lutier, semăna cu fiul său, dar arăta mai bine fiind bărbat în toată firea. Îi iubea pe copii și-i ducea de multe ori la plimbare prin împrejurimi. Mama lui Arne, însă, îl detesta pe Torkild cu aceeași înflăcărare cu care el îl iubea și-l admira pe Arne și pe tatăl acestuia. Băiatului îi repugnau lingușeala doamnei Sevaldsen, încercările ei de a-l face să vorbească despre mama lui, precum și faptul că-și dojenea soțul și copiii. Cînd înțelese că Torkild nu poate s-o sufere, începu să fie rea cu el și de la ea află că tatăl lui fusese

răspopit deoarece sedusese pe una dintre fetele pe care le pregătea pentru miruire, că acum trăia cu ea... și că mama lui se apucase de băutură. Torkild avea, desigur, de ce să fie mîndru !

Mama lui Rose nu se vedea prea des cu mama băiatului. Doamna Wegner nu venea aproape niciodată la ei, iar pe Torkild acest lucru nu-l supăra chiar deloc. Din cînd în cînd, însă, doamna Christiansen se ducea, împreună cu ei, să ia ceaiul la prietena sa. Cele două doamne nu mai conteneau să vorbească despre prietenia care-i lega pe copiii lor. De fapt, Doris și Rose erau prietene pentru că mamele lor doreau asta și nu pentru că erau făcute să se înțeleagă. Doris avea multe prietene de la școală, de pe stradă, pe care nu reușea, însă, să le păstreze prea mult, deoarece, ca și Torkild pe prietenii lui, nu putea să le invite la ea. Cît despre Rose, mama ei avea o anumită tactică de a îndepărta de fiica sa orice prietenie îndoielnică... De fapt nu-i accepta decît pe copiii Christiansen.

Se părea chiar că, pentru cele două daneze care eșuaseră în acest cartier sărăcăcios dintr-un oraș străin și care trăiau singure și fără prieteni, apropierea dintre copii era o consolare. La Crăciun și la ziua lor de naștere, Doris și Rose își făceau mici cadouri printre care și brățări subțiri de argint. Cînd auzea clinchetul brățărilor de la mîna lui Rose, Torkild începea să viseze Gangele și tinerele hinduse care apăreau într-o poezie pe care doamna Wegner le-o citise într-o seară :

În noaptea aceea cu bolta înstelată,
în cort s-a furișat frumoasa fată...
— Inelele ce gleznele-mi împodobesc
le-am scos... pe mama nu vreau s-o trezesc,
căci clinchetul lor i-ar fi dat de știre,
pe amîndoi ne ducea la pieire...

Ritmul dulce și lent al versurilor se fixase în memoria sa. De multe ori, după ce doamna Wegner le citea o poezie, el își amintea pasaje întregi pe care apoi le repeta înainte de a adormi. Cînd vorbea ea, i se părea că daneza este cea mai frumoasă limbă

din lume și totuși daneza vorbită de mătușa Karen și unchiul Ove suna îngrozitor.

Se întîmpla uneori ca și mama lui să cînte la pian cînd își petreceau serile la doamna Wegner. Atmosfera care domnea în micile încăperi părea s-o influențeze ; în orice caz, Torkild găsea că mama lui nu cînta la fel de frumos cînd erau acasă. El stătea pe jos, în cel mai întunecos colț al camerei, și asculta : sunetele se rostogoleau ca niște valuri imense, iar ochii lui nu se dezlipeau de pe chipul ei slab și palid ; părea că revine la viață. În ochii ei stinși se aprindea o scînteie, buzele vinețiie și uscate tremurau și se crispau. Odată așezată la pian, doamna Christiansen cînta ore în șir.

La plecare, imediat după ce ușa se închidea în urma lor, Torkild o lua pe mama lui de braț ; și după ce se culca și stingea lumina, iar încăperea nu mai era luminată decît de felinarul de pe stradă, o striga pe mama lui ca să-i spună noapte bună. Cînd ea venea, o cuprindea cu brațele pe după gît și o săruta apăsat fără să-i spună un cuvînt. Cîteodată se întîmpla să se așeze pe marginea patului, să-l ridice de subsuori și să-l legene în brațe ca pe un copil mic, rostind în șoaptă cuvinte drăgăstoase pe care nu le mai auzise de mult. Glasul ei înecat în lacrimi rostea : „Bietul de tine ! Bieții mei copii !"

De cîte ori se duceau împreună la mama lui Rose își dădea seama cît de mult își iubește mama, cu o iubire tandră amestecată cu tristețe și milă. Și dacă într-una din serile acelea ea cîntase la pian, băiatul simțea crescînd în el un orgoliu întunecat și sălbatic. Ea și copiii ei erau niște proscriși, niște abandonați, niște persecutați, niște blestemați, dar acest blestem va cădea pe tatăl lor, pastorul sperjur. Își imagina întîlnirea lui cu acest tată, într-o zi cînd va fi și el bărbat și cînd va avea bani mulți. Mama și sora lui vor locui cu el într-o vilă în fostul cartier al soților Wegner. Doris va purta numai rochii albe, iar mama sa rochii de catifea neagră cum poartă Gundersen pe scenă. Și iubirea lui va reuși să învingă cumplitul viciu al mamei sale. Într-o zi se va întoarce și tatăl lor, bătrîn, cărunt, gîrbovit, iar el, Torkild,

îl va întîmpina pe aleea din grădină și-i va spune : „Nu te cunosc ! Ți-ai părăsit soția și copiii pentru o tîrfă. Acum noi nu te mai primim ! Pleacă ! Întoarce-te la ea !". Da, așa i-ar spune.

După asemenea seri băiatul executa treburile gospodărești cu zel nestăvilit față de alte dăți cînd se rușina de asemenea îndeletniciri. Și, în timp ce spăla în bucătărie rufăria lui și a lui Doris, o implora în gînd pe mama lui cu acele cuvinte înflăcărate pe care nu avusese niciodată curajul să le rostească.

Într-o seară, doamna Wegner îi luă pe cei trei copii la un spectacol. Nici unul dintre ei nu mai fusese pînă atunci la teatru. Era o reprezentație dată în memoria lui Tordenskjold [1]. O singură amintire i-a rămas băiatului din seara aceea : actrița, doamna Gundersen, înaltă și zveltă, declamînd pe scena plină de lumină. Glasul minunat al actriței și muzica îi pătrunseră ființa. Alături de el zărea în întuneric chipul doamnei Wegner, dat ușor pe spate, alb și mut, scăldat în lacrimile care picurau încet din ochii pe jumătate închiși. Nu știa cum se întîmplase, dar în întuneric mîna lui se rătăci pe genunchiul doamnei Wegner, întîlnind mîinile ei. Cînd se lăsă cortina și sala se lumină brusc i se păru că totul se învîrtește cu el. Ea privi o clipă chipul tulburat al băiatului, apoi îl mîngîie afectuos pe păr. Torkild era copleșit de fericire.

Cît despre fetițe, ele nu înțeleseseră nimic din spectacol ; vorbeau doar despre o domnișoară Juel, care spusese ceva la început, îmbrăcată într-o rochie albă pe care era prinsă o panglică, de pe umăr pînă jos, reprezentînd drapelul. Își împodobiră toate păpușile cu asemenea panglici și, cît dură iarna, Doris și Rose, apărînd în ușa camerei, declamară toate poeziile pe care le știau ; își puneau o cămașă de noapte peste rochie, își marcau talia cu ace de siguranță, iar pe umăr fîlfîiau panglici lungi de hîrtie. Băiatul le disprețuia și le găsea ridicole.

---

[1] Erou național norvegiano-danez, mare căpitan de marină din secolul al XVIII-lea (N.T.).

IV

Torkild nu știa prea bine în ce moment începuse Rose să joace un rol în viața lui. La început fusese doar fiica doamnei Wegner, făcînd parte din lumea fermecată a acesteia. Din acest motiv se și deosebea de celelalte fetițe ; era fină și fericită. Torkild a fost foarte mirat cînd, într-un tîrziu, și-a dat seama că ea, de fapt, trăia extrem de singură în această lume fermecată... da, era mult mai singură decît el, care o adora fără rezervă pe doamna Wegner. Nimic din ce făcea fetița nu scăpa ochiului vigilent al mamei sale.

Încă de la început, Torkild observă că fata accepta cu greu autoritatea doamnei Wegner. Îi cerea, printre altele, să-și poarte cărțile de școală într-un ghiozdan agățat de spate cînd nici o elevă nu-l mai purta astfel. Dar mama o asigura pe fetiță că asta o va ajuta să-și mențină o ținută frumoasă. Rose se conformă. O mai deranja și faptul că trebuia să-și poarte părul despletit și răsfirat pe spate în timp ce prietenele ei și-l împleteau în cozi. Dar mama ei era foarte mîndră de părul fetei, lung și mătăsos.

— Și, adăuga ea cu un zîmbet orgolios, de ce să fim și noi ca toți ceilalți ? Ai impresia că ceilalți sînt mai bine decît noi ?

Copila reflectă o clipă și răspunse încet :

— Nu, nu e vorba de asta. Doar că toți ceilalți au pe cineva, iar eu nu am pe nimeni.

— Îi ai pe Torkild și pe Doris, răspunse mama ei.

— Da. Doris e ca toate celelalte fetițe, dar Torkild e ca noi.

Era nemulțumită și de rochiile pe care le purta. Lui Torkild i se părea firesc ca ea să fie îmbrăcată altfel : n-o vedea cu taior, canotieră și mănuși de piele ca toate celelalte și tocmai asta își dorea ea cel mai mult. Dar despre aceste lucruri nu vorbea niciodată cu mama ei ; se mulțumea să poarte rochii

din materiale ieftine, transformate sau lucrate în casă.

— Măcar dacă le-ar croi altfel, zicea ea.

E adevărat că, în general, era îmbrăcată destul de fantezist.

Însă tot Rose spunea : „N-avem posibilități.“ Mama ei nu vorbea niciodată de faptul că erau atît de strîmtorate. Și Rose mai spunea : „Mama muncește prea mult.“ Doamna Wegner nu vorbea niciodată despre cît trudea. Făcea asta fără să se plîngă, pentru a-și cîștiga existența, și nu trăia cu adevărat decît seara, cînd își aducea florile în lumina lămpii pentru a fi admirate, și privirea extaziată a copiilor o umplea de bucurie. În ciuda admirației pe care o avea pentru mama ei, Rose nu-i împărtășea întotdeauna punctul de vedere.

După părerea doamnei Wegner, micile necazuri de care cei sărmani se lovesc zi de zi nu trebuia luate în seamă. Acest lucru se potrivea foarte bine modului în care Torkild încerca să suporte condiția mizeră a existenței lui. Rose, însă, era altfel ; ea dorea să vadă lucrurile așa cum sînt și chiar să vorbească despre ele. Nu-și deschidea niciodată inima în fața mamei ei pentru că știa dinainte răspunsul pe care avea să-l primească.

— De altfel, zicea ea, mama n-o să-mi spună niciodată părerea ei sinceră.

Singurul ei confident era Torkild.

Într-o zi, Torkild o auzi pe mama sa povestindu-i doamnei Wegner despre o colegă a lui Rose pe care o întîlnise destul de des în ultimul timp. Doamna Christiansen, cu snobismul care o caracteriza, sublinie faptul că, din nefericire, tatăl lui Ellen nu era decît brutar.

— Colega asta a lui Rose, Ellen, este o fată foarte bine crescută, știe întotdeauna ce trebuie să vorbească, răspunse doamna Wegner.

— Hm ! exclamă doamna Christiansen. Asta înseamnă că e bine crescută ?

— Desigur. Prin asta se cunoaște o femeie de lume : nu spune decît ceea ce poate să susțină în fața oricui și nu minte, chiar dacă prin asta ar avea

un profit. Și se abține să facă afirmații de care apoi ar trebui să se dezică.

Această definiție n-o includea de altfel pe cea care o enunțase, întrucît doamna Wegnér, chiar dacă era sinceră în tot ce spunea, își schimba adesea părerile în funcție de dispoziție și era și foarte impulsivă. În schimb, i se aplica perfect lui Rose.

De cînd o știa pe Rose i se păru a fi deosebit de înțeleaptă ; nu vorbea fără să aprofundeze lucrurile, fără să le înțeleagă, și se străduia să fie mereu obiectivă.

Înainte de terminarea școlii se vedeau foarte des, singuri. Rose urma să se înscrie la Școala de înalte studii comerciale.

— Crezi că o să-ți placă să lucrezi într-un birou ? o întrebă Torkild.

— Nu. Dar voi avea posibilitatea să cîștig niște bani, răspunse ea. Aș putea să contribui și eu la cheltuielile casei ; mama și-ar lua pe cineva s-o ajute la gospodărie. Aș vrea să capăt puțină independență : să am camera mea și să nu fiu obligată să stau tot timpul cu mama.

— Dar ce, tu n-o iubești pe mama ta ? întrebă el mirat.

Rose zîmbi cu indulgență înainte de a-i răspunde.

— Ei, asta-i ! Ai înnebunit ? O ador ! Nu cred să mai existe cineva ca ea. Dar sînt și eu mare acum și ea mă sufocă sub aripa ei.

Izbucniră amîndoi în rîs.

— Da... cred c-ar fi fost mai bine... adică, nu... mama ar fi fost și mai obosită... totuși dacă ar fi avut mai mulți copii... Oamenii ar trebui să fie atît de bogați, încît să-și poată permite să aibă mai mulți copii, mai ales oameni ca mama, care e atît de legată de copilul ei. Ei bine, mie mi se pare că exist doar pentru a da un scop vieții ei, dar nu-mi permite să fac mai mult pentru ea. Ea îmi cere să exist pentru a mă iubi, pentru a mă îngriji și pentru a hotărî totul în locul meu. Uneori simt că iubirea mea pentru ea este inutilă din moment ce nu pot face nimic ; nici măcar să-i ud florile, nici măcar să-mi repar lenjeria. Dacă fac

asta în lipsa ei, cînd se întoarce acasă mă ceartă și-mi spune că n-am cusut bine. Alaltăieri, fiindcă a trebuit să plece imediat după cină, am spălat eu vasele. Știi ce mi-a spus cînd s-a întors? Că am ciobit o farfurie de sticlă; și totuși această farfurie era ciobită de opt zile; și mi-a mai spus că, tot din cauza asta, am luat patru la matematică... parcă ea n-ar ști că de obicei iau patru la matematică! Dar vrea să depind total de ea. Uneori, cînd vorbesc despre ce voi face cînd voi cîștiga și eu banul meu... că vom merge la teatru, că vom angaja o femeie care să gătească, iar în timpul ăsta noi ne vom duce să ascultăm muzică, după orele de birou... atunci începe să plîngă fiindcă nu poate să-mi ofere ea toate acestea. Nu reușesc s-o fac să înțeleagă că nu sufăr din pricina asta, dar că sufăr pentru că eu nu-i pot oferi nimic. Nu mă pot face utilă.

— Mulțumește-te că ești bună la școală, la limbi străine, în special.

— Ei, la școală! exclamă Rose cu dispreț pe care îl are o fetiță de paisprezece ani pentru o asemenea instituție. Nu pot să sufăr școala, să știi! Dacă n-am fi atît de săraci, chiar mîine aș renunța la ea și m-aș angaja ucenică la un horticultor. Da, chiar așa!

— Cum, chiar ai vrea să te ocupi de horticultură, tu? întrebă Torkild mirat. Doar n-o să-ți faci o îndeletnicire din asta?! Să fii tot timpul cu mîinile pline de pămînt și în halat de lucru? Mama ta nu ți-ar permite asta.

— Cu atît mai rău! Voi trece peste voința ei, zise Rose cu nepăsarea crudă a tinereții. S-ar obișnui cu ideea în momentul cînd aș avea propria mea seră. Gîndește-te cît de mult iubește florile și cît de mult îi plac legumele și fructele... Aș închiria un teren viran, în afara orașului, am avea un apartament cu încăperi mari, în care mama ar putea ține toate florile pe care și le dorește, și în care ne-am mișca în voie. Iar seara, în loc să citim din cărțile ei, am răsfoi un maldăr de reviste și de cataloage despre grădinărit. Și mîinile mele ar fi bătătorite și aspre, nu ca mîinile ma-

mei, crăpate de o muncă pe care, în fond, o detestă... Mîinile, îmbrăcămintea mea și totul ar purta amprenta unei munci pe care mi-am ales-o singură. În sfîrșit, nimic din toate astea nu e posibil, înțelegi? adăugă ea, oftînd resemnată. O meserie ca asta se învață în cîțiva ani, timp în care n-aș cîștiga nimic pentru a o putea ajuta pe ea. De altfel, mi-ar trebui și un capital...

Ceea ce-l mira pe Torkild era faptul că Rose vroia să aibă o meserie. Și el, ca și doamna Wegner, nu vedea în muncă decît o necesitate supărătoare. Muncești ca să ai ce mînca, dar pentru a da un farmec vieții îți trebuie cu totul altceva. În perioada aceea, gîndurile lui începuseră să se învîrtească vag, timid în jurul lui Rose. Ea, în schimb, nu simțea nici cea mai mică atracție pentru el. Considera, probabil, că face parte din acest interior, care pe ea începuse s-o apese. În ultimul an la Christiania, ei doi își petreceau timpul liber în cartierul Vestre Aker.

Lui Torkild începuse să-i placă acest teren viran, acest „mărăciniș" care-l surprinsese atît de neplăcut la prima sa incursiune acolo. Printre străduțele acestui cartier îndepărtat, ale cărui case aveau un aspect murdar și dezolant, se întindeau terenuri imense cu iarbă rară și ofilită, presărate cu mici coline care, la începutul verii, se acopereau de florile galbene ale rapiței sălbatice; această plantă creștea din belșug pe pămîntul uscat și fierbinte, mai înaltă cu un cap decît copiii care mișunau pe acolo; florile răspîndeau un miros îmbătător, atrăgînd roiuri de albine.

Tot anul, locul acela era foarte căutat: iarna veneau copiii cu săniile și cu schiurile, primăvara băieții se jucau cu mingea, cînd dădea căldura bărbați în salopete veneau să doarmă la soare pe costișă, iar spre seară mamele purtînd panere cu mîncare își aduceau bebelușii la aer. Zumzetul de aici acoperea toate zgomotele cartierului: cei mici țipau cît îi ținea gura cînd se împiedicau și cădeau, copiii mai mari se fugăreau strigîndu-se unul pe altul, mamele, cu vocile lor ascuțite, îi certau de la ferestre...

De cînd nu se mai vedea cu Arne Sevaldsen, Torkild nu mai avea nici un prieten adevărat. Nu se simțea în largul lui nici cu băieții de pe stradă, dar nici cu elevii de la liceu. Copiii nu îndrăzneau să se lege de el, așa cum fac, în general, cu cei care nu le sînt pe plac, deoarece erau ținuți la respect de pumnii lui. De cînd venise la oraș se lungise și-și pierduse culorile din obraji, dar dobîndise suplețe și agilitate; învățase să se bată, schia bine și la jocurile cu mingea era neîntrecut.

Totuși, chiar și pentru el locul era plin de atracții: vara petrecea ore întregi tolănit în iarba scurtă. Deasupra lui, norii albi se plimbau pe cerul albastru și strălucitor; în umbra copacilor rahitici și goi, de lîngă pîrîu, muște albăstrii săgetau aerul, bîzîind sîcîitor; cîțiva pași mai încolo, de unde începea dealul, un ciob de sticlă proiecta mănunchiuri de raze colorate. Cînd venea primăvara, Torkild semăna pe acest teren, spre bucuria copiilor, violete, care, mai tîrziu, răsăreau palide și rare. Vara înfloreau trandafirii sălbatici, puzderie de pir și tufe aurii de rapiță; toamna măcrișul acoperea cu frunzele lui verzi coacăzele roșii, iar în zilele însorite de iarnă, zăpada strălucea, brăzdată de dîre albastre lăsate de schiurile copiilor.

Cînd se făcu mai mare începu să facă plimbări mai lungi la Bygdoe, la Vestre Aker și la Nordmarken. Avea cîțiva prieteni care-l însoțeau în aceste excursii fără ca după aceea să se mai vadă. Doar cu Lorentz Helsing, care părea la fel de singuratic, legă o prietenie tăcută.

Totuși nicăieri ca aici, Torkild nu a simțit liniștea naturii, această beatitudine, această uitare de sine. Nici pe mare, cînd, în timpul nopților liniștite de vară, culcat pe fundul bărcii, privea cerul, și nici toamna, cînd, cocoțat pe piscurile înalte, contempla pădurile ruginii sau crăpăturile pline de zăpadă învăluite în ceața înșelătoare; și nici chiar în pădurile sălbatice, în serile de primăvară, cînd vîna becațe și iepuri. Acest colț de natură, amenințat deja de marele oraș, deoarece în curînd va fi împărțit în străzi ca acelea pe care se ațineau

noaptea proxeneți și fete bete, lăsînd în urma lor gunoaie și sticle sparte, era bun și generos cu puștimea din cartier, pînă în momentul cînd va fi cotropit de pietre de construcție. Acest loc oferea copiilor prilejul de a trăi aventura fiecărui anotimp ca și cele mai încîntătoare momente din copilăria lor.

Ferestrele locuinței doamnei Wegner dădeau spre Blaas, o stîncă mică aflată chiar în inima orașului. Cînd se trezea dimineața, Rose o zărea din pat, poleită deja de primele raze ale soarelui. Îi plăceau stînca aceea și terenurile virane din jurul ei. Acolo, în umbra tufișurilor țepoase, Doris și cu ea își făcuseră un colț al lor; Rose, care nu văzuse în viața ei un staul, își construise o colibă de păstor din pietre de rîu și scotocea peste tot, căutînd mereu violete. Cînd înflorea rapița sălbatică, se ascundea în umbra ei cu toată bucătăria de păpuși. Doamna Wegner nu era de acord ca ea să se ducă singură acolo, de aceea întotdeauna era însoțită de Doris și mai ales de Torkild. Terenul acela nu era numai un loc fermecat, visat de copii; acolo veneau și bărbați care se îmbătau, se încăierau și vociferau speriindu-i pe cei din jur, sau stăteau culcați în umbra tufișurilor căutînd să atragă fetițele, să le spună cuvinte urîte, însoțite de gesturi obscene. Pe scările strîmte și urît mirositoare, fetițele își povesteau în șoaptă întîmplări care le înfierbîntau imaginația: copile ucise în alte cartiere, cu mulți ani în urmă; criminalul își va fi ispășit de mult pedeapsa pentru nelegiuirile lui, iar moartea se va fi milostivit de copila maltratată și pîngărită. Dar pericolul continua să existe; în toate cartierele suprapopulate, în care oamenii săraci locuiesc îngrămădiți într-un spațiu mic și în care mamele sînt nevoite să-și lase copiii singuri pe străzi, pe maidane, în fața porților și a scărilor, această amenințare bîntuia ca un spectru; oamenii sărmani nu vor reuși niciodată să scape de această obsesie. Cînd un copil întîrzia seara, teama punea stăpînire pe mama sa: ea îi recomandase să fie atent, dar nu avusese curajul să-i spună de ce.

Fetițele știau, totuși, despre ce e vorba și-și povesteau una alteia ; de fiecare dată cînd vreuna fusese violată, sute de alte fetițe își închipuiau că pățesc la fel, iar mamele lor nu puteau împiedica toate astea.

În vara în care Torkild și Rose împlineau paisprezece ani, doamna Wegner, pentru prima dată de cînd rămăsese văduvă, plecă în vacanță cu fiica ei, avînd cincisprezece zile concediu. Torkild, rămas singur în oraș, nu știa cum să-și omoare timpul. Într-o seară de august, după ce hoinărise toată ziua pe o căldură înăbușitoare, doamna Christiansen îl chemă la ea și-i spuse că tatăl lui și cu ea hotărîseră să-și reia viața împreună.

Auzind această veste, băiatul rămase o clipă fără grai, apoi dădu frîu liber mîniei ; el, care nu pronunțase niciodată un cuvînt urît în fața mamei lui, folosi la adresa tatălui său cuvintele cele mai jignitoare și ocările cele mai teribile. Fără a lăsa timp mamei lui să protesteze, continuă să-și reverse furia pînă ce, ajuns la capătul puterilor, se prăbuși în hohote de plîns, cu fața ascunsă în perne.

Într-un tîrziu, mama lui începu să vorbească ; timidă și cu glasul șovăielnic, căută să-i explice că, pentru ei, copiii, luaseră această hotărîre.

Torkild izbucni iarăși. Cum își închipuia, auzindu-l vorbind astfel despre tatăl lui, că l-ar mai putea accepta ? Putea ea să-l mai primească în casă pe acest desfrînat ? Să facă el din nou parte din familie ?

Cu blîndețe, mama îi atrase atenția că o face pentru Doris ; el nu-și dă seama că acest oraș nu-i prieste fetei ? Că Doris arată din ce în ce mai rău ? Că n-are cum s-o supravegheze : fata are un anturaj dubios. Tatăl lor ar îndruma-o : „Ar trebui să înțelegi că fata, cu o mamă ca mine...".

Cînd o auzi pe mama lui vorbind cu atîta sinceritate despre propria ei decădere, Torkild, copleșit, începu din nou să plîngă, dar de data asta ca un biet copil desperat. Apoi, mama lui începu să vorbească de Axel și, rostind numele fiului ei mai mare, pe care nu-l văzuse de patru ani,

izbucni în plins ; era ca și cum o durere pe care o ținuse ani de zile ascunsă în sufletul ei rupsese orice zăgaz. Cît de nerăbdătoare era să-l revadă pe acest fiu ! Poate că acum vor fi din nou împreună...

Cînd Torkild reluă discuția spuse cu voce dură că ar fi mult mai bine să se ducă ea la soțul ei, împreună cu Doris, iar el va rămîne aici și se va descurca : se va angaja pe un vas sau își va găsi o slujbă undeva ; în orice caz, el nu se întoarce la tatăl său.

Atunci mama lui îl îmbrățișă și îi spuse că el este copilul ei preferat și că ea nu poate să trăiască fără el ; dacă nu vrea s-o urmeze, va renunța la acest plan. Totuși, ar fi singura soluție. Ce se va întîmpla cu copiii dacă ea va pleca ? Din dragoste pentru sora și fratele lui trebuia să cedeze.

Singura ei șansă de a-și salva copiii era să-i apropie de tatăl lor ; începu să-i povestească băiatului cum se petrecuseră lucrurile, încercînd să ia asupra ei toată vina. O dată cu trecerea anilor, Torkild înțelese că ceea ce-i povestise mama lui atunci fusese adevărat, astfel se explica și marea ei suferință. Resentimentele față de tatăl său dispărură cu timpul și nu se mai gîndi decît la marea iubire a mamei lor pentru ei.

Tatăl lui Torkild venise la Copenhaga la o întrunire a pastorilor și în acest oraș o cunoscu pe doamna Hammerich, care se arăta foarte interesată de tot ceea ce era legat de religie. Era dintr-o familie de aristocrați și fusese foarte frumoasă ; se spunea că prețuise dragostea pămîntească înainte de a o descoperi pe cea divină. În ea se trezi o afecțiune maternă pentru tînărul pastor și-l invită s-o însoțească în casa seniorială a familiei, de la Hindevadgaard. Ivar Christiansen avea douăzeci și patru de ani. Era un bărbat frumos, înalt și puternic, dar cu stîngăcia și asprimea unui țăran tînăr ; fu încîntat de invitația la acest modest castel danez și o primi, plin de recunoștință pentru atenția ce i se acordase.

La castel, o cunoscu pe domnișoara Regitze, cea mai tînără dintre cele trei fete nemăritate ale doamnei Hammerich ; fata, la cei treizeci și patru de ani ai ei, era o ființă cu sufletul chinuit și plin de amărăciune observînd comportarea mamei ei, simțind în același timp milă amestecată cu dispreț pentru tatăl care nu-și dăduse niciodată seama că e un soț înșelat ; era acrită și revoltată că nevoia ei de tandrețe și de devotament rămînea fără ecou, în timp ce mama sa își trăia viața... Felul ei rigid și greoi o lipsea de orice farmec, deși avea trăsături fine și regulate ; chipul palid era umbrit de un păr negru și bogat, iar ochii mari și albaștri erau prea spălăciți pentru a fi frumoși.

Se îndrăgosti nebunește de protejatul norvegian al mamei sale, deși avea cu zece ani mai mult decît el. Își manifestă atît de deschis dragostea, îl urmări pe acest tînăr cu atîta perseverență, își etală sentimentele cu atîta impetuozitate, încît tot orașul bîrfea și se amuza. De aceea Ivar Christiansen își spuse c-ar fi cinstit din partea lui s-o ceară în căsătorie. De fapt, se simțea destul de măgulit că a trezit un sentiment atît de puternic în inima unei domnișoare din înalta societate ; pasiunea pe care i-o arăta fata sfîrși prin a-l contamina și pe el și, un timp, își închipui că era cu adevărat îndrăgostit de ea.

Descoperi, însă, la puțin timp după căsătorie, că se amăgise asupra sentimentelor lui ; din cînd în cînd simțea chiar un fel de aversiune pentru soția lui. Cu toate acestea, în primii ani de conviețuire acceptă totul ca pe o încercare la care-l supusese Dumnezeu și se străduí, cît putu, să suporte capriciile soției sale și să răspundă prin tandrețe pasiunii ei care-i repugna. Avură trei copii pe care ea îi iubi cu patimă, dar pe care nu știu să-i îngrijească, în ciuda eforturilor pe care le făcea. Doamna Christiansen nu era făcută să fie soția unui pastor de țară ; nu era o bună gospodină, nu știa să se facă plăcută oamenilor de acolo și religia o lăsa indiferentă.

Această căsnicie știrbi foarte mult puritatea și credința lui Ivar Christiansen. Începu să-și caute refugiu în lectură, dar nici în cărți nu-și găsi liniștea și echilibrul de care avea nevoie; această căutare se sfîrși o dată cu apariția Clarei Bertelsen.

Lucrurile nu se petrecuseră chiar așa cum i se povestiseră lui Torkild cînd era copil. Într-adevăr, pastorul, Ivar Christiansen, îi dăduse confirmarea Clarei Bertelsen, nepoata primarului, dar, desigur, pînă atunci nu fusese nimic între ei. Abia peste un an începu legătura lor. Christiansen își dădu demisia; în scrisoarea pe care o trimisese mărturisea că „zidurile bisericii se prăbușiseră în jurul său și că nu mai vedea decît cerul".

Toată viața detestase prefăcătoria; iubind cu înverșunare adevărul, își mărturisi greșeala, explicînd motivul dezertării sale din sînul bisericii, atît soției sale cît și primarului. Acesta, aflînd de legătura nepoatei sale, ceru pedepsirea seducătorului, amplificînd în acest fel scandalul. Însă Christiansen nu avu de suferit de pe urma faptei sale. Clara, care fusese trimisă în străinătate, găsi mijlocul să se întoarcă în Norvegia pentru a trăi alături de el. Cîtva timp rămaseră la Christiania, apoi plecară la Bergen. Christiansen se ocupa acum de gazetărie și făcea traduceri; scrise și cîteva romane care erau de-a dreptul penibile, dar unul dintre ele, fiind interzis, i-a adus oarecare celebritate literară.

Torkild, devenind mai înțelept o dată cu vîrsta, îl iertă pe tatăl său și începu să simtă pentru el un fel de milă amestecată cu indulgență, deoarece înțelesese că acesta acționase cu naivitate și bună credință. Iar cînd se gîndea la femeia pentru care tatăl său sacrificase totul, simțea dispreț și oarecare compasiune. Pe biroul lui Ivar se afla permanent o fotografie a Clarei; fata purta rochia ei albă de la miruire. Avea un aer de robustețe fizică, părea dezvoltată prematur și născută cu o încărcătură de experiență.

După ce Christiansen se despărți de soția sa, Clara plecă la Hamburg, așteptînd pronunțarea divorțului. Peste un an se căsători cu un german,

un oarecare Ritter, reprezentantul unei firme. Acest lucru se petrecuse cu cîteva luni înainte ca Ivar și soția sa să se fi hotărît să-și reia viața împreună. Tatăl lui Ivar murise și el se instală în casa părintească, o casă de țară, în împrejurimile orașului Frederikshald; arendă pămîntul și începu să facă traduceri; de altfel, între timp, își dăduse doctoratul în litere.

Experiența care urmă fu un dezastru; reluarea vieții conjugale depăși puterile doamnei Christiansen, deși ea încă-l mai iubea pe soțul ei. La scurt timp după asta se apucă de băutură și începu să se drogheze, procurîndu-și morfină cu o dibăcie surprinzătoare. Clara Ritter, care-și părăsise soțul, reveni la Christiania și reînnodă legătura cu Ivar. Regitze știa că de cîte ori soțul ei pleca la Christiania cu treburi se întîlnea cu Clara. Această legătură se sfîrși abia după sinuciderea doamnei Christiansen.

De cînd se întorsese acasă la tatăl său, Torkild se supunea sorții cu un soi de resemnare apatică și desperată, astfel că, după moartea mamei sale, nici nu-i mai trecu prin minte să plece de acolo. Ba chiar dimpotrivă, cînd obținu o slujbă în oraș rămase în continuare în casa aceea. Își plătea întreținerea și simțea că are o răspundere morală față de sora lui și chiar față de tatăl său. După cîtva timp hotărî să se înscrie la școala superioară de comerț; în acest-scop luă cu împrumut niște bani, mai primi și de la bunicul său din Danemarca, apoi plecă la Christiania. Acolo, cel puțin, avea bucuria de a se întîlni cu doamna Wegner și cu Rose. Începu, însă, să le vadă cu alți ochi: doamna Wegner era obosită, îmbătrînită; interiorul casei avea un aspect dezolant. Rose își luase o slujbă: lucra opt ore pe zi pentru patruzeci de coroane pe lună. Se simțea în continuare stăpînit de farmecul doamnei Wegner și de tot ce o înconjura, numai că acum acest farmec i se părea nespus de dureros. Iar Rose, o fată atît de frumoasă, de fină și de tînără, era sortită, la cei șaptesprezece ani ai ei, să ducă o viață de muncă lipsită de orice bucurie. Din nou mica locuință a doamnei Wegner

deveni pentru Torkild un loc sacru... Dar treptat, chipul ei trecu pe planul al doilea, apoi se estompă, lăsînd locul lui Rose.

Abia trecuse un an de cînd Torkild era la Christiania, cînd se descoperi că doamna Wegner, care se simțea rău de cîtva timp, avea diabet. Starea ei se înrăutăți văzînd cu ochii.

Încă de multă vreme Rose începuse s-o ajute pe mama ei la treburile gospodăriei. Doamna Wegner se obișnuise destul de repede cu acest lucru și era chiar mulțumită. Rose se dovedi foarte pricepută la treburile casei. De-a lungul anilor observase felul complicat și uneori ineficace în care mama ei conducea gospodăria ; Rose se gîndise de mult cum avea să procedeze, astfel încît își dovedi eficiența chiar de la început. Pentru ea era o adevărată plăcere să-și ocupe timpul liber făcînd curățenie, spălînd sau gătind ; punea în aceste îndeletniciri toată energia ce se acumulase în timpul orelor de muncă sedentară de la birou. Doamna Wegner era fericită, nu pentru că ar fi acordat prea multă importanță aspectului locuinței, dar o bucura faptul că Rose se ocupa de toate acestea și pentru că fata era deosebit de atentă cu ea : îi aducea bilete de teatru, flori și bomboane cu aceeași tandrețe pe care o avusese și ea cîndva, cînd o copleșea pe fetița ei cu mici daruri. În mintea ei, tot ceea ce dăruise atunci cu bucurie și tot ceea ce primea acum cu emoție nu era decît un semn în plus că între ele exista o comuniune ; găsea, de altfel, că tot ceea ce făcea Rose era bine făcut, iar cea mai mică atenție din partea ei era ceva de neprețuit.

Veni și clipa în care amîndouă înțeleseră că moartea nu era prea departe, dar nici una dintre ele nu aducea vorba despre asta ; umplînd cu gesturi frumoase fiecare minut ce le rămînea de petrecut împreună, dovedeau că sînt conștiente de această amenințare. Doar față de Torkild își deschideau inima.

Tînărul îi aducea doamnei Wegner flori rare, delicatese și vinurile pe care avea voie să le bea. De cîteva luni își redusese cheltuielile pentru a-i

putea duce în fiecare zi cîte ceva; Rose făcea și ea același lucru, iar el simțea o bucurie amețitoare și amară la gîndul că sufereau împreună. Tristețea care-l încercase pînă atunci devenise un balsam pentru el întrucît își dădea seama că e primul lucru care-i leagă sufletește. Și bănuia că și mama lui Rose gîndește astfel.

Ea primea cadourile lor cu un zîmbet senin și fericit, fără să pomenească vreodată de sacrificiile pe care, fără îndoială, le făcuseră; înțelegea prea bine că privațiunile la care se supuneau pentru a-i face ei mici bucurii erau pentru ei o consolare, făcîndu-i să uite, pe moment, că în curînd nu va mai fi cu ei.

Durerea lui Rose era, însă, imensă; suferea în tăcere atît în timpul orelor interminabile de la birou, cît și în fiecare noapte cînd veghea somnul mamei sale. Aceasta, în misticismul ei, era convinsă că dragostea sa maternă va fi mai puternică decît moartea. Cît despre Torkild, dragostea lui timpurie va găsi forță în orice, chiar și în misterul morții și al despărțirii ireversibile. Dar pentru copilul care și-a pierdut tatăl sau mama nu există consolare. În timp ce o mamă își găsește, pînă la capătul vieții, forță în iubirea vie și nealterată pentru copilul pe care l-a pierdut, iar un îndrăgostit poate trăi aproape toată viața cu amintirea iubitei pe care i-a răpit-o moartea — fiindcă dragostea unei mame sau dragostea unui iubit a cunoscut un început, și-a cucerit un loc, a rivalizat cu alte sentimente — un copil se naște cu dragostea pentru părinții săi, aceasta face parte din ființa lui, este veșnică și fără posibilitate de reînnoire. De aceea durerea unui copil la moartea unuia dintre părinți nu cunoaște alinare: o parte din însăși viața sa a fost smulsă. El nu cunoaște consolarea, ci poate doar uitarea...

După înmormîntare, Rose și Torkild rămaseră singuri în mica locuință. Fata ședea în fotoliul mamei ei de lîngă masa de lucru. Slăbise și se ofilise în cîteva luni, iar rochia neagră îi accentua și mai mult fragilitatea siluetei și paloarea. Dure-

rea care-i marcase chipul exprima mai mult revoltă și îndîrjire.

Torkild, în picioare lîngă fereastră, privea cum apune soarele în spatele colinei Blaasen, înroșită de brumă și cu arbuștii agățați de coastele ei, negri și goi. Se simțea ciudat de slăbit; capul i se învîrtea și înțelese că acest rău îi venea din faptul că mîncase puțin în ultimul timp. Toți banii pe care-i avusese îi cheltuise pe flori pentru a acoperi mormîntul celei care fusese salvarea lui în momentele cele mai desperate ale copilăriei sale. Dormise foarte puțin... Sufletul său palpita de așteptare. În adîncul ființei sale, în ciuda durerii de a fi pierdut pe această prietenă pe care o iubise atît de mult, nutrea speranța că dragostea lui cea nouă va deschide o poartă spre lumină. Cu privirea pierdută spuse:

— Ea e tot aici... Continuă să trăiască în noi și, dacă vedem lucrurile altfel decît ceilalți, este datorită ei. Ea ne-a învățat să ne găsim fericirea doar lîngă cei pe care-i iubim.

Rose începu să plîngă încet și spuse printre suspine:

— Mama era singura ființă pe care o iubeam! Doar pe ea o aveam pe lume. Pe cine-aș mai putea iubi acum?

Torkild se aplecă și o mîngîie pe păr:

— Iubește ce este în sufletul tău. Așa făcea ea și acest crez era cea mai de preț calitate a ei. Se simțea întotdeauna fericită cînd se privea în adîncul sufletului: acolo descoperea dragostea, curajul, loialitatea și frumusețea; nu era loc pentru josnicie, urîțenie sau mîrșăvie. De aceea, dacă vom trăi fără să ne lăsăm vreodată antrenați spre ceva rău sau dezonorant, mama ta va rămîne alături de noi.

Rose, cu un gest de enervare, îndepărtă mîna tînărului:

— Vorbești, vorbești continuu. Puțin îmi pasă de tot ce-mi spui tu... Eu vreau să vorbesc cu mama și nu voi mai putea vorbi niciodată cu ea. Vreau să-i mîngîi obrajii delicați și mînuțele asprite de muncă și asta n-o voi mai putea face niciodată. Vreau să-mi zîmbească și să mă sărute,

și n-o va mai face niciodată. Oh, mamă scumpă, ce mult aș vrea să te mai văd, să te îmbrățișez... Dar tu n-ai să mai vii niciodată, măicuța mea scumpă!

V

Într-o dimineață de noiembrie, Torkild se ducea spre birou; era ceață deasă și picături de apă străluceau ca niște perle pe haina lui de stofă.

Prin parcul castelului, oamenii se îndreptau grăbiți spre centrul orașului, iar dinspre oraș, veneau doar cîțiva școlarî. Ceața înghițea această forfotă care se risipea treptat.

Torkild cunoștea pe cei mai mulți dintre acești oameni care se grăbeau întotdeauna la această oră. În fața lui, pe jumătate ascuns de ceață, zărea spatele lat al directorului Ring. Mergeau amîndoi în același pas, păstrînd totuși distanța cuvenită. Doamna aceea între două vîrste și cu pălăria stacojie trecuse deja pe lîngă el... Biata de ea, biroul ei era, fără îndoială, foarte departe, probabil tocmai la gară, dacă în fiecare zi fugea ca un animal hăituit. Iar el îi lăsase în urmă pe cei doi îndrăgostiți care mergeau întotdeauna agale. Îi cunoștea și pe școlari: cele două fetițe urîte, dar nostime, cu ochii lor mari și negri ca niște mure și cu obrajii rotunzi și îmbujorați; băiatul înalt și blond care mergea întotdeauna cu grupul de colegi și care vorbea tare și cu multă vervă; băiețelul cel micuț și palid, pe care-l știa de astă toamnă, tot alergînd prin iarbă și căutînd frunze uscate și castane sălbatice sau privind țintă în sus la cele două veverițe care se aciuaseră în copacii din parc. Într-o zi, trecînd pe lîngă el, Torkild îi luase bascul de pe

cap și băiețelul îl privise cu ochii lui albaștri, speriați :

— Ce spun părinții tăi cînd află că întîrzii mereu la școală ? întrebă Torkild.

Copilul îl privi rușinat.

— De ce nu culegi castanele cînd te întorci de la școală ?

— Pentru că întîrzii la masă... și pentru că le-ar culege alții înaintea mea...

— Bravo ! Văd că ești isteț, tinere !

Torkild, văzîndu-l pe copil nedumerit, îi întinse un bănuț și-i spuse să-și vadă de treabă.

Din ziua aceea, de cîte ori se întîlneau, băiatul îl întreba cît e ora. Torkild clătina grav din cap, scotea ceasul și i-l arăta. Copilul spunea un mulțumesc șoptit și o lua la fugă, însoțit de zdrăngănitul penarului și al cărților care săltau în ghiozdan.

— Torkild !

Se întoarse brusc :

— Rose, tu aici ?

Rămase locului cu ochii măriți de uimire. Da, era chiar ea, în mijlocul aleii, într-un impermeabil negru și cu o tocă de blană neagră pe părul blond. În jurul lor, oamenii, apărînd și dispărînd în ceață, continuau să se îndrepte spre oraș.

— Rose, dragă, ce faci tu pe-aici ?

— Am să-ți povestesc, dar acum hai să mergem pentru că trebuie să ajung la birou. Firma la care lucrez a fost cumpărată de suedezi, dar asta nu trebuie să se știe... Pe mine m-a anunțat directorul să-mi caut un alt post. Acum opt zile am citit un anunț în ziarul *Aftenposten*, am scris și mi s-a răspuns favorabil ; dar trebuia să mă prezint imediat. Anunțul era dat de Lahn Ltd. Le-am telefonat că sosesc. Și iată-mă aici. Ieri mi-am luat postul în primire.

— De ce nu m-ai anunțat să vin să te aștept la gară ?

— Vroiam să-ți fac o surpriză. Ieri am încercat de cîteva ori să-ți telefonez, dar cînd era ocupat, cînd mi s-a răspuns că „domnul șef de birou este în ședință...".

— Aha! Am s-o învăț eu minte pe domnișoara aceea!...

— Ba nu! Las-o în pace pe biata fată! Se pare că oamenilor de pe aici le cam place să dojenească... Cred că directorul nostru e o persoană foarte dificilă.

— Eu îl găsesc foarte amabil... E adevărat că n-am vorbit cu el decît de vreo trei ori în legătură cu niște mașini pe care trebuia să le cumpărăm.. N-aș putea să vin să te iau la ora două, cînd ieși de la birou? Mi-ar face plăcere să luăm masa împreună...

— Sigur că da, e o idee foarte bună. Îți mulțumesc. Cei de la pensiune vor spune că sînt o persoană cam neserioasă.

— Dar unde locuiești?

— Pe strada Holte, la pensiunea domnișoarei Stenersen... „numai pentru doamne singure"...

— La naiba!

Rose începu să rîdă:

— Într-adevăr, nu pare prea atrăgător... dar am o cameră destul de bună și ieftină. Ah, am uitat să-ți spun că Axel a trecut aseară pe la mine — i-am telefonat și lui ieri — și m-a invitat să iau astăzi masa cu el.

— L-ai văzut pe Axel?

Merseră un timp în tăcere, apoi Rose spuse:

— L-am întrebat despre voi toți, dar el nu știa nimic. Doris nu i-a mai dat nici un semn de viață, iar pe tine nu te mai văzuse de vreo două săptămîni.

— Exagerează, am urcat împreună la cabană; duminică au fost opt zile.

— Nu vă iubiți prea mult voi doi...

— Ba da. În sfîrșit... Cred că înțelegi... e destul de greu, cînd am crescut departe unul de celălalt și în condiții atît de diferite. Faptul de a fi frate cu cineva nu înseamnă că-ți este apropiat și sufletește... Apare o oarecare stînjeneală...

— Da, poate. Ce mai știi de tatăl tău? Ce mai face?

— E bine, mulțumesc. Lucrează la cartea lui. Unul din romanele sale a fost tradus și în germană ; asta i-a făcut mare plăcere.

— Mă bucur. Ei, eu am ajuns. La revedere și pe curînd !

— Pe curînd !

Torkild se roti de cîteva ori cu scaunul de la birou.

...Deci ieri-seară se întîlnise cu Axel. Ce păcat că domnișoara Pedersen nu i-a cerut numărul de telefon cînd ea îl căutase... era bine dacă revenea. De fapt, nu fusese nici o ședință : un funcționar de la uzină venise să-i ceară o comandă. Proastă mai e și domnișoara Pedersen... dacă-i dictezi o scrisoare în engleză trebuie apoi să i-o corectezi. Aprinse lampa și aruncă o privire prin scrisori : domnișoara Lindvik ar putea să răspundă chiar ea la unele scrisori... el i-ar dicta răspunsul către consulul Aas ca și contractul cu Seymour ; iar scrisorile în franceză le-ar putea scrie el.

Torkild se uită pe fereastră. În ultimul timp, în atelierul de croitorie din fundul curții, lucrătoarele munceau toată ziua la lumina becului electric. Aceste becuri apăreau, astăzi, din cauza ceței, ca niște pete luminoase, iar lucrătoarele nu se vedeau deloc. Era printre ele una micuță, blondă și frumușică, semănînd mult cu Rose ; dar cît de tare șchiopăta, sărmana ! Din curte răzbăteau scîrțîitul macaralelor și zgomotul surd al ascensorului care urca și cobora. Alături, în biroul dactilografelor, cele două mașini de scris parcă se luaseră la întrecere.

— Domnișoară Lindvik, aș vrea să vă dictez cîteva scrisori.

— N-ați vrea să le dictați domnișoarei Pedersen ? Am cam mult de lucru pentru domnul director.

Torkild își aprinse o țigară.

...Rose se văzuse cu Axel. În fond, de ce nu i-ar fi telefonat și lui ? Și de ce să nu se vadă și cu el ? Ar fi putut să se gîndească la el... că se va necăji cînd va afla că se întîlnise cu Axel în timp

ce el nici nu știa că ea se află la Christiania. Ar fi putut să-i lase numărul de telefon ca s-o caute el.

Axel... Nu reușiseră să se apropie deloc unul de altul. Ceea ce părea a se fi născut între ei în noaptea cînd stătuseră de vorbă pînă în zori dispăruse complet. Și totuși, nu fuseseră niște cuvinte rostite doar sub puterea nopții și a băuturii. Sau poate pentru că a doua zi avea să sosească Rose ?

Nu s-ar putea spune că se petrecuse ceva în timpul celor două săptămîni în care Rose locuise la ei ; atîta timp cît Axel era acolo, iar Doris se ocupa de casă, ei n-au putut rămîne prea mult singuri. Iar cu Axel, era firesc ca Rose să aibă nenumărate subiecte de conversație, deoarece aveau prieteni comuni în Danemarca. Ținea la Axel, zicea ea. Și de ce n-ar fi ținut ? Fratele său nu-i făcuse niciodată curte fetei. Și nici nu putea fi îndrăgostit de ea, întrucît în perioada aceea se știa că e îndrăgostit de Eva, pe care, de altfel, a uitat-o destul de repede.

Și totuși... Cînd fetele nu erau de față, fiind ocupate la bucătărie sau plecate la scăldat, conversația dintre el și fratele lui devenea, în mod inexplicabil, foarte greoaie. Nu era nimic deosebit în faptul că Rose îi cerea să cînte seara la pian. Așa era obișnuită și știa că pentru el era o mare plăcere. Era firesc, de asemenea, ca Axel să se așeze lîngă ea la fereastră... De fapt, cînd se aflau în salon, toți patru preferau să se așeze acolo.

Dar mai fusese plimbarea aceea cu barca... și la drept vorbind avusese oare vreo semnificație ? El le spusese că vîntul bate prea tare și că nu putea risca să iasă cu barca pe o asemenea vreme cu cele două fete. Dar cum ele insistau, Axel întrebase dacă poate să iasă el cu barca : era obișnuit cu apele daneze și de felul lui era prudent. Torkild acceptase, dar fiindcă Axel nu cunoștea fiordul, le spuse că îi va însoți și el. Axel păru contrariat și răspunse că ar fi mai bine să renunțe la plimbare. În sfîrșit, nu s-a întîmplat nimic grav, doar că s-au întors toți trei uzi pînă la piele, iar Axel

și-a dat seama că nu se glumește cu fiordul. Seara, înainte de culcare, Axel îi spuse :

— Ești prea prudent, Torkild... fetele, în schimb, sînt curajoase.

Torkild replică :

— Cred și eu, e ușor să fii curajos cînd nu știi ce înseamnă o barcă pe o asemenea vreme.

Oricum, de la plimbarea aceea pe mare, răceala dintre cei doi frați se accentuă. Imediat ce Rose plecă la Vermland, plecă și Axel pe munte. Despre planul pe care-l făcuseră de a locui împreună la Christiania n-au mai adus vorba ; printr-un acord tacit, fiecare și-a luat o cameră la pensiuni diferite

N-avea absolut nici un motiv să fie gelos pe fratele lui. Dar era.

— La ce restaurant ați mîncat aseară ? .ntrebă Torkild în timp ce urcau spre strada Karl-Johan.

— La Cafeneaua Teatrului, la primul etaj.

— Ce-ar fi ca noi să mergem la restaurantul Sala Oglinzilor ? Sau, dacă vrei, în altă parte ?

— Drept să-ți spun, zise Rose schițînd un zîmbet, n-am fost niciodată la Sala Oglinzilor... dar nici de Cafeneaua Teatrului n-auzisem...

— Bine, mergem acolo ! spuse Torkild zîmbind oarecum decepționat, deoarece tot timpul se gîndise cum vor merge ei la Cafeneaua Teatrului, la etajul întîi. Dar dacă fusese cu Axel, nu mai avea nici un rost...

— Rose, zise el după ce se instalară la o masă, n-avem decît două ore la dispoziție. N-ai vrea să mergem deseară la teatru ? Apoi să intrăm într-o cafenea, unde să stăm liniștiți de vorbă ?

— Îți mulțumesc... dar nu mai am timp să trec pe acasă, să mă schimb...

— Dar arăți foarte bine și așa, zise Torkild. Nu te-am mai văzut îmbrăcată astfel...

— Glumești ! Doar n-o să merg la teatru în ținută de birou.

Costumul ei, extrem de simplu — fustă de culoare închisă, bluză cu dungi gri și albastre, guler alb și cravată — îi dădea un aer anodin. Torkild aproape n-o mai recunoștea. Întotdeauna, chiar

și prin îmbrăcăminte, ea se deosebise de celelalte fetițe. Cînd era mică, rochiile ei cu o croială fantezistă erau și mai originale prin culorile vii pe care le alegea mama ei. În acești ultimi ani, cînd se întîlneau doar în vacanța de vară, o văzuse îmbrăcată mereu în rochii de culoare deschisă, mai decoltate. Atunci cînd fata vorbea, i se părea că mișcările capului, pe gîtul descoperit, lung și flexibil, ușor arcuit, dădeau și mai multă greutate cuvintelor ei. Îmbrăcămintea pe care o purta astăzi era severă și fără strălucire, ca o uniformă de soldat. Dar, ca și o uniformă, îmbrăcămintea marca destul de bine linia acestui trup de adolescentă, scoțîndu-i în evidență silueta zveltă și șerpuită. Torkild găsea, de asemenea, că acest costum reliefa și mai mult trăsăturile deosebite ale chipului ei : fruntea înaltă și albă sub părul blond auriu, pieptănat cu cărare la mijloc, ochii cenușii cu privirea ageră, meditativă și puțin rece sub pleoapele grele, pe care le ridica și cobora galeș. Ceea ce frapa la acest chip era contrastul dintre dulceața trăsăturilor, tenul ei strălucitor și sprîncenele foarte marcate, ca și gura ei frumoasă, destul de mare, cu buze roșii și bine conturate ; gropița din bărbie îi dădea aerul voluptuos al unei Venus antice.

Privirea liniștită și puțin rece a ochilor ei contrasta cu senzualitatea tinerească a chipului ; suplețea trupului, cu mîinile lungi și osoase, cu degete nu prea subțiri ; unghiile erau mari și ovale. Mîinile lui Torkild erau și ele lungi și subțiri, dar se deosebeau foarte mult de ale fetei ; la el se vedeau sub piele venele albăstrii, iar unghiile erau lunguiețe și striate.

Torkild știa că are un aer nonșalant. Avea o înfățișare elegantă : înalt, subțire, dar puțin adus de spate și cu umerii căzuți ; tenul său lîngă părul negru ca tăciunele era prea alb, ceea ce-i dădea un aer bolnăvicios ; ochii erau de un albastru spălăcit, gura era roșie și prea cărnoasă, nasul subțire, drept și prea scurt, iar bărbia, pătrată și puternică, nu reușea să șteargă impresia de nehotărîre.

Sora lui, Doris, îi semăna... și el simțea o neli-

niște gîndindu-se cum apărea ea în ochii celorlalți : provocatoare și lipsită de apărare.

Axel nu semăna deloc cu ei ; dădea impresia de forță ; era mic de statură, puțin mai înalt decît Rose, dar solid... Torkild își aducea aminte de vigoarea brațelor lui Axel, cînd ei făceau scrimă, și de mîinile lui pătrate și puternice. Axel moștenise de la tatăl său fruntea înaltă, părul șaten și cîrlionțat, ochii cu reflexe aurii, nasul lat și puternic, gura mare și dreaptă, cu buze subțiri. După o singură plimbare cu iahtul, Axel se întorcea bronzat de vînt și de soare, în timp ce el, Torkild, putea să stea cu săptămînile la mare sau la munte și abia dacă se colora puțin.

Se întreba dacă Rose remarcase sau simțise deosebirea dintre ei. Se văzuseră oare și vara trecută ? Dar el își dădea seama că fratele lui era mai puternic și mai pregătit pentru luptă. Rose aprecia, probabil, forța, ea, care era atît de plină de vigoare. Oare acesta să fi fost motivul geloziei lui nestăvilite ?

— Îți pare bine că te-ai întors la Christiania ?

— Da..., zise Rose zîmbind vag. În fond, niciodată n-am locuit la oraș. Faptul că locuința noastră, a mea și a mamei, era în Christiania nu însemna că și trăiam în Christiania...

Torkild o aprobă.

— În fond, nu cunosc pe nimeni aici. Știi cine locuiește la pensiunea mea ? Domnișoara Antonsen, contabila de la Lande și Ludvigsen, unde am lucrat eu prima dată. Ciudat : m-am bucurat cînd am văzut-o... de altfel ea a fost întotdeauna drăguță cu mine. Mi-a vorbit despre foștii mei colegi — ea lucrează tot acolo — și mi s-a părut că toți mi-au fost buni prieteni ; totuși, pe atunci nu-i frecventam, dar ei sînt, ca să zic așa, singurele mele cunoștințe. Probabil c-am îmbătrînit, fiindcă pe atunci domnișoara Antonsen mi se părea că avea o vîrstă respectabilă, iar acum, cînd au mai trecut cinci ani, mi se pare c-avem aceeași vîrstă. De altfel, nostimă menajerie această pensiune pentru doamne singure ! Alături de mine locuiește

o tînără din Bergen, nu mai știu cum o cheamă. Azi-dimineață, în timp ce mă îmbrăcam, a venit să-mi ceară niște agrafe de păr; o văd cum se așază și începe să-mi inspecteze lucrurile, fotografiile... „Aștia sînt iubiții tăi? Doamne, dar ce bine arată!" Era o fotografie recentă de a ta și una a lui Bengt Stenbock, în uniformă. Ce zici de asta?

Torkild răspunse zîmbind:

— Nu-mi prea place acest Bengt.

Rose îi răspunse amuzată:

— Drept să-ți spun, nici mie. Îi pusesem fotografia la vedere pentru că mi se părea băiat frumos... destul de decorativ în uniforma lui. Dar după ce doamna asta din Bergen a spus ce a spus...

— Ei?

— Ei, spuse ea rîzînd, am hotărît să-l pun pe frumosul tînăr într-un sertar.

— În sănătatea ta! zise Torkild.

Ce drăguț gest făcuse! Se gîndea cu plăcere că de acum înainte vor face, în fiecare dimineață, drumul spre birou împreună; o va vedea în fiecare zi, duminicile vor face excursii prin împrejurimi. Totul va fi ca altădată; ea îi va povesti ca pe vremea cînd erau adolescenți. Vor fi din nou ei doi... nu va mai exista nimeni între ei. Era al ei și ea a lui... numai că ea nu bănuia încă. Draga de ea!

— Dar eu credeam că frații Stenbock sînt cei mai buni prieteni ai tăi.

— Briten, da. Îl iubesc mult. Și Bengt are părțile lui bune, dar...

Își căuta cuvintele:

— Da, în sfîrșit, înțelegi... Bengt nu e altceva pentru mine decît fratele lui Briten.

Torkild zîmbi.

— Iar tu, bineînțeles, reprezentai pentru el ceva mai mult...

Rose nu răspunse imediat, apoi reluă:

— Mi s-a părut absurd ce-a spus doamna aceea din Bergen, m-am simțit prost. A fost un gest cam necugetat din partea mea să pun la vedere fotografia acestui băiat care nu-mi place, dar pe

care-l găsesc frumos și elegant în uniforma lui.

Torkild remarcă, zîmbind :

— Înseamnă că frații prietenelor tale îți cam fac curte...

Rose era gata să se înfurie.

— Pe mine n-ai să mă pui într-un sertar, nu-i așa ? Chiar dacă și eu sînt tot fratele uneia dintre prietenele tale... și doamna din Bergen va găsi că sînt băiat frumos...

Rose răspunse fără să ridice privirea :

— Știi bine, Torkild, că m-am considerat întotdeauna mai mult prietena ta decît a lui Doris.

— Ești drăguță că-mi spui asta, Rose. Îmi dai voie să-ți sărut mîna pentru ce mi-ai spus ?

Rose ridică spre el o privire nesigură ; fără să vrea, își ascunse mîinile în poală. Torkild adăugă repede :

— Ascultă-mă, n-am să te plictisesc cu lucruri pe care le știi deja. Îți promit că șase luni de acum înainte n-am să-ți pomenesc nimic. Dar n-ai vrea să ne întîlnim mai des... și să nu mă bagi într-un sertar printre amintirile tale ? Să fim prieteni cum eram în copilărie și chiar cum eram mai tîrziu, cînd trăia mama ta ?

Rose tăcu un moment și-l privi cu atenție.

— Ah, Torkild, tu știi că te iubesc. Nu iubesc pe nimeni ca pe tine. Dar sînt sigură că nu te voi iubi niciodată așa cum vrei tu. Aș dori asta din tot sufletul... Însă trebuie să vezi lucrurile așa cum sînt. Pe tine te știu aproape de cînd exist și te-am iubit așa cum o iubeam pe mama... așa cum aș iubi un frate, dacă aș avea unul. Dar vezi tu, Torkild... Chipul ei tînăr își schimbă expresia, iar gura cărnoasă fremătă senzual. Știu că aș putea iubi și altfel. Știu că aș putea să simt ceva ce pînă acum n-am simțit, și-mi doresc cu nerăbdare acest lucru. Abia aștept să întîlnesc pe cineva care să mă transforme. Pînă acum am fost mereu aceeași. Mereu. Cînd sînt cu tine nu simt nici o transformare. Cînd l-am cunoscut pe Bengt m-am gîndit că s-ar putea să fie el acela... De aceea mi s-a părut atît de stupidă povestea cu

fotografia... Puah ! Ah ! Torkild ! Vocea ei se frînse. Gîndește-te ce viață monotonă am dus ! După moartea mamei am locuit într-o pensiune de familie cu persoane care îmi erau complet străine. Apoi am obținut slujba aceea în Suedia și am plecat acolo... Mereu același lucru. Înțelegi ? Nimic nu m-a scos pînă acum din monotonia asta.

Torkild îi căută privirea.

— Da, Rose, dar și eu te cunosc de cînd exist. Singurul eveniment din viața mea a fost atunci cînd am început să te iubesc. E atît de important pentru mine, încît nimic din ce mi s-ar mai putea întîmpla nu mi-ar mai schimba viața. În mine a avut loc acea transformare, pentru mine ești cu totul alta ; copilăria mea, viitorul meu, tot ce există în lumea asta a căpătat o lumină nouă cînd am înțeles că te iubesc pe tine, ființa pe care am cunoscut-o dintotdeauna și pentru care am avut mereu un sentiment. Lucrurile astea nu se produc sub influența unor factori exteriori, ci în noi înșine. Dar nu-ți voi mai vorbi despre asta, nu te voi mai plictisi. Iar de cîte ori vei fi lîngă mine să te gîndești că nu ești numai femeia pe care o iubesc. Adu-ți aminte ce loc a ocupat mama ta în viața mea, ca și mama...

Chelnerul aduse cafeaua. O băură în tăcere. Apoi Rose, aproape cu regret, spuse :

— Mă gîndesc că într-o zi voi întîlni pe cineva și o voce lăuntrică îmi va spune : „Du-te la el. Supune-te voinței lui... Îi aparții... Ești ca un inel la degetul lui, pe care-l poate purta sau îl poate lăsa deoparte, ești a lui."

Torkild îi răspunse cu voce joasă, fără s-o privească :

— S-ar putea să fie și așa. Apoi, clătinînd din cap, adăugă rîzînd : Acum să nu mai vorbim despre asta. Vrei să vii deseară cu mine la Frognersaeter ? Rose nu răspunse. Ca niște vechi prieteni, adăugă el cu un zîmbet îmbietor.

— Ca niște vechi prieteni... Căută și ea să schițeze un zîmbet timid. Da, îți mulțumesc, ne-am înțeles.

Se ridicară amîndoi, iar el spuse continuînd să zîmbească :

— Atunci îmi dai voie să-ți sărut mîna pentru a pecetlui pactul nostru ?

Ea îl privi stînjenită în timp ce el se apleca pentru a atinge cu buzele mîna ce i se întindea. Chipul lui avea acum un aer sfidător.

VI

Torkild se opri pe gheață și așteptă cu oarecare teamă sosirea lui Rose. Pe zăpada proaspăt așternută putuse și ea să coboare panta, dar exista pericolul de a cădea chiar la sfîrșitul coborîrii.

Fata ieși dintre brazi cu mare viteză... zăpada se învolbura în jurul ei, iar ea folosea din ce în ce mai des bețele. Reuși prima coborîre, la a doua se clătină și bătu aerul cu brațele... Acum va veni în cap... Nu... E tot în picioare.

— Bravo ! Acum poți să te lauzi că ai coborît Tryvand-ul, zise Torkild.

— Da, însă sînt sigură că a doua oară n-am s-o mai fac, răspunse Rose pe un ton jalnic.

— Să nu spui niciodată asta ; cazi cînd te gîndești c-ai să cazi. Văd că folosești bine bețele.

— Da, e adevărat, spuse ea docilă. Cînd schia cu Torkild i se părea că el are întotdeauna dreptate, totuși cădea cînd nici nu se aștepta.

Porniră mai departe pe lacul înghețat.

— Mergi în spatele meu, zise Torkild. Nu crezi că ți-ar fi mai ușor ?

— Nu, prefer să merg lîngă tine. Îmi place atît de mult să văd întinderea nesfîrșită de zăpadă afînată.

— Bine, bine. Numai să nu te obosești prea mult. Se înaintează greu cu schiurile pe zăpada proaspătă. Alunecau în tăcere, cu ochii fixați pe vîrfurile schiurilor care brăzdau zăpada adîncă. Bețele se înfundau în stratul imaculat, dislocînd de fiecare dată bucăți de omăt. Începuse de dimineață să ningă cu fulgi mari, iar cerul plumburiu rămăsese la fel de amenințător. Colinele din jurul lacului, din pricina zăpezii care îngreuna crengile copacilor, căpătaseră un aspect feeric. Părea că de ore în șir nimeni nu mai traversase lacul, dar, în fața lor, se zăreau două siluete, ca două puncte negre, apropiindu-se de malul celălalt. În curînd dispărură în pădure.

— Crezi că sînt Lund și Helsing ? întrebă Rose.

— Nu, cred că sînt frații Kjendli. Ceilalți sînt întotdeauna însoțiți de Betzy și Aagot, și o iau de obicei prin Frognersaeter.

Merseră mai departe în tăcere. Era sîmbătă după amiază, la sfîrșit de aprilie. Zăpada se lipea de schiuri. Mestecenii tineri erau culcați de-a curmezișul drumului, iar crengile brazilor își scuturau, în fiecare clipă, podoaba albă pe umerii schiorilor. Se lăsă repede noaptea. Cînd ajunseră sus heleșteul abia se mai zărea : o mică pată rotundă și albă în lumina lăptoasă a crepusculului. Cabana nu era luminată. Ajunseseră primii.

Cînd Torkild deschise ușa, aerul înghețat și umed din încăperea întunecoasă îi izbi în față. El aprinse lampa agățată de tavan și se apucă să facă focul în cămin.

— Ce păcat că n-au venit și ei... E cumplit de frig aici și hainele tale sînt ude.

— Nu-i nimic, Torkild.

— În curînd o să fie mai plăcut, zise el ca s-o încurajeze. Vino lîngă foc și scoate-ți bocancii. Eu mă duc să aduc apă.

Cînd se întoarse, Rose începuse să scoată lucrurile din rucsacuri. El aduse ibricul și mașina de spirt.

— Iar ninge. O să pregătim aici ceva de mîncare ca să nu mai mergem în bucătărie. Sau preferi să-i așteptăm și pe ceilalți ?

— Nu, de ce ? Poate că nici nu mai vin, spuse fata.

— Ți-ar părea rău ?

— Nu, răspunse repede Rose, înroșindu-se. Și ca să schimbe vorba întrebă : Pot să te ajut cu ceva ?

— Nu, mulțumesc, dar dacă vrei poți să frigi cotletele. Între timp eu am să pun masa. Vrei să mîncăm lîngă foc ?

Aduse farfuriile și cestile din bucătărie și așeză masa, în timp ce Rose, pe gînduri, învîrtea frigarea. N-avea de ce să-și facă griji... Ce dacă ea și Torkild vor petrece noaptea aici ? Și chiar dacă prietenii lor nu vor veni nici mîine, tot va fi plăcut. În orice caz nu dorea s-o vadă pe domnișoara Helsing... Nu-i era simpatică. Conversația cam lîncezea. Torkild rămînea mereu pe gînduri. Iar Rose nu era persoana care să întrețină o conversație. După ce terminară de mîncat rămaseră tăcuți, fumînd și privind cum ard bușteni.

Deodată Torkild întrebă :

— Nu cumva ai sosit în 12 noiembrie la Christiania ?

— Ba da, răspunse ea încet, și adăugă coborînd privirea : Chiar la asta mă gîndeam acum.

— Să nu crezi că vreau să reiau discuția. N-am să mai vorbesc despre asta.

— Ba da, cele șase luni au trecut. Și deoarece amîndoi ne gîndim la același lucru, e mai bine să vorbim. Cu timpul m-am convins că nu aveam dreptul să accept înțelegerea noastră de atunci. Tu mi-ai dat atîtea : tandrețe, prietenie... da, fără tine m-aș fi simțit teribil de singură aici, și nu m-aș putea lipsi niciodată de tine. Dar partida nu este egală : eu mă simt bine așa și nu-mi doresc nimic altceva... în timp ce tu speri...

— Ba da, Rose, aveai dreptul să accepți înțelegerea. Trebuie să-ți spun totuși că-mi face mare plăcere că te văd și că pot petrece cîteva clipe lîngă tine. Crezi că acum nu sînt fericit cînd te am alături de mine ? Deși mă gîndesc că seara asta ar putea fi cu mult mai frumoasă... Ar fi de neconceput ca noi doi să nu ne mai vedem...

Nu cred c-ai vrea să ne despărțim, să devenim niște străini unul față de celălalt... cînd avem atîtea în comun... Doar fiindcă eu îți spun „te iubesc" în timp ce tu-mi spui : eu nu te iubesc. Doar bunul Dumnezeu știe cît te iubesc și cît îmi doresc să fii a mea. Dar nu uita că există o parte din copilăria ta care-mi aparține și, în special, nu uita că eu îți aparțin în întregime. Există ceva între noi care ne-a legat pentru totdeauna. Dacă te-ai dărui unui alt bărbat oare n-ai simți că o părticică din tine este a mea ? De aceea n-ai putea să mă alungi din viața ta. Nu-i așa ?

Rose trase adînc aer în piept. Ridicîndu-și capul, îl privi fix.

— Torkild — în glasul ei se simțea o mînie reținută — ai dreptate... dar, deși avem atîtea în comun... simt că ar putea să vină o zi în care toate acestea să nu mai conteze pentru mine. Întoarse capul ; mîinile ei strîngeau cu putere brațele fotoliului. Tocmai asta mi se pare cel mai cumplit lucru. Simt că s-ar putea întîmpla... și chiar doresc să se întîmple. Abia aștept să se întîmple !

Rămaseră amîndoi tăcuți. Buștenii trosneau în cămin și se rostogoleau cu un zgomot ușor pe măsură ce erau mistuiți de flăcări. Nu se priveau... dar de fiecare dată cînd Torkild se apleca pentru a atîța focul, Rose îl observa cu atenție. Gura lui energică, umbra genelor pe obraz... Era cu adevărat frumos. Deodată ea spuse încet :

— Nu-i vina mea. Nu mai suport. M-am săturat să fiu tot timpul singură, cu mine însămi. Și dacă m-aș apropia acum de tine și te-aș lăsa să mă săruți... și ți-aș spune să mă iei în brațe...

Rose făcu un cerc cu mîna în jurul ei, apoi zise :

— Ei, bine, există totuși ceva care ne desparte... ca și cum aș fi închisă într-o cochilie. E îngrozitor să simți asta, iar tu nu poți să mă smulgi din mine însămi. De-ai ști cît doresc să apară cineva să spargă această cochilie...

Torkild se întoarse spre ea :

— Orice s-ar întîmpla, Rose... eu te iubesc. Și nici nu mi-aș dori să nu te iubesc.

Torkild se răsucea în pat fără să poată adormi. Probabil Rose adormise de mult în odăița ei de jos. Nu mințise : se simțea fericit de fiecare dată cînd era cu ea. Oricît de puțin... era mai mult decît nimic. Deși și asta era sub semnul întrebării. În adîncul sufletului, însă, nu se îndoise nici o clipă că va reuși s-o cucerească... Poate chiar înaintea altuia, își spuse.

Pentru prima dată, în noaptea asta, îl cuprinse teama c-ar putea s-o piardă. Și acest lucru ar fi de nesuportat. I se părea c-ar fi în stare de orice ca s-o aibă. Nu s-ar da în lături de la nimic.

Să aștepte... să joace rolul prietenului din copilărie, leal și fidel. Ar fi putut să facă acest lucru atîta timp cît ar fi crezut-o departe de dorința de a iubi. Continuase să vadă în ea copila pe care o cunoscuse în mica locuință a doamnei Wegner și care în viață se comporta ca o fetiță ce se joacă pe plajă și adună tot ce aduc valurile pe mal, cu ochii spre el, acumulînd totul în mintea ei. O crezuse calmă și lipsită de dorință ; sperase că va fi lîngă ea cînd această dorință se va trezi...

În Rose se trezise nevoia de a iubi, ea intuise dragostea care transformă totul, care creează, care reîmprospătează. Pentru el dragostea transformase copilăria lui nefericită într-o minunată legendă. Rose dorea ca dragostea să-i creeze o altă lume decît cea în care vegetase pînă atunci. În copilărie trăise ca într-o seră, iar tinerețea și-o irosea într-un birou, făcînd o muncă anostă, unde nu-și folosea nici capacitatea, nici energia. Un singur lucru ar fi putut să-i dea conștiința că trăiește... că trăiește cu fiecare atom al ființei ei... dăruindu-se unui sentiment pentru care merita să lupte... într-o exaltare supremă a întregii ei ființe.

Rose dorea această schimbare cu ardoare. Vroia să se îndepărteze de el pentru că el fusese mereu prezent în viața ei, în viața ei îngustă și liniștită în care nu se petrecea nimic. Într-o zi, această dorință ar putea să-i înfrîngă rezistența, s-o cuprindă ca o amețeală care i-ar tulbura ochii

reci și limpezi... și atunci s-ar dărui primului venit... sau s-ar putea să obosească de arzătoare și zadarnică așteptare, și atunci să i se dăruiască lui...

Ar putea s-o ia prin surprindere... Știa că e posibil. Intraseră în joc. Nu era sigur dacă el este într-adevăr un jucător cinstit, dar ea era; avea deplină încredere în el. Ea îi spusese că e gata să sacrifice unei iubiri pe care nu o cunoștea încă tot ceea ce existase între ei. Cît despre el... știa că o va lăsa să se zbată în această viață meschină pînă în ziua în care ea, la capătul puterilor, după o așteptare îndelungată și zadarnică, îi va cădea în brațe.

Nu mai suporta să se gîndească la toate astea. Era mai bine să meargă jos și să-și ia o carte, din cele pe care le lăsase acolo cînd venise cu Helsing, într-o duminică. Dar, întors în camera lui, își dădu seama că era prea frig pentru a citi în pat. Se înveli cu pătura de lînă și încercă din nou să adoarmă.

Rose dormea... Aseară, cînd trecuseră de ultima costișă, se lăsase deja întunericul. Se sprijinise de el cînd căzuse în zăpadă... Ah! atingerea acelui trup minunat, suplu și puternic.

Dar dacă s-ar lăsa pradă pornirii lui... Asta nu îndrăznea. Însemna să știrbească încrederea pe care ea o avea în el. Or, el tocmai prin această încredere spera s-o cîștige, deși era un gest mai urît, mai laș decît violența... El își dădea seama că, dacă Rose ar fi a lui în noaptea asta, nu era el cel dorit.

Spera că faptul de a fi petrecut noaptea singuri în cabană, dacă s-ar afla, nu va da loc la comentarii. Nu se temea nici de Lund, nici de Helsing. Numai de n-ar veni Betzy! Căci, bineînțeles, Betzy n-ar putea să-și țină gura.

Adormi tîrziu și primul lucru pe care-l auzi cînd se trezi fu glasul lui Betzy Helsing, care vorbea în sufragerie cu Rose.

— Zăpada era destul de bună cînd am urcat noi. Știi că mie nici nu-mi prea place să merg repede.

Torkild apăru în capul scării.

— Uite-l și pe Torkild! exclamă Betzy. Lorens și Nils spuneau c-ai să dormi toată ziua, dar eu știam că mirosul cafelei te va trezi.

— Sînteți tare harnice, spuse Torkild căscînd.

Rose, Betzy și Aagot Holm-Hansen pregătiseră dejunul.

— Domnișoarei Wegner trebuie să-i mulțumim: cînd am sosit, cafeaua era gata...

— Aseară însă ne-ai tras clapa.

— Da, am fost la bal, spuse Betzy. Vă previn că imediat după masă mă duc să mă culc și am să dorm pînă deseară. Mama era atît de prost dispusă azi-dimineață încît n-am mai vrut să stau acasă, și am plecat cu ei.

— Dar măcar te-ai distrat?

— Nu prea. Băieții n-aveau nici un haz... Îl cunoașteți pe locotenentul Lökke, Finn Lökke?... Cred că-i cam țicnit. Toată seara s-a ținut după mine ca să mă conducă acasă. Și l-am lăsat, bineînțeles... De ce i-aș fi refuzat această mică plăcere? Ei, ce credeți? A vrut să mă sărute...

— Cred că nu i-ai refuzat „această mică plăcere" — zise Nils Lund.

— Pînă aici, te rog! Mai bine te-ai abține să tot faci pe spiritualul. Nu te prinde deloc... Mă respect destul ca să nu mă las sărutată de cei pe care nu-i tutuiesc. Betzy rîse mai tare decît ceilalți. Torkild, continuă ea, ar trebui să te îmbraci întotdeauna în alb; nici nu-ți închipui ce bine-ți vine tricoul ăsta. Domnișoară Wegner, spuneți-i să se îmbrace mereu așa... E o plăcere să vezi un băiat atît de frumos. Am să mă așez lîngă tine, Torkild, fiindcă tu știi să tai pîinea foarte subțire. Nils și Lund taie niște felii atît de groase, încît nu pot să muște din ele.

Torkild închiriase această cabană împreună cu Lund, Helsing și Fjeld. Ultimii trei o aveau de cîțiva ani și împreună cu un grup de prieteni de

ai lor erau deja obișnuiții cabanei atunci cînd Torkild li se alătură. Betzy poruncea acolo cu aer de stăpînă. Fata era o verișoară îndepărtată a lui Lorens Helsing, iar Albert Fjeld era îndrăgostit de ea.

Torkild o cunoscuse la începutul toamnei, înainte de sosirea lui Rose. Dansaseră împreună ; fata dansa foarte bine. Declarase pe loc că tînărul îi place și că-l va tutui... așa cum făcea, de altfel, cu toți ceilalți prieteni de la cabană.

El o găsise destul de simpatică. Era amuzantă, fără îndoială, și, deoarece era curtată de toți ceilalți băieți, se simțise măgulit de atenția ei. Regretase atunci cînd fata dispăruse pe neașteptate : „vîna" în altă parte, așa cum se exprimase Helsing. După ce Fjeld plecă în America, grupul vesel nu prea mai frecventa cabana. De fapt, Torkild se simțea mai bine acolo doar cu Lund și Helsing. Toți trei recunoscuseră că era mai plăcut să fie numai ei.

Cînd apăru Rose, Torkild simți că se va schimba ceva : atmosfera de la cabană nu-i va fi pe plac. Totuși, Lund și Helsing, înconjurînd-o cu afecțiunea lor, reușiră să se facă iubiți. Nils Lund chiar se îndrăgostise de ea, dar dădea întîietate lui Torkild în baza vechii prietenii care-l lega pe acesta de Rose. Fata îi însoțea în lungile lor drumuri pe schiuri ; ea se lansa fără teamă, dar cădea foarte des și apoi făcea haz de propria ei neîndemînare. Pînă atunci nu mai schiase ; mama ei, considerînd acest sport foarte periculos, i-l interzisese. Băieții cam rîdeau de ea, uneori își mai pierdeau răbdarea, dar nu se supărau niciodată fiindcă fata nu le crea dificultăți și nici nu făcea mofturi. Toată iarna, cei patru prieteni se simțiseră foarte bine împreună.

Într-o bună zi, în februarie, Betzy apăru din nou însoțită de buna ei prietenă Aagot. Și de atunci, aproape în fiecare duminică, veneau și ele la cabană.

Din prima zi se născuse o antipatie surdă între ea și Rose, cu toate că Betzy era de o amabilitate excesivă. „Dragă domnișoară Wegner", spunea ea,

și uneori, ca din nebăgare de seamă, îi spunea „tu", apoi se scuza. Rose răspundea „nu face nimic", dar nu-i propunea niciodată să se tutuiască. Era foarte politicoasă cu Betzy, încît Torkild și ceilalți nici nu-și dădură seama că aceasta o agasa.

Betzy îi displăcea profund — manierele, limbajul, cele mai neînsemnate gesturi —, dar o dezaproba în tăcere.

Fără să fie chiar frumoasă, Betzy avea farmec : pielea ei era grasă, ușor pătată ; figura era atît de rotundă și de bucălată, încît ochii păreau înfundați în orbite. Dar acești ochi rîdeau continuu, avea gura mică și foarte mobilă ; părul blond-cenușiu, bogat, și-l împodobea cu bucle false și cu funde ; era mică de statură, cu un trup bine făcut și durduliu ; dansă de minune, schia ca un campion și, în ciuda celor douăzeci și patru de ani ai ei, avea înfățișarea și felul de a vorbi al unui puști... Și poate, deși Torkild se cam îndoia, avea și suflet de copil. El n-o credea atît de naivă și de inocentă precum vroia să pară. Găsea ciudat să o audă vorbind în felul acela îndrăzneț, apoi exclamînd : „Vai, dragii mei, e atît de îngrozitor ce am spus ? Am spus ceva ce nu trebuie ? Răilor, răstălmăciți totul !". Și totuși continua să fie amuzantă și, din fericire, nu-i era nici soră și nici logodnică.

Aagot, prietena ei, părea să fi fost aleasă cu o anume intenție, deși Betzy era foarte drăguță cu ea și refuza să meargă undeva fără dînsa. În orice caz, prezența lui Aagot era foarte utilă. Nu fiindcă dansa sau schia prost, ci fiindcă nu știa să se pună în valoare : micuță, slăbuță, vorbind puțin, o însoțea pe Betzy ca o umbră. Helsing pretindea chiar că, de fiecare dată cînd Betzy se îndrăgostea, Aagot se îndrăgostea și ea de același tînăr, numai pentru a-i înlesni lui Betzy apropierea de respectivul tînăr ; niciodată nu acționa în interesul ei.

— Ce fel de parfum e ăsta, Betzy ? îi strigă Helsing peste masă.

— Ție cum ți se pare, Torkild ? Nu miroase bine ? Mama pretinde că nu e un parfum pentru vîrsta mea și să nu-l mai folosesc. Mi l-a dăruit

Larsen cînd s-a întors de la Paris ; are un nume franțuzesc foarte șic pe care nu știu să-l pronunț. Torkild, apropie-te să vezi dacă „miroase bine sau nu e potrivit pentru vîrsta mea", zise ea punîndu-și mîna pe obrazul lui.

— Puah ! Nu-mi place deloc !

O clipă după aceea, cînd Torkild intră în bucătărie, îl găsi pe Lund cu mînecile suflecate, spălînd vasele.

Văzîndu-l pe Torkild, tînărul începu să rîdă cu acel rîs ca un nechezat.

— Ce-i cu tine ? îl întrebă Torkild.

— Cu mine, nimic.

— Atunci de ce dracu' rîzi ? Rîzi de mine ?

— Nu... fetele astea tare mai sînt caraghioase cînd se tachinează din cauza unui bărbat...

— Ei, asta-i bună ! Am să-ți spun și eu ca Betzy : „Nu mai face pe spiritualul." Adăugă apoi după o clipă : Crezi că Betzy încearcă să o facă geloasă pe Rose ?... S-ar putea, de ce nu... Dar n-o să reușească.

— Hm !... N-ai decît să-i faci curte lui Betzy și ai să vezi... lui Rose nu i-a prea convenit cînd Betzy și-a pus mîna pe obrazul tău...

— Vorbești prostii ! zise Torkild apucînd cele două găleți și plecînd după apă.

Da, prostii, își spuse el. Din păcate, Betzy n-o putea face atît de ușor geloasă pe Rose... Deși, probabil, nu-i plăcea familiaritatea pe care o afișa Betzy față de el... În sfîrșit, s-ar putea ca Rose să fie geloasă, pînă la urmă, dar asta nu însemna că era îndrăgostită de el.

Vremea se mai înseninase : soarele palid mîngîia spuma albă a dealurilor. Ridică ochii. O rază aurie se juca în crengile de deasupra lui și undeva, mult mai sus, cerul era albastru în spatele norilor subțiri ca niște văluri. De jur-împrejur, în pădure, zăpada aluneca de pe ramuri cu un foșnet ca de mătase.

Gerul se mai înmuiase. Se auzeau din cînd în cînd picături căzînd de pe acoperișul cabanei.

VII

Torkild și Helsing, așezați pe treptele din fața cabanei, fumau... Helsing, gînditor, cu bărbia rezemată pe genunchi și cu mîinile încolăcite în jurul gleznelor; Torkild, sprijinit de tocul ușii, contemplînd o stea care începuse să clipească în locul unde cerul, pe deasupra vîrfurilor copacilor, devenea de un albastru crepuscular... În această seară de mai, cei doi prieteni erau singuri la cabană.

— Auzi sturzii? zise Helsing încet. Parcă ar fi înnebunit în seara asta.

Din toate părțile pădurii se auzeau păsărelele cîntînd, fluierînd, chemîndu-se. Torkild ar fi vrut să se arunce pe iarba verde, umedă și înmiresmată, și să plîngă. Natura era prea frumoasă în noaptea asta și simțea cum i se sfîșie inima... Dacă ar putea să plîngă pînă și-ar potoli durerea și după aceea să se ridice ușor și liber ca un copil sătul de plîns... Sau poate... să-și înfigă o spadă în această inimă îndurerată și s-o lase să sîngereze pînă ce ultima picătură de sînge i-ar aduce izbăvirea de atîta suferință...

Privi din nou cerul. Deasupra cabanei, stropii de rouă argintie coborau parcă din bolta cerească.

— O să apară luna.

— Da. Mîine va fi lună plină, cred, zise Helsing, rămînînd neclintit. Ai fost după apă?

Torkild se ridică și se duse să ia gălețile.

Rămase o clipă nemișcat pe micul ponton, ca să asculte, în liniștea aceea adîncă, zgomotul pe care-l făcea apa revărsîndu-se printre scînduri din gălețile prea pline. Pe măsură ce picăturile se răreau, zgomotul se auzea din ce în ce mai slab. Clipocitul găleților atunci cînd le aruncase în apă și scîrțîitul toartelor sfîșiaseră parcă tăcerea care acum se instaurase din nou, închizînd în ea cîntecul sturzilor și miile de șoapte ale nopții.

Helești era liniștit, iar cerul palid și pădurile întunecate din jur se reflectau în el ca într-o oglindă. Vîrfurile brazilor străpungeau aerul ca niște halebarde; noaptea era atît de luminoasă, încît umbrele cenușii ale răchitei și ale mestecenilor se desenau cu claritate pe mal, iar pe măsură ce discul galben se ridica, așternea un văl opalin care estompa treptat umbrele. În spatele tînărului, lumina palidă și tremurătoare inunda pietrele.

— Nu te simți copleșit de o asemenea noapte? întrebă Helsing cînd se-ntoarse Torkild de la helești.

— Desigur, răspunse el. Ca toți oamenii...

— Uneori mă cuprinde o asemenea melancolie... încît îmi vine să mă sinucid. Tăcu o clipă, apoi continuă: Să fii foarte îndrăgostit... să te afunzi în pădure cu fata iubită, s-o strîngi la piept, s-o săruți pînă la sufocare și apoi... să mori.

Torkild se aplecă peste balustradă. Din iarbă se ridica mirosul proaspăt și acrișor al pămîntului reavăn.

— Da, răspunse el încet, așa e. Începi să-ți dorești ca-n viața ta să intervină ceva zguduitor... care să-ți spulbere nostalgia aceea vagă și fără culoare ce te învăluie cu mii de fire invizibile, te cuprinde cu tentaculele ei și te lasă vlăguit.

Helsing aprobă din cap. Mult timp rămaseră tăcuți. Apoi spuse:

— Știi că ni s-au terminat proviziile? Ar trebui să mergem mîine la Myra să mai cumpărăm.

— Da, o să mergem.

Mai tîrziu, Helsing îi atrase atenția:

— Cine o fi aprins focul pe malul celălalt?

— Poate frații Eriksen.

În partea cealaltă a apei se vedea un foc. Pe suprafața ei neagră apăruse o dîră roșie și strălucitoare. Întunericul din jurul acelui punct luminos părea de nepătruns. Dar pe acoperișul cabanei, pe stînci și pe vîrfurile copacilor razele albe ale lunii cădeau ca o ploaie de argint.

Cînd trecură a doua zi spre Myra, fumul tăciunilor stinși plutea ca o ceață pe oglinda apei.

— Auzi cum cîntă cucul? întrebă Helsing. Se opriră ca să asculte chemarea îndepărtată a păsării. Cînd se aude dinspre răsărit, înseamnă lacrimi. Odată, cînd eram copil, am tras într-un cuc, povesti el în timp ce mergeau. Dacă faci asta, într-o zi te vei sinucide, așa se spune...

— Ei, se spun atîtea lucruri! E adevărat că eu n-aș putea să trag într-un cuc, dar...

— Oamenii de pe la noi sînt superstițioși, zise Helsing. Mi-aduc aminte că-ntr-o zi, aflîndu-mă în curtea fermei, o slujnică mi-a spus, văzînd că arăt cu degetul spre curcubeu, că dacă fac asta o pasăre va sîngera de moarte... Mă întreb dacă pasărea aceea nu fusese cumva chiar cucul în care trăsesem...

— N-am mai auzit așa ceva.

— Ba da. Aceeași slujnică mi-a povestit că, dacă în noaptea de Sfîntul Ioan, cineva taie vîrfurile copacilor, aceștia nu mai cresc. Și dacă tot în noaptea aceea cineva se așază sub un scoruș poate vedea pe cine dorește; numai că aceia care au cutezat s-o facă și-au pierdut mințile de spaimă. Deși știam asta, ani de zile mi-am tot propus să-ncerc și eu. În schimb, slujnica, în noaptea Sfîntului Ioan, nici nu se ridica din pat. Într-un an, argatul m-a condus doar pînă la marginea cîmpiei, pentru că fiind noaptea Sfîntului Ioan, a trebuit să se întoarcă să doarmă cu slujnica, care era moartă de spaimă, după cum mi-a povestit el mai tîrziu.

Rîseră amîndoi. Pe făgașurile dintre coline se mai vedeau petice de zăpadă aproape topită, iar apa șopotea adunîndu-se în bălți. În pădure, pămîntul era mocirlos, iar între rămurelele uscate se țeseau pînze de păianjen. Mai jos, spre mlaștinile galbene, mestecenii erau încă dezgoliți și cenușii, cu apa mustind la rădăcină, iar cei care se cățăraseră pe pietrele unde soarele își trimitea razele fierbinți se acoperiseră de frunze fragede.

Rămaseră cîtva timp în vîrful dealului ca să privească. Înveșmîntînd colinele, pădurea renăscută părea ondulată. Brazii tînjeau după soare.

Aerul era atît de curat, încît se vedeau siluetele argintii ale copacilor din vîlcelele îndepărtate ; și era atîta liniște, încît vîntul printre brazi răsuna ca un clopot. În zare, pe o colibă, flutura stindardul roșu și albastru, iar la picioarele lor se fugăreau pe luciul apei vălurele argintii. Și în timp ce norii se fugăreau pe cerul senin, umbre mari acopereau cînd o colină, cînd alta.

Coasta dinspre Myra era în plină vară : de-a lungul pîraielor, bobocii se deschideau în flori galbene și scînteietoare, iar arbuștii pitici, crescuți printre pietre, erau deja verzi. La Myra nu era mai nimeni ; doar pe scara hambarului niște copii mîncau ouă tari și beau limonadă ; lîngă casă, în preajma unor măcești, stăteau întinse două fetișcane ; își dădeau cu apă pe față ca să le prindă mai bine soarele. Cînd Torkild și Helsing intrară în bucătărie, proprietăreasa spuse :

— A venit și domnișoara Helsing împreună cu prietena ei și cu un tînăr. Sînt pe pajiște... și m-au întrebat dacă știu ceva de dumneavoastră.

Betzy îi primi cu strigăte de bucurie și, agitînd în aer o sticlă cu lichior, le spuse dintr-o suflare că e făcut de ea și că-i tare „de-ți frige mațele" ; le oferi apoi bomboane și-l prezentă și pe locotenentul Lökke, un omuleț slab, îmbrăcat sport... În jurul lor, iarba era plină de coji de portocale, hîrtii murdare și coji de ouă.

— Finn, du-te, te rog, și adu două pahare pentru Lorens și Torkild... Astăzi trebuia să ne ducem la cabana lui Lökke, dar fiindcă era vremea atît de frumoasă n-am mai avut chef să facem drumul pînă acolo.

Zărind pe pajiște, la oarecare distanță de ei, niște flori mari albastre, îi spuse lui Torkild să vină cu ea să le culeagă.

— Ai să ajungi cu ele acasă ofilite gata.

— Deloc. Am să le învelesc în mușchi și am să le pun în geantă.

Îl trase după ea dincolo de drumul pietruit. Pe pajiște dădură de o grămadă de flori albastre, iar

pe micul povîrniș care cobora spre helești gă-siră violete și ciuboțica-cucului.

— Trebuie să-ți povestesc ceva, începu Betzy, dar să nu spui nimănui, e secret... Vai de tine dacă nu-ți ții gura! Închipuie-ți că Aagot s-a logodit cu Fjeld. Nu-i formidabil? Sînt fericită pentru biata Aagot. În septembrie se căsătoresc. Dac-ai ști ce scrisoare frumoasă i-a scris Fjeld; pînă am convins-o să mi-o arate... E foarte îndrăgostit de ea... Dar ce păcat că nu pot să fiu eu domnișoara sa de onoare... Ce bine că se mărită! Nu ți se pare ciudat să-i spună ei cineva: „Frumoasa și scumpa mea"? Cînd te gîndești că mi-a luat-o înainte...

— Aagot e o fată plină de calități, zise Torkild. Și Fjeld cred că e fericit că se căsătorește cu ea.

— Da, desigur, zise ea oftînd. Și cînd mă gîndesc ce îndrăgostit a fost de mine...

— Dar tu îl ai pe Lökke... și vă și tutuiți, adăugă Torkild rîzînd.

— Săracul, dac-ai ști cît m-a rugat...

— Nici nu mă-ndoiesc.

— Ce vrei să spui, pungașule? Și izbucni și ea în rîs, trăgîndu-i un pumn. Și cum tocmai coborau și el se afla cu un pas înaintea ei, își pierdu echilibrul și se agăță de brațul ei, trăgînd-o și pe ea în cădere. Se rostogoliră pînă jos.

Se treziră la poalele colinei, printre ierburile înalte. Izbucniră în rîs.

— Torkild, ești nebun? Dă-mi drumul!

Cînd el încercă s-o sărute, ea întoarse capul și el nu reuși decît să-i atingă urechea.

— Asta-i culmea! Obraznicule! Ai un tupeu...

— Împrejurarea, Betzy... și, la urma urmelor, nu cred că sînt mai obraznic decît Lökke...

— Lasă-mă, nu-nțelegi?

Reuși să-și elibereze o mînă și vru să-l lovească, dar Torkild îi apucă mîna și i-o ținu strîns.

— Vrei să spui că el nu te-a sărutat?

— Cred că ești nebun... Betzy abia putea să vorbească de atîta rîs. Ce te privește pe tine?

— Să-mi spui tot... acum ești în mîinile mele...

— Asta s-o crezi tu! Scăpă din strînsoarea lui,

se ridică dintr-o săritură și urcă panta-n fugă. Să-mi aduci bascul, Torkild !

El îl luă de jos, alergă după fată, o ajunse și-i puse bascul pe cap. Apoi o luă din nou în brațe.

— Nu știu ce te-a apucat, Torkild !

— Sper că nu te-ai supărat...

— Ba bine că nu ! răspunse ea rîzînd cu lacrimi.

Cei doi băieți ajunseră la cabană. Tot drumul, Torkild fluierase vesel. Cînd să intre, Helsing îi spuse :

— Nu e fratele tău lîngă pîrîu ? Parc-ar fi și Rose... ?

Torkild privi într-acolo.

— Ba da...

Rămase țintuit locului.

— Vrei să-i strig ?

— Nu.

— Poate au urcat pînă aici în timp ce noi eram plecați.

— Nu. Ei vin dinspre Grottum. Torkild simți că nu mai are glas. Se întoarse și intră în cabană.

O clipă după aceea, Helsing intră în bucătărie. Îl găsi curățind cartofi ; mîinile îi tremurau, iar chipul lui răvășit era de nerecunoscut. Helsing se opri descumpănit.

— Christiansen !

Torkild rămase o clipă nemișcat, apoi, fără un cuvînt, ieși pe ușă. Se duse în camera lui și se aruncă pe pat.

Helsing se apucase să curețe el cartofii. Zgomotul cuțitului avea un efect liniștitor asupra lui Torkild, zdruncinat în întreaga lui ființă. Helsing puse cartofii în tigaie și cotletele la fript. Mirosul de friptură ajungea pînă sus. Brazii fremătau. Pe fereastra deschisă intră un bărzăun ; cu aripile lui aurii, se roti de cîteva ori și se lovi de tavan. Torkild, ca paralizat, privea fix înaintea lui.

— Nu vrei să mănînci ?

— Deseară... vreau să mă-mbăt și poate chiar și altceva..., zise el izbind cu pumnul în tăblia patului. Apoi adăugă sfîrșit : Nu mai pot !

Helsing se apropie și cu un gest timid îi atinse brațul.

— N-o lua și tu așa...

Tinerii coborau spre oraș. Luna se ridica încet deasupra brazilor, iar de pretutindeni răsuna chemarea sturzilor.

— Ce-ar fi să trecem prin Frognersaeter ? propuse Helsing.

Torkild îl urma ca un automat. Cînd intrară în cafenea, Helsing se opri speriat în pragul ușii ; lîngă cămin, la o masă, îi zărise pe Axel și pe Rose. Fata le făcu semn, începînd să-și adune florile împrăștiate pe masă.

— Ce mai faci, Torkild ? Nu ne-am mai văzut de mult, zise Axel. Veniți de la cabană ?

Rose părea amețită de aerul de primăvară. Soarele îi înroșise gîtul și decolteul. Rîdea fericită vorbind cu cei trei băieți. Ea și Axel se plimbaseră toată ziua ; făcuseră în pădure un foc din rămurele ca să-și fiarbă cafeaua, hoinăriseră apoi fără țintă pe poteci neștiute de nimeni, mîncaseră afine de prin grădini... fusese o zi minunată. Din cînd în cînd, plină de încîntare, își îngropa fața în florile aproape ofilite care răspîndeau un parfum tare.

— Axel, ce-ai făcut cu violetele ? Am cules atîtea... și au un miros...

Axel scoase florile dintr-o cutie de tablă din fundul rucsacului. Ea făcu trei buchețele și oferi fiecărui băiat cîte unul.

— Cîte un buchețel și pentru voi... fiindcă astăzi sînt fericită.

Torkild luă florile și, pe sub masă, le strivi în pumn.

— Sînteți tare drăguți, toți trei... În cinstea voastră, prietenii mei dragi... Se lăsă pe spătarul scaunului și gîtul bronzat părea sculptat în fildeș.

— Nicăieri primăvara nu e atît de frumoasă ca în Norvegia, nu-i așa, Axel ?

— Într-adevăr, răspunse Axel grav.

Se ridicară toți patru și plecară spre stația de tramvai. Noaptea era atît de luminoasă, încît, deși

luna poleia drumul alb și pădurea de brazi, copacii parcă nu aveau umbre. Valea era inundată de clarul de lună, iar miile de luminițe ale orașului se topeau în marea de lumină. Apa fiordului parcă se-nfiora străbătută de o dîră argintie, iar coastele și insulițele păreau lipsite de contur. Doar deasupra fiordului Bund, unde cerul rămăsese roșu, se adunase un pîlc de nori; sub ei totul era întunecat ca și cum acolo s-ar fi ascuns noaptea.

Rose încetini pasul. Cînd Axel și Helsing se mai îndepărtară, ea se apropie de Torkild.

— Ce-i cu tine? Ești atît de ciudat în seara asta... Nu te simți bine? Îi atinse ușor brațul cu mîna, iar el tresări.

— N-am nimic. Mă cam doare capul, răspunse cu voce stinsă.

— Iarăși? Ar trebui să te vadă un medic. Poate și nervii...

— Nu, nu, primăvara. Apoi adăugă încet: Și tu? În seara asta pari alta...

Ea răspunse rîzînd:

— Și la mine tot primăvara e de vină... După o clipă adăugă pe un ton grav: Într-o zi frumoasă ca asta simți că nu mai ești tu; ar trebui să fii liniștit, fericit și lipsit de griji ca atunci cînd te plimbi într-o pădure, dar nu... poți, însă, să-ți pierzi mințile... Pășea gînditoare în noaptea scăldată în lumină. Apoi deodată șopti cu voce tristă: Ah, Torkild, de ce nu pot să fiu așa cum vrei tu... Și cu un gest ca o adiere îl mîngîie pe obraz așa cum mîngîi un copil care ți-a ieșit în cale.

El se înfioră. „Acum am s-o sărut", gîndi. În aceeași clipă, Axel și Helsing se opriră să-i aștepte.

— Prefer să mă întorc pe jos, zise Torkild. Mă doare capul.

Cei doi tineri așteptară ca Rose și Axel să se urce în tramvai. Apoi, în tăcere, își continuară drumul spre oraș. Din cînd în cînd se întîlneau cu perechi de îndrăgostiți care, strîns îmbrățișați, se mistuiau în noapte. Pădurea era plină de lume.

— În seara asta a cam cochetat, zise Torkild cu voce joasă, dar a fost drăguță. Totuși nu asta

este ea... Parcă era o fetiță care vrea să arate că e mare și încearcă să se poarte în consecință.

— Crezi, întrebă Helsing cu o voce care abia se auzea, că-l iubește pe fratele tău? Mie nu-mi face impresia...

— Nu. Dar el o iubește.

Și fără voia lui cuvintele i se îmbulzeau pe buze:

— Într-o zi, el îi va spune că o iubește; poate chiar în seara asta. Pînă acum nu i-a spus-o. El este acel necunoscut... Și e primăvară... Iar ea tînjește după ceva nou... Pe mine mă cunoaște dintotdeauna. I-am spus de atîtea ori că o iubesc. Toate primăverile le-a trăit alături de mine.

Arătă spre cîmpia scăldată în clarul de lună:

— Nu cred că există vreo cărăruie pe care să n-o fi străbătut cu mine.

Intră în cameră. Aerul era cald și apăsător: mirosea a fum de trabuc și a narcise. După ce plecase, proprietăreasa îi închisese fereastra. Torkild o deschise larg și rămase pe loc ca să privească grădina unde cireșii înfloriți străluceau în bătaia lunii.

Se așeză la pian și începu să fredoneze *Auf Flügeln des Gesanges,* acompaniindu-se. Cineva bătu în tavan. Se ridică și se îndreptă din nou spre fereastră.

Ajunsese la capătul puterilor: i se părea că mii de tentacule fine îi trăgeau toată vlaga din suflet și din trup și, cu ultimul strop de energie, dorea să scape de ucigătoarea lor strînsoare.

Și de fapt ce vroia ea? Ce aventură aștepta? Niște copilării...

Acceptase această sclavie, asta fusese greșeala lui. Dacă într-o zi ar lua-o în brațe și ar întreba-o: „Dorești să plec sau să rămîn? Așa nu se mai poate"... Dacă într-o zi s-ar comporta, în sfîrșit, bărbătește... dacă pe neașteptate ar mîngîia-o și ar săruta-o ca un bărbat... „Te vreau, înțelegi? Ești a mea, numai a mea".

Se aruncă pe pat și gemu deznădăjduit: „Dar n-am s-o fac niciodată... Nu pot... Nu cu ea...".

VIII

Torkild se urcase pe acoperișul cabanei și, acolo, sprijinit de coș, se prăjea la soare.

Era la amiază, o zi caldă și frumoasă de vară. Arinii de pe marginea lacului aveau acum coroane stufoase care nu lăsau să se vadă decît o fîșie îngustă de apă sclipind în soare. În spatele pădurii de brazi, soarele se revărsa din belșug; muguri de un verde crud apăruseră pe crengi; prin crăpăturile stîncilor răzbăteau smocuri viguroase de iarbă și flori viu colorate.

Nu se auzea nici un zgomot, în afară de foșnetul slab al copacilor și zumzetul insectelor. Dinspre lac se apropie un nor de țînțari urcînd și coborînd fără încetare pînă se topi în lumina soarelui.

Era aproape ora unu. S-ar putea să nu mai vină nimeni. Poate nici Betzy.

Torkild își aprinse pipa; ca să se distreze, apropie chibritul de ierburile uscate de pe acoperiș. Abia văzîndu-se în lumina soarelui, focul înainta cuprinzînd și cele cîteva rămurele care se înnegreau și se prefăceau în cenușă; întinse mîna și stinse focul. Nu e bine să te joci cu focul, din păcate...

Trebuia să-și petreacă ziua aici doar el cu logodnica lui. Iar logodnica lui era Betzy.

Nu-și mai amintea cum se petrecuseră lucrurile.

Totul începuse acum o lună... În seara aceea, cînd se dusese la bal la familia Ramm, nu se gîndise nici măcar o clipă la fată. Realitatea este că Betzy nu-l prea preocupa. Dacă uneori se întîmpla să se gîndească totuși la ea, zîmbea amuzat așa cum o faci cînd îți aduci aminte de ceva nostim. La drept vorbind, era sătul de gîndurile lui negre în legătură cu Rose; de aceea simțise nevoia s-o vadă pe Betzy cu zîmbetul și cu verva ei strengărească. Se sărutau în joacă. În seara în care se dusese la balul dat în onoarea unor ofițeri de pe

un vas olandez, se simțise obosit și prost dispus. Se dusese totuși pentru că nu mai suporta singurătatea. De cîteva săptămîni nu mai vroise să vadă pe nimeni, nici chiar pe Rose.

Fusese cu ea la teatru cu puțin înainte de închiderea stagiunii. O întrebase de Axel, iar ea îi răspunsese roșind că nu-l mai văzuse din seara în care fuseseră cu toții la cafenea. El înțelesese motivul, dar asta nu-l liniștise... Ba chiar dimpotrivă. I se păruse că Rose era gînditoare și absentă. Atunci el se întrebase cu teamă în suflet: Ce regretă ea oare? Începuse cumva s-o intereseze Axel al cărui caracter contrasta cu adorația lui plină de umilință? Axel nu era ca el... Pentru ea era un bărbat nou, necunoscut... Gîndurile acestea îl chinuiau fără încetare.

La bal se simțise gelos pe un locotenent olandez. Era obișnuit ca Betzy să-i dea numai lui atenție, nu-i plăcea s-o vadă ocupîndu-se de altcineva. De altfel, în seara aceea era tare frumușică. Avea un fel de coroniță din trandafiri și panglicuțe și o rochie bleu, fără mîneci, susținută doar de niște bride din bobițe de coral. Îi venea foarte bine. Mai întîi se ciorovăiseră fiindcă nu-i acordase un vals. În sfîrșit, cînd acceptă să danseze cu el, se posomorî de parcă ar fi fost o corvoadă. În timpul dansului îi șoptise:

— Te asigur, Torkild, că tocmai acest dans ți-l rezervasem; celelalte erau deja date, asta am încercat să-ți spun...

— Bine, bine. Am încheiat discuția. Poate n-am înțeles eu...

— Știi cît de mult îmi place să dansez cu tine, mai ales să valsez, ți-am mai spus asta...

Betzy zîmbi și gropițele din obraji îi dădură și mai mult farmec. De multe ori îi spusese el că nu putea rezista să n-o sărute cînd zîmbește astfel. Tot timpul cît au dansat ea a continuat să zîmbească. Au dansat aproape toată seara.

— Cred că-ți dai seama că-mi place să dansez cu tine mai mult decît cu oricare altul, repetă ea cînd, mai tîrziu, se plimbau prin grădină.

— Nu, n-aveam de unde să știu.

— Ei, asta-i ! replică ea indignată.

Pierduți pe una din aleile grădinii, el își petrecuse brațul în jurul umerilor fetei și-i mîngîie pielea caldă pe sub șal. Ea protestă slab și-i spuse :

— Crezi că permit și altora ce-ți permit ție ? Sărutări, mîngîieri...

Ridică ochii spre el, își înclină capul și-i zîmbi poate cu oarecare tristețe... dar foarte seducător, găsi Torkild. Nu avusese deloc intenția s-o sărute în clipa aceea, dar se gîndi c-ar fi nepoliticos din partea lui să n-o facă. O făcu deci...

— De ce să nu te lași sărutată dacă-ți face plăcere și mie la fel ?

Fata se dădu cu un pas înapoi și-i spuse :

— Nu, nu-mi face plăcere, pentru că de fapt tu nu mă iubești.

Surprins și tulburat, răspunse :

— Ba da, Betzy, te iubesc...

Fata izbucni în plîns și fugi. El alergă după ea și-o ajunse sub bolta de liliac unde se ascunsese.

— Betzy, draga mea...

Fată îl cuprinse pe după gît, iar el îi sorbi fiecare lacrimă... apoi o sărută avid pe această fetiță străină sufletului său, care plîngea în brațele lui. Îi acoperi cu sărutări gîtul rotund și fragil, umerii. Și cum bridele de coral cedară, îi sărută sînii... În genunchi, la picioarele ei, în timp ce o trăgea spre el, dădu drumul cuvintelor pe care inima lui le spusese alteia...

Cînd în sfîrșit se desprinse din îmbrățișarea lui, fata nu mai plîngea. Începuse iar să rîdă și, ținîndu-și cu mîinile rochia sfîșiată, ocoli casa în fugă pentru a ajunge mai repede într-o cameră de serviciu, unde-și putea repara rochia. El, punîndu-și hainele în ordine, se îndreptă încet spre sala balului.

Era amețit și simțea o durere ciudată în ceafă. Îi era teamă că amețeala nu-i va trece și nu îndrăznea să se gîndească mai departe. După cîtva timp, cînd Betzy intră în sală cu o panglică stacojie, ca un fanion al victoriei, în locul bridelor rupte, el răspunse printr-un zîmbet chipului ei strălucind de

fericire. Toată seara își făcură semne pe furiș ca doi copii jucăuși. La supeu se așezară unul lîngă altul, iar mîinile lor se căutau ; erau veseli și toată lumea îi credea îndrăgostiți nebunește.

Dansaseră împreună pînă la sfîrșitul balului, prinși într-un vîrtej amețitor. O însoțise apoi pe fată la trăsură și urcă și el. Nu-și amintea nici ce făcuse, nici ce-i spusese, știa doar că, în trăsură, rămăsese în genunchi în fața ei... Era atît de surescitat încît pe Betzy o cuprinsese frica, dar el era satisfăcut deoarece în adîncul sufletului își dădea seama că toate astea îl lăsaseră indiferent.

De atunci se văzuseră în fiecare zi și Betzy îl copleșea cu un potop de drăgălășenii : dragul meu, tigrișorul meu, îngerașul meu, prăjiturica mea... El considera toate astea jalnice și de prost gust, dar îi închidea gura cu sărutări și căuta să-i răspundă prin cuvinte la fel de stupide și respingătoare... doar pentru a o convinge că o iubește.

Dacă s-ar căsători cu ea ar renunța la orice iluzie. Gîndindu-se la ceea ce văzuse în copilăria lui știa că, odată căsătorit și devenit tată de familie, un divorț ar fi fost imposibil, ca și un eventual compromis. Și, probabil că trăind cu Betzy, nervii lui zdruncinați s-ar vindeca pentru totdeauna. Fata era drăguță, iar el, într-un fel, o iubea ; știa că ar fi o soție perfectă și că l-ar răsfăța... și el n-ar fi putut rămîne insensibil la toate astea. El s-ar resemna, ar deveni deci un burghez cumsecade și s-ar lăsa antrenat într-o existență tihnită, îngrășîndu-se și potolindu-se.

Dar, în situația de față, ar mai trece mai bine de doi ani înainte de a se putea gîndi la însurătoare. Ar fi fost o nebunie să se angajeze într-o logodnă de lungă durată, în timpul căreia ei ar continua mica lor comedie.

Nici nu se dusese încă să facă o vizită părinților lui Betzy... Dar nu va putea amîna prea mult acest lucru. Îi zărise pe viitorii lui socri pe stradă ; tatăl lui Betzy era căpitan de infanterie : înalt, adus de spate, îmbătrînit, cu pleoapele căzute ; nasul, mustața, totul la el avea un aer obosit. Mama fetei

era o femeie comună, grasă, cu tenul galben, vorbea tare și trecea drept o bîrfitoare și o evlavioasă. Betzy avea o soră mai mare căsătorită cu reprezentantul unei firme, un frate în America, o soră adolescentă și încă o droaie de frățiori și surioare, dintre care cea mai mică, în vîrstă de patru ani, era preferata ei. Ea își adora frații mai mici și de cîteva ori fuseseră cu toții la cofetărie. În rest, părea destul de detașată de ceilalți membri ai familiei.

Lui Torkild îi revenea mereu în minte primul lor sărut. Era cu puțin timp înainte ca Rose să sosească în oraș. Ningea de cîteva zile și el îi ceruse lui Betzy să-l însoțească la Frognersaeter. Mîncaseră la cabană și acum coborau cu sania ca să ajungă în oraș. Dar pista nu era bună: prea puțină zăpadă și pe jumătate topită. Era lună plină. Într-un loc sania se poticnise iar ei rămăseseră o clipă descumpăniți; zîmbind, fata se întorsese spre el și el o sărutase... fără să știe de ce.

— Christiansen, ești nebun! strigase ea ofensată, sărind ca arsă. Și imediat adăugase răspicat: Nu mă așteptam la așa ceva din partea ta... Nu-mi închipuiam că faci parte din categoria asta...

— Care categorie? întrebă el înțepat.

Își dăduse și ea seama că se exprimase cam dur, dar după aceea făcuse o gafă mai mare:

— Categoria aceea de bărbați care-și închipuie că, dacă au invitat o fată să iasă cu ei într-o seară, își pot permite orice...

— Nu vă dați seama ce spuneți, domnișoară. Vă rog să mă scuzați. Am făcut-o fără să mă gîndesc, Betzy Helsing. Cînd vă văd zîmbind astfel, mă cuprinde întotdeauna o poftă nebună să vă sărut. Nici nu mi-am dat seama ce fac. Uitasem că nu e voie.

Ea rîsese. Și de atunci, de fiecare dată cînd o săruta, ea rîdea, luînd-o drept o farsă nevinovată.

„Nu-mi închipuiam că faci parte din categoria asta..."

De cîte ori se gîndea la familia fetei, această frază îi revenea în minte.

Betzy făcea parte dintr-un mediu al cărui limbaj el ar fi putut cel mult să-l imite. Familia lui făcea însă parte din cu totul alt mediu. Cît despre fată, probabil că așa obișnuia să-i pună la punct pe cei pe care-i considera lipsiți de tact și de delicatețe sufletească.

Lui Rose, „această categorie de bărbați" îi era necunoscută și de neconceput.

Pe cărare apăru o tînără. Era Betzy. Torkild coborî de pe acoperiș și îi ieși în întîmpinare.

Era foarte drăguță astăzi: părul ei rebel era acoperit cu o pălărie mare de pai, rochia de pînză bleu care se mula pe talia ei rotunjoară era strînsă cu un cordon de piele roșie la care-și prinsese un buchet de trandafiri sălbatici.

Își dădură un sărut interminabil. Apoi el o întrebă pe tonul lui calm:

— Ai venit singură, fără Aagot?

— Aagot nu vine. Îți spusesem că voi încerca să vin singură. Vreau să stau și eu cu iepurașul meu, măcar o dată...

Și-l sărută iar.

— Dumnezeule, cîte minciuni a trebuit să îndrug acasă! Ai mei nu m-ar fi lăsat să plec singură, înțelegi? A trebuit să născocesc o întreagă poveste...

Se așezară să mănînce la masa de pe verandă, dar cam fără chef. Cînd terminară, Betzy se așeză pe genunchii lui, sorbi cafea din ceașca lui și pufăi de cîteva ori din trabuc. Dar drăgălășeniile lor, devenite obișnuință, căutau de fapt să ascundă stinghereala dintre ei. Betzy nu mai turuia așa cum făcea de obicei, iar cînd el îi propuse să plece mai devreme pentru că vroia să ajungă în oraș trecînd dealul Ullevold, ea încuviință imediat.

Cinară la hanul de la Ullevold, pe pajiște; abia scoteau cîte un cuvînt... Peste cîteva clipe apărură frații Eriksen. Betzy deveni din nou foarte vorbăreață. Torkild se întinse pe iarbă la oarecare distanță și începu să privească marea presărată cu insulițe și soarele care apunea luminînd dealurile de dincolo de fiord.

— N-ai fost deloc drăguț cu băieții Eriksen, spuse Betzy înțepată cînd se întorceau spre casă. Nu-ți dai osteneala să fii amabil cu oamenii cînd ești în toane rele.

— Nici nu era nevoie. Ai făcut tu conversație și pentru mine...

— Asta-i bună! Te pomenești că nu mai am nici dreptul să vorbesc cu prietenii, fiindcă domnul e ursuz!

Torkild bombăni printre dinți:

— Poate doreai să ne și întoarcem cu mîrlanii ăștia!

— De asta ai fost atît de antipatic? îl întrebă ea cu dulceață în glas.

— Anton e cel mai mare bădăran pe care l-am cunoscut vreodată. Cît despre celălalt...

— Mie-mi place. Nu pot fi toți nobili așa cum ești tu.

— Mai bine ai tăcea! N-ai nici un haz.

— Ai dreptate. Dar am să-ți spun și eu ceva: m-am săturat de capriciile tale și să știi că m-am logodit cu locotenentul Lökke.

— Ce spui? Torkild se opri în loc.

— Ce-ai auzit. M-am logodit cu Finn Lökke.

— Și eu care credeam că ești logodită cu mine. Dar poate ăsta e stilul tău... să fii logodită cu doi bărbați în același timp.

— Eu nu mă simt logodită cu tine.

— Nu te simți logodită... Ce mai e și asta?

— Tu nu mă iubești...

— Nu te iubesc? Cum îndrăznești să spui asta? Atunci de ce m-am logodit cu tine?

— De unde să știu eu? Ce-ai făcut în seara aceea la bal, cînd mi-ai rupt rochia, n-ai făcut-o fiindcă mă iubeai. Îmi amintesc foarte bine ce mi-ai spus cînd eram în trăsură și stăteai în genunchi în fața mea... Știu ce vroiai de la mine. Nu te-ai mai fi logodit cu mine dacă aș fi fost atît de proastă să fac ce vroiai tu.

— Betzy, te rog, exagerezi!

Deodată fata se prăbuși în iarbă, zguduită de hohote de plîns. Doborîtă de suferință, rostea numele lui Torkild într-un geamăt continuu; dar

înainte ca el să apuce s-o ridice, se opri din plîns. Respira cu greutate și-și ștergea ochii cu batista făcută ghemotoc. Își șterse apoi nasul și-i spuse pe un ton blînd :

— N-ar fi trebuit să ți-o spun astfel.

— Scumpa mea, dar despre ce e vorba ? Nu înțeleg nimic.

— Finn m-a cerut de nevastă și eu am acceptat.

— Și eu... la mine nu te gîndești ? Își petrecu încet brațul în jurul umerilor fetei ; ea se ghemui la pieptul lui fără să-i răspundă.

— Nu înțeleg nimic, zise Torkild încet. Ai venit după mine la cabană, am stat toată ziua împreună, ai fost la fel ca în celelalte zile și n-ai spus un cuvînt despre asta.

— Dacă mă iubeai ai fi observat că nu sînt ca de obicei, și tocmai pentru că aveam de gînd să-ți spun am vrut să fiu astăzi singură cu tine. Vroiam să mai petrec o zi cu tine, înțelegi ? Dacă ziua de astăzi ar fi fost cum mi-am dorit-o eu, dacă mi-aș fi dat seama că mă iubești...

Izbucni din nou în plîns.

— Ei bine, Torkild, să știi că aș fi rupt-o cu Finn.

— Dar, scumpa mea... O luă din nou în brațe. Eu te iubesc, fetița mea...

Își închipuia că e sincer cînd spunea asta.

Fata ridică privirea spre el.

— Ai avea curaj să te uiți în ochii mei și să-mi spui că mă iubești mai mult decît pe domnișoara Wegner ?

Torkild se făcu livid.

— N-ai nici un motiv să fii geloasă pe Rose.

— În sensul că ea nu te vrea pe tine ? Poate... Și totuși... clătină din cap... ea este geloasă pe mine. Am simțit. Și dacă pînă acum nu-i păsa absolut deloc de tine, s-ar putea ca de acum înainte... Știu ce s-ar întîmpla dacă ar trebui să așteptăm cîțiva ani pînă ce ne-am putea căsători. Te-ai sătura de mine cu mult înainte de asta. Dacă ne-am fi putut căsători imediat poate ar fi fost altfel, dar așa n-aș mai putea suporta atmosfera de acasă, simțind că tu te îndepărtezi din ce în ce mai mult

de mine. Și acum mi-e foarte greu... ai mei consideră că nu sînt bună de nimic și că slujba mea e un fleac. Tocmai ei, care nu m-au lăsat niciodată să învăț ceva, ar trebui să fie fericiți că am găsit pe cineva care-mi dă patruzeci de coroane pe lună doar ca să răspund la telefon. Mama mă ceartă că sînt flușturatică, așa cum zice ea, și că mă plimb cu băieți pe care ea nu-i cunoaște. Dar cînd casa noastră se umple cu bătrîne cucernice care vin la întruniri religioase interminabile, trebuie să mă distrez și eu puțin, nu-i așa? Nu-și dau seama că nu mai sînt o fetiță, mă iau în zeflemea, mă ceartă și se iau la harță din cauza mea. Vreau să mă mărit pentru că nu mai pot trăi în casa aia. Și am obosit să tot fac pe copilul teribil, să rîd și să mă agit. Și apoi, adăugă ea încet, știi foarte bine care ar fi sfîrșitul dacă ar trebui să rămînem logodiți ani de zile. Într-o bună zi s-ar putea să trebuiască să ne căsătorim, știind bine că n-o facem din dragoste.

Torkild părea absorbit de priveliște; cărarea cobora șerpuitoare la picioarele lui; în depărtare, sub cerul roz palid, în dosul pîlcului de pini, apărea fiordul.

— Betzy, spuse el în sfîrșit, credeam că mă iubești...

— Te iubesc enorm de mult, zise ea oftînd. Poate că și tu ai început să mă iubești, chiar mai mult decît mi-aș fi închipuit. Dar o iubești mai mult pe cealaltă.

— Betzy, te rog, să nu vorbim despre ea, șopti el cu glas înăbușit.

Ea continuă:

— Finn este îndrăgostit nebunește de mine. Nu-ți închipui ce frumos mi-a spus că mă iubește. Mult mai frumos decît tine, ce mai...! Încercă să zîmbească, dar zîmbetul ei fu doar o grimasă.

— Dar tu îl iubești?

— Da... îl iubesc. Îl iubesc foarte mult.

Își reluară drumul în tăcere. Lacul Sogn era negru și strălucitor, iar fumul care ieșea din coșurile caselor se destrăma încet deasupra lui; as-

finţitul îşi aşternea treptat umbra peste costişele împădurite şi pe pajiştile verzi. Dinspre pădure răzbăteau hîrjoana copiilor şi muzica veselă a acordeoanelor de prin micile cafenele de lîngă lac. Acolo se adunau în fiecare duminică familiile din jur, cu droaia lor de copii ; zgomotul vocilor ajungea ca un murmur, pînă departe.

Căpitanul Helsing locuia într-o casă din Hägdehaug, care, deşi nouă, avea deja un aspect jalnic. Betzy descuie uşa de la intrare şi Torkild o însoţi pînă în faţa apartamentului de la etajul doi, unde locuia familia ei. Urcaseră o scară întunecoasă, sufocaţi de aerul înăbuşitor, cu miros de praf şi de lemn încins. Ajunşi în faţa uşii se opriră. Nu înţelegea de ce îi venea atît de greu să se despartă de fată şi de ce era atît de trist. În adîncul sufletului său se ascundea totuşi un amestec de vanitate rănită şi de uşurare.

— Nu ştii, zise ea cu voce tristă, cît de scîrbită sînt uneori. Voi, bărbaţii, credeţi că dacă o fată pare veselă, firească şi naivă înseamnă că aşa şi este. Cred că nici o fată nu este aşa cum pare. Poate doar unele ca Rose, care sînt tăcute şi serioase şi impun respect. Ea este într-adevăr firească şi pură, numai că atunci cînd eşti aşa nu vrei să pari astfel. Nu-ţi închipui ce tristă sînt uneori. Viaţa e atît de stupidă... Eu pe tine te iubesc, Torkild, pe nimeni altcineva. Dar tu nu mă iubeşti destul. Să nu crezi că Finn va fi nefericit cu mine. Cred că şi eu voi fi fericită cu el. Ne vom căsători în toamnă, poate chiar înaintea lui Aagot. Cînd voi fi la casa mea... mi-am propus să devin o soţie şi o gospodină desăvîrşită, iar cînd voi avea şi copii, atunci ştiu că voi fi cu adevărat fericită.

Rămaseră o clipă tăcuţi. Apoi tînărul o trase spre el şi o sărută. Simţi, cu amărăciune, că acum, cînd o săruta pentru ultima dată, pentru prima dată o săruta cu dragoste.

— E mai bine să mă mărit... e mai bine pentru toţi, murmură ea.

— Micuţa mea...

Căzu în genunchi pe preşul din faţa uşii şi începu să-i sărute mîinile.

— Ești o fată minunată... Te iubesc, draga mea!
— Iubirea e cu totul altceva... nu-i așa?

El clătină din cap și rămase îngenuncheat, sărutîndu-i mereu mîinile.

Ea bagă cheia în broască, deschise ușa, intră și o închise repede în urma ei. O auzi deschizînd o ușă din apartament și apoi se așternu tăcerea.

Pe Torkild nu-l prindea somnul. Se gîndea că fusese cam ridicol cînd îngenunchease în fața lui Betzy. Fusese o pornire mai presus de voința lui, nu și-o putuse înfrînge. Dar Betzy, biata de ea, fusese fericită.

IX

Rose așeză un vas cu flori de cîmp albe și albastre pe mormîntul părinților ei. Rămase cu privirea la ele.

Torkild înțepa cu vîrful bastonului frunzele galbene de arțar care acopereau, într-un strat gros, aleea cimitirului. În taiorul ei negru, în picioare lîngă acest mormînt, fata părea atît de tînără, atît de fragilă și atît de singură în amurgul de toamnă... Copilăria lui care fusese luminată de cea care se odihnea în acest mormînt și de care se simțise atît de legat i se părea acum îndepărtată și ireală. Și pentru Rose, copilăria, dar chiar și mama ei rămăseseră probabil undeva departe; viața îi îndepărtase pe amîndoi de acest cămin care fusese al lor, de tot ce avuseseră ei în comun, și îi despărțise și pe ei. Da, în această clipă avea sentimentul că viața îl ducea din ce în ce mai departe de tînăra fată.

Auziră clopotul care anunța că e ora de închidere. Rose își puse mănușile. Deodată se apropie de un mic monument care se afla alături de mormîntul părinților ei.

— Ai văzut cum arăta unchiul meu Jacob? Nu-i așa că era frumos?

Torkild se apropie de monumentul de piatră albă în formă de altar pe care se găsea o urnă mică împodobită cu o ghirlandă de flori. Deasupra unei efigii reprezentînd un tînăr frumos, cu părul buclat, cu gulerul uniformei ajungîndu-i pînă sub bărbie, se găsea un fluture cu aripile deschise. Un înger cu o torță în mînă îl privea cu tristețe.

Rose citi inscripția:

RIDICAT ÎN AMINTIREA
LUI JACOB BROCH WEGNER
LOCOTENENT ÎN REGIMENTUL 2 DE DRAGONI
NĂSCUT LA FREDERIKSHALD LA 8 IUNIE 1785
MORT LA CHRISTIANIA LA 12 MAI 1816
CURAJOS — FIDEL — LEAL — BUN

Ea repetă în șoaptă ultimele patru cuvinte.

— El este singurul bărbat de care am fost îndrăgostită. De la vîrsta de doisprezece ani și după ce am devenit adolescentă, numai pe el îl vedeam cînd mă gîndeam la dragoste. Chipul lui frumos și pur, cuvintele lui minunate... Cînd veneam aici sîmbăta cu mama îi puneam întotdeauna flori pe mormînt.

— Niciodată nu te-am auzit vorbind de el, spuse Torkild.

— Bineînțeles. Despre lucrurile astea vorbești abia cînd începi să le consideri niște copilării, adăugă ea schițînd un zîmbet.

Mormîntul soților Wegner se afla pe o movilă, în micul cimitir înconjurat de locuințe muncitorești. De aici începea cimitirul nou, cu morminte și monumente albe și strălucitoare printre arțarii galbeni, coborînd apoi spre casele înalte și cenușii de pe strada Morilor. În depărtare, dincolo de acoperișurile orașului se înălțau dealurile de la Ekeberg. De-a lungul cimitirului, pe drumul ce

duce la Fredensborg, străluceau luminile uzinelor, în timp ce pe partea cealaltă, la Hammersborg, se îngrămădeau căsuțe vechi cu balcoane de lemn, cu acoperișuri crăpate și cu ferestre asimetrice.

În cimitir nu mai era țipenie de om, dar, ca întotdeauna pe înserate, apărură pisicile. Cu mișcări de feline, se fofilau printre morminte, se ghemuiau pe crengile copacilor sau făceau echilibristică pe vîrfurile ulucilor.

Torkild și Rose se îndreptară spre ieșire, trecînd prin fața unor morminte mai vechi în care erau îngropați ofițeri și familiile lor : coloane frumos lucrate, din fier, urne și trofee, inscripții patetice... Nu se mai vedea nici o floare, ploaia și bruma făcuseră ravagii. Pămîntul răspîndea un miros de humă și de frunze putrezite. Văzură totuși ridicîndu-se, dintr-o tufă de trandafiri, o tulpină țeapănă în vîrful căreia un boboc roșu tocmai înflorise. Se opriră și priviră îndelung această floare stingheră a cărei culoare căpăta o strălucire neobișnuită în lumina viorie a serii.

— A fost în război și s-a distins prin acte de eroism, zise Rose deodată. A murit la șase săptămîni după căsătorie. Nunta trebuia să aibă loc în aprilie. Ca să ajungă la biserica unde se oficia căsătoria, pe muntele Dovre, avea de făcut un drum foarte lung și greu, prin viscol. A doua zi după nuntă căzu la pat; făcuse aprindere de plămîni. A murit peste șase săptămîni, de tuberculoză galopantă, cum se spunea pe atunci.

— Soția lui e înmormîntată alături de el ? întrebă Torkild.

— Nu. În același an, de Crăciun, s-a căsătorit la Drontheim cu un armator bătrîn. După ce a rămas văduvă și a doua oară a ridicat monumentul pe care l-ai văzut în amintirea primului ei soț. S-ar putea scrie un roman. Pe atunci mă gîndeam că dacă aș fi fost eu soția lui...

— Ar fi fost ca în cîntecul acela : „Nici o lună nu trecu și-nmormîntare îi făcu".

— Cam așa, zise Rose rîzînd.

— Credeam că nu ți-a plăcut niciodată să visezi, spuse Torkild o clipă după aceea.

— Nu, spuse ea pe un ton sec. Și adăugă : Nu mi-au plăcut nici oamenii care se hrănesc cu vise, așa cum făcea mama în legătură cu mine...

Urcau încet pe drumul ce ducea la Ullevold.

— La ce oră pleci mîine ? întrebă Rose.

— Nu știu... sînt trenuri toată ziua.

— Am să te conduc la gară, zise ea.

— Îți mulțumesc. De fapt nu este o călătorie foarte importantă, dar într-un fel mă despart de orașul ăsta...

— Da, dar cred că ai să mai vii. Drumul durează doar o oră.

— Aproape cincizeci de minute. Poate vii tu într-o duminică să vezi cum m-am instalat... Vrei să facem în seara asta o plimbare pînă la colina Sfîntul Ioan ? propuse Torkild.

Rațele și lebedele alunecau pe apa neagră a helești eului, făcînd să tremure lumina felinarelor din spatele perdelei galbene și transparente a arțarilor și a mestecenilor.

Tramvaiele treceau pe lîngă parc cu huruit asurzitor, în timp ce din trolee țîșneau scîntei albastre. Aleile erau acum pustii și tăcute ; peluzele deveniseră cenușii, iar copacii își profilau siluetele pe cerul vinețiu. Cîțiva copii traversară peluza jucîndu-se de-a v-ați-ascunselea în dosul boschetelor.

Așa se jucaseră și ei doi : stătuseră ghemuiți în umbra unui copac în serile de toamnă, cu mulți ani în urmă. Mînă-n mînă, își croiseră drum printre tufișuri în timp ce frunzele galbene și roșietice cădeau ca o ploaie peste ei. Stătuseră și ei la pîndă, își vorbiseră în șoaptă, abia mai respirînd după atîta alergat, iar joaca în întuneric îi înfierbîntase, făcîndu-i să viseze aventuri și primejdii din care se luptau să scape.

Noaptea învălui parcul și-i dădu dimensiuni neobișnuite. Pîlcurile de arbori fo șneau amintind respirația marilor păduri. Micul pîrîu artificial curgea în jgheaburi și pe sub poduri, umplînd grădina, în noapte, de un susur tainic ; sub tufișurile de pe malul helești eului, apa căpăta adîncimi nebă-

nuite ; și după ce se strecura spumegînd pe sub podul unde se găseau ei, trecea mai departe pentru a se zbengui cu reflexele luminilor.

— Îți amintești, întrebă Torkild, ziua aceea... cînd mama ta ne-a dus pe colina Sfîntului Ioan ?

— Da. Din glasul fetei își dădu seama că ea zîmbea. Mi-aduc aminte cînd am văzut prima dată un păun, rotindu-și coada. Nu cred să mai fi văzut de atunci ceva atît de frumos. Apoi am fost la un restaurant unde am mîncat înghețată roz. Cred că nici nu mai mîncasem pînă atunci. Cînd mă gîndesc la ziua aceea... niciodată de atunci n-am mai avut sentimentul că exist.

Rămaseră o clipă tăcuți, așezați pe parapetul podului.

— Da... Și mîine plec, zise Torkild încet. Se aplecă și atinse încet mîna fetei.

— Rose... vrei să mă săruți ? Doar de data asta.

Ea ezită, apoi se aplecă spre el și-i oferi buzele ; în întuneric, chipul ei părea alb. Dar cînd simți buzele lui, se trase înapoi. El îi dădu drumul imediat.

Rose îl luă ușor de gît cu mîna înmănușată și, cu buzele țuguiate, îi dădu o sărutare frățească.

— Ți-aduci aminte că o dată m-ai sărutat...

— Da, zise Rose.

— Ce-a fost atunci în mintea ta ?

— Îmi era atît de milă de tine... Știi că te-am iubit întotdeauna... atît cît pot eu să iubesc.

— Da, ca o soră. Dar după tot ce-ți povestisem, nu ți-a fost teamă să mă săruți ?

— Ba da.

— Dar mă iubeai atît de mult... ca o soră, bineînțeles, încît m-ai sărutat.

Rose tăcu o clipă înainte de a răspunde.

— Da. Vezi tu, cînd mi-ai povestit despre mama ta, mi-a venit dintr-o dată cheful să te sărut. M-am gîndit că nu e drept să fii atît de nefericit. Dar, înainte de a te săruta, tu îmi povestiseși ceva și atunci am fost fericită că nu te-am sărutat. Trebuie să-ți spun că pastorul ne vorbise de asta cînd ne pregătea pentru prima comuniune, dar a explicat într-un mod atît de dezgustător... ca și cum n-ar

fi știut că există dragoste, mîndrie, respectul de sine. După el, virtutea era un fel de afacere pe care putea să o încheie în numele nostru, în timp ce tot ceea ce considera el ca fiind neinteresant și neprofitabil era dăunător sănătății și buzunarului. Cît îl disprețuiam ! Mi-am adus aminte de toate astea și mi-am spus că n-am să-i urmez sfaturile : nu voi fi nici lașă și nici calculată. Văzîndu-te atît de nefericit și fiindcă te iubeam, am simțit nevoia să fiu bună cu tine și să te mîngîi, fără să-mi pese că ești bolnav. Nu vroiam ca frica să mă împiedice de a fi leală cu mine însămi.

Torkild nu răspunse. Se simțea atîta detașare în tot ce spunea ea... Nici măcar atunci cînd îl sărutase prima dată și cînd el devenise sclavul ei, nu se gîndise la el. De fapt, pentru ea îl sărutase. De ea însăși era îndrăgostită. Atunci, ca și acum și ca întotdeauna, de ea era îndrăgostită, sau mai degrabă de această imagine ideală pe care și-o făcuse despre ea și pe care vroia s-o întruchipeze. Imagine albă și rece ca portretul tînărului locotenent, unchiul ei : Curajos — Fidel — Leal — Bun.

X

Într-o vineri, spre sfîrșitul lui iunie, Torkild îi telefonase lui Rose ca să-i spună că Tösa, cățeaua lui, murise lăsînd patru pui pe care el și proprietăreasa se chinuiau să-i hrănească cu biberonul. Mîine puii vor face ochi ; dacă vrea să-i vadă și ea, ar putea veni duminica viitoare...

O așteptă deci la gară la trenul de ora zece și jumătate ; tînărul își pusese un costum nou de vară, pantofi de lac, un trandafir la butonieră și o ba-

tistă de mătase mov. Cîinele lui de vînătoare adulmeca peste tot, dînd tîrcoale mai ales unei lăzi cu sticle de bere, părăsită pe pietrișul roz al peronului; apoi începu să vîneze puricii din blana lui albă care strălucea în soare.

În timpul nopții plouase și aerul avea o transparență luminoasă; norișori alburii pluteau pe cerul de vară. Cînd trenul ieși din tunel, fumul se împleti în volute albe de-a lungul pădurilor de brazi împrospătate de ploaie care îmbrăcau dealurile.

— Ai o rochie foarte frumoasă, îi spuse Torkild lui Rose.

Fata rîse și sprijinindu-se cu grație de brațul lui coborî din tren. Purta o rochie de pînză bleu deschis, o pălărie mare, neagră, de pai, ciorapi ajurați și pantofi de lac. Cînd traversară șinele și ea își ridică rochia ca să nu se murdărească de păcura de pe traverse, Torkild văzu că tălpile pantofilor erau noi.

Pe drum vorbiră despre vreme.

— Bine că n-a plouat și azi, zise Rose.

— Într-adevăr, n-ar fi fost deloc plăcut.

Trecură pe lîngă depozitele de lemne unde se simțea un miros proaspăt și crud de lemn abia tăiat. Se opriră pe un pod vechi cu scîndurile roase și brăzdate de roțile căruțelor și rămaseră o clipă să privească apa cenușie și mîloasă a rîului ce se îndrepta alene spre helești. Ici-colo, apa strălucea în lumina soarelui, dar de-a lungul zidurilor roșii ale uzinei, era neagră și unsuroasă. Torkild îi arătă crengile joase ale arinilor, pătate de noroi cenușiu:

— Pînă acolo a urcat apa săptămîna trecută.

Drumul care trecea printre diversele clădiri ale uzinei, presărat cu așchii de fier ruginite, scîrțîia sub picioarele lor. Trecură prin fața unei barăci vopsite în galben; cîțiva muncitori aflați pe trepte își salutară șeful de birou. Spre liziera pădurii, locuințele muncitorilor se înșirau mai peste tot; erau vopsite în galben, în verde deschis, în roz; se distingeau doar prin culoare, căci toate erau la fel: mansardă, verandă și o grădiniță în față.

Ajunseră într-o pădure de brazi cu pămîntul mustind de apă. O luară pe un drumeag plin de mărăcini, de-a lungul riului ; printre arini se zărea apa liniștită și lucioasă ca o oglindă și înveșmîntată cu nuferi galbeni. Pe alocuri, drumul urca pieptiș, străjuit de arbuști și brazi. La ieșirea din pădure îi întîmpină o căsuță albă cu două etaje.

— Am ajuns, zise Torkild vesel. Aici e mult mai plăcut decît la Fensal, unde am stat iarna trecută. Nu ți se pare ?

Curtea, plină de iarbă și umbrită de arbori stufoși, era înconjurată de dependințe cenușii, dărăpănate ; niște găini ciuguleau pe lîngă casă. O femeie mică de statură, îmbrăcată în negru, cu un șorț mare alb, apăru pe scară. Torkild i-o prezentă lui Rose pe proprietăreasa lui, doamna Stranden.

— Te așteaptă un prînz grozav, zise el, în timp ce Rose își scotea pălăria într-un mic vestibul cu pereți bleu, unde mirosea a curat, ca la oamenii meticuloși trăiți la țară.

— Ai dreptate, e altfel decît la Fensal, zise Rose intrînd în salon. Surpriza fu și mai mare cînd ieși pe verandă : Torkild, te invidiez ! E o fericire să locuiești aici !

Mica verandă ședea cam într-o rînă, lemnul era mîncat de cari și putrezit de ploi ; trei trepte ce abia se mai țineau duceau în grădina năpădită de ierburi și de buruieni. De o parte și de cealaltă a scării, tufele de trandafiri își trimiteau peste balustradă ramurile încărcate cu boboci gata să înflorească. Crini galbeni, flori albastre de mărul lupului, bujori aprinși străjuiau livada unde cireșele lăcuite străluceau sub frunze iar coacăzii se aplecau sub greutatea ciorchinilor verzi.

— Ce noroc ai ! îi spuse Rose lui Torkild, așezîndu-se într-un șezlong ; îmbrățișă cu privirea grădina, cărțile, cutia cu trabucuri, ceașca de cafea goală de pe masă. Cum ai dat de casa asta ? Sînt sigură că proprietăreasa te răsfață... Mi-am dat seama imediat.

— Atîta mă îngrijește și mă răsfață, încît mi-am format niște tabieturi. Nici o femeie nu va putea să mă mulțumească vreodată.

— Te invidiez, repetă Rose întorcîndu-se în salon. Camera asta este extrem de plăcută.

Pereții de lemn erau vopsiți într-un verde deschis ; printre perdelele scrobite se vedeau mușcate roșii, mirt și trandafiri. Mobilele erau simple și modeste : scaune comode tapisate cu o stofă groasă, un bufet mic și caraghios pe care se îngrămădeau pahare și carafe roz și bleu și obiecte de duzină. Torkild își adusese acolo pianul, fotoliile lui de răchită, fotografiile pe care le agățase pe unul din pereți, față în față cu fotografiile nepoților americani ai proprietăresei. Pe mici șervețele croșetate erau așezate vase cu flori.

Doamna Stranden îi pofti în sufragerie ; Rose făcu înconjurul mesei încărcată de lucruri bune și ronțăi cîteva ridichi. Ușa de la micul dormitor, vopsită în bleu, era deschisă ; se auzeau scîncete și gemete slabe.

— Acolo sînt ! Vreau să-i văd !

Îngenunche lîngă coșul în care se agitau patru cățeluși cafenii ; fata îi luă pe rînd și-i puse în poală :

— Doamne, cît sînt de drăguți !

Torkild, cu mîinile în buzunare, privea scena cu mîndrie paternă. Cățelușii se agitau și scînceau pe genunchii lui Rose, atingîndu-i cu botișoarele lor mîinile și brațele.

— Da, sînt tare frumoși, zise Torkild.

Doamna Stranden îi întrebă dacă vin la masă sau dacă așteaptă să dea de mîncare cățelușilor.

Rose vroia să-i vadă cum mănîncă. Proprietăreasa aduse două biberoane cu tetine.

— Domnișoara dorește să-i hrănească chiar dînsa ? S-o ajut eu ?

Torkild se și instalase pe pat cu unul dintre cățeluși în brațe și micul animal sugea cu lăcomie. El se descurca foarte bine, în timp ce Rose se chinuia să-l facă să bea pe al ei. Se așezase și ea pe patul acoperit cu o cuvertură albă croșetată.

— Ce frumoși sînt! Al meu e cel mai frumos, nu-i așa?

— Nu vrei să-l iei? întrebă Torkild.

— Mai întrebi?! Din nefericire nu-l pot lua, nu uita că locuiesc într-o pensiune.

— Uitasem. Deci acolo n-ai voie să ții un cîine...

— Mi se pare ciudat că pot fi hrăniți cu biberonul. Crezi că vor ajunge cîini buni de vînătoare? Nu vor fi niței... degenerați?

Torkild izbucni în rîs și Rose continuă, rîzînd și ea:

— Ascultă-mă pe mine! Copiii crescuți cu biberonul ies cam prostănaci... așa spunea mama. Ea m-a alăptat pînă la un an și patru luni.

— Și ți-a priit, zise tînărul rîzînd. Brațele lui Rose păreau aurii în lumina soarelui și întreaga ei făptură degaja vigoare și prospețime.

Ea onoră cum se cuvine dejunul oferit de doamna Stranden: biftec, ouă ochiuri, mezeluri, legume conservate de ea, mai multe feluri de brînzeturi, dulcețuri, unt proaspăt, pîine făcută în casă, prăjituri, creme, ca pentru un banchet.

— Torkild, ai să te îngrași dacă mai stai mult aici!

— Așa e, din păcate! Am eu un permis de vînătoare, dar mă urnesc greu. Era să uit... Doris îți trimite complimente; am primit deunăzi o scrisoare de la ea. Vrea să vină vara asta pe aici, într-o plimbare, dar la iarnă se întoarce la Copenhaga.

— Mie nu mi-a mai scris. I-am trimis trei scrisori, dar nu mi-a răspuns la nici una. Realitatea e că nu-i scriu lucruri prea interesante... Știi cine ți-a trimis salutări? La cine crezi că am luat ceaiul ieri?

— Ei?!

— La doamna Lökke. Adică la Betzy... acum ne și tutuim... ea a fost cu ideea. Am întîlnit-o la teatru acum cîteva zile și ieri mi-a telefonat și m-a invitat la ea. Așteaptă un copil foarte curînd. Știai?

— Da, știam, și nu se putu abține să nu zîmbească, deoarece Betzy îl anunțase încă de la Crăciun.

— Acum îmi place mai mult. A renunțat la stilul ei de Gavroche. E atît de fericită la gîndul că va fi mamă! Mi-a arătat și trusoul copilului, nici nu-ți închipui ce frumos e. Ea singură l-a cusut și l-a brodat. Pînă și leagănul... tot ea l-a împodobit cu dantele și panglici.

— Da, știu că e foarte mulțumită. De altfel, e normal...

— Bineînțeles... zise Rose oftînd.

După dejun, Torkild propuse să facă o plimbare prin pădure, pentru că se făcuse foarte cald. Pe sub copaci aerul era proaspăt și răcoros; aproape peste tot pămîntul umed era acoperit de mușchiul ce se rotunjea în pernuțe moi de un verde dulce; din loc în loc se vedeau tufe de afin. Ajunseră la liziera pădurii, pe o colină mică, nisipoasă și uscată, acoperită în întregime de flori galbene și parfumate. Se așezară pe cuvertura adusă de Torkild.

La picioarele lor se întindeau cîmpuri verzi și pajiști pe care puzderia de flori le făcea să pară ca niște covoare roz. Ici-colo se zărea cîte o fermă cenușie sau roșie. De jur-împrejur, un zid umbros punea stavilă privirii. Norii străvezii de vară se legănau leneș pe imensitatea cerului albastru.

Rose se întinse pe cuvertură și, obosită, închise ochii. Torkild își scoase haina și i-o puse sub cap. Fata îl privea cu ochii pe jumătate închiși: în picioare, el fuma liniștit. Ea îi spuse cu oarecare imputare în glas:

— Te-ai și îngrășat. O duci bine!

— Da, așa e, recunoscu el vesel.

Rose făcu un gest de nerăbdare:

— Cînd văd norii și pădurea abia aștept să-mi iau și eu o vacanță.

Torkild își aminti că anul trecut ea nu avusese deloc vacanță, întrucît fusese primul ei an de muncă. O întrebă cîte zile de concediu va avea anul acesta.

— Cincisprezece zile, zise ea oftînd. La noi nu se dă mai mult.

— Cînd ai să ți le iei?

— Nu înainte de august.

— Și unde ai să-ți petreci concediul ?

— Undeva, într-o pensiune de familie. N-am încotro. Aș fi pornit eu în drumeție, dar n-am găsit pe nimeni care să mă însoțească. Mi-ar plăcea să merg la munte.

— Dacă ți-ai lua concediu la sfîrșitul lui august... Torkild se gîndi o clipă. Și dacă Doris ar vrea să vină și ea... Lorens și cu mine am închiriat o cabană pentru la toamnă. Vrea să vîneze potîrniche albă. Cabana este spre valea Fol... oricum pentru tine ar fi mai plăcut decît într-o pensiune.

Rose îl privi. Glasul și gesturile lui nu trădau nimic mai mult decît o grijă frățească. De altfel, toată comportarea lui de astăzi fusese camaraderească. Părea fericit ; era vesel, vorbăreț... În orice caz, se îngrășase puțin. Nimic nu mai amintea de îndrăgostitul tulburat și chinuit de odinioară. Iar fata, cu toată fermitatea ei, simți oarecare ciudă.

În iarnă se dusese de două ori la Fensal ca să-l vadă pe Torkild, dar nu fusese exuberant ca acum. Poate doar fiindcă se simțea singur, fără un cămin, într-o mansardă, o urmărise cu dragostea lui desperată ? Locuia la un inginer de la fabrică, pe nume Lied. Fata își amintea camera lui : scaunele îmbrăcate în pluș, patul băgat într-un colț al încăperii, iar pe pereți reproduceri proaste după tablourile lui Böcklin, cu rame müncheneze. De altfel, tot apartamentul familiei Lied era plin de scaune și canapele îmbrăcate în pluș, de tablouri înrămate în același stil și de jucării de care te împiedicai la tot pasul. Inginerul avea trei copii drăgălași care se împrieteniseră cu Torkild și căruia îi spuneau „unchiul". Lied era simpatic, dar soția lui nu-i plăcea lui Rose ; se lăuda că are talent la scris și reușea din cînd în cînd să-și publice cîte un mic articol într-o gazetă feministă sau în vreo fițuică de duzină. Rose era sigură că doamna Lied căuta să-i placă lui Torkild, că lui nu-i prea convenea acest lucru, deși ea remarcase că nu era deloc stînjenit cînd se lăsa curtat de Betzy.

Furioasă pe ea însăși dar și pe el, spuse deodată rîzînd :

— E adevărat ce spune domnișoara Pedersen, că voi bărbații sînteți niște animale ? Dacă aveți o cameră confortabilă și o proprietăreasă care vă îndoapă cu lucruri bune nu vă mai doriți nimic pe lume ?

Torkild zîmbi malițios.

— Trebuie să recunoști că mîncarea e un lucru important.

Rose oftă :

— Dar nu orice mîncare e bună. Puah ! M-am săturat de mîncarea de la pensiune !

— Biata de tine, zise Torkild grav și tandru.

Fetei îi fu ciudă că se simțea jignită de tonul lui protector.

— Trebuie să facem ceva... să ai și tu o vacanță frumoasă, să profiți de cele cincisprezece zile de concediu, după doi ani de muncă.

Îi luă mîna și i-o sărută fără să-i mai ceară voie. Ea înțelese de ce. Acum nu-i mai acorda ea o favoare ; el era cel care îi dădea o dovadă de afecțiune fiindcă îi era milă de ea și vroia să-i vină în ajutor.

— Nu vrei să vii s-o vezi pe Doris anul acesta ?

— Drept să-ți spun, nu-mi surîde ideea dacă tu n-ai să fii acasă.

Roși jenată după ce spuse asta. Nu cumva căuta să-l aducă din nou pe vechiul făgaș ?

Dar Torkild spuse doar atît :

— Da, înțeleg, viața de acolo e monotonă. N-ai putea veni cu noi la munte, în toamnă ? Se pare că regiunea e foarte frumoasă. În apropierea cabanei e un lac mare ; am putea merge cu barca la pescuit, iar dacă tu și Doris ați fi amatoare de mici ascensiuni, am putea urca pînă la Rondane... am dormi sub cerul liber și am bea cafea așteptînd să răsară soarele... Ar fi ca pe vremuri... acasă.

Îl asculta cum vorbește, umilă și recunoscătoare pentru tonul lui degajat.

Bineînțeles că nu se va duce cu ei : s-ar simți în plus între ei doi ; în schimb, îi plăcea să-l asculte cum descrie viața la țară și cum se gîndește la

viitorul ei : i-ar găsi un serviciu mai bun, o familie la care să locuiască și să mănînce, mai degrabă decît într-o pensiune oarecare... undeva în afara orașului, pe lîngă Vinderen sau Slemdal. Iarna ar merge cu schiurile...

— Ești bunătatea întruchipată, zise ea rîzînd.

— Da' de unde! Sînt un sibarit convins care își găsește fericirea în mîncarea bună, făcută de doamna Stranden, zise el amuzîndu-se. Ar trebui să-ți găsim și ție o doamnă Stranden.

Cina fu copioasă : supă de mazăre nouă, friptură de vițel cu smîntînă și fragi. Rose recunoscu, fără să fie întrebată, că de ani de zile nu mîncase atît de bine.

— Niciodată n-am mîncat o mîncare atît de gustoasă. Mama nu se pricepea, iar după moartea ei am stat la pensiune...

Torkild zîmbi. Nu vroia să se vadă, dar era emoționat de ce spusese fata. Abia acum își dădea seama că de fapt ea era foarte singură. De la moartea mamei sale, nimeni n-o invitase la o masă de familie ; se mulțumise să se așeze acolo unde oricine se poate așeza dacă plătește. Viața ei se limita la birou și la pensiune, printre străini. Nu avea prieteni, nu era sociabilă. Văzuse și el, cînd se întîlneau cu toții la cabană, că nu era în stare să lege o prietenie cu niște oameni care în general sînt căutați de fetele singure. Rose nu era nici mironosiță, nici severă în felul de a judeca oamenii, dar nu putea să se apropie de ei, iar lui îi convenea acest lucru : îi rămînea doar el. Pînă atunci nu se gîndise că era păcat ca o fată ca ea să-și petreacă tinerețea în cea mai cumplită dintre singurătăți : aceea în care nu poți fi niciodată singur cu tine însuți. La serviciu ca și la masă era înconjurată de oameni străini ; iar în timpul liber avea de ales între a și-l petrece la salonul de dans, alături de niște necunoscuți, sau în camera cu vedere spre o curte întunecoasă, sau eventual să se

plimbe singură în acest oraș unde nu cunoștea pe nimeni. O fată nu se aventurează în afara orașului.

Niciodată pînă atunci nu-și dăduse seama de viața pe care o ducea Rose. Iar el, care era singurul ei prieten, o urmărise cu dragostea lui desperată. Și culmea, dintre ei doi, el se considerase cel mai singur. Da, era ; pentru el doar Rose exista. Dar asta nu-l împiedicase să aibă prietenii de tot felul, trecătoare dar plăcute. O parte din ființa lui aparținea doar lui Rose. Totuși pe el îl lega o prietenie profundă și sinceră de Lund și mai ales de Helsing, iar el știa cît prețuiește o asemenea prietenie. Ținuse la Betzy, dar în ciuda micilor dovezi de dragoste pe care i le dăduse, nu considerase că o trădase pe Rose. Și totuși, puțin a lipsit ca să se producă iremediabilul.

Doamna Stranden le aduse cafeaua pe verandă. Torkild, așezat pe balustradă, privea grădina prin frunzișul trandafirilor agățători.

— Nu întotdeauna e atît de frumos cum e astăzi, zise el încet. E cel mai frumos anotimp. Așa cum a fost astăzi ar trebui să fie de fiecare dată cînd vii tu.

Ea se înroși și el gîndi că fata se temuse că va aborda un subiect delicat. Se ridică și se așeză la pian. Scoase partiturile doamnei Wegner, pe care i le dăruise Rose.

Ea rămase pe verandă ; albinele zumzăiau monoton, iar din grădină venea un aer înmiresmat. Cu ochii pe jumătate închiși, ea asculta venind din casă muzica aceea dulce care-i legănase copilăria și adolescența.

La un moment dat, pianul tăcu și Torkild apăru în ușă ; o clipă contemplă grădina.

— Rose... întotdeauna mi-am spus că aici există ceva care amintește de mama ta. Nu știu cum, dar cînd văd atîta armonie în acest interior simplu și modest, mă gîndesc la ea. De fapt, numai în casa

voastră am cunoscut această ambianță armonioasă... și aici. Ție nu-ți amintește de casa ta ?

— Ba da, zise ea încet. Aici ai un adevărat cămin, așa cum n-am văzut decît la mama.

Tăcu o clipă, apoi continuă :

— Mi-aduc aminte că mă săturasem de liniștea de acasă, în ciuda grației și armoniei care domneau acolo. Faptul că nimic nu tulbura această liniște mi se părea din cale afară de plictisitor. Eram nerăbdătoare să cunosc și să înțeleg lucrurile de care mama încerca să mă țină departe. Eram nerăbdătoare, de asemenea, să mă dedic unei îndeletniciri care să mă absoarbă cu totul, și datorită căreia să devin un om întreg. Doream să-i cunosc pe oamenii aceia comuni și vulgari de care mă ferea mama : îmi închipuiam că voi găsi la ei calități morale deosebite. Vroiam să învăț să-i iubesc, să le fiu de folos și să le merit afecțiunea. Ei bine, de atunci tot încerc, dar n-am reușit. Îmi iubesc aproapele, lumea e drăguță cu mine, nu mă supăr niciodată pe nimeni, dar simt mereu o barieră între mine și ceilalți ; lucrul cel mai grav este că nici eu nu doresc altceva decît să-i cunosc, nimic mai mult...

Torkild se așeză din nou pe balustradă ; îi luă mîna și i-o mîngîie ; deodată rupse un trandafir, îl puse în palma fetei pe care apoi o închise în căușul palmei lui. Rose rămase nemișcată, fără să-l privească. El mai rupse un trandafir și încă unul pe care îi aruncă pe genunchii fetei.

— De ce faci asta ? întrebă ea într-un tîrziu.

— De ce ? Îmi pun ceva în gînd : doresc să ți se împlinească toate visele.

— Eu doresc să nu reînviem trecutul.

— Știu. Vrei ceva nou în viața ta, ceva care să te absoarbă și să te facă să uiți tot... Și pe toți.

— Și tu-mi dorești asta ?

— Da, ca să-ți găsești liniștea și seninătatea.

Rose rămase o clipă tăcută, apoi spuse încet :

— Dar tu ?

— Eu ? Eu am avut partea mea și nu regret... N-aș vrea cu nici un chip să mi se șteargă amintirile. Poate nici nu s-ar cuveni să-mi doresc mai mult... *I've had my time and nothing can take away the taste of it...*

— Torkild, zise Rose în șoaptă, sau ești mai resemnat decît voi fi eu vreodată, sau ești mai mîndru decît aș putea eu concepe.

— Poate că într-o zi vei cunoaște pe cineva care te va face să înțelegi niște lucruri, zise el tot în șoaptă.

Rose rămase tăcută.

— Mai cîntă ceva la pian, te rog, spuse ea deodată. Melodiile acelea vechi pe care le cînta mama...

Seara, cînd plecă la gară, avea în brațe un buchet imens de trandafiri, bujori și crini. Torkild ducea un coș mare cu cireșe și fragi.

— Am să te conduc pînă acasă... nu poți să cari singură toate astea. Mă întorc cu trenul de noapte.

Nu vorbiră prea mult în tren, în compartimentul acela prost luminat în care erau singuri, și nici după aceea, în noaptea senină de vară, în timp ce traversau orașul.

În fața ușii, Torkild îi aminti de planurile de vacanță :

— Mai gîndește-te, Rose. Îți mulțumesc pentru vizită. Ai să mai vii ?

— Da, cu mare plăcere.

— Noapte bună. Îi strînse mîna.

Ajunsă în camera ei, Rose începu să-și aranjeze florile în cele cîteva vase pe care le avea.

În timp ce-și peria părul în fața oglinzii de deasupra toaletei, se privi cu atenție.

Pînă atunci nu realizase ce reprezenta Torkild pentru ea ; dragostea pe care i-o purta i se păruse ceva firesc și care i se cuvenea și niciodată nu încercase să înțeleagă ce reprezenta această dragoste pentru ea. Acum știa. Nu Torkild era cel pe care-l aștepta, dar își dădea seama că n-ar putea să-l izgonească din inima ei fără să sufere. Și mai știa că nu s-ar putea lipsi de dragostea lui.

XI

Rose își întrerupse o clipă plimbarea pe ponton pentru a lăsa să treacă mulțimea de oameni încărcați cu bagaje. Urmau să plece două vapoare: fiind ajunul Crăciunului, erau enorm de mulți călători. Geamantanele și cuferele ce erau cărate pe vas loveau scîndurile pontonului cu zgomot surd. În acest du-te-vino continuu al hamalilor, oamenii strigau și chemau ; vacarmul de aici era acompaniat de zgomotul apei sub elice și de trepidațiile din sala mașinilor.

Pe cheiurile pietruite din port, trăsurile abia se strecurau, huruind asurzitor. Din cînd în cînd, vacarmul era străpuns de fluieratul strident al unei locomotive sau al unui vapor. Toate sunetele se amplificau din pricina gerului uscat.

Fata ajunse la capătul pontonului. În apa cenușie, sloiurile se loveau unele de altele cu un sunet liniștitor. Urmări cu privirea un vapor plin cu pasageri ce trecea prin arhipelagul întunecat peste care soarele arunca o dîră arămie. Cerul era cenușiu și apăsător ; în aer se simțea miros de zăpadă.

În dosul portului și al terenurilor înnegrite de fumul locomotivelor, se ridica, sumbră și greoaie, în ciuda stratului subțire de chiciură ce-i acoperea arbuștii desfrunziți, colina Ekeberg. Culorile vii ale căsuțelor agățate de ea fuseseră parcă șterse de aerul înghețat.

Ceața încărcată de fum acoperea orașul ; în port, luminile erau aprinse ; pe cerul plumburiu se profilau siluetele felinarelor cu lumina lor albă. În antrepozite apăreau luminițe roșietice, iar prin ferestrele gării, petele mari de lumină galbenă păreau filtrate printr-o hîrtie pătată de grăsime.

Rose simțea că obrajii i se învinețiseră de frig. Taiorul negru cu care era îmbrăcată era de fapt un costum de toamnă, deoarece nu avusese bani

să-și cumpere palton ; vacanța îi mîncase toate economiile. Își pusese un pulover pe sub jachetă și-i era de ajuns ; din fericire o încăpuse, pentru că în ultimul timp mai slăbise. Simți că o pătrunde frigul : un fior îi străbătu trupul ; își reluă mersul. Tremurînd, își simți goliciunea sub hainele subțiri... și dintr-o dată avu sentimentul săraciei, al însingurării acestui trup gol, alb și fragil pe care-l ascundea sub veșmîntul negru... acest trup delicat și frumos pe care nimeni în afară de ea nu-l văzuse vreodată ; nici o mînă caldă și dezmierdătoare nu-l atinsese. Poate se va ofili, se va usca, va pieri o dată cu trecerea anilor, fără ca nimeni să-i descopere tainele. Fiecare frison care o străbătea lăsa în urmă dorința de a se lipi de un trup fierbinte.

Această senzație de frig, această singurătate trupească n-o părăsi nici după ce se îndepărtă de ponton și o luă pe chei în sus. Parcă ar fi fost goală sub veșminte invizibile. I se părea că înoată fără zgomot, nevăzută de nimeni, într-o mare de ceață fumurie. Ce legătură avea ea cu toată forfota asta și cu oamenii aceștia necunoscuți ? Și ei ascundeau sub hainele lor un trup gol, și ei aveau un „eu" care pentru ea rămînea de nepătruns. Poate așa se explica dorința ei de singurătate. Încercase, plină de bunăvoință, să-și facă relații, dar nu reușise. Acum, cînd își dăduse seama că toți acești oameni, dincolo de ce se vede, aveau un trup, o individualitate ascunsă, își găsise o scuză pentru repulsia pe care o simțea față de aproape toate persoanele pe care le cunoscuse... „Am și eu dreptul să mă ascund de ei și chiar să le cer să nu se dezgolească în fața mea..."

De multe ori i se întîmpla să se plimbe pe chei la ora cînd apune soarele, cînd toate luminile neobositului oraș încep să se aprindă. Își amintea, cu oarecare înduioșare amestecată cu orgoliu, de plimbările ei solitare : cartiere pierdute la periferia orașului, năruindu-se pe nesimțite, de unde se vedea marea de acoperișuri ce adăposteau familii fără număr, străduțele întortocheate printre căsuțele mizere din lemn în care locuiau oameni pe care ea nu-i cunoștea. „Eu nu pot împărtăși bucu-

riile lor, își spunea ea. Ei au pe cine să iubească, pe cine să întîlnească, pe cine să bîrfească sau să urască, au prieteni cu care se duc la dans sau la plimbare. Eu am alte mici bucurii, care sînt doar ale mele și pe care mi le apăr cu amîndouă mîinile, ca pe niște ființe fără apărare."

Se gîndea la cămăruța în care se mutase în toamnă, undeva pe strada Tereza; fereastra dădea spre o grădină unde, într-o casă galbenă și veche, se afla un azil de bătrîni.

Cînd se instalase în această cameră, în octombrie, nu văzuse decît vîrfurile copacilor galbeni din fața ferestrei. Se bucurase de această priveliște deoarece timp de un an trăise într-o cameră care dădea spre o curticică întunecoasă ca o pivniță. Făcuse apoi cunoștință cu bătrînele de la azil, mai ales cu una din ele, care se numea Nora. Iată cum se întîmplase: într-o zi, lui Rose îi căzuse pe fereastră o bluză la care tocmai lucra, Nora o găsise și cînd fata coborî ca să și-o ia intrară în vorbă. Bătrîna era din Eldsberg și de tînără venise la Christiania pentru a avea grijă de copiii unui pastor. La nouăsprezece ani ridicase ceva mult prea greu pentru ea și trebuiră s-o interneze la spital. De atunci, timp de patruzeci de ani, fusese în grija Asistenței sociale și mutată dintr-un cămin în altul. Apoi, cîțiva ani locuise în diverse mansarde la mahala, plătind cincisprezece coroane pe lună, Dumnezeu știe cum! Suferise de foame și de frig, dar fusese fericită. Acum o trimiseseră în acest azil unde nu-i plăcea deloc. Regreta mica ei mansardă unde putea să-și aranjeze, așa cum îi plăcea, umila ei gospodărie. Rose o înțelegea foarte bine pe biata femeie. Foștii ei stăpîni nu se mai interesaseră de ea. Unul din băieții pastorului ajunsese ministru și Rose, crezînd că-i face plăcere, începu să-i povestească puțin din viața și cariera acestuia. Dar în zadar: pentru bătrîna slujnică el rămăsese copilașul pe care-l cunoscuse ea: „Ah, da, Eduard mă supăra; în fiecare noapte făcea pipi în pat. Și era destul de mare, avea unsprezece ani." Acum, cînd i se întîmpla să dea peste un ziar în care era

comentat ultimul discurs al ministrului, îi venea să zîmbească.

De Crăciun îi oferise bătrînei o vestă de lînă și comandase un tort pentru toate pensionarele de acolo.

Dar Crăciunul ei ? Își cumpărase un brăduț și-l împodobise cu lumînări pe care avea să le aprindă înainte de a pleca la cină la unchiul ei, sau seara, la întoarcere. Așa își va petrece ajunul Crăciunului. Primise un pachet de la mătușile ei din Danemarca. Erau surorile mamei ei ; n-o uitaseră nici acum, deși n-o mai văzuseră din copilărie. De două ori pe an, de Crăciun și de ziua ei, îi trimiteau mici cadouri. Le pusese sub brad. Era încîntată că și ea le trimisese cîteva lucruri brodate de ea... și că găsise două candelabre vechi din bronz pentru Torkild.

Ah ! da, Torkild, își aminti ea. Peste douăzeci de minute trebuia să se întîlnească. Îi promisese că-l va ajuta să cumpere cadouri pentru copiii inginerului Lied, la care era invitat de Crăciun.

Era nemulțumită la gîndul că schimbarea lui Torkild o răscolea pînă într-atît. El, cel mai atent, cel mai credincios prieten care putea exista, nu mai aducea deloc vorba de faptul că e îndrăgostit de ea. Altădată, cînd simțea nevoia să-i declare dragostea lui, i se păruse că-l compătimește și se simțea prost că acceptă gesturile lui frumoase inspirate de un sentiment la care ea nu putea răspunde. Din păcate, acum se simțea mult mai umilită descoperind că tot ce făcea el pentru ea izvora din milă.

Dar nu acest sentiment umilitor o nemulțumea, ori de cîte ori era cu Torkild. Cîndva savurase situația aceea destul de dramatică și teatrală în același timp : ea, privind spre viitor, așteptînd cu nerăbdare pe cel care trebuia să-i aducă fericirea... și în spatele ei, doar la un pas, acest tînăr din a cărui inimă se revărsa atîta dragoste și dorință și pe care ar fi putut să-l facă fericit dar nu era în stare să-i dăruiască nimic. Pentru Torkild, această dragoste fusese fatală.

Sfîrșitul acestei mici drame avusese loc în seara aceea de toamnă pe colina Sfîntului Ioan, cînd se sărutaseră de rămas bun cu o solemnitate total nepotrivită momentului : el obținuse un serviciu într-un oraș ce se afla la o distanță de o oră de mers cu trenul... Apoi vara trecută, cînd se dusese să-l vadă și stătuseră la soare pe verandă, printre flori, și el îi pusese un trandafir în palmă spunîndu-i cu voce caldă că-i dorește fericire, fericirea aceea care o va ajuta să-l uite. Ei bine, toate acestea nu mai aveau același sens pentru ea de cînd Betzy îi mărturisise că fusese, cu doi ani în urmă, logodită cu Torkild.

Rose zîmbi cu ciudă : ce-o interesa pe ea ? Dimpotrivă, ar fi trebuit să fie fericită dacă Torkild s-ar fi logodit sau însurat cu alta care i-ar fi redat liniștea. Dar iată că nici această idee nu-i fu pe plac : vroia să continue să joace un rol în viața lui, pînă în momentul în care își va întîlni ea însăși destinul. Se simțise umilită aflînd că el putuse, la un moment dat, să-și împartă viața cu altă femeie. Acum știa că dacă o femeie nu se implică în viața bărbatului care o adoră, nu poate avea pretenția ca el să-i rămînă fidel pînă la moarte. Aproape regreta că a vrut să fie leală față de el și că nu a folosit cochetăria și alte arme feminine pentru a-l înlănțui definitiv.

Și apoi mai era ceva : orice ar fi făcut, nu-și putea împiedica gîndurile de a explora trecutul lui Torkild. Știa că în viața lui de adolescent existaseră lucruri echivoce, după cum îi mărturisise el însuși ; ea îi răspunsese atunci printr-un sărut. În momentul acela nu-și dăduse seama de gravitatea mărturisirii, nu fusese șocată nici o clipă, se gîndise doar la desperarea lui de atunci. Or astăzi... Toate lucrurile abjecte de care nu vroia să știe, dar de care nu putea să scape tot auzind vorbindu-se de ele la birou și la pensiune, nu-i dădeau pace, orice ar fi făcut pentru a le izgoni din mintea ei. Se întreba fără să vrea : oare și Torkild e așa ?

Începuse să-i fie rușine de ea, iată de ce se simțea stînjenită cînd era cu el.

Cînd ajunse la gară, Torkild tocmai coborîse din tren.

— Bună seara, Rose. Ești drăguță că ai venit să mă ajuți la cumpărături. Nu mă pricep deloc să aleg cadouri. Doamnei Lied ce i-aș putea oferi? Mă gîndeam la o cataramă de cordon. Ce zici?

— E o idee foarte bună, răspunse Rose.

— Crezi că trebuie să trimit și flori?

— Nu, sau una sau alta. Eu însă trebuie să comand niște flori pentru mătușa mea.

— Ah, da, mîine seară te duci la pastorul Wegner?

— Da, din păcate! spuse Rose oftînd.

Unchiul ei, fratele tatălui, fusese pastor mulți ani la Drontheim, dar din toamnă se mutase la Christiania.

— Trebuie să ofer cadouri întregii familii și nu prea am bani pentru asta.

— Cumpără și tu niște fleacuri.

— Nu vreau. M-au invitat ca să fie drăguți cu „biata Rose". Dar eu nu vreau să mă duc la ei ca ruda cea săracă. De aceea am cumpărat pentru verișoarele mele niște batiste de dantelă care m-au costat cît o pereche de ghete.

— Ei, asta-i! Sînt sigur că te-au invitat cu cele mai frumoase intenții.

— Da, bineînțeles, dar gîndește-te cît mă simt de prost cînd știu că mă compătimesc fiindcă eu nu am ce au ele. Vorbesc de verișoarele mele... Le e milă de mine că sînt obligată să lucrez într-un birou și că nu „ies", că nu fac parte din cercul lor, că prietenii lor nu-mi fac curte și că prietenele lor nu mă invită la baluri și la serbările lor de binefacere. Iar mie mi se pare că nu poate exista ceva mai plicticos decît viața acestor verișoare.

— Da, ai dreptate, dar sînt convins că ții la tine.

— Și-apoi îi supără faptul că nu sînt destul de docilă. „Ești arogantă ca și mama ta" îmi spune mătușa, „Nu faci bine, fetița" Astfel de [illegible]

consideră că e scandalos ca o fată săracă să aibă părerile ei. Știu că vor fi scandalizate de aceste batiste, dar îmi pot permite să fiu arogantă cu asemenea oameni. Îmi dau seama că de Crăciun trebuie să ai o altă stare de spirit... Ce urît e totul ! Și trist... Doamna la care locuiesc acum — soțul este taxator la tramvaie — m-a invitat să petrec seara de ajun cu ei. Și ei au făcut-o tot din milă. Totuși nu-i același lucru : nu puteau să se așeze la masă să sărbătorească Crăciunul și să danseze veseli în jurul bradului, știindu-mă singură în camera mea. Asta nu înseamnă că nu se vor simți mai bine fără mine, și că nu-și închipuie că pentru mine e mai amuzant să mă duc la unchiul meu, într-o casă distinsă dintr-un cartier elegant. Ca să fiu sinceră, invitația doamnei Hansen mi-a făcut plăcere și m-a emoționat. Mă bucurase și gîndul că voi dărui copiilor lor jucării pe care știam că și le doresc.

— Sînt drăguți cei la care locuiești acum ?

— Foarte drăguți, numai că eu devin foarte timidă în prezența oamenilor simpli. Cu fetițele doamnei Hansen mă înțeleg foarte bine. Cînd mama lor pleacă după cumpărături, eu mă ocup de ele. Am construit o casă mare pentru păpuși, le învăț să facă mobile din cutii de chibrituri sau din carton, așa cum făceam cu Doris, ți-aduci aminte ? Tăiem, lipim, colorăm și coasem în camera mea. Cred că pe mine mă distrează mai mult decît pe ele. Vroiam să le cumpăr pentru mîine tot felul de lucrușoare pentru casa păpușilor : cești, o lampă, sfeșnice, o colivie, un pian, ghivece de flori, un fier de călcat și multe altele. Acum voi fi lipsită de plăcerea de a vedea pe Inga, Gyda și Helena desfăcînd pachetele și punînd fiecare lucru la locul lui.

Ajunși pe strada principală, Rose începu să se oprească în fața vitrinelor.

— Nu cred că se pot face cumpărături de Crăciun în altă parte decît pe strada asta. Cînd eram mică, întotdeauna veneam aici cu mama, fiindcă totul era mai ieftin, cel puțin așa își închipuia ea.

Spunea că numai aici simte adevărata atmosferă de Crăciun. Căsuțele vechi îi aminteau de Nyborg, orașul ei natal, ca și prăvălioarele cu tavanul jos, unde cîteva trepte duceau în odaia din spate. Aruncam cîte o privire în curțile înconjurate de case vechi cu un etaj, și prin ungherele misterioase, care mă făceau să mă gîndesc la basmele lui Asbjörnsen. Mama, care era o străină în orașul acesta, a cunoscut Christiania mult mai bine decît oricare altă persoană născută aici. Știa cine construise casele acelea vechi din jurul fortăreței, cine locuise în ele și toată povestea lor. Cînd plecam cu ea după cumpărături ningea întotdeauna. Fulgii se roteau în fața vitrinelor luminate și barăcile bazarului de lîngă biserică se pierdeau în întuneric; printre casele scunde, biserica părea foarte înaltă, cu ceasul ei luminat ce se ridica sus de tot, deasupra capetelor noastre. Era într-adevăr foarte frumos, iar atmosfera de Crăciun învăluia orașul.

Torkild se întoarse și privi în spatele lui. Cum de nu-i dăduse atenție pînă atunci? Biserica se înălța, impunătoare și masivă, dominînd case scunde cu ceasul ei luminat ce-o făcea și mai frumoasă.

— Ninge! exclamă el plin de bucurie. Îi arătă lui Rose primul fulg așezat pe mîneca paltonului.

— Ah, da, măcar de-ar ninge! Rose întinse manșonul ca să prindă steluțele albe în drumul lor leneș.

A fost neasemuit de frumos: cînd ieșiră dintr-una din prăvălioarele acelea cu tavanul jos, roiuri de fulgi albi se învîrteau în lumina vitrinelor și a felinarelor. Un strat subțire de zăpadă se așternuse deja, ascunzînd caldarîmul murdar.

În timp ce străbăteau orașul, ninsoarea se înteți se. Zgomotul trăsurilor pe pietrele înghețate se transformase acum într-un huruit înăbușit care se armoniza cu animația crescîndă din zilele de sărbătoare. Luminile vitrinelor nu mai străpungeau aerul înghețat și pătrunzător, ci învăluiau timid vîrtejurile vătuite ale fulgilor care-ți mîngîiau obrajii și-ți albeau hainele.

— Cum o să știm care sînt pachetele tale și care sînt ale mele? întrebă Rose privind pachetele pe care le ducea Torkild.

— Va trebui să le desfacem sau vom lăsa hazardul să hotărască. Ne vom ocupa de asta în timp ce ne vom bea ceaiul. Vrei să mergem la Ingebret? Acolo e mai întotdeauna gol.

Coborîră pe strada Regală; oameni încărcați cu pachete se îndreptau spre partea de sus a orașului. Era ora cînd magazinele începeau să se închidă. Era plăcut să mergi pe jos, să te întîlnești cu oameni grăbiți, să lași în urmă forfota orașului și să te îndrepți spre cartierele liniștite, unde storurile erau deja lăsate și unde aproape nici un zgomot nu tulbura căderea tăcută a zăpezii.

— Eu am să iau doar un ceai și niște tartine. Un ceai fierbinte are să-mi prindă bine.

Fata își scoase pălăria neagră și o scutură de zăpadă. Părul ud de pe frunte începuse să se încrețească ușor.

Această cafenea veche și intimă, cu tavanul căptușit cu grinzi și pereții vopsiți în ulei, era aproape goală. Doar la o masă, într-un colț, cîțiva oameni de afaceri în vîrstă și cu chelie mîncau morun. Rose și Torkild aleseră masa de lîngă ușă.

Fata începu imediat să desfacă pachetele și în curînd bancheta, masa și scaunele din jur se umplură cu cartoane și cu hîrtii de împachetat.

— Nu-i așa că sînt frumoase? întrebă ea încîntată arătînd toate ustensilele de bucătărie pentru casa păpușilor. Serviciul acesta de ceai e pentru Inga. Cred că are să-i placă, tu ce zici? Eu aș fi fost nebună de fericire dacă aș fi primit un asemenea cadou cînd eram mică.

Chelnerul sosi cu ceaiul, iar fata fu nevoită să strîngă jucăriile.

— Crăciunul este o sărbătoare minunată, zise ea încet. Deși pentru mine nu este Crăciun...

— Nici pentru mine, zise Torkild. Așa că tu și cu mine îl vom sărbători împreună într-una din zile. Vrei?

Rose dădu din cap.

— Dacă aș găsi un brad, ai vrea să-l împodobești ? La mine acasă.

Ea aprobă, dar el observă că Rose evita să-l privească.

— Sau nu vrei să vii ? Preferi să ne întîlnim în altă parte ?

— Nu, nu.

— Nu-mi dau seama ce se întîmplă. De cîtva timp ești cam ciudată, zise Torkild încet.

— Eu ? întrebă ea cu șovăială în glas. Și după o scurtă ezitare adăugă : Mi se părea... nu știu... Mă gîndeam că nu-ți mai face atîta plăcere să mă vezi. Mi-am spus că nu e frumos din partea mea să accept tot ce faci pentru mine.

— Cum poți să gîndești astfel ? zise Torkild încet, dar rostind răspicat fiecare cuvînt și privind-o drept în ochi pînă ce fata își coborî privirea.

— N-ar fi fost de mirare ca pînă la urmă să te plictisești cu mine... spuse ea gata să izbucnească în plîns.

— Dacă ai putut să gîndești astfel înseamnă că n-ai înțeles niciodată nimic din tot ce ți-am spus pînă acum. Nimic nu poate schimba sentimentul pe care-l am pentru tine. Nu ți-am mai vorbit de mult timp despre asta deoarece n-am vrut să te plictisesc și nici să-ți cerșesc dragostea. Am căutat să-ți dau ceva, cît de puțin, ca recunoștință pentru tot ce ești, pentru tot ce ai fost și vei fi întotdeauna pentru mine.

Rose, cu privirile în jos, nici nu clipi.

— Da, dar... zise ea încet.

— Ei, ce e ?

— Nimic. Credeam că nu mai sînt ce-am fost pentru tine... Mi s-a spus că ai fost logodit cu Betzy.

— Cine ți-a spus ? întrebă el repede.

— Chiar ea. E adevărat ?

— E adevărat, zise el rîzînd. Ciudată mai e și Betzy ! Nu găsești ?

Rose îl privi descumpănită.

— Spui că m-ai iubit întotdeauna. Atunci ? Nu mai înțeleg...

— Nu, nu înțelegi, zise el cu voce gravă.

Rose se aștepta ca el să spună mai mult, dar el tăcu. Cu bărbia sprijinită în pumni, tînărul privea în față. La un moment dat, un zîmbet apăru pe chipul lui.

— De altfel, Betzy mi-a spus că nu crede că ai iubit-o vreodată, zise Rose încurcată. Pretindea că ai făcut-o în ciudă.

— Se înșală, zise Torkild zîmbind, cu același aer enigmatic. O iubeam, dar altfel.

— Ai mai putea să-ți găsești o logodnică pe care s-o iubești... altfel ?

— Nu, zise el rîzînd ca pentru sine.

Rose privi în jos înroșindu-se. Nu făcu nici un efort pentru a descurca firele încîlcite ale propriilor ei sentimente. Nu știa la ce se gîndise Torkild atunci cînd zîmbise. Dar știa că așa cum îl vedea acum nu-l văzuse niciodată. Crezuse că-l cunoaște pînă în cele mai mici ascunzișuri ale sufletului, dar acum își dădea seama că se înșelase. Îl vedea cu alți ochi și se simțea stînjenită și timidă în fața lui. O clipă ridică privirea spre el, dar imediat lăsă ochii în jos roșind. Torkild o privea continuînd să zîmbească.

Îi turnă ceai. Nu-și mai spuneau nimic. Rose se făcuse mică pe banchetă ; faptul că o privea și că-l făcea să zîmbească îi producea o senzație tulburе de panică. Obrajii îi ardeau ca focul, picioarele ude și le simțea ca de gheață. Într-un tîrziu el îi oferi o țigară, iar ea remarcă uimită că mîna lui tremura ușor. Apoi scoase un pachețel din buzunar și i-l întinse :

— Am un mic dar pentru tine. Te uiți acum sau aștepți pînă mîine ?

Rose pipăi pachețelul. Simți că e o cutiuță.

— Prefer să mă uit acum, dar mă tem că e un cadou prea frumos pentru mine.

Desfăcu hîrtia și deschise o cutie de piele în care se afla o bijuterie veche, un colier de aur incrustat cu ametiste.

— Torkild, ești nebun ! O asemenea bijuterie !

— Îți place ?

— N-am văzut niciodată ceva atît de frumos.

— Da, și mie mi s-a părut foarte frumos. L-am cumpărat anul trecut de la un magazin de antichități. M-am gîndit că am și eu dreptul să-ți ofer un cadou demn de tine.

— Îți mulțumesc foarte mult, șopti ea.

— Pune-ți-l la gît, spuse el.

— Cu bluza asta? Ar fi păcat.

Își privea bluza ponosită.

— De ce? Hai, încearcă!

— Nu, am să-l pun cînd vin la tine să sărbătorim Crăciunul.

Puțin mai tîrziu ieșiră din cafenea. Nu mai ningea. Deasupra pămîntului imaculat și a copacilor care-și rotunjeau cupolele lor albe și vaporoase printre luminile galbene ale felinarelor, cerul părea negru și fără sfîrșit.

Nu-și vorbeau. În loc să se îndrepte spre centrul orașului, traversară încet piața Băncii și o luară pe strada întunecoasă care duce la fortăreață.

Rose nu se mai gîndea la nimic. Toată ființa ei palpita într-o uriașă așteptare ; își dădea seama că se teme, dar era și plină de speranță. E Torkild, își spunea ea. El este. Și totuși i se părea că acest bărbat care mergea alături de ea era un străin, un necunoscut. Strîngea în mînă cutiuța cu bijuteria ; acceptînd acest dar, avea impresia că se lăsase în voia unei puteri necunoscute și misterioase. Zgomotul pașilor era înăbușit de stratul gros de zăpadă. De-a lungul zidului școlii de echitație era întuneric și porțiuni lungi de umbră trunchiau luminile rotunde ale felinarelor de pe strada înzăpezită. În parc, arbuștii înveșmîntați în alb străluceau.

Cînd el se aplecă asupra ei, ea îi oferi buzele. Rămase nemișcată și-l lăsă s-o sărute, apoi îi cuprinse gîtul cu brațele.

— Rose, e adevărat? îi șopti el la ureche și glasul acesta o străbătu ca un fior.

Ea aprobă printr-o înclinare a capului și se lăsă din nou sărutată. Chiar atunci copacul sub care se opriseră își scutură beteala albă pe obrajii ei.

— Mă iubești? șoptea el după fiecare sărutare. Mă iubești?

— Da. Ar fi vrut și ea să spună „te iubesc", dar nu era în stare. Simțea că nu reușește să rostească aceste cuvinte, într-atît era de tulburată și surprinsă.

Șopti în sfîrșit:

— Tu ești, Torkild? Chiar tu ești? Parcă n-ai fi tu, parcă ai fi devenit un altul.

— Nu eu am devenit un altul, răspunse el la fel de încet.

— Mi se pare că nu te-am cunoscut niciodată.

— Dragostea n-ai cunoscut-o niciodată.

Ea repetă după el:

— Dragostea n-am cunoscut-o niciodată.

Era ca o muzică divină. Asta înseamnă să iubești. Aceasta era dragostea. Apucă brusc capul tînărului și-l privi îndelung. Da, el era iubitul, așa era el. Îl trase spre ea și acum ea fu aceea care-l sărută în timp ce copacii de pe strada liniștită și pustie cerneau mereu peste ei o pulbere fină și albă.

PARTEA A DOUA

I

Torkild traversă sufrageria, dădu bună ziua slujnicei care tocmai punea masa și se opri o clipă în salon.

Perdelele albe de la ușa cu geam care dădea spre grădină se umflau ușor de vînt. În casă plutea un miros de vopsea proaspătă. Podeaua strălucea în soarele de dimineață, dînd încăperii, în ciuda mobilelor vechi și desperecheate, un aspect de casă nouă.

De opt zile, de cînd se întorseseră, fusese mereu vreme frumoasă. Ce dimineți splendide!

Găsi țigările lui Rose pe micul birou, luă una și și-o aprinse. Pe birou se mai afla o călimară veche de porțelan, alături de un registru de socoteli nou-nouț, și o fotografie înrămată în care era el mic, în brațele mamei sale. Luă fotografia și mîngîie obrazul mamei. Apoi se aplecă și depuse o sărutare pe registrul pe care soția lui își scrisese noul ei nume, Rose Christiansen.

Se duse să fumeze în grădină, așteptînd-o pe Rose.

Vila, construită pe o mică ridicătură, era mărginită din trei părți de o pădure de brazi. În fața casei era o grădină cu o peluză care încercuia un mic teren acoperit cu pietriș. În grădină nu se vedea nimic altceva decît niște cornete de hîrtie pe care le pusese Rose pentru a proteja cîteva plante abia încolțite. Dincolo de peluza garnisită cu aceste cornete de hîrtie îngălbenită de soare, o pantă cu iarbă fragedă pe care fuseseră plantați

mici pomi fructiferi coborau pînă la rîul molcom de la marginea grădinii. Din acest loc, rîul se lărgea, formînd un mic lac ce strălucea în soare ; apa inundase pămîntul presărat cu tufe de răchită.

Dincolo de rîu se întindeau fînețe și ogoare arate pînă în zarea umbrită de păduri. Torkild, așezat la soare, privea toate astea. O toropeală plăcută îi inundase ființa ; absorbea căldura soarelui prin toți porii. În aer plutea mireasmă de primăvară, o muscă trecu bîzîind ; la picioarele lui, o buburuză se căznea să urce pe un fir de iarbă ; își pierdu echilibrul, se rostogoli și căzu pe spate, mișcîndu-și piciorușele ; Torkild se aplecă și o întoarse la loc.

Norii de deasupra lui erau la fel de albi ca micuții cireși înfloriți ; coroanele lor înmiresmate nu erau mai mari decît un buchet de mireasă.

Auzi pași pe balconul de la etaj. Rose, într-un halat de culoare deschisă, ieșise să întindă niște prosoape.

— Nu te-ai îmbrăcat încă ? îi strigă el.

— Sînt gata, doar să-mi pun rochia.

Se opri o clipă în ușa cu perdele cadrilate și adăugă :

— Poți să începi să mănînci. Cobor și eu imediat.

— Nu, nu. Grăbește-te, vreau să-ți arăt ceva frumos.

O clipă mai tîrziu, într-o rochie albă, Rose coborî de pe verandă.

— Ei, ce vroiai ? E ceva deosebit ?

— Nu. O trase spre el. Nimic deosebit.

Își apropie obrazul de obrazul lui și-i spuse :

— Vroiai să-mi arăți ceva fromus. Ce era ?

— Tu.

— Asta știu, dar cred că era altceva...

— Ce zici, nu e frumos ? și puse mîna pe un mic cireș din fața lor.

— Da, e tare frumos, zise ea veselă. Și desprinzîndu-se din brațele soțului ei se apropie de șirul de meri. În curînd vor înflori și ei.

— Îți place casa noastră? o întrebă el poate pentru a douăzecea oară. Ea răspunse revenind în brațele lui:

— Da, îmi place.

Ținîndu-se de braț intrară în sufragerie și se așezară la masa pe care strălucea argintăria, alături de cestile de porțelan. Rose turnă cafea din ibricul de aramă.

— Ajunge, mi-ai turnat prea multă. Îi prinse mîna.

— Numai atît bei? Ce-i cu tine? Nu te simți bine?

— Ba da. Căutam doar un pretext ca să te iau de mînă, zise el rîzînd.

— Nu cred că te poți plînge... Rîse și ea. Grăbește-te, altfel ai să întîrzii la birou.

— Nu mai mult decît în celelalte zile, zise el liniștit și Rose aprobă zîmbind.

Apoi își luă rămas bun, iar ea, ca în fiecare dimineață, se oferi să-l conducă o bucată de drum și, luîndu-l de braț, porniră prin pădure.

Cînd Rose se întoarse acasă, slujnica tocmai strîngea masa.

— Spune-mi, Agneta, astăzi trebuie să cumpărăm ceva de la băcan? Cred că pîine mai avem.

Inspectă ghivecele cu flori de la ferestre, apoi coborî în grădină și ridică pe rînd cornetele de hîrtie ca să vadă dacă plantele au mai crescut. Traversă porțiunea cu iarbă ca să ajungă la grădina de zarzavaturi. Scîndurile se aliniau la soare, curate și gata pregătite: în ajun, Torkild săpase și greblase straturile. În seara asta trebuia să semene. Ea începu să smulgă frunzele de rubarbă: va avea timp, înainte de a se ocupa de masă, să le taie și să le curețe pentru dulceață.

Într-adevăr, nu era nevoie, pentru treburile curente, să-și ia o slujnică. Torkild însă ținuse morțiș, spunînd că vila este prea mare pentru cît ar putea ea să muncească. Fuseseră nevoiți să închirieze

această vilișoară, deoarece nu găsiseră ceva mai convenabil. Și-apoi nici nu vroia s-o lase singură pe Rose, tot timpul cît era el la birou, în această casă din margine de pădure. Ea nu avea mare lucru de făcut în timpul zilei, pînă la întoarcerea lui Torkild, la ora patru și jumătate.

La ora prînzului, cînd Agneta îi aduse ceaiul, Rose curățase o mare cantitate de rubarbă.

„Cum ți se strică mîinile!" gîndi ea veselă.

Pentru cină mai aveau supă de ieri și pește, deci nu mai trebuia să gătească. Mai avea încă mult de cusut la trusou, dar își simțea mîinile prea aspre pentru o asemenea ocupație. Căută o carte în bibliotecă, dar constată că nu prea avea chef de citit. Se simțea obosită. Zîmbi puțin rușinată. Da, era obosită. Niciodată pînă acum nu se odihnise în timpul zilei. Considerase acest lucru ca o slăbiciune de neiertat.

Cu oarecare ezitare se culcă totuși, își ascunse picioarele sub fustă, își puse o pernă sub cap, zîmbi misterios și o clipă mai tîrziu adormi.

II

Chiar cînd să iasă pe ușă — își pusese deja blana lîngă sobă ca să se încălzească — slujnica intră cu două cutii mari pe care le adusese un ucenic de la uzină.

Rose le puse pe masă lîngă bradul încă neîmpodobit. Se gîndi că erau probabil florile pe care i le trimisese Torkild, fiind ajunul Crăciunului.

Nu mai știa ce să născocească pentru a-i face plăcere și îi ghicea cele mai mici dorințe ; ca și cum singura lui preocupare, mai ales acum, era să-i arate cît de mult o iubește.

În fond, el fusese întotdeauna același. Dacă uneori, la începutul căsniciei lor, mai existaseră mici neînțelegeri, acestea se iviseră întotdeauna din cauza ei. Abia acum îl înțelegea. În comparație cu dragostea lui, dragostea ei fusese superficială și egoistă. Dacă imediat după ce se căsătoriseră ea se simțise uneori nemulțumită, această nemulțumire izvora din neputința ei de a răspunde cu aceeași intensitate sentimentelor lui. Dumnezeule, de-ar fi numai asta ! În ceea ce o privea, nu era decît asta. Uneori i se părea minunat că este iubită, mîngîiată, dorită și admirată așa cum era. Și dacă pe moment avea oarecare reținere în raporturile lor intime, asta se întîmpla pentru că dragostea ei nu era completă și puternică așa cum era dragostea lui. Acum, cînd aștepta un copil căruia îi dăruia întreaga ei capacitate de a iubi, abia acum înțelegea. Da, acum înțelegea susceptibilitatea înfiorătoare a lui Torkild, care de atîtea ori o iritase în ascuns : raporturile lor aveau o importanță mult mai mare pentru el decît pentru ea.

Astăzi, cînd simțea, în sfîrșit, toată ființa ei împlinindu-se, cînd inima ei deborda de tandrețe și de dragoste, îl înțelegea și-l iubea pe el, pe tatăl copilului ei. Cînd Torkild cînta la pian sau îi citea în timp ce ea cosea, nu se mai sătura privindu-l, ca și cum atunci îl vedea pentru prima dată. „Tatăl copilului meu", își spunea ea și imediat se ridica, se ducea la el și-l îmbrățișa.

— Ești frumos, Torkild. Te iubesc atît de mult...

— Chiar mă iubești ? întreba el încet, așezînd-o pe genunchii lui.

— Da, te iubesc. Știi de ce mă uit așa la tine ? Vreau ca fiul nostru să semene cu tine. Vreau să aibă fruntea ta frumoasă, ochii tăi, nasul, gura și

bărbia ta. Vorbind, îi mîngîia fața. Trebuie să fie leit tatăl său.

Torkild o strînse la piept și o mîngîie fericit. Într-una din cutii erau mimoze și liliac alb. Le aranjă într-un vas mare albastru, pe scrîn. În cealaltă cutie găsi zambile bleu, albe și roz; le puse într-un vas de cristal, în mijlocul mesei. Rămase o clipă cu ochii închiși, aplecată deasupra lor, ca să le simtă parfumul.

Pendula cea veche din sufragerie bătu ora trei. Trebuia să se grăbească dacă vroia să fie înapoi la ora cinci. Ca să ajungă la Fensal va merge prin pădure.

Era un ger uscat, ca și acum un an. Dar cîtă deosebire! Chiar și o zi geroasă ca asta era mai frumoasă la țară: soarele rotund și roșu de deasupra pădurii, cerul acesta senin strălucind metalic prin vălul subțire de ceață, dantela de chiciură de pe crengile copacilor, de pe arbuști și de pe firele de iarbă îngălbenite, înțepenite în gheața ce acoperea pajiștea de la capătul grădinii. Mergea de-a lungul rîului, pe marginea drumului, unde gheața era zdrențuită. Se temea să nu alunece și să cadă. Dar odată ajunsă pe drumul din pădure care traversa calea ferată și apoi urca pînă în vîrful colinei, își iuți pașii. Se simțea mai greoaie, dar asta n-o deranja, din contră, i se părea că e mai puternică și mai viguroasă, pînă acum cel puțin.

Din loc în loc, drumeagul era acoperit de ferigi ofilite, de crenguțele tufelor de zmeură. La primăvară, cînd totul pe aici va renaște, cînd micile lăstare spiralate vor ieși de sub ferigile ofilite, ea nu va mai fi viguroasă ca acum. Se gîndea la perioada aceea cu o timiditate dureroasă amestecată cu un fel de mîndrie. Și cînd pomii fructiferi din grădina lor vor înflori din nou... Nu-i era teamă, era doar o așteptare plină de nerăbdare și de oarecare nervozitate. După ce va naște va putea sta toată vara în grădină, lîngă cărucior, îngrijindu-și copilul... Simțea în ea ceva ce exploda sub impulsul unei bucurii nestăvilite.

Nu vor locui niciodată la oraș, niciodată, dacă vor putea să evite acest lucru. De cînd trăia aici

observase curgerea anotimpurilor, gustase frumusețea fiecăruia dintre ele. Chiar și toamna cea lungă și ploioasă i se păruse plină de farmec : dimineața, cînd se scula, urmărea fuga picăturilor de ploaie pe firele de telegraf și somnul lor pe acele brazilor care înconjurau casa. Copilul ei va crește la țară.

Se gîndea cu plăcere la sumedenia de îndeletniciri amuzante care îi vor umple timpul. La începutul căsniciei simțise o bucurie copilărească cînd se ocupa de interiorul casei și cînd pregătea mîncarea după cărțile de bucate pe care le consulta în fiecare seară, spre marea satisfacție a lui Torkild ; cu timpul însă, aceste preocupări nu-i mai fuseseră de ajuns, nu constituiau o adevărată îndeletnicire ; i se părea ridicol ca slujnica împreună cu ea, două femei zdravene, să se ocupe de dimineața și pînă seara de pregătirea mesei și de întreținerea casei. Considera că-și irosesc forțele. Într-o casă în care există un copil, munca devine un scop în sine. Acum cîteva zile hotărîseră să ia la ei, pentru un timp, o fetiță — care de altfel nici nu-i prea plăcea — și de atunci pregătirile de Crăciun luaseră cu totul altă amploare.

Micuța Lill era foarte drăguță, dar Rose nu-și dorea un copil care să semene cu această fetiță. De altfel, nici nu s-ar fi putut, întrucît soții Lied își tratau copiii ca pe niște jucării ; uneori se ocupau foarte mult de ei, apoi, cînd se plictiseau, îi trimiteau să stea cu servitorii. Doamna Lied avea chef să-și petreacă zilele de Crăciun la Lillehammer. Expediase deci pe Ingar și pe Sonia, în vîrstă de zece și de opt ani, singure, la bunica lor din Kragerö. O oarecare doamnă Mörch, pe care doamna Lied abia o cunoștea, îi promisese să aibă grijă de ele pe vas, și astfel mama lor avu conștiința împăcată. Dar era foarte încurcată din pricina mezinei, Lill, pe care nu ținea deloc să o ia cu ea. Fusese încîntată cînd soții Christiansen se oferiseră să ia fetița la ei în timpul Crăciunului.

Cînd Rose sosi la Fensal, doamna Lied, în costum gri, sport, alerga aferată dintr-o cameră în alta. Micuța Lill ședea pe jos într-un colț al salonului,

ascunsă în spatele unui fotoliu de pluș, rupînd țigări foarte scumpe. Rose îi luă cutia din mînă și repară dezastrul, punînd țigările rupte pe fundul cutiei și pe cele întregi deasupra ; în felul acesta evită accesele de furie ale doamnei Lied. Pături de călătorie, saci și cufere de toate dimensiunile erau împrăștiate peste tot.

O slujnică aduse ceai, biscuiți și gem de portocale. Doamna Lied se prăbuși extenuată într-un fotoliu.

— Draga mea, trebuie să bei un ceai. Ești de admirat că ai urcat pînă aici. Desigur, dacă te simți bine, asta nu poate decît să-ți ajute. Ai mare noroc ! Cînd mă gîndesc cît de hodorogită eram în timpul sarcinilor ! Ia să văd...

Rîzînd, o luă pe Rose de braț și o răsuci pe toate părțile.

— Ei, da, micuța doamnă începe să se rotunjească.

Rose se înroși, oarecum jenată.

— N-am pregătit decît puțină rufărie de schimb. Slujnica voastră o să-și găsească timp să mai clătească din cînd în cînd cîte o cămășuță. Nu-i așa ? Să nu-ți bați capul cu ea... Mai ia un biscuit. Ah ! ai făcut prăjituri de Crăciun ? Cinci feluri ? Doamne, ce curaj ! Așa e la început... îți dai osteneala. Sînt fericită că anul ăsta am scăpat de atîtea pregătiri. Slujnicele n-au decît să facă ce vor. Lill, de ce țipi așa ?

Lill plîngea pentru că vroia să ia cu ea și rochia cea albă. Rose știa dinainte ce va urma : mama fetiței sună slujnica și-i dădu ordin să pună și rochia albă în pachet.

— Nu-i frumos ce faci. Cum poți să fii atît de rea cu mămica ta care pleacă ?

Lill se consolă rontăind cîteva bucăți de zahăr.

— Ah, să nu uit ! Am să-ți împrumut numerele de Crăciun ale revistelor „Tabăra celor muți" și „Viitorul". Ai să vezi, am și eu două articolașe. Cu viața pe care o duc mi-e imposibil să scriu ceva mai de calitate. Asta-i reacția mea, nu vreau să mă las absorbită de treburile casei. Lill, ajunge,

ai mîncat prea mult ! Cînd mănînci prea mult zahăr ți se înnegresc dinții. Ai auzit ce ți-am spus ? Bine, asta e ultima. Prima mea datorie este să-mi salvez arta.

Rose răsfoia revistele ; își luase o figură de fetiță bine crescută. Cînd doamna Lied îi vorbea de „arta" ei, abia se abținea să nu zîmbească.

— Înțelegi, nu-i așa ? Cînd ai ceva important de spus și acest lucru a pus stăpînire pe tine... Am un mare roman în cap, planul e gata, doar să mă apuc să-l scriu...

Rose nu putu să scape : trebui să asculte de la un capăt la altul acțiunea romanului. Era vorba de o pictoriță căsătorită cu un inginer care n-o iubea. Ea vroia să trăiască pentru a crea opere de artă și nu-și dorea copii... dar soțul ei, brutal și burghez, amăgind-o cu vorbe goale, o determină să păstreze sarcina ; și astfel, împotriva voinței ei, aduce pe lume un copil. Sentimentul matern, care acum ar fi trebuit să se trezească, se transformă la ea într-o ură monstruoasă față de acest copil etc., etc. În cursul povestirii erau abordate principalele probleme sociale și sexuale.

Rose încercă de cîteva ori să-i spună că trebuia să pregătească masa pentru Torkild.

— Astea-s prostii ! Torkild n-o să se supere pe tine dacă o să te aștepte o oră. Vă cunosc atît de bine pe amîndoi ! Nu găsești că e interesant subiectul romanului ? Și cu totul nou, nu-i așa ? Un copil natural și totuși legitim ? Cred că-ți închipui cît de mult îl urăște Vera pe acest copil conceput în silă, ea fiind o femeie atît de deosebită.

— Nu pot să-mi închipui, zise Rose. Mary, e trecut de patru și jumătate !

— Mai stai puțin, te rog. Sigur că tu nu înțelegi anumite lucruri. Faci parte din categoria aceea de femei care nu sînt bune decît pentru a face copii, cărora li se dăruiesc cu toată ființa lor ; bărbatul e doar o cauză fortuită. Chiar mi-am propus să scriu ceva despre asta, ca și despre o femeie care rămîne însărcinată în urma unui viol...

Trecuse de ora cinci cînd Rose putu în sfîrșit să scape de la doamna Lied. În ultimul moment

se mai ivi ceva : Lill dori să-şi pună pelerina de catifea verde cu glugă. După o discuţie interminabilă în timpul căreia fetiţa nu mai contenea cu ţipetele şi cu plînsul, căzură de acord ; pachetul fu desfăcut şi făcut la loc, Lill vrînd să-şi ia şi paltonul de blană. Cînd Rose ieşi în sfîrşit în stradă, ţinînd fetiţa de mînă, ducea un pachet destul de greu şi voluminos cu lucrurile acesteia.

Acum avea de parcurs tot drumul pe întuneric, şi cu fata de mînă. Mergea încet, răspunzînd cu răbdare la toate întrebările ei. Vremea era frumoasă : pe dealuri aerul era îngheţat şi curat, în timp ce în vale aburi albi învăluiau rîul, uzina şi casele, iar ferestrele se luminau una cîte una. Deasupra pădurii cerul era auriu, dar în partea opusă scînteiau deja stelele. Se va face noapte înainte de a ajunge acasă.

În timp ce coborau colina, se întîlniră cu inginerul Lied. Acesta se bucură că o mai poate săruta încă o dată pe Lill.

— Să fii cuminte şi drăguţă la doamna Christiansen. Sper să nu vă dea prea multă bătaie de cap. La revedere, doamnă, şi un Crăciun fericit !

Aproape de gară, Torkild le ieşi în întîmpinare. Fusese deja pe acasă.

— Cînd mi-a spus Agneta că ai plecat la ora trei de acasă, m-am cam speriat. M-am temut că ţi s-a făcut rău.

O luă de mijloc :

— Cum te simţi, scumpa mea soţie ? Bună seara, Lill. Eşti frumoasă ca un astru, fetiţo.

— Mă simt foarte bine. Îţi mulţumesc pentru flori. Îl luă de braţ şi-şi puse mîna pe mîna lui : Eşti atît de drăguţ întotdeauna, atît de atent...

— Ţi-au plăcut ? întrebă el fericit.

Ţinîndu-se de braţ o porniră spre casă, în timp ce Lill se zbenguia în faţa lor, se agăţa de mîna lui Torkild şi pleca din nou ca să se dea pe gheaţă.

Tacîmul copilului fusese pus între tacîmul lui Torkild şi al lui Rose. Torkild îi puse şervetul la gît şi o aşează pe un scaun pe care pusese o pernă. O mîngîie pe căpşorul blond.

— Micuțo, ne este foame ?

— Mie nu-mi place supa, spuse Lill în timp ce Rose îi umplea farfuria. Eu nu mănînc asta !

— Ba da, la noi copiii mănîncă tot ce li se pune în farfurie, zise Rose pe un ton categoric.

Lill făcu o mutrișoară ca și cum ar fi vrut să plîngă, dar se răzgîndi, începu să rîdă și spuse în timp ce lovea cu lingura în masă :

— Voi nu aveți copii !

— Ba da, acum te avem pe tine.

— Da, dar eu nu sînt a voastră, nu-i așa, unchiule ?

— S-ar putea să cumpărăm unul la primăvară, zise Torkild. Numai să nu fie prea scump.

— Copiii costă mult, zise Lill ca un om mare. Mama spune că nu mai au bani ca să cumpere și alți copii. De ce nu l-ați cumpărat de Crăciun ? M-aș fi jucat cu el. Copiii sînt mai ieftini primăvara ?

— Da. De Crăciun costă mai mult, zise Torkild grav. Îi aruncă pe furiș o privire lui Rose ; ea îi asculta în tăcere, în timp ce un zîmbet matern îi ilumina chipul. Torkild își simți sufletul inundat de fericire și mîngîie din nou căpșorul blond al fetiței.

Cînd terminară de mîncat trecură în salonul neluminat. Torkild o strînse în brațe pe Rose și se sărutară îndelung și tandru pînă ce ea spuse :

— Fii atent, ne vede fetița.

Aprinse lampa. Apucînd cu amîndouă mîinile vasul de cristal, îl apropie de chipul ei și aspiră cu nesaț parfumul zambilelor.

— De ani de zile visez să am un vas plin cu zambile.

Torkild se apropie.

— Da, sînt frumoase. Cine ți le-a trimis ?

— Tu... Nu sînt de la tine ? întrebă ea mirată.

— Nu... eu ți-am trimis mimoze.

— Și eu care credeam... Erau de la aceeași florărie.

— O fi o greșeală, zise Torkild.

Rose se duse în vestibul ca să caute cutiile ; amîndouă fuseseră trimise pe numele ei. Tot căutînd, găsi sub hîrtia uneia dintre ele o carte de vizită : Axel Christiansen, inginer, Christiania.

— Ia uite, sînt de la Axel ! Ce drăguț din partea lui ! zise ea veselă.

— Ah ! de la Axel !

Torkild o ajută să ia de pe masă cărțile și diverse lucruri de croitorie pentru a pune tava cu ceștile de cafea.

— Cred că ar trebui să-i telefonezi lui Axel și să-l inviți la noi într-o zi. N-a fost decît o dată la noi. Dacă tot vrei să-i inviți pe Lund și pe Helsing, invită-l și pe el.

— Am să fac cum vrei tu.

— Sigur că da. Mi se pare cam ciudat : fratele tău n-a venit decît o dată la noi, Doris niciodată, și nici tatăl tău...

— Așa e, zise Torkild, privindu-și trabucul. Nu s-ar spune că sîntem o familie foarte unită.

O clipă după aceea, Rose se duse în bucătărie și Torkild rămase mai departe cu ochii în tavan, fumînd și răspunzînd scurt și pe un ton distrat întrebărilor fetiței.

Ce ciudat... Rose părea să fi uitat că Axel dorise pe vremuri să se căsătorească cu ea. De fapt, el nici nu știa ce fusese. Rose nu-i vorbise niciodată despre asta, dar știa că Axel fusese îndrăgostit de ea. Nu înțelegea de ce dorea ea ca Axel să vină la ei tocmai acum cînd starea ei era dovada unui cămin consolidat. S-ar simți jenat s-o mîngîie pe Rose în fața unui bărbat care a fost îndrăgostit de ea.

Ideea ei de a-l invita pe Axel îl nemulțumise, iar tonul ei firesc cînd sugerase acest lucru îl făcu să-și amintească cît de puțin înțelesese ea dragostea lui din anii ce trecuseră. Simți pe dată că rana nu se cicatrizase, iar dacă de cîtva timp își uitase durerea, asta se întîmplase numai pentru că o considera de domeniul trecutului și era mai bine nici să nu se mai gîndească la ea.

Totuși, cînd Rose se întoarse din bucătărie, îl găsi pe Torkild la birou. Lill se cățărase pe genun-

chii lui ; capul brun al lui Torkild și căpșorul blond al fetiței erau aplecate deasupra unei hîrtii pe care tînărul îi desenase, cu creion roșu sau albastru, niște cai care fugeau.

— Desenează-mi o vacă albastră, îi ceru Lill.

— Nu există vaci albastre. Ai văzut vreodată așa ceva ?

— Nu, dar nu-i nimic. Poți să-mi desenezi una. Să știi că am văzut o vacă albastră cînd am fost în America.

— Ai fost în America ?

— Da, și am fost măritată cu împăratul „Namericei", înainte ca tu să vii să locuiești la noi.

Rose se duse să ia ceva din bufet ; și cînd era pe punctul de a ieși, fetița o întrebă :

— Tanti, ce faci în bucătărie ?

— O prăjitură, draga mea.

— Pui și stafide în ea ? Vreau să văd și eu... și sări de pe genunchii lui Torkild, lăsîndu-l cu desenele lui.

În seara aceea, în dormitor, după ce-i scoase lui Rose ghetele și-i sărută picioarele înainte de a-i pune papucii, aceasta îl luă de mînă și-l trase spre canapeaua unde dormea fetița.

— Ce drăgălașă e ! Cît de adînc doarme !

Rămaseră mult timp așa, strîngîndu-se în brațe și privind cum doarme copilul.

III

La sfîrșitul lunii mai, Rose născu un copil mort. Nașterea a fost lungă și grea, copilul încă mai trăia, dar doctorul nu putuse să spună dacă va trăi și

după naștere. Era un băiat voinic și frumos. Toate încercările de a-l readuce la viață fură zadarnice.

Imediat ce Rose își reveni de sub narcotic, ceru să-și vadă copilul. Medicul și moașa îi spuseră că doarme, dar i-l vor aduce după ce se va odihni și ea.

— Torkild! strigă ea deodată.

El era în picioare lîngă pat, dar n-o privea. Tresări cînd ea îl chemă.

— Vino lîngă mine, îi spuse ea cu voce neobișnuit de slabă.

Îngenunche lîngă ea și-și puse fruntea pe mîna ei umedă.

— Ce se întîmplă? Îmi ascunzi ceva...

— Scumpă doamnă, zise doctorul pe un ton profesional și degajat, trebuie să fiți cuminte și să dormiți puțin. Sînteți istovită. Și soțul dumneavoastră trebuie să se odihnească, și el are mare nevoie. Hai, Christiansen, spune noapte bună soției dumitale. O să vorbiți mîine.

— Torkild, repetă Rose ca și cum nu-l auzise pe doctor, și glasul ei îl făcu să ridice capul.

— Copilul s-a născut mort, zise el, și-și ascunse fața în mîini.

Rose nu scoase un cuvînt; întoarse doar capul și nu făcu nici o mișcare cînd soțul ei se ridică și ieși din cameră.

Doctorul ieși după el și-l certă: ar fi trebuit să înțeleagă că soția lui are nevoie de liniște și că trebuie ferită de emoții.

Torkild nu știa ce să răspundă; nu putuse face altceva decît să-i spună soției sale adevărul.

Ce știa acest străin despre el și despre Rose? Acest doctor, această moașă, această infirmieră... Era un chin să-i vadă în jurul lui, să trebuiască să-i asculte și să le răspundă. Și totuși, cînd se gîndea la clipa în care el și Rose vor rămîne din nou singuri, o durere atroce și o angoasă de nedescris îi strîngeau inima: ar fi vrut să implore mila unui Dumnezeu.

A doua zi de dimineață, cînd infirmiera se dusese să se odihnească și Torkild rămăsese singur cu Rose, aceasta îi ceru deodată să vadă copilul. Petrecuse o noapte destul de liniștită, dar de cînd se trezise nu scosese un cuvînt, doar cînd răspunsese ceva infirmierei.

Torkild se ridică și rămase o clipă nehotărît.

— Înțelege că trebuie să-l văd, zise ea cu voce tînguitoare. Ar trebui să înțelegi. Vreau să-l văd cînd ești numai tu aici.

Traversă camera și intră în baie, unde trupul acela mic se odihnea în leagăn. Infirmiera îl spălase și-l învelise într-o cuvertură albă.

Cînd se întoarse în camera lui Rose cu povara aceea ușoară, ea încercă să se ridice. Torkild o opri și, cum ea întindea brațele, așeză copilul lîngă ea.

Rămase încremenit, neputînd să-și ia ochii de la forma aceea învelită în cuvertură și care îi producea o durere atît de mare încît se întreba cum de o mai suporta. Era același sentiment pe care-l încercase ieri în fața suferinței îngrozitoare a soției lui. Toată ființa i se revoltase atunci : de s-ar termina odată ! Dar știa că se revoltă în zadar. Chiar și acum, carnea și sîngele lui strigau : gata cu atîta suferință ! Dar știa că împotrivirea lui e zadarnică.

Rose trăsese spre ea trupul acela mic și-l acoperise din nou pînă la bărbie. Îi luă o mînuță, o puse pe sînul ei, o strînse apoi în palmă, își lipi buzele de căpșorul acoperit cu un puf negru, de ochii care nu apucaseră să vadă lumina zilei și de buzele care rămăseseră închise pentru totdeauna. Își strecură mîna sub cuvertură și Torkild știu că ea mîngîia acum trupușorul, mînuțele și piciorușele țepene.

— Nu-i așa că e frumos ? întrebă ea încet... și în aceeași clipă începu să plîngă desperată.

— Rose...

— Și pe ei îi îngroapă la cimitir ? întrebă ea cu vocea răgușită.

El nu răspunse imediat, neputîndu-și stăpîni emoția din glas. În sfîrșit, spuse :

— Am telefonat, va fi îngropat în mormîntul mamei tale. M-am gîndit că asta va fi și dorința ta...

După cîtva timp, cînd se mai liniști, spuse :

— Știi unde e trusoul pe care-l pregătisem cînd m-au apucat durerile ? Vezi dacă n-a rămas pe sofa ; e învelit într-o pînză albă... vrei să mi-l aduci ?

— Rose, o imploră el...

Ieși din cameră, apoi se întoarse cu niște lucrușoare albe.

Ea se și apucă să îmbrace copilașul.

— Draga mea, nu trebuie să te obosești...

— Vrei să mă ajuți și tu ? Mama vrea să-și îmbrace băiețelul. Mama... și tata...

Lacrimile i se prelinseră din nou pe obraji ; își înăbuși un țipăt de desperare și hohotind de plîns își băgă capul în pernă.

Continuă să îmbrace copilul. Torkild, cu mîinile tremurînd, încerca s-o ajute, în timp ce în adîncul sufletului o implora să-i cruțe pe amîndoi de acest chin cumplit.

— Îți mulțumesc. Acum am să te rog să cauți în ultimul sertar de la comodă. Ai să găsești o rochiță albă cu feston bleu.

El o aduse și o ajută să îmbrace copilul cu ea. „Se chinuiește, își spunea el. O face anume, ca să ne sfîșie inima, dar nu îndrăznesc s-o opresc. Nu îndrăznesc fiindcă știu că vrea să mă chinuiască... vrea să mă facă și pe mine să sufăr".

— Bietul meu copilaș ! Și din nou o scutură plînsul. N-ai fi preferat să fi trăit măcar cîteva zile... chiar dacă ar fi trebuit să-l pierdem după aceea ?

El se stăpîni să nu izbucnească în plîns : trebuia să fie tare, pentru ea. Dădu din cap.

Ei bine, da, dacă ar fi putut să țină la sînul ei trupușorul cald al copilului lor, al lui și al ei... Dacă acest copil ar fi putut măcar o dată să sugă, ca ea să simtă pînă în adîncul inimii, acolo unde dragostea lui nu ajunsese niciodată, sorbiturile acestei guriță lacome... dacă mîinile lor s-ar fi putut uni pe trupul cald și viu al acestui copil și su-

fletele lor s-ar fi întîlnit la căpătîiul lui, nimic din tot ceea ce îl făcuse să sufere n-ar mai fi existat, iar durerea și resemnarea lui i-ar fi dispărut pentru totdeauna din suflet ; s-ar fi mulțumit cu această existență și s-ar fi simțit copleșit chiar, își jurase lucrul acesta. Fiindcă ea ar fi dăruit copilului acea mare iubire pe care el nu știuse s-o inspire.

Și cît de mult l-ar fi iubit el pe acest copil ! Și cum i-ar fi dăruit marea lui dragoste de care nimeni nu avea nevoie, cum l-ar fi iubit și l-ar fi protejat, așa cum numai un om care în copilărie a fost lipsit de reazem și de bucurii ar fi putut s-o facă. Își spusese că, dăruindu-i copilului toată ființa lui, ar fi reușit să-și umple viața și să-i facă fericiți, pe Rose, pe copilul lor și chiar pe el. Deși în adîncul ființei lui ar fi rămas o rană și o mare deziluzie...

Acum știa că pierduse ultima șansă și că totul se sfîrșise.

Singurul fruct al dragostei lor era acest trupușor neînsuflețit. Un mic cadavru pe care îl îmbrăcau mîinile lor tremurînde. Torkild luă copilul și intră în camera lui. Se prăbuși pe pat. Mușcă perna ca să-și înăbușe suspinele și, strîngînd mînuțele fără viață ale fiului său, rosti gemînd :

— Doamne, nu pot... nu pot... Micuțul meu, roag-o pe mama ta să nu mă părăsească.

IV

Rose păru să-și revină destul de repede. Abia cînd se dădu jos din pat se văzu că nu era chiar așa. Săptămînile treceau fără ca ea să-și recapete

forțele. Doctorul îi prescrise întăritoare și-l îndemnă pe Torkild să o ducă la spectacole, să facă plimbări, s-o ajute să-și uite dezamăgirea.

Cînd doctorul îi spunea : „Dacă ar fi trăit doar cîteva zile, n-ar fi fost același lucru ?“ Torkild zîmbea cu amărăciune.

O călătorie... Își amintea că auzise despre femei care, pierzîndu-și copilul la naștere, fuseseră trimise în străinătate pentru a fi îngrijite într-un sanatoriu. Probabil că așa se proceda de obicei, dar lui Rose nu i-ar fi folosit, era sigur de asta. Pe de altă parte, cum ar fi putut el s-o îmbărbăteze pe Rose, cînd el însuși era la capătul puterilor ?

Pe vremea cînd Rose era încă la pat, Axel îi trimisese flori în cîteva rînduri. De cînd petrecuse la ei una din serile de Crăciun, venise deseori să-i vadă.

Torkild nu putuse scăpa de o anume stînjeneală, văzînd că fratele lui devenise un obișnuit al casei în lunile ce precedaseră nașterea. Nu pentru că ar fi avut vreo bănuială. Era pur și simplu un sentiment nedefinit pe care rațiunea nu-l putea îndepărta.

Rose se dăduse jos din pat de vreo două săptămîni, cînd Axel apăru la ei într-o după-amiază, tîrziu. Era o seară frumoasă, spre sfîrșitul lui iunie, și luară ceaiul pe verandă. Puțin mai tîrziu Rose se duse în sufragerie pentru a lua niște fragi, primii din anul acela. Axel și Torkild, rămași singuri, discutară politică. Era vorba de un articol din „Aftenposten“ ; Torkild nu era abonat la acest ziar ; Axel îl citise în tren și-l adusese cu el, așa că se duse să-l ia din vestibul.

O clipă după aceea Torkild se duse și el s-o ajute pe Rose. Intrînd în sufragerie, o găsi în genunchi în fața bufetului ; alături de ea, pe jos, erau farfuriile și paharele pe care tocmai le scosese, dar părea că uitase de ele ; stătea ghemuită în timp ce lacrimile îi alunecau pe obraji.

Axel, lîngă o măsuță plină cu ghivece cu flori, era cu spatele spre ușă ; cînd intră Torkild, se

întoarse brusc și, fără să-l privească, ieși din sufragerie. Torkild o ridică ușor pe Rose și o strînse o clipă la piept. Ea suspină și-și puse capul pe umărul lui. Torkild așeză farfuriile și paharele pe o tavă și le duse pe verandă. Axel, care se așezase la locul lui, îi întinse ziarul ; parcurse articolul fără să înțeleagă un cuvînt din ce citea.

Crizele de plîns ale lui Rose erau provocate de un cuvînt spus la întîmplare sau izbucneau fără nici un motiv ; sufletul ei era ca o mare de lacrimi ce se revărsa uneori sub durerea care o bîntuia. I se făcea milă cînd o vedea în starea asta și se simțea neputincios în fața suferinței ei.

Și Axel era mîhnit, își dăduse imediat seama ; nu pentru că fratele lui ar fi spus ceva în legătură cu acest lucru, dar nervii lui epuizați îi creaseră niște antene care-i dezvăluiau această suferință tainică, și acest lucru îi amplifica durerea.

Cînd Axel își luă rămas bun de la Rose, Torkild își puse șapca pentru a-l conduce la gară. Rose merse cu ei pînă la capătul aleii ; cînd întinse mîna lui Axel, Torkild observă din nou lacrimi în ochii ei.

Cei doi frați mergeau tăcuți pe poteca din pădure. Nu se auzea nici un zgomot în semiîntunericul acestei nopți de vară... doar strigătul potîrnichii în fineața din marginea pădurii și lătratul îndepărtat al unui cîine.

— E îngrozitor cît de mult s-a schimbat, zise Axel deodată. În glasul lui se simțea o violență pe care el încerca s-o stăpînească și care-l neliniști oarecum pe Torkild.

— Da, e adevărat, nașterea a fost foarte grea. Nu mi-aș fi închipuit niciodată că o femeie poate să îndure atîta suferință. Nu cred că-și va reveni foarte curînd. Și apoi nici nu e bine pentru ea să trăiască aici unde totul îi amintește de această nenorocire. Ar fi bine să plecăm de aici pentru cîtva timp.

Axel respiră adînc și zise :

— Nu te așteptai chiar deloc să se întîmple ce s-a întîmplat ?

Torkild se opri brusc. Îl privi pe fratele său; ochii acestuia scăpărau de ură.

— Vreau să spun... continuă Axel, aveai oare dreptul să te căsătorești cu o fată sănătoasă și pură ca ea?

Torkild se clătină ca după o lovitură, apoi ridică mîna și-l lovi pe Axel în plin. Acesta făcu un gest ca și cum ar fi vrut să se arunce asupra fratelui său, dar se stăpîni. Privirile li se înfruntară.

— Cred, zise Torkild cu vocea sugrumată de mînie, că nu mai e nevoie să-ți spun să nu mai calci pragul casei noastre.

Axel, fără să răspundă, trecu prin fața lui Torkild și se îndepărtă pe cărare. Acesta rămase țintuit. Simți că i se întunecă ochii și că se sufocă; cînd își reveni văzu că se agățase cu amîndouă mîinile de un copac și înțelese că fusese pe punctul de a leșina.

Ipoteza pe care i-o sugerase Axel îl obseda și pe el de o lună încoace, dar în ultimele zile reușise s-o îndepărteze din minte: își dădea seama că ar fi fost cu neputință. Acum cîțiva ani, cînd fusese logodit cu Betzy, se dusese să consulte un specialist, ca să fie cu conștiința împăcată, iar înainte de a se căsători îl mai examinase un medic.

De altfel, copilașul, foarte frumos și robust, se născuse la termen, iar moașa îl prevenise — prea tîrziu, e adevărat — că e primejdios pentru copil, mai mult decît pentru mamă, să nu fie asistată de un medic; or, atîta timp cît fusese în stare să vorbească, Rose îl implorase nu care cumva să-l cheme pe doctorul Meyer, iar el n-a vrut să-i iasă din cuvînt. Pierduse deci un timp prețios telefonînd pe rînd doctorilor din Christiania, negăsind pe nici unul și recurgînd în cele din urmă la doctorul Meyer. Rose nu-l simpatiza deloc pe acest medic de țară, iar Torkild începuse să împărtășească această aversiune. Pe vremuri i se păruse destul de simpatic: se duceau împreună la vînătoare și asta îi făcuse să se înțeleagă.

A doua zi după discuția pe care o avusese cu Axel, se și duse la doctorul Meyer.

— Bineînțeles, e greu să afirmi că o poveste veche ca asta n-ar putea să-ți joace o festă, dar, după cît pot să-mi dau seama ca medic, ai scăpat chiar foarte bine. Un lucru e sigur : moartea copilului nu are o legătură cu povestea aceea veche. Ce-ai putea să-ți reproșezi, și ți-o spun în față, este faptul de a te fi supus prosteşte voinței soției tale, de a fi respectat... cum să zic... pudoarea ei lipsită de sens. Mă întreb, de altfel, cum a putut, în chinurile acelea, să-și mențină nestrămutată atîta timp hotărîrea de a nu chema un doctor. E adevărat că e o femeie extraordinar de tare și de curajoasă, dar... Iar acum se încăpățînează să-și întrețină această stare... această desperare. Sigur că la înc0put e cumplit de dureros cînd trebuie să pui lucrurile copilului într-un sertar, să cauți un loc pentru leagăn... și toate astea... Dar astea sînt supărări pe care timpul le șterge. Acum totul depinde de tine ; trebuie să intervii cu fermitate ca s-o faci să-și uite durerea. E de datoria ta s-o ajuți să iasă din această stare în care se complace. Nu te mai supune capriciilor ei. Ți-o spun cinstit, ca bătrîn tată de familie ce sînt : tratează cu indiferență toanele soției tale, îi faci un serviciu, te asigur. Obișnuiește-te să mai spui și nu. După cîte îmi dau seama, ești un bărbat sănătos și puternic... cu condiția să-ți mai supraveghezi nervii. Trebuie să fii atent de acum încolo... altfel... Am să-ți prescriu un calmant.

În timp ce doctorul scria, Torkild răsfoi cîteva numere din „Gazeta Vînătorilor" aflate pe masă ; găsi un articol scris chiar de doctorul Meyer. Ce lucru ciudat că un om atît de pozitivist putea să descrie atît de frumos și cu atîta sensibilitate pădurile și cîmpiile !

— Iată rețeta...

Doctorul se apropie de el și-l bătu pe umăr :

— Ești prea îndrăgostit de soția ta, Christiansen, și asta nu-i bine. E chiar contraindicat într-o căsnicie. Din fericire, iubirile mari sînt mai puțin frecvente decît bolile venerice ; numai noi, medicii,

vedem cîte nenorociri pricinuiesc. Dar îți repet, o dragoste mare poate pricinui nenorociri la fel de cumplite... Iar copiii care se nasc dintr-o asemenea dragoste sînt nervoși și inadaptabili. Asta ne e soarta, să ne mulțumim cu ea și s-o acceptăm. Pentru început, duceți-vă amîndoi la munte și faceți o cură de aer. Apoi, cînd soția ta va fi complet restabilită, și tu la fel — dar nu înainte de a se restabili — fă-i un copil, dacă ea ține atît de mult. De altfel, eu îi dau dreptate soției tale... nu se poate tăgădui rolul copilului într-o căsnicie, deși, în ziua de azi, el nu mai constituie o legătură atît de puternică.

Îndreptîndu-se spre serviciu, Torkild era din ce în ce mai îndîrjit. Nu, ea nu va mai avea un copil de la el, își jurase lucrul acesta. Avea și el mîndria lui.

Dar nu îndrăznea să se gîndească ce însemna această hotărîre : năruirea definitivă a fericirii lui.

V

Hotărîseră să plece împreună în ziua de zece iulie la un sanatoriu la munte, dar Torkild nu putu să capete concediu în perioada aceea. Îi propuse deci lui Rose să se ducă singură pentru șase săptămîni, pînă la deschiderea sezonului de vînătoare. Atunci va veni el s-o ia, pentru ca apoi să-și petreacă împreună concediul la cabana unde el și Helsing stătuseră cu doi ani înainte.

Plecară deci într-o sîmbătă după amiază, o lăsă pe Rose la sanatoriul din Lillehammer, iar duminică seara se întoarse acasă.

Își dădea seama că și pentru ea era mai bine să rămînă singură un timp, dar suferea văzînd că și ea dorește acest lucru.

Singurătatea îl făcea să mediteze asupra căsniciei lor. Din cînd în cînd încerca să se smulgă din această stare. Atunci îi dădea dreptate doctorului Meyer : era mult prea îndrăgostit de soția lui și asta nu ducea la nimic bun. Dar ce putea să facă dacă Rose devenise singura lui rațiune de a trăi ?

Își aminti și de perioada cînd erau logodiți... Bineînțeles, în vremea aceea refuza să creadă că nu există miracole, dimpotrivă, trăia bucuria vanitoasă care însoțește o izbîndă. Dar nu avusese nici atunci siguranța că iubirea lor era o entitate din care neprevăzutul se excludea de la sine, ca într-o dragoste care nu comportă îndoială.

Dacă lucrurile ar fi stat astfel, perioada în care fuseseră logodiți ar fi fost, desigur, cu totul altfel. Își amintea de după-amiezile de primăvară pe care le petrecuseră aici, aproape întotdeauna singuri, în această casă care urma să fie căminul lor ; prinși cu zeci de treburi, fericiți, se ocupau ca într-o joacă de aranjarea interiorului. Dar aici, el, singur cu ea, era într-o stare de surescitare extremă și făcea tot ce-i stătea în putere pentru ca fata să nu-și dea seama. O singură dată nu se putu stăpîni ; ea nu protestă și cînd o duse pe canapea îl luă cu brațele de după gît și începu să-l mîngîie cu pasiune, însă el își dădu seama că Rose se străduia din răsputeri să-și ascundă indiferența. Printr-un efort de voință reuși să-și recapete stăpînirea de sine, care, de atunci, rămăsese o constantă a firii sale în relația cu Rose.

Își spusese, și îi spusese și lui Rose, că viața lor nu trebuia să înceapă astfel ; și totuși, dacă și-ar fi aparținut unul altuia, în acel moment știut numai de ei, în acest cămin pe care începuseră să-l clădească împreună, n-ar fi fost mult mai frumos decît într-o cameră de hotel, în seara căsătoriei, după ce fuseseră dimineața la primărie și după ce luaseră masa la Continental cu Lund și Helsing ? Desigur... dacă s-ar fi iubit. Obișnuința de a se

stăpîni îi intrase atît de mult în fire, încît, doar dacă ca s-ar fi schimbat, s-ar fi putut schimba și el. Dar ea rămînea mereu aceeași. În seara aceea de Crăciun, cînd se sărutaseră sub dansul fulgilor de zăpadă, își spusese fiecare în sinea lui : între noi s-a ivit ceva nou, s-a ivit dragostea.

Dar nu dragostea apăruse în viața fetei. Obosită de atîta așteptare, tînjind după o dragoste himerică, se lăsase în voia iubirii lui Torkild, pe care o cunoștea de atîta vreme, și a bucuriei de a se ocupa de pregătirea acestui cămin care în curînd va fi al ei.

Torkild retrăi în gînd noaptea nunții, cînd, adormită în brațele lui, respira ritmic și profund. Acum era a lui, dar se simțea umilit, rușinat și frustrat. Totuși, știa că nu putea fi altfel. Pentru o fată ca ea, aceasta însemna intrarea într-o lume nouă. Rose, deși tînjise cu toată ființa ei după dragoste, nu explorase și nu simțise contururile acestei lumi noi... Acum ea se rătăcise în această lume... Ah, iată ce simțea el : Rose se rătăcise în brațele lui.

Și totuși, cît de minunat era s-o aibă aici, alături, să se trezească lîngă ea ! Fusese încîntător de pudică și atît de convinsă că-l făcuse fericit, încît acest lucru îl emoționa. În săptămîna petrecută la Copenhaga, aproape crezuse și el... Fusese timidă și rezervată și în același timp mîndră că-i poate dărui ceea ce dorise el ani de-a rîndul. El se simți umil și recunoscător, temîndu-se să n-o jignească sau s-o sperie.

Veni și minunata noapte de la Berlin, adevărata noapte a nunții lor.

Din prima seară, impresionată de agitația marelui oraș, zgomotos și lipsit de frumusețe, se apropiase mai mult de el, ca pentru a fi ocrotită.

Se aflau la Berlin de cîteva zile cînd le veni ideea să cineze într-unul din marile restaurante. Rose își cumpărase o rochie de mătase, vaporoasă, cu flori gri pe fond roz ; în picioare, în fața șifonierului cu oglindă, aștepta ca Torkild să-i închidă rochia, dar el o sărută pe gît și pe umeri, încercînd să se descurce printre capsele și nasturii rochiei ;

emoționat și neîndemînatic, se încurcă și mai tare. Atunci ea îl împinse puțin și-i spuse agasată :

— Încetează odată și încheie-mi rochia !

Ochii lor se întîlniră în oglindă ; apoi ea se întoarse și, luîndu-l de după gît, exclamă, zîmbind tandru ca pentru a-și cere iertare :

— Pantofii, dragule !

— Pantofii ?

Da, de dimineață își cumpărase pantofi de la magazinul Wertheim. În timp ce el o săruta și nu mai termina cu încheiatul nasturilor de la rochie, ea își simțise picioarele de parcă ar fi fost prinse într-o menghină de fier înroșit. Se aruncă în fotoliul cel mai apropiat. Torkild constată că pantofii erau mult prea mici. În afară de aceștia, nu mai avea alți pantofi buni la ea. Torkild propuse să cineze în cameră, iar a doua zi își va cumpăra alți pantofi și vor merge la restaurant. În timp ce se făceau pregătirile pentru masă, ieșiră puțin la plimbare. Rose aruncase un mantou larg peste rochia ei decoltată și se încălțase cu ghetele. Lipiți unul de altul, mergeau pe străzile inundate de lumină și de zgomot ; pe cerul palid de primăvară apăreau și dispăreau luminile roșii, albe și verzi ale reclamelor de cacao, de țigări, de vinuri... Întorși la hotel, găsiră camera în semiîntuneric. Doar masa, încărcată cu argintărie și pahare de cristal, strălucea sub lumina celor două sfeșnice cu abajur roșu. Rose rămase îmbrăcată cu rochia de seară, dar fără pantofi, doar în ciorapii de culoarea pielii, iar Torkild în frac și cu cravată albă — știind că această îmbrăcăminte îl avantajează și făcîndu-i plăcere această eleganță doar pentru ei doi.

În noaptea aceea Rose devenise cu adevărat iubita lui... iubita lui adorabilă și minunată.

Întoarcerea acasă a fost urmată de o perioadă de fericire completă. Ea i se dăruia cu bucurie, cu dorință, iar el își închipuia că miracolul se produsese, deoarece simțea că ea dorea din tot sufletul să fie a lui. Credea că în sfîrșit venise împlinirea.

Acum, cînd era singur în casă, își spunea că poate fusese victima unei năluciri cînd își închipuia

că soția lui era uneori înstrăinată față de el. Ceea ce îi cerea el — să simtă în fiecare gest, în fiecare privire că-și aparțin unul celuilalt — nu era posibil. Aveau destule amintiri comune ca să nu se mai îndoiască de dragostea lui Rose. Era sigur că-l iubea. Dar, o mulțime de mici fapte aparent lipsite de importanță îi reveneau în minte și-l făceau să se teamă că va pierde dragostea soției lui. Era de asemenea convins că un concurs de împrejurări o aruncase pe Rose în brațele lui. Apoi mai era și lipsa de încredere în el însuși care se amplificase cu anii... atunci cînd încerca s-o cucerească și simțea că ea îi scapă. Acum nu mai era atît de sigur că putea s-o păstreze, mai mult, părea chiar condamnat s-o piardă.

Peste două săptămîni primi o scrisoare de la ea în care îi spunea că nu mai poate să stea la sanatoriu, înconjurată de atîția oameni pe care nu-i cunoaște, și că, dacă el n-are nimic împotrivă, s-ar duce într-un mic hotel din Hövringen, unde fusese întîmplător și care-i plăcuse ; ar fi mai puțină lume și ar costa pe jumătate. Torkild îi răspunse că nu are importanță costul hotelului și că dacă îi face plăcere, să se mute la Hövringen, cu condiția să nu se obosească și să nu facă plimbări prea lungi. La sfîrșitul scrisorii își permise să adauge cîteva cuvinte prin care îi dădea să înțeleagă cît de mult îi lipsește.

Rose se instală deci la Hövringen. Își scriau scrisori scurte și fără efuziuni. Torkild nu-i mai vorbi de dragostea lui, dar, pe măsură ce despărțirea se prelungea, adăugau, atît Rose cît și el, fraze scurte pline de duioșie.

La sfîrșitul lui august, cînd ajunse la Hövringen, Torkild o găsi pe Rose mai bine decît îndrăznise să spere și cu adevărat fericită să-l revadă. Și cum erau tineri, și abia căsătoriți, și cum se învinuia, fiecare în sinea lui, de a nu fi reușit să facă din căsnicie un izvor de fericire, se treziră în prima dimineață încrezători în dragostea lor. În cele trei săptămîni petrecute la munte, și-au trăit intimitatea cu o bucurie potolită dar sinceră.

VI

Rose își petrecuse întreaga dimineață în oraș, după cumpărături. Seara, la masă, zise :

— Cu cine crezi că m-am întîlnit astăzi la cofetăria Iris, unde intrasem să beau un ceai ? Cu Axel.

Torkild tăcea.

— L-am întrebat de ce nu mai vine pe la noi și mi-a spus că sînteți certați.

Cum Torkild continua să tacă, ea adăugă :

— Tu nu mi-ai spus nimic.

Într-adevăr, nu se putuse hotărî să-i vorbească soției lui despre cele petrecute între el și Axel ; cînd, în ultimele luni, ea îl întrebase ce mai știe de fratele lui, răspunsese evaziv. Rose era departe de a bănui ceva : nu acorda niciodată prea mare atenție lucrurilor care n-o interesau și uita destul de repede. Torkild își spunea cu amărăciune că așa se întîmpla mai întotdeauna cu tot ceea ce era legat de el.

— Nu... n-am avut ocazia să-ți vorbesc despre asta, răspunse el scurt.

— Dar de ce v-ați certat ?

— Nu pot să-ți spun.

De fiecare dată cînd se gîndea la asta, simțea o mînie cumplită amestecată cu rușine. Era convins că nici Axel nu crezuse ce insinuase atunci. Își aduse aminte că erau acasă la tatăl lor cînd îi spusese fratelui său ce boală contractase; iar acesta îi amintise de ea într-un mod atît de mîrșav.

Rose privi speriată trăsăturile înăsprite ale soțului ei.

— Ce s-a întîmplat ? Axel a făcut ceva rău ?

— Cum adică ?

Rose fu și mai tulburată.

— Da... vreau să spun... Mi-a spus că... sau mai degrabă am dedus eu, că are probleme bănești.

— Rose, ce vrei să insinuezi ? strigă el mînios. O clipă nu se gîndi decît că Axel e fratele lui. Aș vrea să nu-mi mai pui întrebări în legătură cu asta, zise el în sfîrșit.

După aceea regretă că nu găsise totuși o explicație. Ar fi putut să-i spună că fratele lui fusese lipsit de delicatețe sau că abuzase de o confidență pe care i-o făcuse el pe vremuri. Dar poate că Rose ar fi încercat să afle despre ce e vorba ; și-ar fi imaginat tot felul de lucruri, poate chiar o fostă legătură... Pe de altă parte, ea putea crede că se certaseră din cauza ei, și nici acest fapt nu i se păru lipsit de riscuri. Deruta în care se afla amplifică resentimentul lui față de Axel. Îi părea rău că nu putuse găsi o explicație. Acum nu va mai avea ocazia să-i ofere una, pentru că Rose nu va mai aduce niciodată vorba despre asta. Ceea ce se și întîmplă.

La începutul lui octombrie veni în vizită, pentru cîteva săptămîni, domnișoara Stenbock, prietena lui Rose din Suedia.

Rose se dusese de dimineață s-o aștepte la gară și Torkild o găsi în salon cînd se întoarse seara acasă. De cum o văzu, simți o atracție ciudată.

Nu era deloc frumoasă... doar lui i se părea astfel. Era înaltă și dreaptă, iar pieptul ei plat și șoldurile înguste îi dădeau un aer de băiat, lucru plăcut la o femeie, dar numai cînd e foarte tînără. Briten părea să aibă cam treizeci de ani. Părul ei minunat era de un blond cenușiu diafan ; ochii erau albaștri, tenul strălucitor, dar fața prelungă și ascuțită, cam osoasă, cu pomeții ieșiți ; avea gura roșie și fragedă, dar buza de sus nu reușea să ascundă dinții albi și puternici. Totul la ea era mai degrabă plăcut și distins decît frumos.

Torkild se simțea tulburat de Briten. Cînd îi spusese lui Rose că i se păruse simpatică, știa foarte bine că nu spusese totul. Într-un fel, era îndrăgostit de tînăra fată sau, mai degrabă, captivat. Era un sentiment pur platonic, și știa că în fond acest sentiment nu se putea compara cu ce simțea pentru Rose. Dragostea pentru soția lui rămînea la fel de violentă, de tandră și de temătoare, dar cînd era singur cu Briten i se părea că pentru o clipă scăpa de obsesiile lui și că tot ce mai rămăsese din mîndria lui și din bucuria de a trăi reînvia alături de ea.

Cînd se afla departe de ea era mereu nerăbdător să-i fie în preajmă. Pe de altă parte, îl neliniștea acest sentiment care mergea paralel cu cel pentru soția lui. Se gîndea cu tristețe la momentul în care Briten va pleca de la ei, mai întîi pentru că-i va simți lipsa, dar mai ales pentru reproșurile pe care și le va face cînd va rămîne singur cu Rose.

Rose părea că nu bănuiește nimic. Era extrem de fericită că Briten stă la ea și că se înțelege cu Torkild.

Într-o sîmbătă seara, Torkild, care fusese reținut în oraș de niște treburi, se întoarse acasă cu ultimul tren. În jurul mesei din salon o găsi pe soția sa, pe Briten și pe Mary Lied. Aceasta venise în vizită după amiază și Rose o reținuse la cină. Acum erau deja la desert, mîncau prăjituri și beau vin. Fumul greu de țigară umplea încăperea. Rose îi aduse și lui o farfurie și un pahar, iar el se așeză între ea și doamna Lied. Aceasta se întoarse spre el și-i spuse pe tonul ei degajat:

— Tocmai discutam despre dragoste. Să auzim părerea dumitale, Christiansen.

Torkild încercă în zadar să găsească un răspuns spiritual și se mulțumi să zică:

— Nu e ușor să te pronunți asupra unui asemenea subiect, mai ales cînd ești luat prin surprindere.

— Ai dreptate. Și eu sînt de părere că este o problemă fără soluție. Căsătoria este o instituție absolut grotescă, dar e un rău necesar din cauza

copiilor, pînă nu se va găsi altceva, de pildă, o societate bine organizată care să se ocupe de ei cu toată responsabilitatea.

— Cum ar trebui să fie organizată această societate pentru ca să-i încredinţezi copiii fără grijă? întrebă Rose.

— Se înţelege de la sine că orice femeie poate să-şi crească proprii ei copii dacă crede că are vocaţie pentru aşa ceva. Dacă preferă să-şi consacre viaţa acestei misiuni care, fără îndoială, este de cea mai mare utilitate pentru societate, aceasta trebuie s-o plătească. Dar pentru mamele care nu au această vocaţie şi care sînt poate înzestrate să facă altă muncă, ar trebui să existe nişte instituţii conduse de femei cu experienţă în puericultură, unde şi-ar trimite copiii imediat cum i-au înţărcat şi unde ar fi îngrijiţi după toate regulile de igienă. Bineînţeles, orice mamă are datoria civică să-şi alăpteze copilul, iar statul în schimb îi dă o recompensă.

— Dar tatăl copiilor? El nu ar avea nici un drept, nici o obligaţie? întrebă Torkild.

— Nu, nu, nici un drept şi nici o obligaţie faţă de copilul pe care l-a procreat. Faţă de stirpe, da, în sensul că nu va putea deveni tată decît dacă este absolut sănătos. Şi apoi va contribui la educaţia copiilor prin achitarea impozitului. Ţelul femeii de mîine va fi să dobîndească proprietatea absolută asupra copilului, răspunzînd de el doar în faţa societăţii.

— Dar sînt situaţii, remarcă Torkild, cînd copilul preferă să rămînă cu tatăl său.

— Orice bărbat va avea dreptul să-şi vadă fiul, iar dacă mama îl consideră capabil şi demn de a o ajuta în educaţia copilului, atunci...

— O femeie n-ar trebui să accepte niciodată să aibă copii cu un bărbat nedemn, zise Briten pe un ton sentenţios.

Era aşezată în faţa lui Torkild şi el o privi. Şedea dreaptă pe scaun, cu chipul încadrat de părul blond, cu ochii aproape negri în lumina lămpii şi cu buza

superioară ridicată disprețuitor peste dinții albi. Era singura nemăritată dintre ele.

Doamna Lied îi zîmbi condescendent, așa cum zîmbesc femeile cu experiență celor care sînt încă fecioare.

— Da, dar femeile sînt atît de slabe... și apoi nu-i întotdeauna ușor să afli dinainte cîte parale face bărbatul cu care te vei mărita. După cum vorbeai adineauri, și dumneata ești pentru amorul liber, nu-i așa, domnișoară ?

— Da, dar nu în felul acesta. Apoi, mai încet, ca și cum ar fi făcut o confidență, adăugă : Dacă m-aș dărui vreodată unui bărbat, ar trebui să am încredere deplină în el, să-l respect. Și atunci toate încurcăturile astea cu logodna și căsătoria ar fi de prisos.

Torkild o privea. Niciodată această gură roșie și orgolioasă nu sărutase un bărbat... și știa că fata ar prefera să ajungă la sfîrșitul vieții fără să se lase sărutată sau mîngîiată de un bărbat, decît să se preteze la ceva care să-i răpească o cît de mică părticică din veneratia ei pentru viață.

— Doamne, Briten, zise Rose și vocea ei era obosită și plină de amărăciune, dar nu poți fi sigur că respectul va rămîne neștirbit tot timpul cît vei trăi lîngă cineva. Chiar dacă la început a existat o încredere reciprocă și fără limită...

— În cazul ăsta, zise Briten încet, e mai bine să nu te căsătorești, ca să te poți despărți fără complicații, fără certuri și fără intervenția unor persoane din afară. Oamenii ar trebui să se despartă de comun acord și să nu sufere unul mai mult decît celălalt.

— Cred că, în cazul acesta, căsătoriți sau necăsătoriți, e același lucru, zise Rose zîmbind și ea disprețuitoare.

Dar Torkild observă cît de deosebit era zîmbetul lui Rose de cel al lui Briten : Rose, cînd zîmbea,

se gîndea la ea însăși. Una dispreţuia ceea ce nu înţelegea, cealaltă înţelegea pe deplin ceea ce dispreţuieşte.

— Şi nu e atît de sigur, continuă Rose, că vrei să te desparţi, chiar dacă nu mai există acel „respect", chiar dacă te certi de dimineaţă şi pînă seara. Intervine obişnuinţa. Şi nu mai ai nici respectul care-l aveai pentru tine însăţi, şi atunci faptul de a fi căsătorit constituie o scuză în dosul căreia poţi să te ascunzi de tine.

Torkild avu senzaţia că soţia lui îl despoaie. Cum o fi putînd să vorbească astfel ? Nu îndrăznea s-o privească pe Briten, dar îşi imagina că o vede aşa cum şedea ea acolo, cu privirile lăsate... Şi atunci înţelese ce iubea la ea : aşa cum era această tînără, curajoasă în modul ei de a vorbi şi de a gîndi, cu exigenţele ei faţă de toţi şi faţă de ea însăşi... aşa fusese şi iubita lui înainte de a fi devenit a lui, înainte ca el s-o fi înjosit, posedînd-o. Aşa fusese Rose, cu toată fiinţa ei gata să înflorească lîngă el, dar totul se ofilise.

Cînd, în sfîrşit, după un moment de tăcere îndrăzni să ridice capul, văzu că Briten avea figura ei impasibilă dintotdeauna : tînără fiind, nu fusese atinsă de tot ce se spusese aici, fiindcă toate acestea veneau dintr-un colţ de viaţă unde ea nu-şi imagina că ar putea ajunge vreodată.

Nu se gîndea deloc la Mary Lied ; părerea ei nu conta, deoarece ea nu asculta niciodată ce spun ceilalţi decît dacă ar fi putut aduce vorba despre ea.

— O organizaţie de acest gen ar sluji interesele bărbatului, cît şi pe cele ale femeii, continuă doamna Lied. Bărbatul n-ar mai fi preocupat de problema fidelităţii care, nu se poate tăgădui, este atît de contrară naturii lui. Desigur, bărbatul este prin natura lui poligam. Nu-i aşa ? Rose, chiar şi soţul tău va trebui să admită că un bărbat nu se poate mulţumi cu o singură femeie.

— Să se mulţumească ? zise Torkild plictisit. Spuneţi mai degrabă că un bărbat se mulţumeşte

cu mai multe femei dacă nu poate s-o aibă pe femeia dorită.

— Puah! Îndrăznești să vii cu inepțiile astea demodate cu care voi, bărbații, ați încercat să ne amăgiți din ziua în care tăticul nostru Adam s-a încurcat cu Eva. Nu, dragul meu, trebuie să recunoști: voi, bărbații, vreți să aveți mai multă plăcere decît vă poate da o singură femeie.

— Sau poate nu vrem să mizăm totul pe o singură carte, zise el zîmbind. Din instinct de conservare rămînem poligami.

— Vă spun eu, un bărbat nu știe ce-i aia dragoste, declară doamna Lied oftînd adînc. Poate unul la o mie.

„Oare o să ne piseze toată noaptea?" se întreba Torkild.

Tocmai cînd își punea pardesiul ca s-o conducă, apăru, în sfîrșit, inginerul Lied. Trebui să-i ofere un whisky și plecară abia la ora trei.

În timp ce Rose și Briten strîngeau de pe masă ceștile și farfuriile, la un moment dat tînăra rămase singură cu Torkild în salon.

— Îți place doamna Lied? întrebă ea.

Torkild zîmbi și nu răspunse. Rezemîndu-se de spătarul unui scaun, o privea. În ciuda voinței lui, ceva îl împingea să afle dacă Briten înțelesese ceva din ce se vorbise și în ce măsură.

— Găsești că Rose s-a schimbat foarte mult? întrebă el deodată.

— N-am văzut-o de mult. În general, căsnicia schimbă femeile. Tăcu o clipă, apoi adăugă încet: Cred că a suferit cumplit după moartea copilului.

„Cred că a suferit cumplit după moartea copilului", își repetă Torkild, urcînd spre camera pe care acum o împărțea cu Rose; Briten dormea în capătul celălalt al culoarului, în camera pe care o ocupase el după ce Rose născuse. Se întrebă dacă Bri-

ten, prin cuvintele ei, încercase s-o scuze pe Rose... în legătură cu căsnicia lor. Rose îi vorbise oare despre asta? Niciodată nu-i trecuse prin minte că soția lui ar putea să-și deschidă inima față de alții. Simți deodată o nesiguranță penibilă. Intimitatea lor se destrămase oare? Nu bănuise niciodată că niște ochi l-ar putea observa. I se părea de neconceput și atît de nefiresc din partea lui Rose... Acum nu mai știa nimic despre ea, nimic sigur, doar că nu mai era aceeași.

Intră și Rose. În timp ce se dezbrăcau, nu scoaseră un cuvînt. El era deja în pat cînd Rose, care-și împletea părul în cozi, îl privi prin oglindă și-l întrebă:

— Ai avut neplăceri la birou? Ești cam prost dispus în seara asta.

— Nu, nimic. Sînt obosit. Am crezut că nu mai pleacă pisăloaga asta...

— Așa e. De cîte ori vine la noi o uită Dumnezeu.

Rose își împleti cozile și le dădu pe spate. Făcu ordine pe toaletă, împături cu grijă fiecare lucru, își luă cămașa de noapte pe care și-o petrecu lăsînd să cadă cămășuța de zi. Apoi aprinse lampa de pe noptieră, stinse lumina, dar continuă să facă ordine în cameră: luă ghivecele cu flori de pe fereastră și le puse pe jos, ridică vesta lui Torkild care căzuse de pe scaun.

— Ce obicei prost ai că-ți lași mereu ceasul în vestă... De aceea uiți mereu să-l întorci.

După ce-i întoarse ceasul îl controlă și pe al ei.

— Găsești că legătura noastră matrimonială a distrus atît de mult respectul pe care-l aveai pentru mine?

Rose se întoarse brusc:

— Cum poți să-ți închipui așa ceva? Sper că n-ai crezut că am vorbit despre noi! Tăcu o clipă, apoi adăugă: Ai devenit insuportabil, cauți mereu

nod în papură și-ți închipui că gesturile sau cuvintele mele cele mai neînsemnate au legătură cu tine sau te vizează...

— Chiar așa sînt eu ? întrebă el încet.

— Poate nu-ți dai seama, dar am ajuns să-mi cîntăresc fiecare cuvînt care ar putea fi interpretat de tine sau care te-ar face să crezi că am vrut să te ofensez.

Se strecură în pat, dar lăsă lampa aprinsă.

— Te rog să mă ierți, șopti Torkild căutîndu-i mîna. Ea și-o lăsă o clipă, apoi și-o retrase încet.

— Din cauza ta viața devine o povară pentru amîndoi, zise ea pe un ton de reproș. Nu trebuie să fii așa. Dacă toți oamenii ar fi susceptibili ca tine, viața ar deveni imposibilă.

— Fiindcă te iubesc prea mult...

— Da, știu.

Se apropie de el și-și trecu mîna pe după gîtul lui ; își puse capul pe pieptul ei și ea îl mîngîie.

— N-ai putea să te mai temperezi și tu puțin ? Chiar dacă mă iubești... dă-ți seama că toate aceste mici incidente ne distrug intimitatea. Viața noastră va fi din ce în ce mai grea dacă vei da importanță fleacurilor.

El își spunea că nimic din tot ceea ce îi privea pe ei nu era lipsit de importanță. Simțind prin cămașa fină căldura sînilor, sărutările lui deveniră mai tandre. Își spunea că Rose are dreptate. „Eu cu îndoielile mele distrug totul. Ar trebui să cred în mîngîierile ei și atît."

— Dragul de tine ! șopti ea. Se ridică într-un cot și-l privi : Ce ochi triști ai !

Îl sărută pe ochi. Îl trecu un fior. Rose citise ceva în privirea lui.

„Ce-o mai fi descoperit ?" își spuse el. Vru să se desprindă din îmbrățișarea ei, dar ea îl reținu continuînd să-l mîngîie la fel de tandru și consolator. O trase ușor spre el.

Adormi în brațele lui, dar el rămase mult timp treaz. Toate impresiile din seara aceea se contopeau într-un sentiment de lehamite și tristețe.

VII

Torkild își spunea uneori că e de o susceptibilitate bolnăvicioasă și că ar trebui să și-o înfrîngă. Din cînd în cînd se gîndea că nefericirea lor nu e decît o închipuire a lui. Căsnicia lor nu devenise ceea ce sperase el ; și-ar fi dorit ca acum, cînd o avea pe Rose, să domnească între ei atmosfera aceea de sărbătoare și de liniște pe care o simțiseră în casa doamnei Wegner. E adevărat că el nu văzuse niciodată o căsnicie în care lucrurile să se fi petrecut astfel. El avea altă imagine despre căsnicie : două ființe se insultau și se tolerau reciproc ; dacă insultele le-ar fi fost aduse de altcineva decît de cel — sau cea — cu care împărțeau patul, s-ar fi despărțit pentru totdeauna de persoana aceea. Cuvinte pline de venin, bănuieli infame, purtare necinstită și grosolană, egoism cinic, iată ce acceptau un bărbat și o femeie, unul de la celălalt... și după ce-și aruncau cele mai îngrozitoare insulte se culcau împreună și procreau.

Ei nu se certaseră niciodată. Chiar și atunci cînd se iveau mici neînțelegeri își vorbeau politicos. Nu ajunseseră niciodată să-și spună cuvinte grele. Dacă viața în doi devenise ternă și fără poezie, cel puțin era calmă și tihnită.

În anul acela, luna noiembrie a fost neobișnuit de frumoasă. Cînd Torkild pleca dimineața la birou, chiciura pudra pădurea cu un nor fin cenușiu și soarele urca roșu, abia întrezărindu-se prin negură. În timpul zilei vremea se mai încălzea, drumurile înțepenite de gerul de peste noapte deveneau negre și mocirloase ; picături de apă alunecau și străluceau în pădurea luminată de soare, unde copacii și arbuștii mai păstrau cîteva frunze galbene și cîteva boabe purpurii de măceș. După asfințit, gerul se așternea din nou și de-a lungul rîului ceața se întindea ca un văl alb peste livezi. Cînd se întorcea,

pe înserate, lumina ferestrelor de la bucătărie și de la sufragerie străpungea negura ca fasciculele unui reflector.

Rose nu-l mai întîmpina în vestibul, dar îi spunea bună ziua din bucătărie. Era plăcut în încăperile frumoase în care crizantemele albe, mov și galbene rîdeau în ferestre. Și, în sfîrșit, intra și Rose, care îl anunța veselă că în seara aceea îi făcuse ceva bun de mîncare. Era mîndră ca un copil de felul cum gătea și devenise foarte pricepută și pasionată de gospodărie. Totuși, Torkild era uneori agasat văzîn-d-o atît de preocupată de treburile casei. După cină, ea îi cerea în general să cînte ceva la pian, dar în timp ce el cînta, ea ieșea deodată și intra iar în bucătărie. Făcea conserve, dulcețuri, sirop de fructe în cantități care depășeau cu mult nevoile casei ; făcea și prăjituri din care mînca foarte puțin, iar el aproape deloc, spre fericirea slujnicei și a fetițelor doamnei Lied, care veneau destul de des în vizită. Rose trimitea tot felul de lucruri bolnavilor și săracilor din împrejurimi. Dacă i se întîmpla să stea cu el toată seara, broda, repara lenjeria... nu putea să stea o clipă fără să facă ceva. Torkild interpreta agitația ei ca un mijloc de a-și uita tristețea.

Uneori parcă se plictisea și ea de gospodărie ; într-o seară, cînd se întoarse acasă, Torkild fu întîmpinat, ca de obicei, cu vestea că în seara aceea va mînca supă franțuzească de pătrunjel și varză umplută. Torkild o felicită cu tot entuziasmul de care era în stare și se mai servi o dată.

— Ți-a reușit foarte bine mîncarea asta. Ai devenit foarte pricepută.

— Îmi pare bine că ți-a plăcut, zise ea înțepată. O clipă mai tîrziu zise : Ai devenit îngrozitor de mîncăcios.

Torkild fu neplăcut surprins de tonul ei, dar, vrînd cu orice preț să evite o discuție, se mulțumi să răspundă cu voce calmă :

— Nu știu... Îmi place să trăiesc bine și tu te pricepi de minune să mă răsfeți.

— Fac și eu ce pot, dacă așa a vrut soarta. Noroc că-mi place să gătesc, dar asta nu mă împiedică să

fiu agasată cînd te văd stînd acolo fericit și îndopîndu-te cu bunătăți, ca și cum nimic altceva nu te interesează.

Rose îl privea agresivă, dar Torkild nu răspunse ; după ce termină de mîncat, se ridică și trecu în salon. Rose îi duse cafeaua. Deodată se așeză pe brațul fotoliului în care ședea Torkild și-i întoarse capul spre ea.

— Iartă-mă, am fost cam nesuferită.

El o privi.

— Îmi pare rău, zise ea.

El o așeză pe genunchii lui.

— Ce-i cu tine ? întrebă el încet.

— Agneta a spălat o față de masă verde brodată și a lăsat-o în apă. Bineînțeles că s-a decolorat. Și i-am atras atenția...

Torkild rîse :

— Asta-i culmea ! Acum trebuie să-ți mărturisesc și eu că nu pot să sufăr mîncarea asta de varză. Era foarte bună, dar mie nu-mi place. Parcă ar fi fost gata mestecată.

Rose rămase pe genunchii lui, tandră și caldă ca o fetiță care a fost certată și apoi iertată. Deodată spuse :

— De ce nu dai un telefon ? Poate se mai găsesc bilete... Îmi pare rău că ieri n-am vrut să merg la concert. Ar mai fi timp dacă ne grăbim.

Cu o zi înainte dorise să meargă la un concert care-l interesa, dar Rose refuzase... și singur nu s-a dus. În sfîrșit, făcură rost de bilete și se duseră în grabă să se îmbrace.

„Toate astea sînt prostii ! își spunea el în timp ce se bărbierea. Nici nu merită să le iei în seamă. S-a necăjit văzînd fața de masă stricată și a simțit nevoia să-și verse focul pe cineva. Lucrurile astea se întîmplă în orice căsnicie ; ar fi o copilărie să le dau atenție.“ Rose intră în camera lui îmbrăcată cu rochia gri cu roz și-i ceru ca de obicei s-o încheie.

— N-am avut niciodată o rochie care să-mi placă atît de mult și care să-ți placă și ție, spuse ea ca pentru a-i mulțumi că-i încheiase rochia.

Torkild fu încîntat de concert ; mîncară la restaurant și se întoarseră acasă cu un taxi.

Urmă o perioadă de înțelegere, amintind de camaraderia de odinioară.

De Crăciun hotărîră să petreacă două sau trei zile la Gudbrandsdal. Rose nu lega ușor prietenii, așa că erau mai mult singuri : făceau plimbări cu schiurile, seara dansau. Ajunseră și ei să creadă, ca și ceilalți din jurul lor, că sînt o pereche fericită.

Faptul că se izolaseră avea și părți bune și părți rele. De fiecare dată cînd se aflau în prezența altor persoane, simțeau cît de bine se potrivesc ei doi. Dar cum nu cunoșteau pe nimeni și fiind mai tot timpul singuri, nu mai găseau ce să-și spună. Chiar și acasă, cărțile, ziarele, grădinăritul și alte mici îndeletniciri nu reușeau să umple, de la un capăt la altul al anului, monotonia zilelor fără sfîrșit, întreruptă doar de partidele de vînătoare ale lui Torkild. În timpul cît stăteau împreună schimbau doar cîteva fraze banale. Își spuneau că n-ar trebui să fie așa, că un bărbat și o femeie care se iubesc n-ar trebui să se plictisească niciodată.

Din cînd în cînd se duceau în oraș, la vreun concert sau la teatru, dar nu-și făcuseră un cerc de prieteni la Christiania. Lund și Helsing veneau foarte rar să-i vadă, dar păstraseră cabana unde își petreceau aproape tot timpul liber. Dintre vecini, nu frecventau decît pe soții Lied. Rose se vedea destul de des cu doamna Lied, nu pentru că îi era simpatică, ci pentru că doamna Lied îi căuta compania ; Rose o lăsa întotdeauna să vorbească, dar despre ea nu povestea aproape nimic.

Într-o seară, spre sfîrșitul iernii, Torkild era în camera soției lui ; pe cînd se dezbrăca, ea îi spuse zîmbind :

— Mary și-a găsit bărbatul acela „dintr-o mie".

— Ce vrei să spui ?

— Nu-ți aduci aminte cînd era Briten la noi ? Venise și Mary care începuse să-și expună ideile ei despre amor. Pretindea, printre altele, că doar un bărbat dintr-o mie e în stare să iubească.

— Adevărat, mi-aduc aminte de seara aceea. Torkild tăcu o clipă, apoi adăugă : Se adevereşte vorba „Caută şi vei găsi".

— Mary nu e aşa cum crezi tu, zise Rose gravă. Este ea cam ţicnită, săraca, dar dacă faci abstracţie de vorbăria şi de jargonul ei, îţi dai seama că e convinsă de ceea ce spune E într-adevăr foarte îndrăgostită şi suferă.

Torkild nu răspunse.

— Un lucru apreciez la ea, continuă Rose. Nu vrea să-şi înşele soţul ; vrea să divorţeze, înţelegi ? Încă n-a avut curajul să-i spună lui Lied. Prietenul ei e foarte îndrăgostit, se pare ; insistenţele lui îi complică foarte mult existenţa. Totuşi s-a jurat să nu i se dăruiască atît timp cît locuieşte sub acelaşi acoperiş cu soţul ei... nu pentru că i-ar datora fidelitate, ci pentru ea însăşi şi pentru copii.

Torkild nu se putu împiedica să zîmbească : pe cînd locuia la Fensal se prefăcuse că nu observă că el şi doamna Lied jucaseră o variantă a veşnicei comedii dintre Putifar şi Iosif. Totuşi se mulţumi să spună :

— Găseşte că nu-i datorează credinţă lui Lied ?

— Ştii că e destul de exaltată şi avînd în vedere faptul — aşa cum pretinde ea — că de cîţiva ani nu-l mai iubeşte pe Lied... consideră că nu-i mai datorează fidelitate. De altfel, el nici nu e prea drăguţ cu ea. Recunoaşte şi tu că de cîte ori sîntem la ei, el îi vorbeşte pe un ton foarte jignitor. Şi apoi, ştii, cînd s-au căsătorit, a trebuit să se grăbească puţin cu nunta şi în primul an au locuit la părinţii lui Lied, unde Mary a fost tare nefericită. Pretinde că de atunci dragostea ei s-a stins, aşa cum se exprimă ea.

— Dar nici pentru el n-o fi fost prea plăcut, zise Torkild pe un ton sec. În sfîrşit, cred că vrea să treacă şi prin această experienţă, să vadă cum e să divorţezi. Eu sînt împotriva divorţului doar atunci cînd soţii au copii, dar, în cazul de faţă, cred că fetiţele vor fi bine îngrijite, chiar dacă nu vor sta cu mama lor. În rest, facă ce-or vrea !

— Ea are totuşi un fond bun, iar în spusele ei există şi ceva adevărat. Asta n-a înţeles niciodată

Lied ; consideră că tot ce face și tot ce spune Mary sînt copilării.

„Are mare dreptate", gîndi Torkild, dar păstră gîndul pentru el.

— M-a întrebat, continuă Rose, dacă ar putea să-și vadă copiii din cînd în cînd, aici la noi. I-am spus că nu am nimic împotrivă, numai să fii și tu de acord.

— Nici eu nu am nimic împotrivă, doar Lied să nu aibă ceva de obiectat. Nu trebuie să te angajezi, fără asentimentul lui, să organizezi aceste întîlniri. Și, de fapt, cine e bărbatul acela unic ?

— Se numește Petersen și lucrează la „Viitorul", unde a scris și Mary cîteva articole, după cum știi. E puțin mai tînăr decît ea...

— Are din ce s-o întrețină ?

— Nu prea. Știu că o duce cam prost, dar Mary vrea să-și facă o situație care să-i asigure oarecare independență.

— Eu nu cred nimic din toate astea decît atunci cînd o voi vedea plecînd de acasă.

Și totuși Mary plecă. Dar cu două luni înainte de plecare îi ceru lui Rose să vină s-o vadă la Fensal sau să vină ea la Rose acasă.

— Nu înțeleg cum suporți să fii confidenta ei, îi spuse Torkild într-o zi.

— E atît de nenorocită, săraca, răspunse Rose. Este foarte îndrăgostită de Halstein Petersen al ei, dar în același timp își iubește și copiii foarte mult ; pe de altă parte, nici nu vrea, în virtutea principiilor ei, să-și înșele soțul. Petersen o hărțuiește, iar ea nu vrea să-i cedeze înainte de a fi liberă. Încerc și eu s-o ajut să rămînă fidelă principiilor ei, s-o consolez cît de cît...

Torkild o sărută. „Biata de ea, cît de naivă e !"

La sfîrșitul lui aprilie se pronunță divorțul și Mary plecă la Petersen. Erau nedespărțiți, lucrau împreună la ziar, mîncau la restaurant și își trăiau dragostea. Rose n-o mai vedea atît de des. Într-o zi Mary o invită la ei ca să-l cunoască pe Petersen. Își zise că doamna Lied denaturase adevărul atunci

cînd îi spusese că el e „puțin mai tînăr" decît ea: părea să aibă cel mult douăzeci și doi de ani.

N-a fost nevoie ca Mary să vină să-și vadă copiii la familia Christiansen, deoarece Lied, care nu avea prejudecăți, îi acordă soției sale o pensie frumușică și-i permise să vină să-și vadă copiii la el acasă sau să-i trimită la ea.

VIII

Primăvara și vara trecură fără întîmplări deosebite pentru Rose și Torkild. Se împrieteniseră cu noii lor vecini, un farmacist și soția sa, care de asemenea nu aveau copii. Rose părea că ține foarte mult la micuța și blînda doamnă Vik, care, în rochia ei de doliu, arăta ca o fetișcană. Soții Vik pierduseră, înainte de sosirea lor acolo, o fetiță de optsprezece luni. Farmacistul era un bărbat mai rezervat, ca și Torkild, mare vînător și, în plus, înzestrat cu o voce frumoasă.

În octombrie, Torkild primi o telegramă în care era anunțat că tatăl său e grav bolnav și că dorește să-i vadă pe el și pe Rose. Telefonînd la Frederikshald, doctorul care-l îngrijea pe tatăl său de cîțiva ani îi spuse că e vorba de o peritonită; urma să fie operat chiar în după-amiaza aceea, dar chirurgul nu avea prea mari speranțe. Plecară în aceeași seară. Cînd sosiră a doua zi dimineață nu-l găsiră acasă decît pe Axel. Tatăl lor era internat la spitalul catolic; operația reușise, dar bolnavul era foarte slăbit. A doua zi, cînd cei doi fii doriră să-l vadă, nu li se dădu permisiunea.

I se telegrafiase și lui Doris la Copenhaga, dar ea nu dăduse nici un răspuns.

Trecură trei zile mohorîte și triste. Ploua, iar vîntul bătea fără încetare, obligîndu-i ca, în afară de vizitele la spital, să stea mai mult în casă. Cei trei oameni trăiau închiși în această casă care nu fusese niciodată un cămin pentru ei. Torkild și Axel evitau cît puteau să rămînă singuri, iar la masă sau cînd făceau împreună drumul dintre spital și casă, nu vorbeau decît de starea bolnavului, despre Doris, care nu dădea nici un semn de viață, sau despre vremea proastă...

Torkild se simțea îngrozitor de deprimat de această situație : tatăl său era în agonie ; doctorul aproape că nu le mai dădea nici o speranță. Fiul căuta în zadar în inima lui ceva care să semene cu afecțiunea pentru acest tată. Totuși, credea că în felul lui îșI iubise copiii ; el, în schimb, nu simțea pentru tatăl său decît o milă amestecată cu dispreț : ce făcuse Ivar Christiansen cu viața pe care urma s-o părăsească ? Nu mare lucru, desigur, și încă și mai puțin pentru copiii lui.

Pentru Axel, pe care nu ajunsese să-l cunoască, pe care o dată el însuși îl lovise din furie, și pe care nu-l va cunoaște vreodată, acest tată reprezenta și mai puțin decît pentru el. Astăzi se adunaseră în jurul muribundului. Convenienţele îi obligau să asiste la destrămarea definitivă a nefericitei lor familii.

Aceleași convenienţe îi făceau să considere acum casa părintească drept căminul lor. Torkild se instalase în vechea sa cameră — aceea în care murise mama lui cu atîția ani în urmă ; acolo dormea el împreună cu Rose. Și tot din convenienţă și poate și din alte motive, cînd vorbea despre Rose spunea „soția mea".

Niciodată nu simțise ca acum gustul amar al înfrîngerii de a nu și-o fi putut face soție. Reușise doar pentru o clipă să și-o facă amantă... și ea continua să-i fie astfel dintr-o obișnuință și pentru că nici unul nu avea curajul să facă pasul hotărîtor. Continuau să păstreze tăcerea asupra unui lucru pe care-l știau de mult : căsnicia lor se va destrăma. În această casă înțelese adevărul. Zilele petrecute în această așteptare înspăimîntătoare îi arătaseră

mai limpede ca oricînd că atît el, cît și frămîntările lui nu existau pentru Rose.

Atît de mult se dezobișnuiseră să mai stea de vorbă, încît instinctiv evitau orice prilej de a discuta deschis așa cum făceau înainte de a se căsători. Acesta era motivul, și nu indiferența, pentru care Rose îl evita pe soțul ei și prefera să vorbească despre orice cu el în afară de ceea ce îi preocupa pe amîndoi. Și pe ea o impresionase șederea în această casă în care soțul ei copilărise, dar acum era prea departe de el pentru a-i mai vorbi despre asta ; și cu atît mai puțin i-ar fi putut vorbi cu cît găsea în atmosfera acestei case ceva de neînțeles, ceva revoltător și nefiresc. Își dădea seama că mîhnirea celor doi fii nu era provocată de moartea apropiată a tatălui lor, ci de faptul că el nu le fusese niciodată tată ; simțea că între cei doi frați există atîta ostilitate încît nici regretul după copilăria senină de care fuseseră frustrați nu reușea s-o atenueze. Aici, unde totul îi amintea de tinerețea ei și a lui Torkild și de prietenia ce-i legase în copilărie, simțea mai dureroasă și mai jignitoare tăcerea și rezerva soțului ei ; cu o amărăciune pe care n-o mai simțise pînă atunci, constată efectul pustiitor al căsniciei în viața lor ; în consecință, comportarea ei față de Torkild deveni și mai rece și mai distantă decît ar fi vrut.

În cea de a patra zi a ședерii lor acolo, pe seară, în curtea casei intră o trăsură ; ieșiră toți trei în mare grabă din casă, tocmai cînd Doris cobora din trăsură. Se aruncă în brațele lui Torkild și izbucni într-un plîns nestăpînit.

Intrară în casă, iar cînd Torkild se duse să plătească birjarul, Doris îl opri deoarece vroia să plece imediat cu trăsura la spital. Abia după ce vorbi cu doctorul la telefon, Torkild o făcu să înțeleagă că era prea tîrziu pentru o vizită la un bolnav. Atunci Doris acceptă să bea un ceai și să mănînce niște tartine pe care Rose le făcuse în mare grabă.

Axel se retrase în camera lui ; Torkild și Rose rămaseră cu Doris care-și bea ceaiul. Plecase cu o seară în urmă din Jutland, unde fusese în vizită

la niște prieteni ; nu închisese ochii toată noaptea și dimineața plecase din Copenhaga călătorind tot drumul într-un compartiment de clasa a treia ; părea extenuată și enervată și vorbea despre tatăl ei cu mult drag.

Iată ce uitase, își spunea Torkild : Doris își iubea foarte mult tatăl, era singura dintre cei trei copii care se simțea legată de el. Uitase acest amănunt... așa cum uitase, de cîțiva ani, că are o soră : fata nu-i răspunsese niciodată la scrisori și de aceea nici el nu-i mai scrisese, mulțumindu-se să-i trimită doar cîteva rînduri de Crăciun și de ziua ei. I se păruse firesc să facă asta. Știa că Doris cîștigă bine cu lecțiile de canto și că are mulți prieteni la Copenhaga... doar atît știa despre viața ei. Acum era prea tîrziu. O privea pe fată : rochia era prea decoltată și prea modernă, părul cu prea multe bucle părea prăfuit în fileul în care și-l strînsese, tenul era cenușiu sub pudră, gura moleșită, ochii încercănați și pleoapele ridate. N-o mai văzuse de cînd fusese el la Copenhaga, în urmă cu doi ani și jumătate, în călătoria de nuntă. De atunci remarcase că avea ceva îndrăzneț în modul de a se îmbrăca și de a se comporta pe stradă și la restaurant ; îi displăcuse acest lucru, dar își spusese că nu-i decît o bravadă și că în naivitatea ei își închipuia că stilul acesta îndrăzneț îi vine bine. Era ocupată cu lecțiile, se vedea cu părinții elevilor și în afară de asta era la vîrsta la care ai discernămînt... da, era o fată serioasă. Din păcate, astăzi toată lumea — dar mai ales un bărbat — putea să-și dea seama că nu mai era.

Imediat după ce termină de mîncat, Rose o conduse în camera ei.

Slujnica se culcase de mult ; Torkild strînse masa și luă mantoul și pălăria lui Doris pentru a le pune să se usuce. În timp ce ținea în mînă pălăria lui Doris — o tocă de catifea roșie ca focul și garnisită cu niște pene mov de struț — Axel apăru în ușa salonului.

— Cum o găsești ? întrebă Axel.

— E îngrozitor de obosită după această călătorie, răspunse Torkild.

Axel așteptă puțin, apoi zise:

— Nu la asta mă refeream.

Torkild nu răspunse; simți cum crește mînia în el. Atît avea fratele lui de spus despre sora lor?

— E culmea, continuă Axel pe un ton tăios. Ultimul membru al familiei, pe care-l așteptăm de patru zile, sosește... în halul ăsta.

— Sora noastră nu trebuie să dea socoteală nimănui pentru înfățișarea ei, zise Torkild întorcîndu-se către Axel. Nici tatei, nici ție, nici mie, fiindcă nici unul dintre noi n-a făcut vreodată ceva pentru ea. Am lăsat-o să se descurce singură... E înfricoșător! Îți interzic să-i faci vreun reproș! adăugă el îndreptîndu-se spre ușă.

— Ești nebun! Mă crezi în stare să fac așa ceva?

— Știu și eu? strigă Torkild ieșind din salon. Noapte bună!

A doua zi de dimineață, Doris și Torkild se duseră împreună la tatăl lor la spital. Îl găsiră dormind. În timp ce vegheau la căpătîiul lui, bătrînul se stinse.

Torkild ar fi vrut să ia o trăsură pentru a se întoarce acasă, dar Doris preferă să meargă pe jos. Ținînd-o de braț, mergeau pe drumul desfundat sub ploaia de toamnă. Fata plîngea continuu.

— Sigur că mi-a dus dorul, poți fi convins de asta. Știa că numai eu îl iubeam. Cît de mult îmi reproșez că n-am venit mai repede. Pînă alaltăieri după amiază n-am știut dacă voi putea veni. Nu îndrăzneam. Ce rău îmi pare! Tata... ar fi înțeles, nu mi-ar fi reproșat nimic... m-ar fi înțeles. Am și eu dreptul să-mi trăiesc viața așa cum vreau...

Se dădură prea tîrziu deoparte din calea unei căruțe și aceasta îi stropi cu noroi de sus și pînă jos.

— Îl iubeam pe tata... și pentru că avea curajul să trăiască așa cum vroia... fără să țină seama de ceilalți. Cred că fiecare om are datoria sfîntă de a-și trăi viața.

— Nu, zise Torkild categoric. Nimeni n-are dreptul să-și trăiască viața fără să țină seama și de ceilalți.

— Faci aluzie la mine ? întrebă ea pe un ton agresiv.

— Nu, răspunse el luînd-o de braț... Mă refer la mine.

Cei doi frați plecară a doua zi și se întoarseră abia în ziua înmormîntării. Evitară să călătorească împreună.

Seara, după înmormîntare, cînd Torkild urcă în camera lui, o găsi pe Rose în aceeași rochie de peste zi, părînd că-l așteaptă.

— Ar fi bine să încerci s-o convingi pe Doris să nu se mai întoarcă la Copenhaga. Ar fi mai bine, din mai multe motive, să rămînă în Norvegia.

— Ai vorbit cu ea despre asta ?

— Da, dar nici nu vrea să audă, sau mai degrabă nu știe ce vrea. Ai putea să încerci și tu. Pe tine te respectă cel mai mult.

— Hm !... Începu să se dezbrace. Doar nu ești de părere să rămînă aici, la Frederikshald ?

— Nu. Am invitat-o să stea la noi pentru un timp, bineînțeles. Ar putea să-și găsească elevi la Christiania, nu crezi ? Sper că n-ai nimic împotrivă să stea la noi un timp ?

— Nu, din contră. Îmi pare bine că ai avut tu ideea asta. Tocmai vroiam să te rog s-o inviți. Ți-a povestit ceva ? întrebă el deodată. Despre ea, vreau să spun.

Rose ezită înainte de a răspunde.

— Da... adică mi-a povestit lucruri prea puțin verosimile, mai mult născocite. Din nefericire, există și ceva adevărat în toate astea, cred că trebuie să știi și tu : se pare că a fost logodită cu vărul vostru Mogens. După o despărțire de un an, acesta s-a întors la soția lui care așteaptă un copil. Doris suferă cumplit, mai ales pentru că vărul tău i-a ascuns faptul că nu poate să divorțeze.

Torkild nu spuse nimic și Rose adăugă :

— Să nu-i spui lui Doris că știi.

— Am înțeles. Se apropie de ea : Probabil te miri și tu în ce familie ai intrat.

— Îți cunoșteam familia așa cum te cunoșteam și pe tine. Puse mîinile pe umerii lui Torkild, îl

forță să se aplece și-l sărută pe frunte. Mai degrabă tu și cu mine nu ne cunoaștem atît de bine pe cît credeam.

A doua zi, în timp ce se plimbau, Torkild vorbi cu Doris. Era hotărîtă să se întoarcă la Copenhaga. Și cum Torkild insista, îi răspunse posacă :

— De altfel, mă așteaptă un bărbat care se numește Jens Lihme, și căruia i-am promis că luna viitoare ne căsătorim.

Merseră un timp tăcuți. Torkild se întreba dacă povestea cu acest Lihme era adevărată.

— Nu pari îndrăgostită la nebunie de logodnicul tău, zise el în sfîrșit.

— Îndrăgostită ! Doris rîse. Jens nu e un bărbat de care să te poți îndrăgosti. Și mai ales eu. Dar e singurul om care mi-a vrut binele, nu m-a mințit niciodată și nu a căutat să profite de mine. Eu am fost cea care a profitat de el ; a dat crezare minciunilor mele și, deși l-am torturat de moarte cu firea mea și știe totul despre mine, mă acceptă. Vrea să vin la el și să devin soția lui, fie doar cu numele, dacă nu altfel. Nimeni nu poate să se îndrăgostească de un bărbat ca Jens Lihme. Totuși, de data asta trebuie să-mi țin promisiunea, așa că n-are rost să mai vorbim despre asta.

— Dar, încercă Torkild să-i sugereze, nu s-ar putea să rămîi aici pînă la căsătorie și să vă căsătoriți aici ?

— Ia uite ! Știi că e o idee ? zise Doris încîntată de această perspectivă. Dacă ar vrea și el... În fond nu e o idee rea. Aș putea să mă reped pînă acolo ca să văd ce fac cu elevii mei și apoi ne-am întoarce aici să ne căsătorim. Îți promit... dar pînă atunci să nu mai vorbim despre asta. Simt că mă îmbolnăvesc ! Și vocea i se frînse.

Torkild mai află de la ea că misteriosul Jens Lihme dădea lecții particulare și locuia în cartierul Christianshavn, la Copenhaga.

A doua zi, Torkild plecă la uzină. Luaseră hotărîrea să vîndă casa cît se putea de repede ; Doris și Rose mai rămîneau cîtva timp aici pentru a împacheta. Axel promise că va veni și el din cînd în cînd să le ajute.

IX

Peste două săptămîni, Rose și Axel, pe peronul gării din Frederikshald, își luau rămas bun de la Doris care pleca la Copenhaga.

— Cred, zise Rose cînd ieșiră din gară, că ar trebui să ne și întoarcem la hotel, să ne culcăm mai devreme în seara asta. Mîine trebuie să ne trezim la ora șase.

Axel aprobă din cap.

— Casa noastră acum e zăvorîtă și goală, zise el într-un tîrziu. Oare cum vor fi cei care vor descuia ușile ? Ce viață vor duce ei în casa tatei, ca noi proprietari ?

— Poate o va cumpăra norvegianul acela care s-a întors din America, zise Rose.

Axel continuă :

— În fond, tu ai stat mai mult acolo. Probabil ai păstrat multe amintiri plăcute...

— Da. Pe vremuri ne-am distrat foarte bine, Torkild, Doris și eu. Eram adolescenți... Toate vacanțele mi le-am petrecut acolo. Numai faptul că eram în vacanță mă făcea să mă simt fericită.

Intrînd în restaurantul hotelului, Axel își aminti că la această masă la care se așezaseră acum mîncase el cu fratele lui a doua zi după sosirea în Norvegia.

În timpul mesei schimbară doar cîteva cuvinte. Cînd Axel vru să achite nota, Rose îi spuse chelnerului :

— Eu plătesc un ceai și trei tartine.

Rose nu-și terminase țigara, așa că mai rămaseră puțin la masă.

— De ce ai ținut să-ți achiți partea ?

— De ce nu ? Întotdeauna am făcut așa, zise Rose.

— Nu te-am întrebat de ce ai făcut-o, ci pentru ce ai insistat s-o faci. Poate pentru că sînt certat cu Torkild ?

— Da, poate și pentru asta. Oricum, nu puteam să mă las invitată de tine deoarece, din motive pe care nu le cunosc, nu mai ai ce căuta în casa noastră.

— Vasăzică Torkild nu ți-a spus de ce...

— Nu.

— Presupun că a lăsat să se înțeleagă că eu sînt de vină, zise Axel.

— Nu a dat nici o explicație și nici nu a adus vreo învinuire. Eu sînt sigură că amîndoi sînteți vinovați. Dar fiindcă el mi-a dat să înțeleg că preferă să treacă sub tăcere tot ce s-a întîmplat, am să te rog să faci și tu același lucru.

Axel nu-și ridica privirea din ceașcă.

— Rămîi deci leală soțului tău?

— Firește, zise ea scurt. Apoi strivi țigara în scrumieră și se ridică. E aproape zece, Axel, așa că mă duc la culcare.

— Am să mă duc și eu.

Merseră împreună pe culoar pînă la ușa lui Rose.

— Ai anunțat la recepție cînd să ne trezească? Bine, atunci noapte bună, Axel. Îi întinse mîna cu un zîmbet amabil și intră în cameră.

Își scoase hainele ude de ploaie, își puse pe ea un halat și se instală lîngă sobă cu o carte și cu o țigară. „În fond, această cameră e destul de plăcută, mobila e confortabilă, fără a fi modernă", gîndea.

Trecuse aproape o oră de cînd citea. Focul se stinsese și camera se umpluse cu fum de țigară. Undeva se auzi un ceas bătînd ora unsprezece. Era timpul să se culce.

Simți nevoia să se întindă pentru a-și dezmorți oasele. Îi era cam frig și nu-i venea să se ridice să deschidă fereastra spre noaptea neagră și umedă. Se auzi o bătaie în ușă.

— Rose, te-ai culcat? Auzi vocea înăbușită a lui Axel.

— Nu.

— Pot să-ți vorbesc o clipă?

Se uită repede în oglindă. Halatul de lînă, violet, cu guler alb și strîns în talie cu cordon putea trece drept o rochie de interior.

— Poți să intri.

Axel deschise ușa și o închise încet după el.

— Citeai ? Mi-era teamă că te-ai culcat deja.

— Tocmai mă pregăteam.

Axel răsfoi cartea pe care Rose o pusese pe masă.

— Ce carte-i asta ?

— Mi-a împrumutat-o Doris. Ei i-a plăcut foarte mult.

— I-auzi ! Dar ție îți place ? întrebă el distrat.

— Nu-mi place. Mi se pare cam decoltată.

— Spune-mi, întrebă Axel cu voce joasă, așezîndu-se în fotoliul de lîngă sobă, Doris nu ți-a făcut o impresie... cam bizară ?

— Nu, răspunse Rose scurt și adăugă, ca un reproș : Biata Doris, a avut întotdeauna o viață grea. Acum era și îngrozitor de tristă și nervoasă... Mă așteptam s-o înțelegi, măcar atît...

— Sigur că da, dar, ca să fiu sincer, nu-i deloc plăcut să-ți vezi sora arătînd ca o demimondenă.

— Nu-i frumos să vorbești așa de Doris.

— Nu vrei să stai jos ? întrebă el.

Rose se așeză pe sofa și, sprijinindu-și capul în mîini, îl privi gînditoare.

— Știi ceva despre logodnicul acela de care vorbea ? Cine e acest Lihme ?

— Nu știu mai mult decît știi și tu. Dar luna viitoare vor veni aici și atunci îl vom vedea. De altfel, dacă despre asta vroiai să vorbim, am fi avut timp destul mîine, în tren. Acum e tîrziu și...

— Nu despre Doris vroiam să vorbesc cu tine, zise el fără să se ridice din fotoliu. Vroiam să te întreb dacă trebuie să fim și noi doi supărați din cauză că eu sînt certat cu Torkild.

— Nu văd de ce mă întrebi asta, răspunse ea amabilă. Nu cred că zilele astea ți-am părut ostilă. În general n-am stat prea mult împreună, și cum voi doi vă vedeți numai cînd vă obligă împrejurările, înseamnă că pe viitor ne vom vedea și mai rar. La drept vorbind, ne cunoaștem prea puțin, tu și cu mine, ca să ajungem să ne certăm.

— Ai uitat că într-o zi ți-am spus că te iubesc ? Ai uitat că ți-am cerut să fii soția mea ? Eu nu pot să uit.

Rose rămase o clipă înlemnită. Apoi fu cuprinsă de un tremur ușor care o neliniști. Era de necrezut ; nimeni nu îndrăznise vreodată așa ceva, niciodată n-ar fi crezut ca un om să fie atît de îndrăzneț cu ea, și începu să bănuiască vag că Axel avea intenția să-i vorbească despre niște lucruri pe care ea nu le putea asculta fără a se simți ofensată.

— Uiți că sînt căsătorită, zise ea încercînd să se stăpînească. Mi se pare că e un motiv destul de puternic încît să nu trebuiască să-ți amintesc și că sînt căsătorită cu fratele tău.

— Tu chiar crezi, întrebă Axel încet, că Torkild și cu mine simțim că sîntem frați ? Tocmai asta e îngrozitor, Rose ; noi am fost lipsiți de tot ceea ce reprezintă acest cuvînt : frați. Cele două ființe care ne-au adus pe lume, pe noi doi și pe Doris, ne-au lipsit de fericirea de a avea un cămin, un frate, o soră, și de a ști ce este dragostea filială. Am crescut la voia întîmplării și fără bucurii. Aceeași fatalitate ne-a urmărit pe toți trei și a fost, de altfel, singurul lucru care ne-a legat. Cînd ne-am cunoscut nu mai eram niște copii și cînd, în sfîrșit, ne-am adunat acasă la tatăl nostru, ne-am trezit ca niște străini unii față de ceilalți — eu, în orice caz, mă simțeam un străin față de fratele și de sora mea... Eram ca trei pui de lup care din întîmplare s-au trezit în același bîrlog.

— Înțeleg, zise Rose încet. Pe măsură ce Axel vorbea, mînia ei se transforma în milă.

— Înțelegi deci că este imposibil să-i ceri lui Torkild și mie să avem sentimente frățești unul pentru celălalt ? Nici el n-a avut, poți fi sigură.

— Cred că greșești, răspunse Rose încet. Torkild are un puternic sentiment de familie și nimic din tot ce mi-ai povestit n-ar fi putut să distrugă acest sentiment. Sînt sigură că și-ar fi dorit ca relațiile dintre voi să fie mai calde. El și-a dorit întotdeauna un cămin.

— Și eu, o întrerupse Axel. Și vrei să știi de ce n-am putut fi mai apropiați, eu și Torkild ? Pentru că tu erai între noi, frumoasă și liniștită, blîndă și înțeleaptă. Tu întruchipai toate aspirațiile noastre,

puteai să ne dai tot ceea ce doream cu atîta ardoare. Tu crescuseşi într-un adevărat cămin, şi acest lucru se vedea din cele mai mici gesturi ale tale. Acolo unde ai fi trăit tu ar fi existat un cămin, iar cel pe care l-ai fi iubit ar fi avut şi el un cămin. Din fraţi am devenit doi bărbaţi care se luptau pentru aceeaşi femeie.

Rose clătină din cap.

— Nu cred că ai dreptate. Din ziua în care mi-ai cerut să fiu soţia ta şi pînă cînd m-am logodit cu Torkild a trecut un an şi jumătate. În tot acest timp nu ne-am mai văzut nici măcar o dată. In orice caz, ai cedat în faţa fratelui tău prea uşor.

— Asta înseamnă că aş fi avut vreo şansă ? întrebă el cu voce răguşită.

— Nu, nu cred. Rose se străduia să spună asta pe un ton indiferent, dar care nu reuşea să fie şi convingător. Ceva îi spunea că devenise soţia lui Torkild datorită mai mult hazardului.

Axel se ridică.

— Din cauza ta ne-am certat, zise el înverşunat.

— Ţi-am mai spus că nu doresc să ştiu motivul.

— Dar eu ţin să ştii. Trebuie să mă asculţi !

— Ei, bine, dacă trebuie, vorbeşte ! Rose ridică din umeri resemnată. Dar va trebui să aştepţi pînă mîine, cînd vom fi în tren. Am impresia că în seara asta ai putea să spui nişte lucruri pe care apoi vei regreta că le-ai spus.

— Şi dacă nu vom fi singuri în compartiment ?

— Vom lua bilete de clasa întîi. Compartimentul va fi numai al nostru şi vei avea destul timp pentru atît cît ai de spus...

Axel rămase o clipă cu bărbia în piept. Apoi exclamă pe neaşteptate :

— Nu, vreau să vorbesc chiar acum. Ai dreptate, s-ar putea pînă mîine să mă răzgîndesc. Şi vreau să ştii...

Se duse la uşă, o încuie şi băgă cheia în buzunar. Rose îl urmărea consternată. Apoi se duse la fereastră şi o deschise.

— Ce vrei să faci ? întrebă Axel speriat.

— Să aerisesc, răspunse ea sec, fixînd fereastra ca să n-o trîntească vîntul. Se întoarse către Axel

și-i spuse : Încetează cu prostiile și pleacă ! Vreau să mă culc.

— Nu plec pînă nu-ți spun ce am de spus.

Rose se așează pe sofa, luă o țigară și o aprinse.

— Bine. Îți închipui că n-am de gînd să sun și să alertez personalul hotelului, să fac scandal și să mă compromit. Deci, dacă vrei să profiți de situație...

— Foarte bine. Știu că e ultima dată cînd am ocazia să vorbesc cu tine.

— De asta poți fi sigur, zise ea cu răceală.

Axel se așează în fața ei, de partea cealaltă a mesei.

— Te iubeam amîndoi, iar tu l-ai ales pe el. Am crezut că sînteți fericiți. Dumnezeu mi-e martor că doream acest lucru. Mă crezi sau nu, dar ăsta e adevărul. Dacă aș fi văzut că ești fericită cu el... dacă aș fi înțeles că Torkild cîștigase toată dragostea ta, că eliberase din tine toată puterea ta de a iubi... în ciuda suferinței mele de atunci, îți jur că n-aș fi lăsat niciodată vreun gînd rău sau o cît de mică gelozie să pună stăpînire pe inima mea. Dar cînd mi-am dat seama că tu nu ești fericită, ba chiar că suferi cumplit...

— Îmi murise copilul, zise ea încet.

— Dar copilul nici n-a trăit, iar tu erai ca o femeie care a pierdut totul și nu mai are nici o speranță.

— Cînd ai purtat un copil în pîntecele tău luni și luni de zile, cînd l-ai simțit crescînd și căpătînd viață... Pentru mine copilul trăise zi și noapte, luni în șir. Copilul pe care-l poartă o mamă în pîntece este totul pentru ea... Și mult timp după aceea.

Axel rămase tăcut o clipă. Apoi continuă :

— V-am văzut aici pe amîndoi... Dacă mi-aș fi dat seama că-l iubești și că ești fericită, i-aș fi întins mîna lui Torkild și i-aș fi cerut iertare. Sînt sigur că aș fi făcut-o Dar tu nici nu ești fericită și nici nu-l iubești.

— Ți se pare că era momentul să ne manifestăm dragostea și fericirea ?

— Nu-i vorba de asta. Crezi că, tocmai eu care te iubesc, n-aș fi simțit dacă ar fi fost așa ? Crezi că mă pot înșela ? Nu, tu nu ești fericită. Cînd vei

pleca de aici nu te vei întoarce într-un loc binecuvîntat care să te facă să uiți tot ce ai văzut aici : casa lugubră a tatei, moartea lui mizerabilă și tristă, decăderea lui Doris, bădărănia mea din seara asta. Tu și Torkild nu veneați dintr-un asemenea paradis. Iată de ce n-am să-i cer iertare, iată de ce nu țin seama că ești măritată cu fratele meu, așa cum spuneai adineauri. Asupra ta nu are nici un drept care să merite respectul meu... După mine, ești liberă, fiindcă nu-l iubești.

— Chiar dacă ce presupui tu ar fi adevărat, zise Rose cu o voce în care clocotea mînia, chiar dacă nu-l iubesc, eu consider că are drepturi asupra mea și că eu am îndatoriri față de el, printre care aceea de a nu te mai asculta. Te-am lăsat să vorbești, acum trebuie să pleci.

— Întîi să-mi răspunzi la o întrebare : îl iubești pe Torkild ? Înainte de a ieși din această cameră, vreau să-mi spui adevărul.

— Iar eu refuz să răspund la o asemenea întrebare.

— Acest răspuns îmi ajunge, exclamă Axel triumfător. Nu-l iubești ! Și atunci el nu mai este, după părerea mea, soțul tău. M-a lipsit de singura ființă din lume pe care o iubesc. Dar n-a știut să te facă fericită. N-are nici un drept asupra ta, sîntem din nou egali, el și cu mine, și ne luptăm pentru tine. Ești liberă... nu aveți nici măcar un copil care ar fi putut să vă lege. Nici el nu te iubește ; în orice caz, nu mai are curaj să lupte pentru a te păstra. De data asta nu mai cedez, poți fi sigură. Te iubesc, te iubesc și vei fi a mea, crede-mă. Asta o știi și tu. Tremuri fiindcă știi că am dreptate... ți-e frică de mine, ăsta-i adevărul.

— Nu, nu mi-e frică de tine, îl înfruntă ea. Și acum să punem punct. Iubește-mă dacă vrei, dar nu-mi mai vorbi despre asta, dacă ții cît de cît la stima mea. Un lucru e sigur : chiar dacă aș fi de acord cu această concepție frivolă asupra respectului pe care-l datorez soțului, căminului și onoarei mele, dragostea ta nu va găsi niciodată ecou în inima mea.

— Vrei să spui că declarația pe care ai făcut-o în fața primarului și respectul pentru onoarea so-

ţului tău, pentru cămin, cum zici tu — un cămin fără copii şi fără fericire, un soţ pe care nu-l iubeşti şi care nu te mai iubeşte — pot constitui un obstacol peste care n-ai putea trece în ziua în care fericirea ţi-ar ieşi în cale ?

— Da, aşa cred.

— Atunci înseamnă că nu l-ai iubit niciodată pe Torkild. Nu ştii ce înseamnă dragostea.

— Nici nu sînt curioasă să aflu... şi nu o astfel de dragoste. M-am săturat să tot discutăm despre asta. Fii sigur că nu de la tine am să aflu.

— Chiar tu ai spus... că nu ştiai dacă voi fi eu sau el. Nu l-ai iubit niciodată. Dacă n-aş fi avut mîndria aceea stupidă de a mă retrage prima dată cînd m-ai respins, acum ai fi fost soţia mea. Chiar tu ai mărturisit.

— Nici nu ştiu dacă am spus asta. Ochii ei scăpărau de mînie. Poate ai dreptate ; să zicem că nu eram lămurită în privinţa propriilor mele sentimente cînd m-am căsătorit. S-ar fi putut să fii tu cel ales. Te cunoşteam atît de puţin ! Şi atunci nu ştiam ce ştiu acum, că tu nu ai, ca mine şi ca Torkild, ceea ce se numeşte sentimentul onoarei.

Axel se ridică şi făcu un pas spre ea. În clipa aceea Rose îl pălmui.

— Nu vrei să pleci odată ? Sau trebuie să sun să te scoată cu forţa ?

Axel îşi duse mîna la obraz. Ochii lui îşi schimbară expresia : semănau cu ochii unui copil care se trezeşte.

— Şi tu mă loveşti ? zise el încet, mirat şi mîhnit în acelaşi timp.

Rose nu mai făcu nici o mişcare.

Axel rămase şi el nemişcat, apoi se îndreptă spre uşă şi ieşi fără să privească înapoi.

Cînd rămase singură, Rose se prăbuşi plîngînd în hohote. Avea impresia vagă că-şi înşelase soţul. Nu-şi amintea cu exactitate nici ce spusese ea, nici ce spusese Axel. Ştia doar că trădase ceva, fără să ştie ce şi pînă la ce punct. Totuşi recunoscuse faţă de ea şi faţă de Axel că nu-l iubea pe Torkild, că-şi întemeiase căsnicia pe un capriciu, datorită

împrejurărilor și că această căsnicie îi adusese în pragul deznădejdii. Chiar faptul de a fi trădat secretul lor era o infidelitate pe care și-o permisese în prezența unui bărbat pe care-l pălmuise, simțindu-se fericită de a o fi făcut.

Sentimentul de rușine pe care-l simțise dînd în vileag viața ei conjugală o făcu acum să întrevadă consecința mărturisirii ei. Apoi fu cuprinsă de o mare neliniște la gîndul că va trebui să dea ochii cu Torkild.

Pentru o clipă reuși să-și alunge gîndurile, se dezbrăcă și se culcă. Nu putea să adoarmă. Crîmpeie din ceea ce-i spusese Axel și din ceea ce îi răspunsese ea continuau s-o asalteze. Era adevărat ce-i spusese : nu-l iubise niciodată pe Torkild. Era și mai supărător faptul că acest adevăr fusese spus de un bărbat pe care ea îl disprețuia și care era dușmanul soțului ei. Ce-ar fi putut să-i răspundă ?

A doua zi, deși veniră s-o trezească, ea rămase în cameră toată dimineața ; apoi, după ce se încredință că Axel plecase cu un tren de dimineață, luă și ea trenul următor.

Tot timpul cît dură călătoria și pe măsură ce se apropia de casă, neliniștea ei creștea la gîndul că-l va revedea pe Torkild. I se părea că va fi imposibil, după tot ce se întîmplase, să-și continue viața alături de el.

X

Rose îi telefonase lui Torkild ca să-i spună ora la care sosește trenul ; el o așteptă la gară. Se duseră să ia masa la restaurant.

— Apropo, zise Torkild în timp ce mîncau, azi dimineață a trecut pe la noi doamna Lied. A rugat-o

pe Agneta să-ți spună să-i telefonezi mîine dimineață devreme. E la Fensal.

— La Fensal ?

— Da, de vreo două săptămîni, cred.

— S-au îmbolnăvit copiii ?

— Nu. Torkild adăugă zîmbind : Cu Petersen nu prea merg lucrurile. Mi-e tare teamă că mai devreme sau mai tîrziu vei primi vizita bietei Mary.

Într-adevăr, doamna Lied apăru a doua zi devreme, de fapt puțin înainte de prînz, dar Rose știa că nu se trezește niciodată înainte de ora unsprezece.

Rose, instalată în fața mașinii de cusut, repara o cămașă veche de-a lui Torkild.

— Scoate-ți paltonul, Mary, o să bem un ceai.

— Îți mulțumesc, dar nu iau nimic, spuse doamna Lied măsurînd încăperea cu pași mari și aprinzînd o țigară.

— Poate vrei un vermut.

Rose scoase o sticlă din bufet și umplu două pahare ; Mary îl goli pe al ei dintr-o suflare.

Apoi Rose închise mașina de cusut și începu să facă o butonieră la cămașă.

Mary Lied își reluă plimbarea :

— Copiii sînt foarte bine. Dar eu... Se opri din mers. S-a sfîrșit... între Halstein și mine.

Rose lăsă lucrul din mînă :

— Ce spui ? S-a sfîrșit ? I se păru că a spus o prostie.

— Da, s-a sfîrșit. Căzu în genunchi ; își puse capul pe un scaun și începu să plîngă. Da, visul meu cel frumos s-a sfîrșit, murmură ea cu voce sfîrșită.

Rose, care se ridicase pentru a se duce lîngă ea, simți în clipa aceea cum îi dispare mila.

— Dacă ai ști ce-am îndurat ! Am suferit cumplit... totul a început prin iunie... decepția asta îngrozitoare ! Știi cît îl iubeam pe Halstein, pentru el am sacrificat totul, fără cel mai mic regret, și el m-a aruncat ca pe o zdreanță... Doamne, ce nenorocită sînt !

Rose o mîngîie pe păr.

— Biata de tine !

Doamna Lied se ridică și o apucă de mîini :

— Într-adevăr, sînt de plîns. Toate visele mele s-au spulberat. În fața mea nu văd decît un șir nesfîrșit de zile cenușii și goale. Finn Lied și Fensal... pînă la moarte.

— Cum, ai să te întorci la soțul tău ?

Mary izbucni din nou în plîns.

— Și unde ai vrea să mă duc ?

— Dar profesiunea ta ? Începuseși să-ți faci o situație, să ai o oarecare independență, așa cum ți-ai dorit întotdeauna.... Doar n-ai să renunți la toate astea ca să te întorci la soțul tău pe care și așa nu-l mai iubești. Ești o femeie liberă... E important totuși...

— Liberă ? Mary zîmbi trist. Da, sînt liberă să mor de foame... Doar dacă nu fac trotuarul... Munca mea ? Vrei să știi cît de ticălos a fost Halstein ? L-a convins pe directorul ziarului să mă dea afară ca să-mi ia el locul. Sigur că n-aș fi putut trăi din leafa de acolo. Mie îmi place luxul, am temperament de artistă și trebuie să trăiesc așa cum mi-e firea. Dar oricum, era mai bine decît nimic, și am rămas și fără asta. Ei bine, m-am resemnat. Așa cum m-am despărțit de dragoste, m-am despărțit și de slujbă. Pentru moment am renunțat și la cartea pe care vroiam s-o scriu ; n-am curaj să bat la toate ușile, să caut un editor sau să încep să fac curte criticilor : unul îți spune să suprimi sau să schimbi anumite pasaje, altul se leagă de un întreg capitol... Voi rămîne cu scrierile mele izvorîte din întreaga mea ființă. Operele mele sînt mai presus de toate astea. Sînt niște lași, ce mai ! Le e frică de o carte care îndrăznește să spună adevărul fără ocolișuri. Nici nu-ți închipui ce lași sînt, și editorii și criticii, toată șleahta... Din păcate, pentru mine nu mai există decît un loc pe lume unde să mă pot duce : la copiii mei. Acolo m-am refugiat.

— Și soțul tău ? întrebă Rose cu răceală.

— Soțul meu ? Finn Lied ? Ei bine, o clipă am crezut și eu că e un om cu demnitate, mai presus de orice gînd josnic, atunci cînd i-am mărturisit totul, dar absolut tot, cînd i-am spus deschis că

aparținusem cu trup și suflet lui Petersen, fiindcă îl iubisem din toată inima...

— Nu cred că l-a surprins prea mult, doar trăiai cu el de șase luni.

— Bineînțeles, zise Mary pe un ton disprețuitor. Pentru oameni în general, cînd spui asta ai spus totul : un bărbat și o femeie trăiesc împreună de cîteva luni, deci se culcă unul cu altul; e greu de presupus că ar putea fi altfel, nu-i așa ? Eu aș putea... în sfîrșit, asta-i cu totul altceva. Deci i-am povestit tot și i-am mai spus că de cînd cunoscusem o fericire atît de mare în brațele lui Halstein n-aș mai putea să mă culc cu alt bărbat, mult timp de acum înainte. Dar că doream să mă întorc din cauza copiilor, ca să nu crească fără un cămin, deoarece nu poate exista un cămin fără mamă. Finn a acceptat condițiile mele.

— Frumos din partea lui, remarcă Rose. A dat dovadă de mărinimie.

— Așa mi-am spus și eu atunci ; începusem să-l cred mai generos decît mi-aș fi închipuit. Îmi spuneam că poate într-o zi voi descoperi că-l iubesc... Stai să vezi... Mi-am instalat patul în camera copiilor, unde și dormeam. Nici nu trecuse bine o săptămînă... șase zile mai precis, pentru că era noaptea de vineri spre sîmbătă, cînd Finn dădu buzna în cameră. N-am vrut ; i-am amintit de înțelegerea noastră, i-am spus că venisem acolo cu toată încrederea, am făcut apel la onestitatea lui... în sfîrșit, a plecat. Dar de atunci, zi și noapte, nu mai am o clipă de liniște, mă hărțuiește și mă torturează să-i cedez.

Izbucni în plîns și continuă :

— Noaptea trecută l-am amenințat că trezesc copiii ca să-l fac să plece... Rose, nu e îngrozitor ? Am ajuns la capătul puterilor... Spune-mi, ce să fac ?

— Pleacă de la el.

— Unde vrei să mă duc ? Înseamnă să mor de foame.

— Dar dacă el nu acceptă condițiile tale și nici tu pe ale lui...

— Voi fi obligată să-i cedez, zise doamna Lied plîngînd. Va obține de la mine tot ce dorește. Nu mai am putere să lupt. Mi-e o silă de el... Sînt tare nefericită.

— Mary, zise Rose speriată, nu poți face asta... în casa în care trăiesc copiii tăi...

— Copiii mei... da... repetă Mary clătinînd din cap. Acum se vede cum respectă el demnitatea unei mame.

— Dacă mai ai puțină demnitate, trebuie să pleci. Ai să-ți găsești ceva de lucru. Dacă aș fi în situația ta aș primi orice pentru început.

— Nu vreau să plec de lîngă copiii mei.

— Dar primăvara trecută ai putut să-i părăsești, zise Rose cu răceală ; atunci te-ai gîndit doar la fericirea ta. Adineauri spuneai că o mamă reprezintă căminul. Dar ce fel de mamă e aceea care îl părăsește pe tatăl copiilor ei și apoi îi devine metresă pentru că nu se poate întreține singură ?

— Dar cum exagerezi, draga mea ! Cîtă exaltare din partea ta ! Și ești totuși căsătorită, cunoști niște lucruri... La urma urmelor, Finn este soțul meu, avem și noi trei copii... Și cum nu sînt în stare să muncesc, iar singurul lucru pentru care simt o chemare îmi este refuzat, atunci...

— Atunci aș face trotuarul, zise Rose revoltată. Dacă aș fi nevoită să-mi cîștig existența vînzîndu-mă, aș face-o cu orice bărbat în afară de tatăl copiilor mei și nu în casa în care trăiesc ei.

— Vorbești prostii ! Astea sînt vorbe goale. N-ai să mă faci să cred că ai atîta tărie de caracter încît să pleci imediat ce nu l-ai mai iubi pe Torkild și cînd dragostea lui nu ți-ar mai face plăcere. Cred că ai rămîne frumos în căminul tău călduț, unde ai tot ce-ți trebuie, și ai continua să faci biscuiți și sirop de rubarbă și să accepți acele lucruri pe care nu le poți evita cînd ești măritată, mai degrabă decît să locuiești într-o mansardă, să începi să muncești pentru un cîștig derizoriu într-un birou, cu satisfacția că ți-ai rămas credincioasă ție însăți. De ce să nu recunoaștem că sîntem doar niște biete femei ? Mă așteptam să găsesc puțină înțelegere la tine, văzînd nenorocirea în care mă zbat, dar tu,

din contră, mă jignești tocmai acum cînd sînt atît de desperată. Ar trebui să-ți fie rușine ! Între noi totul s-a terminat. auzi ? Puțin îmi pasă ce gîndești despre mine în timp ce stai acolo și cîrpești izmenele soțului tău...

Luă o cămașă de pe canapea, îi dădu un picior cît colo și, apucîndu-și haina, ieși pe ușă.

Rose luă cămașa de pe jos și o împături cu grijă, apoi își turnă ceai rece într-o ceașcă și-l bău. Se simțea scîrbită, dezgustată.

Ar fi vrut să se apuce iarăși de cîrpit, dar nu mai era în stare ; atunci începu să cutreiere odăile.

...De ce trebuia să asculte ea aceste confidențe rușinoase, toate aceste mîrșăvii etalate în fața ei ? I se părea că i se lipeau de suflet și nu mai putea să scape de ele. Ce-i păsa ei ? Ce reprezentau pentru ea Mary și Axel ?

Simți nevoia să-și ocupe timpul ca să scape de această obsesie ; își luă coșul de lucru. Știa că acolo se află o fotografie a lui Axel, pe care acesta i-o trimisese în primul an al căsniciei ei, cînd venea mai des la ei ; fotografia era tot acolo. O luă și o rupse în bucățele.

Era un coșuleț capitonat pe care i-l dăruise Doris. Ridică pernița învelită în mătase pepit care se găsea pe fundul coșului și găsi o cămășuță de copil neterminată. O luă și o privi.

— Oh! micuțul meu... Oh ! Doamne, dacă aș fi putut să te păstrez... copilașul meu, scumpul meu...

În timp ce stătea aplecată deasupra coșului, pe obraz îi alunecau lacrimile unei dureri mute și desperate.

Cu un gest mecanic începu să aranjeze lucrurile din coș. Printre altele, o cărticică legată în piele verde : poeziile lui Shelley, pe care i-o dăruise Torkild acum zece ani. Ici-colo, cîte o strofă subliniată de el :

One word is too often profaned
For me to profane it.
One feeling too falsely disdained
For thee to disdain it.

Torkild și tinerețea lor ! Cît de mult o regreta ! Primele luni ale căsniciei lor ! Și lunile cînd așteptau amîndoi nașterea copilului...

Deodată o cuprinse o spaimă teribilă : nu se putea să se fi sfîrșit totul... să fi nimicit amîndoi acel bun nepreţuit care era al amîndurora. Nu era adevărat că el n-o mai iubea... că ea nu-l mai iubea... că totul se sfîrșise definitiv. Răul pe care și-l făcuseră putea fi remediat. Gîndindu-se la toate mîrșăviile pe care le auzise simțea că locul ei nu poate fi decît lîngă Torkild, care era atît de curat sufletește.

Oh, Doamne ! cînd se gîndea la toate reproșurile pe care i le făcuse în sinea ei ! Ce nebunie ! Ce-i lipsise în această căsnicie ? Nimic, în afară de ceea ce nu putuse ea să dea, în afară de ceea ce nu vroise să dea. Refuzase să facă și cel mai mic efort, sau măcar să încerce să facă abstracție de ea. Din cînd în cînd, cînd Torkild reușea s-o scoată din cochilia ei, se simțea fericită. Dar, după aceea, cădea, din nou în starea aceea de contemplare a ființei ei, în cultul propriei individualități, exact ce-i reproșa lui Torkild.

Mai era oare de mirare că el ajunsese să se plictisească de firea ei complicată și să renunțe să mai lupte ca s-o cucerească, așa cum spusese Axel ? Ce femeie îngrozitoare fusese !

Și cît rău își făcuse ei însăși ! Fusese cu totul alta în tinerețe. Acum își simțea sufletul uscat, după niște ani de căsnicie în care primise totul de la soțul ei fără ca ea să-i dea ceva în schimb.

Nu e posibil să se sfîrșească totul, tocmai acum cînd vede lucrurile atît de limpede.

Se îmbrăcă și porni în întîmpinarea lui Torkild. Își spunea că-l va întîlni în pădure, pe drumeagul care ducea spre casa lor. Îl va lua de braț și-i va spune... Era sigură că vorbele ar izvorî acum din adîncul ființei ei. Făcuse deja o bună bucată de drum însă nu-l întîlni. Cînd ajunse în șosea fără să-l fi întîlnit, se simți dintr-o dată dezamăgită și abătută.

Trecu prin fața magazinului, apoi prin fața locuințelor muncitorilor, de unde începea să se vadă

uzina ; biroul lui Torkild era luminat. Un timp se plimbă pe lîngă pod ; aşchiile de fier ruginit scîrţîiau sub paşii ei ; rîul negru şi lenèş aluneca în albia lui ce se învecina cu drumul ; cîteva luminiţe clipeau în apă. Umezeala o pătrunse prin haine şi începu să tremure de frig.

I se părea, pe măsură ce aşteptarea în noapte şi frig se prelungea, că îi piere tot curajul. Cînd simţi că va izbucni în plîns, şi pradă unei nelinişti şi a unui sentiment de abandon pe care de altfel le considera ridicole, porni spre uzină.

Întunericul era deplin, doar fereastra lui Torkild rămăsese luminată. Pe scară era întuneric. Ştia că există un comutator, dar nu-l găsi. Bîjbîind, ajunse la uşa biroului.

Torkild era aşezat la birou, rezemat de spătarul scaunului ; tresări cînd auzi uşa deschizîndu-se. Cînd o văzu pe Rose se făcu alb la faţă, vizibil neliniştit. Ea rămase pe loc, privindu-l uimită.

— De ce ai venit ? întrebă el cu voce tremurîndă.

Rose nu ştiu ce să răspundă şi rămase ţintuită.

— Ce-i cu tine, Torkild, s-a întîmplat ceva ? întrebă ea speriată. Văzînd că el nu-i răspunde, adăugă : Am plecat de acasă cu gîndul de a-ţi ieşi în drum, şi cum nu apăreai iar în biroul tău era lumină, m-am gîndit să urc...

Torkild nu scoase un cuvînt. Rose continuă :

— Ce-i cu tine ?

— Nimic. Respira greu. Am fost surprins cînd te-am văzut intrînd. Asta-i tot.

— Dar n-am venit şi altă dată ?

— Da, dar e mult de atunci, zise el încet. Nu mă aşteptam.

— Se făcuse tîrziu... Astăzi n-am ieşit deloc din casă şi... am vrut să vin spre tine.

— Da, bine... Părea că-şi revine cu mare greutate. Am întîrziat şi de la masă... Te rog să mă ierţi. Am avut mult de lucru.

— Pari obosit. Aveai un aer atît de ciudat cînd m-ai văzut intrînd. Ai avut neplăceri astăzi ?

— Nu, nu... ţi-am spus, nu mă aşteptam. Hai să mergem.

Începu să facă ordine pe birou, deși toate erau la locul lor. În sfîrșit, se duse la cuier și-și luă pardesiul.

— Să mergem!

Mergeau unul lîngă altul prin noapte. Se simțea copleșită de o tristețe fără margini. Nu mai îndrăzni să-l ia de braț, nicidecum să rostească vreun cuvînt. Tot ceea ce avusese de gînd să-i spună se spulberase.

— Ar trebui să-ți îngrijești sănătatea, zise ea cînd Torkild, scuturat de un acces de tuse, se văzu obligat să stea pe loc. Aș vrea să te duci la doctorul Meyer să te consulte.

— Totdeauna tușesc așa toamna; cînd vine gerul îmi trece.

— Totuși mă îngrijorează acest lucru, zise ea cu voce blîndă. Ești și cam nervos de cîtva timp.

— Din cauza vremii. Știi bine că așa mi se întîmplă întotdeauna cînd se schimbă vremea.

După ce terminară masa, Torkild se instală în salon cu o carte. Rose își luă și ea lucrul și se așeză alături de el. În timp ce cosea, cu o expresie de încordare pe chip, i se adresa în gînd lui Torkild. Dar nu îndrăznea să rupă tăcerea.

La un moment dat, ridicînd ochii, îi întîlni privirea. Era o privire ciudată.

— De ce mă privești așa? întrebă ea schițînd un zîmbet.

— Cum te privesc? zise el simplu și se adînci din nou în lectură.

Rose simți că-i dau lacrimile. Se ridică fără un cuvînt și se duse în sufragerie, prefăcîndu-se că ia ceva din coșul de lucru.

Fotografia ruptă a lui Axel zăcea încă pe parchet. Adună bucățile și le aruncă în sobă. Cînd intră din nou în salon, îl văzu pe Torkild răsucindu-se pe scaun, ca să-și ascundă chipul. Cartea rămăsese deschisă în fața lui.

Îi spusese în grabă noapte bună în timp ce ea se ducea în bucătărie cu ceștile de cafea. Cînd ajunse

în camera lui și închise ușa, avu impresia că fugise ca să-și caute un refugiu.

„Nu cred, își spuse el încet, nici o clipă n-am crezut. Și nici n-am să cred vreodată."

Și totuși, spaima aceea nebună care-l cuprinsese cînd o văzuse intrînd în biroul lui... Își imaginase pentru o clipă că venise să-l anunțe ceva... să-i dea o veste pe care el n-ar fi suportat-o.

Nu, nu putea să creadă. Acea reacție violentă și nesăbuită pe care o avusese doar o clipă nu însemna o confirmare. Atîta timp cît va fi cu mintea întreagă, nu ar putea concepe vreodată că Rose este vinovată, că ar putea să-l trădeze.

Dacă ar exista un sîmbure de adevăr în scrisoarea aceea mîrșavă, ar fi doar acela că Axel se purtase ca un bădăran cu ea.

În timpul cinei observase pe jos bucăți dintr-o fotografie a lui Axel. Asta aruncase Rose în foc cînd se dusese în sufragerie : bucățelele de carton nu mai erau cînd intrase și el acolo mai tîrziu, ca să-și bea ceaiul.

Probabil că se certase cu Axel. Sigur că avuseseră o discuție de care el nu trebuia să știe. Dar era convins că numai Axel era vinovat și că Rose nu avea ce să-și reproșeze.

...Nu cumva Rose rupsese fotografia tocmai pentru că își făcea reproșuri și că era supărată pe cel ce o împinsese pe o cale greșită ?

„Dar nu cred, nu cred !" gemu el scrîșnind din dinți.

Dumnezeule mare ! Cum poți să te aperi de o asemenea mișelie ? Orice ticălos... sau poate chiar mai mulți... trimit o scrisoare anonimă unui soț ; acesta nu poate face nimic pentru a-și apăra soția de calomnia unui netrebnic, pe care nici măcar nu-l poate stîlci în bătaie. N-are cum să împiedice răul făcut printr-un gest atît de josnic, atît de laș... Nu poate să-și alunge din minte această infamie. El arde scrisoarea, dar cuvintele rămîn întipărite în suflet, îl chinuie, îl otrăvesc, dînd naștere unor gînduri care-l umilesc și unor imagini cumplite care-l torturează. Dumnezeule, cum pot exista asemenea oameni ?

Găsise scrisoarea de dimineață, pe masă ; în corespondența obișnuită văzuse un plic mic, pe care, într-un colț, scria „personal", iar în plic un bilet :

„Niște prieteni care vă doresc fericirea și care găsesc că nu e frumos ca o soție să-și înșele soțul își permit să vă înștiințeze că fratele dumneavoastră a intrat astă-noapte la ora unsprezece și jumătate în camera de la hotel a soției dumneavoastră. Cei doi au stat în cameră — după ce au încuiat ușa — mai mult de o oră. Apoi fratele dumneavoastră s-a întors tiptil în camera lui. În loc să plece — așa cum avuseseră intenția — a doua zi de dimineață, cei doi au rămas la hotel și n-au plecat decît în cursul zilei, fiecare cu alt tren.

Un prieten sincer"

Lui Torkild îi era rușine că citise această scrisoare mîrșavă pînă la capăt. Ar fi trebuit s-o arunce în foc imediat după ce văzuse că nu era semnată. Era clar că era o scrisoare anonimă, adică scrisă de un om fără onoare. Ce mai conta textul ? Dar dacă tot o citise, măcar să nu fi ars scrisoarea, ci să fi căutat să-l descopere pe autor ca să-l omoare în bătaie.

Dar nu făcuse așa : mototolise hîrtia, se ridicase de pe scaun, aprinsese un chibrit și-i dăduse foc într-o scrumieră.

Își spunea că Rose și Axel vor fi discutat poate ceva în legătură cu vînzarea casei sau în legătură cu Doris, de exemplu. Desigur, fusese o imprudență din partea lor să aleagă o oră atît de nepotrivită ca să stea de vorbă. Fără îndoială, nici nu s-au gîndit că s-ar fi putut observa acest lucru de către cineva care îl mai și interpretează într-un mod atît de josnic.

Acum însă, după ce văzuse fotografia ruptă...

„Rose e mai presus de orice îndoială. Dacă aș întreba-o, știu că mi-ar da o explicație care ar pune capăt acestei situații. Dar n-am s-o fac niciodată. Să-i spun lui Rose că am primit o scrisoare de la o persoană care își ascunde numele și să-i cer să-mi explice, să se dezvinovățească de o acuzație venită de la un asemenea individ ? Nu, n-am s-o fac nici-

odată. Oricît de mare ar fi suferința, nu merită să scap de ea plătind un asemenea preț. Dacă aș face-o, Rose ar crede că am dat crezare acestei scrisori, că m-am îndoit, fie și o clipă, de cinstea ei... Și atunci totul s-ar termina. S-ar termina și dacă m-a înșelat. Nu există nici o ieșire. Dar atunci... dacă sufăr atît de mult înseamnă că n-am încredere în ea. Dacă aș fi primit o asemenea scrisoare acum doi ani, chiar și acum un an, aș fi încercat, desigur, același sentiment, dar n-aș fi simțit aceeași neliniște, aceeași neajutorare..." Sigur că avea încredere în ea, în Rose cea dintotdeauna, în Rose pe care o iubea de cînd începuse să gîndească. Dacă s-ar îndoi de realitatea ei, de cinstea ei, ar trebui să se îndoiască și de lumina soarelui.

Acum avea impresia că n-o mai cunoaște cum o cunoștea odinioară. Pe această femeie pe care o putea lua în brațe în fiecare noapte, dacă dorea, n-o mai înțelegea. Se schimbase atît de mult de cînd se căsătoriseră... Acum nu mai știa cum era ea de fapt. De cînd poseda acest trup minunat, i se părea că porțile sufletului se închiseseră una după alta, iar el rămăsese afară, neștiind nimic despre tainele pe care le ascunde. Îi era hărăzit să întrevadă doar o mare tristețe. Simțea cum îl cuprinde amețeala.

Rose... iubita lui... ea pe care o cunoscuse atît de bine... Și-ar pune zălog trupul și sufletul pentru Rose cea bună și pură ca roua dimineții. Ființa aceea care se odihnea în camera de alături, soția lui... Da, credea în ea. Un gînd tainic, împotriva căruia încerca să lupte, îl chinuia totuși.

Avea încredere în ea, desigur, dar nu ca altădată, cînd cea mai mică îndoială i s-ar fi părut monstruoasă și ridicolă. „Am încredere în ea, dar n-o mai cunosc..."

Auzi o bătaie ușoară în ușă. Rose intră. Rămase pe loc, nehotărîtă, și-l privi : Torkild se ridicase, dar nu făcea nici un pas în întîmpinarea ei.

Atunci se apropie de el.

— În seara asta nu mi-ai spus noapte bună ca de obicei, zise ea punînd mîinile pe umerii lui și

adăugă roșind : Credeam că ai să vii la mine... E atîta timp... zise ea încet, coborînd privirea.

Torkild văzu că sub halat avea cămașa de noapte.

— Ești supărat pe mine ? șopti ea văzînd că nu primește nici un răspuns.

— Nu, zise el, și tot în șoaptă adăugă : De ce-aș fi supărat ?

Își puse mîinile pe brațele ei, ca și cum ar fi vrut să rămînă departe de ea. Privirile lor erau iscoditoare.

— Ai avea motive să fii supărat pe mine, zise Rose plecînd capul.

— Nu cred că am.

— Înțeleg foarte bine că n-am fost așa cum ți-ai fi dorit. Știu că viața noastră n-a fost cum speram cînd ne-am căsătorit.

— Tu chiar crezi că-ți reproșez că n-ai fost așa cum mi-aș fi dorit ? Și nici nu știu dacă am sperat vreodată ca viața noastră conjugală să fie altfel decît este.

— Vrei să spui că ești mulțumit ? Sau poate crezi că nu există căsătorie perfectă ? Ești totuși fericit cu viața pe care o ducem ?

Torkild schiță un zîmbet :

— Dacă am fi fericiți nu ne-am pune acum aceste întrebări. Într-o căsnicie, ori sînt fericiți amîndoi soții, ori nici unul nu e fericit.

— Deci tu nu ești fericit.

Torkild nu răspunse imediat.

— Probabil că nu sînt. În orice caz, nu caut să-mi creez iluzia că tu ai fi.

Evită s-o privească.

— Vrei să spui că te așteptai ca viața noastră împreună să fie astfel ? Cum el nu spunea nimic, ea continuă : Atunci nu înțeleg de ce ai vrut să te căsătorești cu mine.

Torkild rîse scurt.

— Chiar nu înțelegi ? Credeam că măcar acum ți-ai dat seama, după doi ani...

Ea se înroși și privirea i se tulbură. Chipul lui se crispă în timp ce o privea.

Rose plecă de lîngă el și se așeză în fotoliul de răchită de lîngă pat. După o clipă spuse cu voce nesigură :

— Dacă ar fi trăit copilul, totul ar fi fost altfel.

— Da, fără îndoială ! totul ar fi fost altfel.

— Atunci, întrebă Rose încet, de ce n-ai vrut să mai avem un copil ? Și cum el nu răspundea, ea adăugă : un copil ne-ar fi legat mai mult.

— Da, e adevărat. Nu înțelegi, întrebă el încet și cîntărindu-și cuvintele, că te iubeam de atîția ani fără să te pot cuceri și că prin căsătorie speram că în sfîrșit vei fi a mea ? Dar am simțit aproape imediat că nu va sta în puterea mea să te păstrez și nici să te cuceresc în întregime. Ceea ce ne-ar fi legat ar fi fost sentimentul că sîntem atît de uniți și că tu mă iubești atît de mult încît n-ai putea să stai în altă parte decît lîngă mine, chiar dacă nu avem copii. Ei bine, această legătură a lipsit. Știam că nu eu reprezint pentru tine suprema fericire. Înțelegi acum de ce nu doream ca altceva să te lege de mine ? Nu vroiam să am un copil pe a cărui putere m-aș fi bizuit, înainte chiar de a se naște... un copil care, de fiecare dată cînd l-aș fi privit, aș fi gîndit : n-ai venit pe lume dintr-o mare iubire, ci pentru a mă ajuta pe mine s-o păstrez pe mama ta... Înțelegi ce vreau să spun ?

— Da, înțeleg ce vrei să spui. Dar nu înțeleg de ce te-ai lăsat stăpînit de această idee. Eu n-aș fi știut niciodată că gîndești astfel și nici n-ar fi fost nevoie să aflu. Ceea ce nu înțeleg este de ce a avut atîta importanță pentru tine și de ce ai împiedicat cu bună știință...

— Cum l-aș fi privit eu pe copilul meu ? Mi-ar fi fost rușine de mine de fiecare dată cînd ar fi venit spre mine, zîmbitor și încrezător. Și cînd te-aș fi văzut îngrijindu-l, nu m-aș fi uitat ca la cel mai frumos spectacol din lume și ca la o dovadă a fericirii mele, ci doar ca la un calcul care-mi reușise.

— Poți fi sigur că n-ai mai fi gîndit astfel dacă am fi avut copilul lîngă noi.

— Se poate, dar viața m-a învățat că trebuie să acționezi în conformitate cu sentimentul din clipa

aceea și să nu te gîndești la ce vei simți cîndva sau ce vor simți alții într-o zi... De altfel, n-aș fi fost sclavul ideilor mele dacă soarta ar fi vrut altfel, și i-aș fi fost foarte recunoscător.

— Și eu, zise Rose ridicîndu-se, n-am ocupat nici un loc în raționamentele tale? Știai cît de fericită eram la ideea de a avea un copil și cît de nerăbdătoare să-l văd născîndu-se. Ai văzut ce desperată am fost cînd a murit. Crezi că aveai dreptul să mă lipsești de cel mai prețios dar pe care viața îl face unei femei? Nu concep să fiu măritată și să nu am copii. Cred că mă cunoști destul de bine ca să știi acest lucru. Chiar mai mult, mi-ar plăcea să am o droaie de copii în jurul meu.

— Ar trebui să știi, zise Torkild încet, că și în ultimul timp am tot sperat să se schimbe ceva între noi.

— Și ai observat ceva în sensul ăsta? întrebă ea ironică.

Torkild deveni livid.

— Nu.

Se priviră drept în ochi.

— Ei, da, Rose, recunosc că ai dreptul să-mi reproșezi o mulțime de lucruri.

— N-am venit aici pentru a-ți face reproșuri, zise ea deodată cu vocea schimbată. Poate aveai motive să gîndești și să simți astfel chiar dacă eu nu înțeleg. Știu, în orice caz, că aveai motive să-mi amintești că și sentimentele tale au importanță. Abia acum am înțeles și de aceea am venit acum la tine, ca să-ți spun toate astea. Am fost o egoistă... Mi-am dat seama că n-ai fost fericit cu mine. Uitasem cît ești de susceptibil; eu sînt mai tare, cred. M-am ocupat prea mult de mine și de aceea lucrurile n-au mers bine între noi. Ar fi trebuit să mă gîndesc mai mult la tine, ar fi trebuit să caut să înțeleg cum gîndești, cum simți tu... Cred că m-am schimbat, sînt sigură că va fi mai bine. Și apropiindu-se de el își petrecu brațele pe după gîtul lui. Nu-i așa? Ce zici? Îți promit că totul se va schimba. Îmi doresc atît de mult... și mă voi strădui din toată inima să fac orice pentru a fi fericiți.

Torkild desprinse de pe umerii săi mîinile lui Rose, dar le ținu într-ale sale în timp ce o întreba zîmbind trist :

— Crezi că ajunge să vrei ?

— Da, eu așa cred. Rose vorbea cu voce hotărîtă și gravă. Și mai cred că atunci cînd vrei ceva, reușești. O căsnicie poate fi fericită dacă cei doi soți își doresc acest lucru și se străduiesc să-l obțină.

— Da, spuse el, aici ai dreptate. În căsnicie, dragostea nu durează decît dacă lupți s-o păstrezi, s-o protejezi. Desigur, dacă vrei reușești să faci asta, dar nu și să iubești. Dacă tu nu mă iubești, strădania ta nu va duce la nimic, oricît ai vrea tu să mă iubești. N-ai să înțelegi niciodată cum văd eu lucrurile, în ciuda bunelor tale intenții. În căsnicie poți rămîne credincios soțului ; dacă dorești, poți să alungi minciuna, infidelitatea și josnicia. Poți evita, dacă vrei cu adevărat, scenele rușinoase și umilitoare, cuvintele grele... Dar să vrei să iubești... asta nu se poate.

Îndepărtîndu-se de el, pe Rose o trecu un fior rece.

— Știu bine, Rose, că nu există lucru pe lumea asta pe care tu să nu vrei să-l faci pentru mine, și să nu crezi că nu-ți sînt recunoscător pentru asta, dar nu știu dacă făcînd astfel îmi vei putea micșora suferința. Un lucru e sigur : n-ai să reușești să mă iubești.

— Dar tu știi că te iubesc.

— Da, știu că m-ai iubit în felul tău.

— Și te iubesc și acum. Niciodată n-am iubit pe altcineva.

Torkild trase aer în piept cu greutate.

— Și nici nu crezi că ai putea iubi pe un altul ?

— Nu, și Rose scutură energic din cap. Nu, fiindcă sînt soția ta. Așa cum spui tu, poți rămîne cel puțin credincioasă soțului, dacă vrei.

— Da, știu. Clătină din cap privind pierdut. Necredincioasă nu vei fi fără îndoială niciodată, fiindcă nu vrei. Și dacă n-ai avea alte motive să rămîi credincioasă, ai face-o din respect pentru tine însăți.

— Și nici nu e atît de rău, zise ea cu mîndrie.

— Așa zic și eu. Poate că e cel mai bine. Numai că eu aș dori să mai existe și altceva.

— Da. Ai fi vrut să-ți spun că nu te voi înșela niciodată pentru că te iubesc atît de mult încît ar fi imposibil ca un alt bărbat...

— Și asta n-o spui...

— De unde pot eu să știu ? De fapt, tu ce vrei ? Se întoarse brusc spre el. De ce-ți place să despici firul în patru ? Totdeauna ai făcut-o, totdeauna ai stricat totul pîndind cel mai mic detaliu care să-ți dovedească lipsa mea de iubire. Cum vrei să trăim liniștiți dacă tu procedezi mereu astfel ? La tine a devenit un fel de nevoie maladivă, o nebunie. Eu vin să-ți vorbesc, să recunosc că n-am fost așa cum ar fi trebuit să fiu... îți promit că mă voi schimba...

— Oh ! Rose, nu înțelegi că nu de o astfel de schimbare am eu nevoie ?

— Eu cred că de fapt tu nu mă mai iubești, zise ea deodată.

— Ei, asta-i, Rose ! Zîmbi trist.

— Da, așa cred. Dacă m-ai iubi nu te-ai teme de acea legătură care ne-ar putea uni, ci ți-ai dori-o din tot sufletul, pentru că numai ea ar putea crea un adevărat cămin, or, tu numai cămin nu dorești. Se stăpîni și reluă mai calmă : Tu cauți cu orice preț să-ți satisfaci gustul pentru dramă. Asemenea scene îți produc probabil un fel de plăcere morbidă. Ne faci să adoptăm atitudini de personaje dramatice și apoi începi să urmărești cum ne desfășurăm. Cînd vezi că o anumită scenă se derulează altfel decît ți-ai imaginat-o tu, te răfuiești cu mine. Dar văd că ești obosit...

— Da, sînt obosit, spuse el fără să vrea.

— Cred că mă cunoști destul de bine ca să-ți dai seama că nu voi mai suporta mult situația asta. Sînt sănătoasă la minte și la trup și n-am să te las să mă întorci ca pe o jucărie și apoi să mă sfărîmi ca să vezi cum funcționează mecanismul.

O clipă rămaseră amîndoi tăcuți.

— Te-ai gîndit probabil la un sfîrșit... Dacă n-ai vrut legătura trainică pe care ar fi creat-o un copil, înseamnă că te-ai gîndit la un divorț...

Torkild tresări. În sfîrșit, iată că pronunțase ea acest cuvînt pe care el nu avusese niciodată curajul să-l gîndească.

— Nu vroiam, zise el ascunzîndu-și privirea, ca în ziua în care ai fi regretat, poate, că te-ai măritat cu mine, în care te-ai fi simțit nefericită lîngă mine și în care ți-ai fi dorit să mă părăsești, să te simți datoare să rămîi din cauza prezenței unei ființe de care nu te-ai fi putut despărți.

— Crezi că mi-ar fi venit vreodată ideea să plec dacă am fi avut un copil ? De fapt, tu de mult considerai căsnicia noastră ceva provizoriu. Deci, fără să lași să se observe ceva, prevăzuseși că într-o zi voi dori să plec. Și pînă atunci profitai din plin de faptul că eram soț și soție...

Torkild o privi o clipă. Figura lui se crispă convulsiv.

— Dar acum te-ai săturat de jucăria ta și ai vrea să se sfîrșească odată povestea asta.

— Rose, zise el cu o voce abia șoptită.

— Rose, da ! Te-ai săturat de mine ! N-ai să mă faci să cred că mă iubești, după felul în care m-ai primit în seara asta, cînd eu venisem să-ți explic... Ei bine, nu ! Am căpătat și eu puțină experiență de cînd m-am măritat. Cînd mă gîndesc că ai trăit cu ideea că te voi părăsi poate... pentru un altul !

— Mergi prea departe... șopti el.

— În orice caz, mă întrebi foarte liniștit dacă nu cred că aș putea, ivindu-se ocazia, să mă îndrăgostesc, în cu totul alt mod, de un alt bărbat. Ai fi chiar în stare să-ți imaginezi, cu cea mai mare detașare, cum aș fi în brațele altuia ? Iată cît de indiferentă îți sînt acum !

— Te rog să ieși imediat din cameră ! Nu știi ce vorbești... Cu asemenea lucruri nu se glumește.

— Nu eu glumesc... și se opri, simțind că e pe punctul de a izbucni în plîns. Cu un aer ușor sfidător își dădu capul pe spate și încercă să rîdă : Pot să plec acum ?

Gestul ei făcu să se deschidă puțin halatul, lăsînd să se vadă cămașa de noapte.

— Deci asta vrei ? spuse el printre dinți.

— Te rog, nu te mai osteni să mă convingi de dragostea ta, Torkild.

Nu putu să rostească pînă la sfîrșit numele soțului ei : acesta o strînse în brațe atît de tare, încît

ultimele ei cuvinte deveniră un geamăt înăbușit. Apoi o ridică strivind-o de pieptul lui. Ea nu opuse nici o rezistență ; înfricoșată de această furie pe care n-o bănuise, închise ochii și rămase nemișcată sub mîngîierile lui frenetice.

Cînd, în sfîrșit, îndrăzni să deschidă ochii, îl văzu întins lîngă ea, cu fața ascunsă în perne. Îi auzi respirația ca un geamăt.

Lampa de pe scrinul din colțul camerei era aprinsă. Rose fu izbită de calmul acestei odăițe aproape goale. Torkild nu făcu nici o mișcare cînd ea se desprinse încet din brațele lui, se strecură din pat și se îndreptă spre ușă.

Ajunsă în camera ei, Rose rămase o clipă cu mîna pe cheie. Tremura de frică și primul ei gînd fusese să încuie ușa. Dar o voce lăuntrică îi spunea : dacă vine și găsește ușa încuiată... Simți că gestul ei l-ar ofensa și nu dorea asta. Își amintea că fusese supărată pe el și că dorise să-l rănească fără nici o milă. Dar acum, orice urmă de ranchiună dispăruse și nu vroia să-i facă vreun rău.

Bîjbîi prin cameră, fără să aprindă lumina ; cînd se întinse între cearșafurile reci, simți cum o durere îi cuprinde tot trupul, ca după niște lovituri. Se miră că în sufletul ei nu exista nici o fărîmă de mînie împotriva lui Torkild.

Ideile i se învălmășeau ; simți că în noaptea aceea nu se va putea gîndi la nimic. Lacrimile izvorîră grăbite și tăcute. Își înfundă obrazul în perna scrobită și adormi suspinînd.

XI

Cînd se trezi a doua zi de dimineață și cînd își aminti tot ce se petrecuse, fu cuprinsă de o mare neliniște. O clipă simți nevoia să se cufunde din nou

în somn și uitare, temîndu-se de ziua ce avea să urmeze.

Lumina din cameră i se păru mai albă, altfel decît în celelalte zile ; se dădu jos din pat și se apropie de ușa balconului : prin ceața sidefie se zărea cerul albastru. Merii din grădină păreau niște umbre pe care sclipeau, ici-colo, ultimele lor frunze gălbui, iar iarba cu verdele ei sfida negura dimineții.

Torkild plecase deja la birou cînd Rose coborî în sufragerie. Se așeză la masă și-și turnă cafea. Ceașca goală a lui Torkild era încă pe masă ; rămăsese puțin unt pe cuțit, iar șervetul era aruncat pe un scaun.

În salon pătrundea acum lumina soarelui ; pe pervazul ferestrei se zărea șirul de crizanteme și parcă și simți efluviile parfumului lor exotic.

În acest moment, tot ceea ce se petrecuse în ultimele zile i se părea ireal. I se părea că va putea scăpa de amintirile acestea, dar nu era așa. Realitatea era existența acestor încăperi liniștite și însorite și neînsemnatele îndatoriri care-i luau toată ziua, micile și umilele treburi casnice pe care le iubea și care o așteptau în fiecare zi, într-o ordine precisă, întotdeauna aceeași.

Totuși, în adîncul conștiinței ei, simțea că realitatea este alta : se petrecuse ceva care nu putea fi trecut cu vederea. Oameni care îi erau indiferenți și care erau niște străini pentru ea spuseseră întîmplător cuvinte care o impresionaseră și o făcuseră să-și privească viața cu alți ochi. La ce i-ar mai folosi acum să-i alunge din mintea ei ? Oamenii aceia plecaseră, dar cuvintele lor rămăseseră.

Dar Torkild ? Oricît ar încerca să-și ducă viața mai departe împreună... n-ar fi posibil. Noaptea trecută schimbase totul. Pînă atunci trăiseră unul lîngă altul în această casă, tăcînd... De cînd se înfruntaseră însă, de cînd se priviseră pînă în adîncul sufletului și-și vorbiseră deschis, acest lucru nu mai era posibil.

Iar acum, întreaga ei ființă se avînta spre el, ca niciodată pînă atunci. Și în timp ce se temea de el, îl dorea cum nu-l mai dorise vreodată. În dosul

acestui chip pe care-l cunoștea și pe care-l crezuse a fi al soțului ei, zărise un altul. Un chip nou pe care ea nu-l știa, și suferea cumplit la gîndul că nu-l va mai vedea niciodată. Înțelese că existau atîtea lucruri minunate care rămîneau însă undeva departe. Acum era prea tîrziu...

În curînd va veni și ziua în care micile îndeletniciri de fiecare zi vor fi abandonate. Nu fiindcă ea va renunța la ele pentru un timp, încredințîndu-le altcuiva, ci fiindcă vor înceta să existe. Această casă, căminul lor, al lui Torkild și al ei, va înceta să existe... va dispărea ca un lucru ireal, la fel ca iluziile lor.

Trecu în salon și se apropie de crizanteme ; le sorbi cu nesaț parfumul și le mîngîie pe rînd. Erau roz, roșii, galbene și albe... șaisprezece ghivece cu totul. Chiar ea comandase butașii, pe care apoi îi adusese Torkild din oraș acum doi ani. Jos, în seră, jardinierele erau pline de trandafiri și mușcate, iar sub lăzile cu gura în jos, bulbii de lalele și de zambile așteptau să le vină rîndul să fie duși în salon. Ghivecele cu șofran și toporași erau încă în grădină, acoperite cu pămînt și cu frunze, așteptînd și ele să fie duse în pivniță. În camera ei, la căldură și aer uscat, begoniile așteptau anotimpul călduros ca să-și reia locul în grădină. Și astfel erau cam o sută de ghivece de care avea grijă an de an, să le transporte de pe fereastră în grădină, din grădină în seră, din seră în salon.

O durea cumplit că va trebui să rupă cadrul vieții lor conjugale. Și cuvintele doamnei Lied îi reveniră în minte... Din păcate, nici ea nu dorea să plece din căminul ei pentru a-și duce viața între o mansardă oarecare și birou, doar pentru că nu-și mai iubea soțul. Umilită și tristă, simți că doamna Lied avusese dreptate.

Fiind sîmbătă, Torkild se întoarse de la uzină pe la ora trei. Cînd intră în sufragerie, Rose ședea la fereastră. Îi răspunse la salut fără să-l privească. La masă, cînd îl servi cu supă, simți cum îi tremură mîna. Torkild păru că nu observă ; era foarte palid și cu ochii încercănați.

— Am primit o scrisoare de la Doris, zise el deodată. S-o citești și tu.

Caută scrisoarea în buzunar și i-o dădu.

— Este expediată din Germania.

— Da, de la Hamburg.

Scrisoarea, scrisă pe hîrtie de scrisori cu antetul unui hotel, spunea:

„Dragă Torkild,

Te anunț că m-am răzgîndit. Am rupt logodna cu Jens și sînt în drum spre Paris. Am primit o ofertă foarte interesantă de la doamna Lappalainen în persoană; e vorba de pregătirea unor elevi care mai tîrziu vor lua lecții cu ea. Înțelegi că așa ceva nu se refuză, dar a trebuit să plec imediat. E o ocazie unică pentru mine, mai ales să călătoresc în asemenea condiții. Sînt prea obosită ca să scriu mai mult, dar am să-ți scriu pe larg imediat ce ajung la Paris. Atunci îți voi da și adresa.

Toate cele bune ție și lui Rose,
Sora ta, Doris"

P.S. Doamna L... mi-a dat scrisori de recomandare la cîteva persoane, așa că poți fi liniștit în legătură cu mine. Prin ea voi reuși să cunosc mulți oameni interesanți, voi frecventa diverse cercuri de artiști etc. Sînt încîntată.

P.S. Ție îți datorez totul și-ți sînt profund recunoscătoare. Dacă n-ai fi avut mărinimia să-mi dai banii aceia n-aș fi putut pleca. Îți mulțumesc încă o dată din toată inima. D."

Rose îi dădu scrisoarea înapoi.

— Da, știu că a cunoscut-o pe doamna Lappalainen anul trecut la Copenhaga. Mi-a vorbit mult despre ea.

Cum Torkild nu răspunse, Rose continuă:

— Poate e mai bine că a rupt logodna. Nu părea că-l iubește.

— E clar, din moment ce renunță la el pentru a pleca la Paris. Numai dacă... El tăcu și privirile lor se întîlniră pentru o clipă.

Rose răspunse privind în altă parte :

— Nu cunoști pe nimeni la Paris pe care ai putea să-l rogi să se ocupe puțin de ea?.

— Nu. După o clipă adăugă : Aș putea scrie la consulatul norvegian, să-i rog să se intereseze la ce pensiune locuiește sau să-i găsească ceva convenabil. Mai aștept pînă ce primesc scrisoare de la ea.

— Știi ce zic eu ? spuse Rose deodată. Anul ăsta n-ai avut concediu ; n-ai putea să ți-l iei de Crăciun și să te duci la Paris ca să vezi ce face Doris ?

— Nu, răspunse Torkild clătinînd din cap. Nu se poate așa ceva, mai întîi fiindcă am prea mult de lucru. Am lipsit destul cînd a murit tata și apoi nici nu am atîția bani pentru o asemenea călătorie. I-am dat lui Doris cînd a plecat șase sute de coroane pentru trusou. Ți-aș fi propus să te duci tu...

— Cred că ți-ar face foarte bine să pleci puțin. Din toate punctele de vedere, zise Rose încet.

Se ridicară de la masă și trecură în salon, unde îi aștepta cafeaua.

Aveau în fața lor o după-amiază întreagă pe care urmau s-o petreacă împreună, ca de obicei, în această încăpere. Torkild nu-și mai luă cartea și nici Rose lucrul. Băură cafeaua și fumară fără să-și adreseze vreun cuvînt. Apoi, ca în fiecare zi, Rose luă cestile și le duse în bucătărie. Cînd se întoarse, Torkild stătea în picioare lîngă fereastră.

Se apropie de el, își puse capul pe umărul lui și izbucni în plîns. Torkild o strînse la piept și cînd ea se mai liniști, spuse cu voce șoptită dar hotărîtă :

— Da, Rose, tu trebuie să hotărăști pentru amîndoi.

— Nu pot... și începu din nou să plîngă.

— Așa nu mai putem continua, reluă el cu aceeași voce hotărîtă. Tot ce s-a petrecut în noaptea trecută nu poate fi uitat nici de mine, nici de tine.

— Nu știu.

— Eu, cel puțin, nu voi putea uita.

— Atunci tu trebuie să hotărăști.

— Cred că e mai important pentru tine decît pentru mine.

O duse încet spre un fotoliu, apoi se așeză în fața ei.

— Vrei să-ți spun de ce, din prima zi a căsniciei noastre, totul a avut mai multă importanță pentru mine decît pentru tine?

— Pentru că tu ești mult mai sensibil decît mine, îl întrerupse Rose.

— Nu numai pentru asta. Sau poate eram mai sensibil fiindcă numai eu purtam răspunderea, pentru că îmi dădusem perfect de bine seama, cu mult înainte de a ne căsători, de echilibrul precar al legăturii noastre. Cînd ai devenit logodnica mea am înțeles dintr-o dată că sentimentele tale față de mine nu evoluaseră. Tu vroiai să crezi așa... Erai destul de nefericită, doreai atît de mult o schimbare, încît ai crezut că în tine se produsese schimbarea.

— Cînd îți spuneam că te iubesc eram sinceră. Tu nu mă credeai? Știai că-mi fac iluzii asupra sentimentelor mele?

— Nu eram sigur, nu atît de sigur cum sînt astăzi. O simțeam mai mult instinctiv: mărturisirea ta era singura mea șansă prin care puteai deveni în sfîrșit a mea. Și-mi spuneam că, odată căsătoriți... Dacă în momentul acela aș fi avut certitudinea că mă iubești, poate că totul ar fi fost altfel. Sau dacă n-aș fi avut această îndoială, această teamă, dacă vrei, n-aș fi devenit atît de susceptibil, cum zici tu. Ai avut dreptate noaptea trecută: am simțit mereu nevoia să redeschid rana mea ascunsă pentru a vedea dacă s-a cicatrizat, știind totuși că, procedînd astfel, nu se va închide niciodată. Toți anii aceia în care te-am iubit fără speranță m-au marcat și ei. De fapt, n-am avut niciodată încredere în mine atunci cînd ar fi trebuit.

— Totuși, zise Rose, uiți că am avut și momente în care am fost fericiți? Exista o armonie între noi și aveam impresia că ești fericit. Și mie mi se părea că sînt fericită și că te iubesc. Ai uitat?

— Oh! nu, n-am uitat. E adevărat că am avut astfel de momente, dar prea puține ca să mă convingă. Niciodată destule pentru a-mi da certitudi-

nea că ești cu totul a mea. Mai devreme sau mai tîrziu simțeam că-mi scapi.

— Știu, zise ea, și tocmai la asta făceam aluzie noaptea trecută, cînd îți spuneam că vreau să mă schimb. Nu știu de fapt ce-mi reproșez; cred că e un fel de lene în gîndire și în simțire, o inerție. Tu nu aveai puterea să aduci ceva nou în viața noastră, iar eu nu făceam nimic pentru a păstra ce era frumos. Acest lucru mă voi strădui să-l fac acum, ca tu să fii fericit lîngă mine.

— Înțeleg, dar nu știu dacă vei putea.

Ea observă cu strîngere de inimă că el vorbea despre asta ca despre un lucru care era de la început sortit eșecului.

— Poți să încerci să păstrezi ceea ce există, preciză el. Poți să-ți mobilizezi toate forțele și întreaga voință pentru un lucru real, dar nu poți crea ceva dintr-o plăsmuire. Singurul lucru care ar fi avut importanță pentru mine ar fi fost iubirea ta... Or, această iubire n-am avut-o.

— Dar tu? Mă mai iubești?

Torkild răspunse zîmbind cu amărăciune:

— Cum poți să întrebi așa ceva?

— Și totuși, dacă aș rămîne cu tine, ai fi fericit? Ne vei chinui iarăși, pe amîndoi, cu îndoielile tale, cu procesele tale de conștiință, mărturisite sau nemărturisite? Ai avea încredere în viitorul nostru?

— În mine nu am încredere... Ți-am spus, tu trebuie să hotărăști. Eu nu mai am putere să lupt. Am momente în care-mi spun că probabil sînt cam nebun, adăugă el încet. S-ar spune că sîntem o familie de dezechilibrați.

O clipă rămaseră tăcuți, apoi el continuă:

— Toate acele mici ocupații pe care contam să te lege de căminul nostru — grădinăritul, treburile casei, care știam că-ți plac atît de mult, da, știam că ești una din acele femei care se dedică unor asemenea ocupații — cînd am văzut cît timp le acordai, m-a cuprins un fel de ciudă... Mi se părea că prin asta cauți să umpli un gol imens. Eram

mișcat de eforturile tale, vedeam cum în timp căminul nostru capătă culoare, dar asta nu ne apropia mai mult. Și atunci...

— Cînd așteptam copilul, tot așa simțeai ? șopti Rose.

— Nu, răspunse el încet.

Mult timp rămaseră tăcuți. Apoi Rose zise deodată :

— Am să lipsesc cîtva timp, Torkild. Am să mă duc la Briten care m-a invitat în repetate rînduri. Dacă ai să vrei să mă întorc, voi veni imediat. Să nu uiți asta. Și să nu uiți că te iubesc așa cum pot eu iubi, conform firii mele, și că... sînt mai femeie decît atunci cînd ne-am căsătorit. Acum știu în ce constă vulnerabilitatea fiecăruia dintre noi. Și dacă-mi ceri să mă întorc, mă voi întoarce cu dorința de a salva ceea ce este, cum spui tu, ultima noastră șansă.

Se ridicară și el îi luă mîinile și i le sărută. Se îmbrățișară îndelung. Chipul lui Torkild era răvășit de durere și de oboseală ; părea fără viață sub sărutările ei.

Rose ieși.

Torkild nu-și mai recăpătă liniștea și începu sa cutreiere camerele de la parter. Se simțea golit de gînduri și cu sufletul amorțit.

Se trezi privind, ca de obicei, pe fereastra din sufragerie. Soarele era pe punctul de a apune în dosul colinei și răspîndea o lumină vie, roșiatică. Părea un incendiu devastator ; brăduții scheletici abia se mai vedeau, cuprinși parcă și ei de această văpaie. În briza serii, un steag se izbea de catarg. Acest mic zgomot, pe care nu-l sesizase niciodată, putea fi auzit zi și noapte de cînd locuiau aici, mai tare sau mai slab, după cît de strîns era legată frînghia.

„S-a sfîrșit", își spuse el încet și se mira că nu simte o durere mai mare. Parcă nu mai putea simți nimic...

XII

Torkild continuă să trăiască în aceeași apatie, aceeași amorțire a întregii lui ființe. În ziua în care Rose plecă în Suedia, nimic n-ar fi spus că se despart pentru totdeauna. Amîndoi erau calmi, iar ea părea chiar veselă și plină de încredere ; la fel de însuflețită și încrezătoare fusese și în gara Lillehammer, cînd își luă rămas bun fluturînd batista la geamul vagonului ; trenul o luă cu el, lăsîndu-l pe Torkild singur pe peron.

Totul părea ireal... Era ca și cum ar fi primit o lovitură în moalele capului, amețindu-l și făcîndu-l insensibil la durere.

Abia la întoarcerea acasă înțelese : Rose plecase cu adevărat, nu mai era aici, poate nu se va mai întoarce niciodată. El o făcuse să plece.

Acum totul i se părea stupid, lipsit de sens ; se purtase de parcă și-ar fi pierdut mințile. Îi va scrie să se întoarcă... Chiar în acea seară îi va scrie... Iar în ceea ce privește viitorul, prefera să nu se mai gîndească. Nu știa decît un lucru : trebuia s-o aducă înapoi. Cînd ajunse acasă se duse direct în camera ei ; bîjbîi prin întuneric pînă la pat și se prăbuși acolo. Pe cuvertură, cămașa ei de noapte diafană răspîndea un parfum discret. Își afundă capul în ea : „Trebuie să te întorci la copilul tău, Rose, draga mea... el nu poate trăi fără tine..."

După ce se culcă, gîndurile începură să se rotească în mintea sa, amestecînd de-a valma trecutul cu viitorul.

Zilele se duceau una după alta ; Rose și Torkild își scriau fără să pomenească de divorț : își scriau ca și cum ea se dusese într-o vizită la niște prieteni. Torkild îi relată că primise cîteva scrisori lungi de la Doris : era încîntată de șederea ei la Paris ; stătea cu chirie la văduva unui profesor, muncea mult și se și distra ; cunoscuse oameni

încîntători, francezi, finlandezi, și în general se simțea foarte bine.

Torkild și Rose se întrebaseră dacă tot ce le spusese ea despre Paris era adevărat sau doar născociri de-ale ei. Torkild se gîndise chiar că ea nici nu plecase la Paris. Dar cum scrisorile ei soseau la intervale regulate și destul de rar, se mulțumea să creadă tot ce-i spunea. De altfel, era prea nefericit ca să se mai gîndească la sora lui și la treburile ei.

Torkild îi mai scria că Agneta îl îngrijește și că se ocupă de plantele ei. O singură dată, cu inima bătîndu-i cu putere și cu obrajii aprinși, îndrăzni să-i strecoare în scrisoare: „N-am scos bulbii din subsol; n-aș vrea să înflorească înainte de Crăciun, înainte de a te întoarce tu aici."

Într-o zi se întîmplă ceva care îi schimbă cursul gîndurilor. Dimineața, pe cînd se îmbrăca, fu cuprins de un acces de tuse și în spută apărură firișoare de sînge. Cu un gest mașinal duse batista la gură. Era pătată de sînge. O aruncă în chiuvetă, luă o sticlă cu acid fenic din camera lui Rose și turnă conținutul pe batistă... din grijă pentru slujnică. Continuă să se îmbrace, coborî în sufragerie, își bău cafeaua și plecă la birou.

Simțea o furnicătură în tot trupul. Aceste firișoare de sînge nu dovedeau mare lucru... dar puteau să însemne și moartea.

Simțea asupra lui o răsuflare rece, ca în preajma unui sloi de gheață. Îi amintea de ghețăria amenajată în pădure, în fața căreia Rose și cu el se opriseră de atîtea ori, vara, în plimbările lor. Acest suflu înghețat pe care-l simțea acum... Era totuși ridicol.

Moartea... Nu se temea de ea, devenise o realitate. Dar ce bizar era!

Își amintea de plăsmuirile lugubre din tinerețea lui lipsită de bucurii. Înțelese că nu fusese sincer atunci cînd se gîndise să-și pună capăt zilelor. În visările lui vagi și melancolice, nu apărea nimic din gravitatea morții: nu alegi moartea decît atunci cînd te-ai dezbărat de orice urmă de sentimentalism și de milă de tine însuți.

Își aminti de întîlnirile lui cu moartea : prima dată cînd se sinucisese mama lui. Atunci moartea fusese un spectru oribil : un om, în ultimul hal de decădere, își condamnă propria lui viață nedemnă. Apoi moartea doamnei Wegner, regretul ei de a părăsi viața... Adunase în sufletul ei atîtea comori cît timp fusese pe pămînt și de care inima ei rămăsese atît de legată, dar părăsise viața plină de curaj și încredere. Căci faptele celor care mor continuă să trăiască... nu dispar niciodată, deși nimănui nu-i e dat să vadă cum se continuă ele, cum se întretaie cu faptele altora, se întîlnesc, se transformă, se contopesc, fără a înceta să-și urmeze cursul. Doamna Wegner putea să-și recunoască faptele ; ea murise întru Domnul... în dragoste, frumusețe și onoare, cele trei bunuri supreme rîvnite de oameni în viață, dar pe care numai cei puternici reușesc să le păstreze pînă la moarte. Se gîndi apoi la sfîrșitul tatălui său, care, prin mila lui Dumnezeu, din somn trecu în viața de dincolo. Cît despre faptele lui, era mai bine să li se piardă urma, să fie înghițite și fărîmițate de talazul mulțimii de fapte ale celorlalți.

Acum poate îi venise și lui rîndul. Faptele sale ? Gîndul acesta îl umplu de spaimă. Moartea va acoperi urmele trecerii lui prin viață, așa cum ghețarul, în alunecarea lui, acoperă piatra stearpă. Va da el dovadă oare de acea forță invincibilă ? Da, era în stare s-o înfrunte fără să se clintească. Abia acum înțelegea, cu tristețe plină de resemnare, că totul în viață îi fusese indiferent, în afară de femeia iubită. Era drept ca el să dispară, el cel inutil.

În toți acești ani urmărise cu înverșunare un singur scop : s-o cucerească pe femeia care pentru el întruchipa fericirea. Dar nu-și pusese niciodată întrebarea în ce măsură întruchipa el fericirea pentru Rose. Bineînțeles că ar fi vrut s-o facă fericită, deoarece liniștea lui depindea de acest lucru. Dar el vroise s-o aibă fără să se gîndească dacă vor fi fericiți sau nu în căsnicie ; o dorise pe această femeie cu orice preț, chiar cu acela al unui cămin nefericit, căci știuse dintotdeauna că viața lor nu va fi altfel decît era acum. Împotrivirea lui Rose

din toți acești ani era dovada : nimic din ființa lui nu răspunsese instinctului ei vital. Nu fusese bărbatul prin care ea ar fi trebuit să devină soție și mamă. Era deci firesc ca trăind alături de el să-și simtă sufletul bolnav și amîndoi să fie niște nefericiți. Își dăduse seama de acest lucru cu multă vreme înainte, dar știa că, dacă n-ar fi intervenit boala lui, i-ar fi cerut imediat să se întoarcă. N-ar fi avut mai multă încredere în viitor, n-ar fi sperat ca relațiile dintre ei să devină mai tandre, mai generoase, dar ar fi dorit ca ele să continue așa cum fuseseră înainte. Și-ar fi spus : dacă am avea un copil, poate s-ar schimba ceva. Copilul ar crea o punte peste această prăpastie pe care nimic n-o poate umple. Înțelesese că ea nu va fi niciodată o soție fericită lîngă el, dar își spunea că se simțise bine ca amantă și, dacă va fi fericită și ca mamă, poate își va găsi împlinirea.

Da, chiar înainte ca ea să plece fusese hotărît s-o cheme înapoi.

Soarta hotărîse pentru el. Trebuia să renunțe la ea și să-și găsească curajul necesar ca să-și ducă viața în această nouă și pustie așteptare care-i fusese hărăzită.

Nu putea stăvili viziunile pline de tristețe voluptuoasă care-i bîntuiau mintea. Rose va veni să-l vadă la patul de moarte, el îi va vorbi pentru ultima dată de dragostea lui deznădăjduită și poate în sfîrșit va înțelege și ea că-i ținuse întotdeauna sufletul în mînuțele ei.

Alungă iritat aceste gînduri.

Un om trebuie să fie stăpîn pe sufletul său și să răspundă față de sine de felul în care și l-a dăruit, încît și după moarte sufletul să emane o forță vitală sau să lase în urmă o mare de gheață.

Asta avea el de învățat acum, cînd moartea era aproape : să renunțe la Rose și la tot ceea ce nu putuse transforma într-o comuniune perfectă. Viața care-i mai rămăsese trebuia trăită cinstit și drept, cu dăruire... pentru a putea sfîrși într-o zi așa cum sfîrșise mama lui Rose.

Ieșind de la birou se duse la doctorul Meyer; acesta îi găsi un catar în vîrful plămînului, dar fără gravitate, și-l sfătui să se interneze cît se poate de repede într-un sanatoriu.

Torkild se îndreptă spre casă în seara senină de iarnă, pudrată cu promoroacă. Deasupra fînețelor galbene și ofilite care mărgineau rîul mai dăinuia încă o negură ușoară; soarele tocmai apusese și cerul păstra reflexe roz.

Se miră cît de calm și de indiferent era în timp ce se apropia de căminul pustiu.

În aceeași seară îi scrise lui Rose. Rupînd nemulțumit scrisoare după scrisoare ajunse, în sfîrșit, la următoarea variantă:

„Dragă Rose,

M-am convins că sînt un om de nimic; fără îndoială, tăria ta morală te-a făcut să întrevezi că nu pot fi un soț bun și, în consecință, nici un tată pentru copilul care ar fi existat.

Aș minți dacă aș spune că nu mi-am dorit mai mult decît orice să devii soția mea. Știu că ar fi fost mai bine pentru tine și poate și pentru mine dacă nu mi-aș fi realizat acest vis. Trebuie să-ți cer iertare pentru atîtea... poate va veni ziua în care nu vei mai putea, așa cum faci azi, să mă ierți... ba chiar dimpotrivă, mă vei găsi vinovat.

Consider că sînt un bărbat care n-are dreptul să procreeze și cu asta am spus tot. Nu îndrăznesc să-ți cer să te întorci la mine deoarece convietuirea noastră nu face decît să contrazică firea ta. Te iubesc la fel de mult ca întotdeauna, dar am ajuns să consider această dragoste a mea pentru tine mult prea egoistă. Dacă eu simt așa înseamnă că voi fi din ce în ce mai puțin în stare să mă fac iubit de tine. Deci e mai bine pentru amîndoi să încetăm convietuirea împreună.

Voi pleca de aici un timp. Îți voi scrie de la noua mea adresă; mai sînt niște probleme de pus la punct și totul se va aranja, bineînțeles, conform dorinței tale. Dacă vrei să divorțăm...

Poate ți se va părea curios dacă-ți spun că-ți doresc fericire deplină ; ți-am stricat cei mai frumoși ani din viață și totuși... fericirea ta rămîne supremul meu țel. Faptul că-ți scriu această scrisoare e pentru mine mai cumplit decît moartea și știu că vei suferi și tu, dar o fac deoarece cred c-ar fi și mai rău dacă ți-aș spune să te întorci.

Torkild al tău"

Reciti scrisoarea și i se păru destul de neinspirată, poate pentru că rămîneau atîtea lucruri pe care nu i le putea spune ; trebuia să le păstreze pentru el, deși ar fi simțit o mare ușurare împărtășindu-i-le.

Se simțea la capătul puterilor și, vrînd să sfîrșească odată, expedie scrisoarea.

Hotărîse să nu se interneze într-un sanatoriu ; mai ales că nu vroia ca Rose să știe că e bolnav de plămîni, să fie considerat un martir. În mod sigur Rose ar fi alergat la el în ciuda împotrivirii lui. Pe de altă parte, în cazul în care vindecarea n-ar fi fost completă și ar fi fost nevoit să se menajeze de acum înainte, era, poate, indicat un sfîrșit rapid...

După ce căpătă un concediu de cîteva luni plecă la o fermă, la unul din prietenii lui. În primele săptămîni mai apărură cîteva urme de sînge pe batistă. Pe timpul șederii acolo se odihni, mîncă zdravăn, munci la cîmp, se duse la vînătoare și la schi. Treptat își redobîndi vigoarea, culorile din obraji și oarecare optimism.

Într-una din zile primi o scrisoare de la Rose :

„Dragă Torkild,

Dacă asta este dorința ta nu-mi rămîne decît să mă conformez. Simt o suferință fără margini la gîndul despărțirii, dar să știi că nu-ți port pică, cel puțin deocamdată ; dacă voi fi mai tîrziu supărată pe tine, așa cum pretinzi tu, asta nu pot s-o știu. Sper că nu se va întîmpla niciodată acest lucru... Dragul meu, eu nu pot să-ți urez fericire pentru că știu că tu nu crezi în ea, dar îți doresc, cel puțin pentru început, să fii tare. Dacă tot tre-

buie să ne despărțim, să o facem și legal. Accept pensia pe care mi-o oferi, dar suma este mult prea mare. Cunosc situația ta financiară, așa că vei înțelege că nu pot accepta atît de mult; bineînțeles că primesc ajutorul tău, dar pînă în momentul în care voi găsi o slujbă. Îți sînt foarte recunoscătoare.

Mai vreau să te rog ceva: găsește pe cineva care să aibă grijă de florile mele; pentru mine ele sînt niște ființe vii și aș suferi foarte mult la gîndul că vor pieri. Nu crezi că Inga Vik sau doamna Stranden și poate chiar doamna Nordby ar putea lua fiecare o parte din ele? După ce voi găsi o locuință am să le aduc la mine.

E atît de trist că s-a sfîrșit totul... Dacă ar fi trăit copilul nostru... cît de mult l-am plîns; n-a fost zi să nu mă gîndesc la el. Dar cred că ai dreptate... acum e prea tîrziu.

Noapte bună, dragul meu copil, Rose"

În martie, cînd se simțea în aer miros de primăvară, Torkild se instală într-o căsuță la munte. Rămase acolo pînă după Paște, cînd trebuia să se prezinte la serviciu.

Chipul său ars de soare și de vînt îi dădea o înfățișare de om sănătos și viguros, cum nu fusese nici înainte de căsătorie.

XIII

Spre sfîrșitul lui iunie, la cîteva luni de la întoarcere, Torkild găsi o scrisoare pe birou. I se păru că recunoaște scrisul; spre marea lui mirare constată că era de la Axel.

„Dragă Torkild,

Vei fi, fără îndoială, foarte surprins primind această scrisoare. Vreau să te rog să uiți pentru o clipă diferendul nostru și să accepți, dacă se poate, să ne întîlnim. Va fi pentru ultima dată. Am obținut un post la o societate minieră din Chile, într-un orășel numit Santa Teresa, în munți, aproape de frontiera cu Bolivia. Duminica viitoare plec la Buenos Aires și e puțin probabil să mă mai întorc vreodată în Norvegia. Dacă aș putea, deci, să te văd înainte de plecare ți-aș fi foarte recunoscător. Îți propun, dacă-ți convine, să ne întîlnim mîine seară, la ora șapte, la Restaurantul Sporturilor din Holmenkollen. Acolo, în general, nu prea e lume în timpul săptămînii ; deci, dacă accepți întîlnirea, te rog să-i telefonezi proprietăresei mele la numărul 180-018. Ea îmi va comunica răspunsul tău.

Axel"

Torkild rămase cu ochii la scrisoare.

Apoi telefonă la numărul indicat :

— Vă rog să fiți amabilă să transmiteți inginerului Christiansen că fratele lui va fi la Restaurantul Sporturilor mîine seară la ora șapte și jumătate.

În seara următoare, cînd ajunse la restaurant, Axel era deja pe terasă ; cînd îl văzu pe Torkild îi veni în întîmpinare. Avea un aer jenat și trist ; făcu gestul de a-i întinde mîna cu oarecare ezitare, neștiind reacția fratelui său. Totuși Torkild îi strînse mîna și fără să-și spună nimic se așezară la masa pe care o alesese Axel și pe care se aflau o sticlă cu vin roșu și două pahare. Axel vru să-i umple paharul, dar Torkild refuză. Imediat își dădu seama că fusese ridicol încercînd să-și manifeste răceala în felul acesta și spuse :

— Mi-e tare sete, aș vrea să beau mai întîi o bere.

În depărtare se zărea fiordul albastru cu apa lui liniștită, presărat cu mici pînze albe ; părea un cearșaf umflat de vînt, întins între cele două maluri împădurite. O ceață fină, irizată în soare, se adunase deasupra orașului ghemuit în zare. Doar co-

linele scunde care-l înconjurau se vedeau cu claritate, acoperite de vile mici cu acoperișuri strălucitoare printre brazii verzi, scăldați în lumina crepusculară.

— Pînă să vii tu, contemplam tabloul ăsta, zise Axel încet. Cît e de minunat ! Și-mi spuneam că asta-i țara mea... deși niciodată n-am simțit că-i aparțin. Am avut doar senzația nelămurită că aceasta era singura țară din lume unde m-aș fi simțit acasă. Și acum o părăsesc, fără îndoială, pentru totdeauna.

— Ei, ai să te întorci tu într-o zi, zise Torkild stînjenit. În ziua de azi chiar America de Sud nu e atît de...

Nu-și termină fraza fiindcă o găsi prea banală.

— Nu cred, cine știe... poate la bătrînețe să mai vin... O clipă, Axel privi spre mare : Îți mulțumesc c-ai venit, zise el cu voce joasă. Nu credeam că ai s-o faci.

— Ei asta-i... Mi-ar fi părut rău să pleci la capătul celălalt al lumii și eu să aflu cine știe cînd...

— Da, desigur... înțeleg. Dar asta e cu totul altceva. Axel schiță un zîmbet și continuă : Am făcut, din nefericire, un lucru care ar fi trebuit să mă determine să plec fără ca tu să afli.

Torkild nu întrebă nimic, iar după o clipă spuse :

— Vei trece, probabil, prin Copenhaga ca să-ți iei rămas bun de la Doris, nu ?

— Cum ? Doris s-a întors la Copenhaga ? Am primit de fapt o scrisoare de la ea în ianuarie și o carte poștală de la Copenhaga. Totuși credeam că e încă la Paris.

— Nu. E la Copenhaga.

— Atunci să-mi dai adresa ca să-i scriu și eu... Plecăm prin Anglia... Ah ! Era să uit, vinerea viitoare mă însor. Axel, spunînd asta, lăsă capul în jos.

Lui Torkild i se strînse inima. Apoi își reveni... Era practic imposibil, deoarece nu se dăduse încă pronunțarea divorțului.

— Se numește Agda Waage, spuse Axel. O cunosc de cîțiva ani.

— Ei, atunci, felicitările mele, zise Torkild. Dar simți că fraza sună fals, nepotrivit cu situația.

— Îți mulțumesc. Și după o mică ezitare adăugă : Da, desigur, ar fi trebuit să mă fi căsătorit mai demult... Acum ea își închipuie că n-am făcut-o ca să n-o prezint ca soție familiei și prietenilor mei de aici și că o găsesc potrivită doar pentru acolo, în străinătate, unde nu ne cunoaște nimeni. Rămase o clipă pe gînduri : Poate c-o să meargă mai bine decît cred eu, continuă el. Acolo vom fi mai mult singuri. Eu mă voi strădui să ne facem viața cît mai plăcută, iar Agda este o fată bună... și foarte capabilă și cinstită, înțelegi ?

Torkild, jenat, nu scotea nici un cuvînt.

Axel își mai turnă vin și bău, apoi îl privi pe Torkild.

— În seara aceea, știi tu... cînd mi-ai interzis să mai vin la voi, fusesem înainte la ea. Ne certasem foarte tare ; ea îmi reproșase că nu iau nici o hotărîre, deși știm că-i însărcinată. I-am promis, bineînțeles, că ne vom căsători cît se poate de repede, dar că, deocamdată, mai aveam ceva de rezolvat... Datoram niște bani de pe vremea cînd mă pregăteam pentru examene. Trebuia să mă împrumut din nou... asta i-am explicat Agdei în ziua aceea, cînd ea nu mai contenea cu reproșurile... Am vrut să-ți spun toate astea înainte de a pleca. Poate că acum ai să mă înțelegi.

— Te înțeleg, zise Torkild, simplu.

— Cînd, în sfîrșit, am reușit să-mi fac o situație ca să pot să-mi întemeiez un cămin modest, mi-a spus că s-a răzgîndit și că nu mai vrea să se mărite ; hotărîrea ei pornea din convingere și nu pentru a mă obliga să mă căsătoresc cu ea. Într-adevăr, de atunci n-a mai vorbit de căsătorie. Nu e lipsită de mîndrie, să știi... Zicea că doar pentru copil dorea să legalizăm relația noastră. Cred că spunea adevărul și găsesc că avea dreptate. E o fată bună. Știe ce înseamnă să nu ai tată, deoarece ea însăși este copil natural. Tatăl ei s-a purtat „cinstit", cum se spune în lumea lor. A plătit pentru ea treizeci și cinci de franci pe lună unor oameni cumsecade, o familie de muncitori la care fata a stat pînă la vîrsta de cincisprezece ani. Mama ei

o abandonase de mult. Acum e moartă, dar înainte de a muri ajunsese foarte rău... Cînd femeia era pe patul de moarte, Agda i-a scris acestui tată, pe care nu-l văzuse niciodată, ca să-i ceară un ajutor bănesc. Pe atunci fata avea șaptesprezece ani și lucra la un mare magazin de confecții, într-un atelier de croitorie. Tatăl ei îi trimise douăzeci de coroane și o scrisoare dură în care spunea, printre altele, că făcuse pentru ea mai mult decît ar fi trebuit, deoarece nu credea că e tatăl ei. Bătrînul consul Vandamm de Bergen este prea onoratul meu viitor socru... Al lui e castelul „Mon Plaisir". Ți-aduci aminte că într-o seară am cunoscut la familia Ramm, acum mulți ani în urmă, pe una din fetele lui, măritată cu căpitanul de cavalerie Hoelen? Agda seamănă uimitor de bine cu ea... și sînt cam de aceeași vîrstă. Mi-aduc aminte că fata aceea ți se păruse frumoasă. Am cunoscut-o pe Agda cînd lucra într-un salon de coafură care se afla chiar în clădirea în care aveam eu serviciul. Deseori ne plimbam sau beam o cafea. Într-o zi, cînd ieșisem să mănînc ceva, am întîlnit-o pe scară; am făcut o bucată de drum împreună. Era foarte enervată și, trecînd prin parc, ne-am așezat pe o bancă, iar ea a început să plîngă. Sora ei vitregă, doamna Hoelen, venise în dimineața aceea la coafor să-și vopsească părul. Agda se ocupase de ea. Doamna Hoelen găsea mereu ceva de criticat și fusese foarte antipatică și nepoliticoasă cu biata fată. Atunci am aflat toată povestea vieții ei. În urma acelei confidențe am devenit iubitul ei.

— A avut o viață grea biata fată, zise Torkild compătimitor.

— Toate astea s-au petrecut în anul în care te-ai căsătorit tu. Axel rămase o clipă tăcut, cu bărbia sprijinită în mîini, apoi adăugă: Știu că ar fi trebuit să mă căsătoresc cu ea atunci, fiindcă îi spusesem că o iubesc... și o iubeam cu adevărat... o iubesc și acum. Era totuși mai bine și mai corect... Acum ar avea tot dreptul să mă judece. În inima mea eram profund legat... Orice s-ar fi întîmplat n-aș fi putut uita niciodată că-mi dădusem cuvîntul

față de ea. Se întoarse apoi brusc spre Torkild : Știi ce s-a întîmplat între Rose și mine acum șase luni ?

— Nu.

— M-a pălmuit, zise Axel cu voce liniștită. Iată de ce plec. După gestul ăsta mă simt gonit de aici.

Torkild îl privi întrebător.

— A fost îngrozitor... O iubesc pe Agda de cînd am cunoscut-o. Și totuși aveam momente în care prezența ei mă irita... ceea ce era nedrept, pentru că ea n-avea nici o vină. În felul ei a fost întotdeauna drăguță cu mine... Cam superficială, dar trebuia să fie așa, altfel n-ar fi ținut piept vieții... Însă eu simțeam tot timpul că dragostea pe care i-o puteam da nu era decît o dragoste incompletă... că exista o altă femeie pe care aș fi putut-o iubi cu totul altfel, cu mai multă pasiune, tandrețe și delicatețe. Și apoi simțeam că tot ce e mai bun în mine nu va mai ieși niciodată la lumină. Astăzi gîndesc puțin altfel. Cred că aș putea să-i dăruiesc Agdei și mai ales copiilor noștri, dacă vom avea, întreaga afecțiune de care sînt capabil.

Tăcuți, cei doi frați contemplau fiordul care căpătase o nuanță violetă în noaptea crepusculară. Pe terasa unde stăteau ei năvăli un grup de fetițe de vreo doisprezece ani... Erau îmbujorate de căldură, părul li se despletise, iar hainele și încălțămintea erau pline de praf. Aveau brațele încărcate de crengi înmugurite și de flori.

— Mor de sete, țipau care mai de care.

Una din ele rămase în picioare, în timp ce toate celelalte se așezaseră la mese : ea aștepta să spună fiecare ce vrea să bea, dar se hotărau greu. În sfîrșit se puseră de acord și fetița dispăru în restaurant.

— Și o ciocolată pentru mine, cu lapte și alune, să nu uiți, Margot ! îi strigă una din fetițe.

— Cred că astăzi am făcut cel puțin trei mile, zise o alta.

— Trei mile ? ! Am făcut chiar mai mult.

— Ah, ce oboseală !

Fetițele scoaseră din rucsacurile lor buchețele de lăcrămioare și rămășițe de sandvișuri împachetate

în hîrtie cu urme de unt pe care le înșirară pe mese și scaune.

— Acum aș bea și eu puțin vin roșu, zise Torkild.

Axel îi umplu paharul. Băură în tăcere.

— Nu eram gelos. La începutul căsniciei tale nu aveam resentimente, deoarece credeam că sînteți fericiți, zise Axel. Vroiam ca sentimentul meu pentru Rose să capete o aureolă... Și pe tine te iubeam. Poate nu-ți vine să crezi. Întotdeauna am avut impresia că tu erai totuși singurul dintre noi trei cu mai multă vitalitate, că reușiseși cel mai bine, în ciuda împrejurărilor... Sau mai degrabă că tu te împotriviseși cel mai bine unui destin distrugător. Ceea ce căutam toți trei era un cămin. Nu știu dacă poți înțelege : dacă aș fi știut că tu și Rose ați întemeiat un cămin în care să domnească fericirea și armonia, m-aș fi resemnat... Tu ai fi avut-o pe Rose și o mare parte de fericire, eu pe Agda și o mai mică parte de fericire, dar aș fi făcut tot ce mi-ar fi stat în putință să am o căsnicie liniștită și trainică. Totuși, cînd am înțeles... nu știu cum să-ți explic... m-aș fi mulțumit cu o părticică din căminul tău, din bogăția, căldura și dragostea pe care Rose putea să le împrăștie în jurul ei... S-ar fi răsfrînt și asupra mea. Nu cred că înțelegi ce vreau să spun...

— Ba da, înțeleg.

— Ei bine, dintr-o dată parcă diavolul ar fi pus stăpînire pe mine. Și din momentul în care m-am purtat atît de urît cu tine parcă înnebunisem. Apoi a urmat seara în care ne-am despărțit pentru totdeauna de casa tatălui nostru ; o condusesem pe Doris la gară, iar eu trebuia să rămîn peste noapte la hotel, ca și Rose, pînă a doua zi. Am dat buzna în camera ei și am avut cu ea o discuție îngrozitoare. Pe vremea aceea aveam o stare sufletească ciudat de complexă : o uram, te uram și pe tine și pe Agda și pe mine însumi, mai ales pe mine. Rose a sfîrșit prin a mă da afară. Îmi ceruse de mai multe ori să ies și, cum n-o făcusem, m-a pălmuit... Axel tăcu, parcă așteptînd ca fratele său să spună ceva. Dar cum Torkild nu scotea nici un cuvînt, întrebă : Nu ți-a povestit ?

— Nu... Dar am primit o scrisoare anonimă, zise Torkild.

Axel îl privi scrutător :

— Din cauza asta... ? întrebă el încet.

— Vrei să știi dacă din cauza asta ne-am despărțit ? Nu chiar. Rose nu știe nimic despre scrisoare. Eu, însă, am început să-mi fac o mulțime de gînduri. Între noi a avut loc un fel de explicație și am căzut de acord ca fiecare să meargă pe drumul lui. După o clipă, Torkild zise cu asprime : În seara aceea, la Frederikshald, ai făcut vreo aluzie în fața lui Rose despre ce-mi spuseseși mie, în legătură cu moartea copilului ?

— Nu. Bădărănia mea n-a mers pînă acolo.

— Îmi pare rău că... zise Torkild încet.

— N-are de ce să-ți pară rău... Ai dreptul să mă crezi în stare de orice.

— Nu vroiam să te jignesc.

— A fost o mare nenorocire pentru voi, zise Axel mișcat, că v-ați pierdut copilul.

— Cine știe... ? răspunse trist Torkild.

Priviră amîndoi spre capătul celălalt al terasei, unde fetițele, între buchetele lor de flori, se distrau ciocnind paharele cu limonadă și sirop de rodii ca și cum ar fi fost cu vin.

— Da, ar trebui să avem mulți copii. Și Torkild arătă spre masa fetițelor. Am remarcat că acolo unde sînt copii, mai toate fetele sînt preferatele tatei și băieții ai mamei.

— Depinde... Cred că multe lucruri nu le poate înțelege un bărbat decît dacă este tată și dacă are fete, zise Axel visător.

Luară cina în restaurant și apoi trecură pe terasă, unde fumară și-și băură cafeaua în noaptea frumoasă de vară.

Deodată Axel spuse :

— N-ai vrea să vii într-o zi la mine s-o cunoști pe Agda ? Ar fi foarte fericită să fie prezentată cuiva din familie. Iar eu nu te am decît pe tine...

Torkild întoarse privirea. Ceva în glasul și atitudinea lui Axel îl făcea să se gîndească la o su-

medenie de reproșuri și scene penibile și se simți jenat, așa cum un bărbat poate să fie pentru un alt bărbat, chiar și străin, cînd îl vede dezarmat în fața imputărilor unei femei.

— Dar bineînțeles, aprobă Torkild grăbit. Chiar vroiam să-ți cer să mă prezinți logodnicei tale. Dacă vrei, ne putem întîlni chiar mîine seară, să mergem toți trei la operă și după aceea la un restaurant.

— Cu mare plăcere ! În vocea lui Axel se simțea bucurie. Era fericit că fratele lui avea puțină înțelegere și pentru el. Desigur. Ne vom simți foarte bine.

— Ne-am înțeles. Stabilește tu ora.

XIV

Peste zece zile, într-o dimineață splendidă de duminică, Torkild își conducea fratele și cumnata la vaporul care urma să-i ducă pe cei doi în America de Sud.

Axel privea orașul și colinele învăluite în aburul sidefiu al ceții. Agda ședea cu coatele rezemate pe balustrada vasului, ținînd neglijent în mînă buchetele de trandafiri oferite de Torkild și de domnul Braun, celălalt martor la cununie. Torkild remarcă în mod deosebit glasul și zîmbetul Agdei. Păreau puțin forțate.

— Nu uita ce ai promis, Torkild ! Să ne scrii des !

— Desigur... Dar să-mi dați și voi vești din cînd în cînd.

— Poți fi sigur de asta. Lui Axel nu-i prea place să scrie, dar eu am să-ți scriu regulat, ca să știi de noi.

Era frumușică, în ciuda trăsăturilor cam prea conturate ; tenul nu avea strălucire, iar pielea era cam rugoasă, în schimb zîmbetul îi lumina încîntător chipul ; pălăria cochetă îi venea bine pe părul auriu. Îmbrăcată într-un taior simplu dar de bun gust, strîns pe talia puțin cam grosuță, părea de o distincție ușor studiată ; era ceea ce Betzy numea „vînzătoare șic".

În ultimul timp, Torkild se văzuse cu ei în fiecare seară. Cumnata lui i se părea agreabilă ; nu-i găsea cusur. Numai că după cele povestite de Axel despre viața ei se așteptase ca ea să fie mai gravă, mai sobră. Dar nici vorbă de așa ceva. Era drăguță și vanitoasă, ca mai toate femeile la vîrsta asta. Iar în felul în care-și răsfăța și tiraniza bărbatul pe care i-l dăruise soarta nu se deosebea prea mult de semenele ei. Înainte de a-l cunoaște pe Axel avusese, probabil, mai multe aventuri ; Torkild își dăduse seama de asta și nici Axel nu se îndoia, dar nu-i găseau o vină ; în viața pe care o dusese era mult mai bine să fie superficială și frivolă. Atîta timp cît cei mai mulți dintre oameni sînt chinuiți de viață e o binefacere că o bună parte dintre ei reușesc să fie insensibili și față de bine și față de rău. Agda era o femeie ca oricare alta și pentru asta trebuia felicitată, deoarece și soarta ei fusese ca a oricărei alte femei.

Totuși Torkild îl compătimea pe fratele său.

Rămase pe chei și le făcu semn cu pălăria atît timp cît putu distinge batistele pasagerilor ca niște punctulețe albe. Își imagina cum se vede de pe vapor fiordul : albastru și liniștit în lumina soarelui, încadrat de costișe verzi, de stînci goale și cenușii și de păduri întunecate incrustate de căsuțe roșii și albe din care urca fumul drept spre cer în dimineața aceasta liniștită de duminică.

I se părea că simte și el ce simțea, probabil, Axel în această clipă, în timp ce priveliștea fiordului se derula prin fața ochilor săi. Își imagina cum tinerii căsătoriți ședeau acum pe covertă în niște fotolii confortabile de răchită. Agda își înlocuise probabil pălăria cu pene cu o tocă împodobită cu o voaletă

verde pe care o probase în fața lui acum cîteva zile. Cu pledul cel nou pe genunchi, ea zîmbea acestui bărbat care făcuse din ea o femeie măritată ; era dornică să facă noi cunoștințe la bordul vasului și nutrea speranțe pentru viitor. Nu lăsa nimic în urma ei, nici măcar o amintire ; fără îndoială, șterse din minte tot ce fusese anterior ceremoniei de alaltăieri, cînd devenise doamna Christiansen ; nimeni pînă atunci nu-i dăduse nimic, poate doar viață, și trebuia să i se recunoască acestei tinere faptul că s-a descurcat în toți acești ani și că a ajuns, rămînînd aproape neschimbată, la ziua în care a putut să înceapă o viață nouă, cu sufletul fără amintiri și fără cicatrice.

În apa care clipocea izbindu-se de chei, printre dopuri, bucăți de lemn și hîrtii se legăna un trandafir : se desprinsese, probabil, din buchetul Agdei.

Torkild se simți dintr-o dată copleșit de un sentiment de imensă înduioșare și umilință pentru țara lui, un fel de recunoștință de a trăi aici și de a putea rămîne, de a-și putea păstra toate amintirile. bune și rele, din copilărie, din adolescență și din viața sa de bărbat matur, tot ce-l lega de acest pămînt ; dorea din tot sufletul să revadă chiar în clipa aceea pădurile de dincolo de deal ; știa că brazii aveau acum muguri verzui la capătul crengilor, că la picioarele trunchiurilor cafenii, frunzișul bogat și verde al afinilor și cel argintiu al sălciilor formau un covor ; că micile heleștee în care se reflectă cerul de vară erau înconjurate de in sălbatic, de tufele lui albe și pufoase.

Ajuns în piața gării, sări în primul tramvai care se îndrepta spre Majorstuen : vroia să revadă pădurea Myra.

De mult timp nu mai fusese acolo și, deși venea dintr-o vacanță petrecută în munți, deși viața lui se desfășura în mijlocul pădurii și al cîmpului, avea impresia că de ani de zile nu mai văzuse un codru adevărat. Poteca pe care mergea era destul de lată și fusese bătută de picioarele multor tineri din toate cartierele orașului : pădurea asta era a lor, aici băieții și fetele din Christiania cunoscuseră mirosul tare al brazilor și al pămîntului amestecat cu

frunze moarte, aici văzuseră și soarele împurpurînd trunchiul unui pin singuratic, aici văzuseră întinderile de zăpadă înconjurate de pădure căpătînd nuanțe roșietice pe măsură ce apunea soarele în zilele de iarnă. Asta era pădurea lui, singura pădure din lume care exista pentru el.

Ieși de pe cărăruie ca să ajungă la cabană. Pe colină se opri o clipă și contemplă priveliștea : helești rotund și lucios strălucea străjuind micuții arini și brazi. În mijlocul stîncilor, cabana părea o pată cafenie cu acoperișul ei din bulgări de turbă, acoperiți cu un puf verde. Obloanele erau închise ; cabana era goală. Lund și Helsing probabil se plimbau cu barca pe apele liniștite ale fiordului.

Și pădurea Myra părea pustie. Soarele și pacea amiezii puseseră stăpînire pe căsuțele cenușii înconjurate de taluzul verde ce se oprea în oglinda lacului, și pe dealurile împădurite care închideau perspectiva.

Torkild se întinse pe iarba înaltă și proaspătă de sub coacăzi și-și trase pălăria pe ochi ca să și-i apere de lumina soarelui. Ațipise, probabil, pentru cîtva timp cînd simți mișcare în jurul său ; auzi apoi o voce :

— Nu pune mîna pe flori, Kaja... din astea or să iasă fragi mai tîrziu. Nu trebuie să le rupi !

Torkild privi pe sub pălărie. Văzu două fetițe, una de vreo patru anișori, iar cealaltă abia de vreo doi, care se țineau de mînă croindu-și drum prin iarbă. Semănau ca două picături de apă : urîțele și drăgălașe. Aveau năsucurile în vînt, ochi mari albaștri, obraji rumeni și părul auriu strîns în panglici albe. Erau îmbrăcate la fel : bluze și fuste bleu, chiloțeii atîrnînd într-o parte și ciorapii căzuți.

— Domnul, zise cea mică, arătîndu-l pe Torkild, face nani. Apoi se aplecă și smulse cîteva floricele de frag.

— N-ai voie, îi zise sora ei mai mare, zgîlțîind-o. Nu înțelegi ? Astea sînt flori de frag.

— Poate că ei nu-i plac fragii, zise Torkild, dîndu-și pălăria la o parte.

Fetițele se opriră și-l priviră cu un aer grav.

— Bună dimineața, Kaja și Maja! zise Torkild.

Fetița mai mare îl fixă o clipă puțin descumpănită.

— Pe mine nu mă cheamă Maja.

— Ba da, sînt sigur că te cheamă Maja. Iar surioara ta se numește Kaja, știu eu bine.

— Ba deloc. Pe mine mă cheamă Ningeborg. Iar pe ea n-o cheamă Kaja, îi spunem noi așa... Pe ea o cheamă Catherine...

Ningeborg pronunță acest nume cu gravitate.

— Iar eu știu că vouă vă plac bomboanele.

Scoase din buzunar o pungă pe care i-o dăduse acum cîteva zile Agda; reuși să dezlipească vreo cîteva și le întinse fetițelor.

Cea mare îi mulțumi și amîndouă îl priviră cu ochișorii lor rotunzi în timp ce molfăiau bomboanele care în curînd începură să li se prelingă pe bărbie.

— Puișorii sînt acolo, zise dintr-o dată cea mare, arătînd casa. I-am văzut, să știi...

— Păsărelele, zise cea mică începînd să urce panta.

— Poți să vii și tu cu noi să-i vezi, zise Ningeborg cu drăgălășenie. Kaja zice „păsărele" la puișorii de găină, știi? explică ea în timp ce Torkild se ridicase pentru a le urma. Mama noastră doarme în casa aceea, continuă ea. Pe tine cum te cheamă?

— Torkild.

— E frumos, zise fetița, dar nu cred că aș putea să-l țin minte.

La capătul pantei, lîngă casă, o găină înconjurată de puișorii ei se plimba în spatele gardului de sîrmă: micuții bulgări de aur se refugiaseră piuind sub aripile mamei lor, imediat ce fetițele se apropiară și-și băgară degetele prin ochiurile plasei de sîrmă.

— Fiți atente, fetelor, găina ar putea să vă ciupească de degete!

— Puișorul ăsta nu se teme de noi, e cel mai prietenos...

Era un puișor ciocolatiu care nici nu se gîndea să fugă și care din cînd în cînd, piuind, își lăsa

capul în jos ca să se ferească de atingerea degetelor fetițelor.

Torkild văzu un căpețel de intestin roșu care atîrna din burta bietului puișor ; se rănise, probabil, în ceva ascuțit ; curînd după aceea, unul din puișori, mai curajos, se apropie și începu să-l ciugulească.

Torkild își trecu degetele prin ochiurile de sîrmă, apucă puișorul rănit și-i suci gîtul.

— Lasă-mă să-l mîngîi ! Oh ! Oh ! Ce i-ai făcut ? țipă Ningeborg. De ce ai fost rău ?

Sări să i-l smulgă din mînă. Micuța Kaja nu înțelegea ce se întîmplă. Dar auzind-o pe sora ei țipînd, se aruncă în iarbă și începu să urle cît o ținea gura.

Torkild, foarte descumpănit, nu știa cum să se descurce cu aceste micuțe care plîngeau de ți se rupea inima. În aceeași clipă, o femeie voinică apăru în pragul ușii și apoi o porni în goană spre curtea de păsări.

— Ce s-a întîmplat ? Doamne, dar chiar tu ești, Torkild ! De ce plîng copiii ?

Torkild o recunoscu pe Betzy Helsing, sau mai bine zis Betzy Lökke, așa cum se numea acum ; ea se aplecă asupra fetițelor și le strînse la piept.

— Ce surpriză să te văd aici. Ei, hai, hai, îngerașilor, nu mai plîngeți și spuneți-i mamei ce vi s-a întîmplat.

Torkild îi arătă puișorul mort.

— Puișorul ăsta avea burta sfîrtecată. Era îngrozitor la vedere și atunci l-am omorît, fără să mă gîndesc c-ar fi fost mai bine să n-o fi făcut în fața lor.

— Ei, n-ai fi putut să le îndepărtezi, zise Betzy rece. Așa sînt ele : cînd vrei să scapi de ele nu prea reușești. Hai, hai, dragelor, nu mai plîngeți atît. Puișorul era bolnav și atunci domnul acesta l-a omorît, și să știți că la noapte va veni un înger și-l va lua pe puișor cu el în cer, unde Dumnezeu îi va da iarăși viață, iar el va zbura prin rai și va cînta cucurigu ca să-i distreze pe îngerași.

— Să-l ducem acasă, propuse Ningeborg. Nu mă culc pînă nu vine îngerul să-l ia.

— Nu, e mai bine să rămînă aici, fiindcă noi locuim la etajul al cincilea și îngerul nu poate să urce atîtea etaje. Închipuie-ți ce-ar fi dacă ar greși și ar suna la vecinii noștri, la doamna Pederson... știi cum se înfurie cînd e deranjată... Văd că rîzi, Torkild... din cînd în cînd trebuie să mai vorbești de cer și de îngerași cînd trebuie să răspunzi la întrebările copiilor. Ei, acum la joacă! Nu-i așa că sînt drăguțe? întrebă ea cu un zîmbet radios. Doamne, cît mi se pare de ciudat să te revăd pe tine, fostul meu logodnic... Ce mai faci?

— Mulțumesc, foarte bine. Dar tu? De altfel, nici nu-i nevoie să te întreb.

— Așa e. M-am îngrășat îngrozitor. Dacă aș fi știut că te întîlnesc mi-aș fi pus corsetul, zise ea rîzînd din toată inima. Dar, drept să-ți spun, nu mă așteptam să mă întîlnesc cu prieteni pe aici... și e o corvoadă să urc cu ele...

— Găsesc chiar că e mare curaj din partea ta să întreprinzi o asemenea călătorie.

— Asta e! Nu pot să mă despart de pădure și nu pot să-mi las copiii singuri o zi întreagă. Da, știu bine că tu și ceilalți prieteni vă închipuiați pe vremuri că veneam doar pentru voi, dar nu era așa... Am adus-o pe fetița cea mare aici în cărucior, avea doar treisprezece luni... Dar la coborîre a trebuit s-o luăm în brațe și ne întrebam tot timpul dacă merita să mai cărăm după noi ce mai rămăsese din cărucior... De multe ori vin aici cu fetele; astăzi Finn s-a dus mai departe cu prietenii lui. Se va întoarce pe la ora patru și imediat o vom porni spre oraș cu fetița cea mică în brațe. Ningeborg merge pe jos aproape tot drumul, nici nu-ți închipui cît de bine rezistă. Tare mă bucur că te-am văzut. Noi o să ne așezăm la masă. Sper că ai să mănînci cu noi.

Îl luă pe Torkild de braț. Nu se vedea la ea nici o urmă de cochetărie în felul în care era îmbrăcată: o pălărioară de fetru roșu pe părul ciufulit, o bluză albă de la care lipseau cîțiva nasturi, o fustă sport, bleu, care era prea strîmtă pentru șoldurile ei lăsate în voie și care făcea cute în față și

în spate. Cu toate acestea era plină de farmec, deși nu mai era cea de odinioară ; îi rămăsese doar zîmbetul care-i lumina fața.

— Așază-te aici ! O să ne jucăm de-a picnicul, ca pe vremuri, și o să mai stăm de vorbă. Dar mai întîi aș vrea să te duci după fetițe, spune-le să vină la masă.

Cînd Torkild se întoarse cu ele văzu că Betzy pusese tacîmurile pe o măsuță sub fereastră și că începuse să scoată din rucsac o mulțime de bunătăți.

Bufetiera de la cabană le aduse cafea și lapte cald și se arătă încîntată revăzîndu-l pe Torkild. În timp ce Betzy pregătea laptele pentru fetițe și le instala pe o ladă, cei doi se așezară pe trepte și începură să vorbească.

În momentul cînd femeia dădu să plece, trecu pe lîngă fetițe, le luă căpșoarele în mîini și le privi zîmbind. Văzînd acest gest, lui Torkild i se strînse inima deoarece își aminti că același gest îl făcea și Rose cînd își privea florile și le zîmbea. Păcat că avusese o viață atît de searbădă cu el...

Bufetiera se adresă lui Torkild :

— Soția dumneavoastră a trecut pe aici de Rusalii împreună cu o doamnă. Am întrebat-o despre dumneavoastră și mi-a spus că sînteți în divorț. Mai auzisem eu vorbindu-se despre asta iarna trecută, dar nu mi-a venit să cred. Se poate așa ceva, domnule Christiansen ?

— Da, doamnă.

— Oh ! Ciudați mai sînt oamenii în ziua de azi... Și soții Nordby vor divorța. Dar, în tot cazul, îmi face mare plăcere să vă văd.

Betzy, care între timp dispăruse în cabană, se întoarse să servească masa.

— Cînd mă gîndesc că o să divorțați... Servește-te, e pîine făcută de mine... Totul e pregătit de mine... În viața mea n-am fost mai mirată la aflarea unei vești... Nu pot să spun că mă așteptam ca lucrurile să meargă strună... Dar chiar să ajungeți la divorț ?

Torkild zîmbi stingherit.

— De ce spui că te așteptai dar nu credeai că ar fi posibil ?

— Pentru că sînteți atît de ciudați amîndoi. Cred că viața voastră a fost complicată și romantică în același timp. Dar sînt sigură că nu vă veți putea lipsi unul de celălalt și niciodată nu va putea interveni o a treia persoană, deși în cazurile astea nu se știe niciodată ; dar e puțin probabil să se acomodeze cineva cu stilul vostru melodramatic. Eu n-am uitat experiența pe care am trăit-o cu tine. Izbucni în rîs. Ce mutră faci ! Și apoi, drept să-ți spun, vă consider prea slabi moralicește pentru a vă descurca în treburi de astea cu avocați, cu despărțire... Dar, după cît mi-a spus Rose, ați ajuns la separare de bunuri...

— Ai văzut-o pe Rose ? întrebă Torkild încet.

— Da, a venit pe la mine săptămîna trecută. Ne vedem destul de des, de cînd locuiește din nou în oraș. Am întîlnit-o întîmplător pe stradă iarna trecută și am insistat să vină pe la mine. Fetițele o adoră, iar ea le iubește foarte mult.

— Bănuiesc.

— De altfel, cred că o perioadă de despărțire nu poate să vă facă rău. V-ați analizat prea mult sentimentele, dar pînă la urmă vă veți recăsători.

— Nu, asta nu cred, zise Torkild hotărît. Se întreba cum de nu-l cuprinde furia auzind-o pe Betzy vorbind cu atîta dezinvoltură de lucruri care lui i-au torturat sufletul.

— Pariem ?

— Vom vedea... zise el abia zîmbind.

— Bine, bine... Tu ai să dăruiești cîte un lănțișor de aur fetițelor mele cînd ai s-o ții din nou în brațe pe iubita ta pierdută și regăsită. Ați auzit, copii ? Acest domn are să vă dea cîte un lănțișor de aur, ce ziceți ?

— Ce face Rose ? întrebă Torkild gînditor.

— A, da, adevărat. Voi nu vă mai vedeți așa cum fac în general divorțații în ziua de azi. Ce demodați sînteți ! Bineînțeles, cura va fi cu atît mai eficace... Ei, iată : are o slujbă într-o întreprindere, locuiește la o văduvă cu șase copii care are o parfumerie ; cred că Rose se ocupă de contabilitatea magazinului, iar duminica plimbă copiii gazdei. Și acum o

să-ți mai spun ceva cu toată seriozitatea : Rose te iubește enorm.

El clătină ușor din cap.

— Bineînțeles, nu mi-a povestit absolut nimic, cred că bănuiești asta, dar știu exact cum s-a întîmplat. Ai întrebat-o de o sută de ori pe zi : Mă iubești ? Mă iubești cum te iubesc eu ? Mă iubești pînă la moarte ? Mă iubești cu adevărat ? Poți să juri că mă iubești ? Iar ea săraca își torturează mintea, își iscodește sufletul pînă se încurcă totul în capul ei... Apoi îți răspunde : Nu, nu mai știu. Atunci tu te prăbușești în fotoliu, strigînd : Dumnezeule, am să mor ! Ascultă-mă, Torkild, sînt oameni care-și pun atîtea întrebări asupra dragostei lor, încît sfîrșesc prin a crede că nu mai iubesc. Așa face și soacra mea : Dacă timp de o oră nu reușește să adoarmă, se gîndește fără încetare la așa-zisa insomnie și sfîrșește prin a-și imagina că n-a mai dormit de trei luni ; iar ea în realitate doarme dusă aproape toată noaptea. Femei ca Rose, care-și analizează tot timpul sentimentele, nu reușesc să se cunoască.

Torkild rămase pe gînduri. Vederea dealurilor împădurite sub cerul senin de vară, panta însorită care se întindea la picioarele lui, sunetul unei tălăngi și glasurile cristaline ale fetițelor sporovăind lîngă scară îl îndemnau să asculte vorbele lui Betzy ca și profețiile ei. Zîmbi vag.

— Fiecare își trăiește viața așa cum și-o clădește, urmă Betzy. Ai dreptul să te simți nefericit și să te plîngi doar dacă vii pe lume prea sărac sau bolnav. Atunci nu poți spune : mi-am făcut-o cu mîna mea, altfel... M-am gîndit de multe ori ce s-ar fi întîmplat dacă noi doi ne-am fi căsătorit. Te asigur că ai fi fost fericit. Dacă ai să-mi spui, însă, că n-ai fi fost nici mai fericit, nici mai nefericit decît ai fost cu Rose, îți promit că n-am să mă simt jignită.

Torkild se mulțumi să zîmbească.

— Vezi ? Tu ai ce ai vrut. Și dacă nu vrei să te împaci cu soția ta înseamnă că vă complaceți în situația asta : mai bine să suferiți orgolioși și singuri decît să fiți împreună și să acceptați viața cu părțile ei bune și rele... Firește, există întotdeauna

ceva care scîrțîie într-o căsnicie ; sîntem, în fond, niște bieți oameni... și trebuie să-ți spun că, dacă din doi se fac mai mulți, totul se suportă mai ușor... Mai ia puțin biftec, e destul... și să guști și din cîrnații ăștia, eu i-am făcut și sînt foarte mîndră de asta. Am constatat cu mirare cît de rafinată a devenit Rose într-ale bucătăriei. Supa de linte cu smîntînă pe care am învățat-o de la ea a devenit mîncarea preferată a soțului meu... De fapt, și ție ți-a plăcut, nu-i așa ? Dă-mi, te rog, și mie o țigară. Am s-o fumez cu plăcere ; n-am mai avut de mult un moment de tihnă pentru o țigară.

— Nu pot tăgădui, zise Torkild continuîndu-și gîndul, că eu sînt, de fapt, singurul vinovat.

— Cred și eu. Asta ar mai lipsi, să mi-o spui tocmai mie ! exclamă Betzy, rîzînd în hohote. Acum trebuie să-ți spui că totul depinde doar de tine dacă vrei ca lucrurile să se aranjeze. Trebuie să vrei să fii fericit în căsnicie. Asta i-am explicat și lui Finn. Ce tărăboi a făcut la începutul căsniciei noastre cînd a aflat că noi doi am fost logodiți. Ningebord, nu se poate ! Iei prăjitura surorii tale ? Să nu-i dai biftec, e prea mică pentru așa ceva. Ei, așa-i bine ! Să fiți cuminți ! Aduceți-vă cestile să vă mai dau lapte. Și i-am explicat lui Finn că l-am ales pe el dintre atîția alții pe care-i cunoșteam, dar că asta nu înseamnă că el este perfecțiunea întruchipată. Să fie mulțumit că l-am preferat pe el.

— Și i-a fost de ajuns explicația asta ?

— Da. După ce l-am făcut să înțeleagă cu argumentele mele logice că numai conduși de rațiune putem avea pretenții să fim fericiți...

— Dar tu ești fericită ? întrebă Torkild încet.

— Da. Și ar fi o crimă din partea mea dacă n-aș fi. Avem din ce trăi, deoarece știu să mă mulțumesc cu puțin și să nu doresc niciodată mai mult decît ne putem permite. E adevărat, cu mijloacele noastre nu putem primi și nici ieși în lume, dar, dacă mi se întîmplă din cînd în cînd să regret acest lucru, mă dojenesc. De altfel, pentru a ieși în lume ar trebui să-mi las copiii cu altcineva, așa îi am tot timpul lîngă mine. Și, în fond, e chiar și mai amu-

zant. Întotdeauna am multe de făcut ; am un soț drăguț care mă iubește și care mă admiră și pe care-l iubesc și eu, și niște copii care sînt cei mai frumoși din cîți există.

Ultimele cuvinte răsunară ca un imn al bucuriei.

— Iar tu ești cea mai drăguță femeie care există, Betzy. În sănătatea ta !

— Și în sănătatea ta ! Mai bea un pahar. Ai gustat tu ceva mai bun ca acest lichior de măceș ? E făcut de mine. Bea-l cu pietate, pentru că în toamnă licoarea asta va împlini doi ani. Totuși să nu regreți că nu te-ai însurat cu mine ; de altfel, nici eu nu regret. Deși te iubesc enorm ; aproape că-mi vine să te sărut. Ia te uită cum s-a înroșit, bietul de el !

Torkild rîse puțin jenat. După o clipă, în timp ce brăzda fața de masă cu un chibrit, reluă :

— Ce zice Rose cînd vorbești așa... despre noi, vreau să spun... ?

— Exact ca tine, răspunse Betzy cu un aer vesel. Îmi spune că sînt vulgară, că nu am tact, că nu vă înțeleg pe voi ăștia, harfe eoliene. Asta înseamnă ceva foarte delicat, nu ? Dar în sufletul ei este extrem de fericită cînd aude pronunțîndu-se numele tău. Chiar și numai cînd vorbește cu mine.

Sări de pe scaun, ocoli masa, îi luă capul în mîini și-l sărută pe gură. Buzele ei erau proaspete și dulci ca altădată.

— N-a fost chiar așa de rău, nu-i așa ? Vreau să spun sărutarea mea... A fost o sărutare maternă, înțelegi ? Dar dacă într-o zi vei găsi de cuviință să-i povestești lui Rose despre asta, îți dau voie să-i spui că a fost ca sărutarea unei soacre.

— Betzy, Betzy, tu nu te-ai schimbat deloc. Din fericire...

— Da, doar că m-am îngrășat, răspunse ea rizînd și coborînd cîte patru trepte deodată ca să vadă ce-i mai fac fetițele.

Noaptea, în drum spre casă, Torkild zîmbea gîndindu-se la sărutările lui Betzy, la sărutarea maternă de astăzi și la toate sărutările de altădată. Da,

avea dreptate drăguța, buna și înțeleapta Betzy... Ar fi fost fericit cu ea... într-un fel.

Se gîndea la Axel și la Agda.

Dacă nu poți să ai femeia pe care o iubești, iei o alta sau mai multe, că tot nu mai contează. Bărbatul prudent își apără instinctul de poligam. Cînd mizezi totul pe o carte, riști foarte mult.

Totuși, un orgoliu sălbatic și exploziv îi umplea sufletul în timp ce mărșăluia prin pădure în noaptea senină de vară. Ce fericire îmbătătoare cunoscuse el, „mizînd totul pe o carte"! Amintirea acestei fericiri îi încălzea sufletul. Da, au fost nopți și zile de neuitat... Aproape nu-l mai interesa înfrîngerea sau faptul că totul se sfîrșise.

Nu mai avea importanță nici măcar ceea ce scrisese în scrisoarea aceea... Nu era sigur dacă ar fi preferat ca între ei să nu fi existat nimic, dar el îi scrisese ca și cum ar fi preferat asta. Prostii! Probabil că nu fusese în toate mințile dacă a putut să scrie așa ceva. Era ca și cum s-ar fi trădat pe sine. „Iubita mea, adorata mea", murmură el, luînd ca martori brazii cei întunecați și bolta albastră a cerului de miez de noapte.

Se putea îndoi de ceea ce inima lui ascultase prin vorbăria lui Betzy?

XV

Imediat ce primi de Paști scrisoarea lui Doris în care-i spunea că s-a întors la Copenhaga, Torkild se hotărî să se ducă s-o vadă în vacanța mare, Dar nu-i pomeni nimic de asta în scrisorile sale. Evita să-și clarifice motivul care-l determina s-o ia prin surprindere. S-ar fi putut ca între timp să se răz-

gîndească și să se ducă la vînătoare, ca anul trecut, sau Doris să vrea să-și petreacă vacanța în Norvegia.

Abia în august reuși să plece spre Copenhaga. În dimineața sosirii lui acolo, imediat ce se instală la hotel, după ce se schimbă și luă micul dejun, se îndreptă spre casa unde locuia sora lui, pe strada Holstein.

Era o vară superbă. Călătoria cu vaporul prin Sund fusese minunată : pescărușii albi se roteau în jurul pachebotului, iar cîte unul, desprins din cerc, se cufunda în marea verzuie și scînteietoare ; un abur sidefiu acoperea ca un văl coasta pe a cărei creastă se profilau morile de vînt ; mai jos, vilele păreau ieșite din apă, iar cîmpurile verzi și aurii alternau cu petele întunecate ale pădurilor, ca pe o tablă de șah ; ici și colo se înălțau spre cer spirale argintii din coșurile fabricilor... Lui Torkild îi ajunse la urechi șoapta vîntului ca eternă melopee a apelor și a insulelor daneze.

Și acum, ca de fiecare dată cînd venea în Danemarca, fusese frapat de strălucirea orașului. Îl traversă cu tramvaiul pentru a ajunge în cartierul de est. Aspectul elegant al orașului provenea, fără îndoială, din opulența vegetației : verdele parcurilor, al pieților, al micilor grădini din fața caselor, florile ce împodobeau balcoanele și ferestrele marilor imobile cenușii. Micile lacuri din cartierul de est străluceau ca niște oglinzi încadrate de casele înalte ascunse după perdele de arbori.

Coborînd din tramvai în Piața Triunghiului, Torkild se adresă unei fetișcane care tocmai umfla cauciucurile de la bicicletă ; fata avea pe cap un basc bleumarin și purta o rochie roz care părea să fi fost toaleta ei la balul din iarna trecută. La întrebarea lui Torkild îi făcu semn cu mîna spre dreapta, indicîndu-i strada pe care o căuta el.

Era o stradă lungă căreia nu i se mai vedea capătul, mărginită de case înalte, albicioase. Casele de închiriat din Copenhaga, netencuite, galbene la început, sub acțiunea aerului devin cenușii. Pe această stradă nu erau nici arbori, nici grădini ; totul era mohorît. Nu se vedeau decît pietre pătrate plumburii, două șiruri nesfîrșite de case construite din

zeci de mii de asemenea pietre, iar caldarîmul era tot din pietre mici cenușii. Dacă vîntul sprințar ar fi trecut de pe străzile principale și pe strada asta, n-ar fi avut cu ce să se distreze decît cu praful și noroiul rigolelor.

Torkild intră în una din aceste case și urcă scara însoțit de un miros de gaz pînă la etajul unde locuia Doris. Pe palier erau două uși, fiecare cu o mică plăcuță de aramă. Pe una scria Holter Jorgensen, negustor de produse alimentare, pe cealaltă Jens Lihme, licențiat.

Torkild ezită. Era stăpînit de sentimente complexe : incertitudine în legătură cu situația în care o va găsi pe Doris, neliniște față de ceea ce va afla și, cel mai pronunțat dintre ele, teama ridicolă dar stăruitoare de a nu se transforma într-un personaj comic. O clipă se gîndi dacă n-ar fi mai bine să plece, să se întoarcă la hotel și să-i trimită un bilet prin care s-o anunțe că se află la Copenhaga. Dar se răzgîndi și sună la ușă. O slujnică destul de neîngrijită îi deschise :

— Iertați-mă, aici locuiește domnișoara Christiansen ?

— Da, domnule

— Domnișoara e acasă ?

— Da, domnule, dar doarme.

Torkild reflectă : adineauri, cînd trecuse prin Piața Triunghiului, era aproape ora douăsprezece.

— Vreți să-i spuneți că fratele ei din Christiania ar vrea s-o vadă ?

Slujnica păru că ezită.

— Vă rog să intrați aici. Și-l introduse într-un salonaș.

— Domnișoara a avut o noapte foarte agitată. Domnul este acum lîngă ea. Cred, de altfel, că domnișoara a adormit. Să-l anunț pe domnul ?

— Da.

I se uscase gîtul de enervare. Își dădu seama, aproape fără să privească în jur, că această cameră lungă, cu o singură fereastră, era plăcută și confortabilă, ca toate casele vechilor familii daneze. Pe pervazul ferestrei erau ghivece cu flori. În fața a-

cestei ferestre se afla o masă de lucru pe care erau așezate o mulțime de fotografii cu Doris. Lîngă cea mai mare dintre ele, un vas cu trandafiri albi, ale căror tije flexibile fuseseră așezate în așa fel, încît să încadreze fotografia înrămată. Mobila era veche, de mahon sculptat, și de-a lungul unuia din pereți se cățăra o iederă printre reproduceri după tablouri ale unor pictori danezi, reprezentînd teme folclorice și scene din istoria Danemarcei.

Se deschise o ușă, apoi se închise la loc fără zgomot. În fața lui Torkild apăru un bărbat tînăr al cărui chip părea foarte alb pe fondul întunecat al draperiei din spatele său.

— Sînteți fratele lui Doris, zise el încet. Eu sînt Jens Lihme.

Înaintă cîțiva pași prin cameră și Torkild observă că, fără să fie cocoșat, tînărul era foarte adus de spate și cu umerii strîmbi. Trăsăturile lui erau neregulate, chipul slab și osos, nasul turtit, pomeții foarte pronunțați ; părea neras de cîteva zile, pentru că o barbă roșie îi acoperea bărbia. Dar ochii lui înfundați în orbite erau foarte mari și albaștri și aveau o surprinzătoare strălucire.

— Mă scuzați, zise Lihme, aruncînd o privire asupra îmbrăcămintei sale : un costum deschis, de vară, și în picioare papuci roșii.

— Doris s-a simțit foarte rău astă-noapte. Nici n-am avut timp să mă schimb...

Torkild zări agățat de perete, în spatele capului livid al lui Lihme, un mic tablou care o reprezenta pe Doris într-un fel de rochie de carnaval roșie ca sîngele. Ședea pe marginea unei mese și-și arăta pînă aproape de genunchi piciorul în ciorap negru și pantof auriu ; într-o mînă ținea o cupă de șampanie, iar cealaltă mînă se odihnea pe capul unui cîine lup, negru, care stătea lipit de pliurile rochiei ei. Un tablou grosolan care purta o dedicație : „Micuței mele Dotte de la nebunaticul ei amorez".

Cu strîngere de inimă și rușine își dădu seama de viața pe care o ducea sora lui și de martiriul celui care se afla în fața sa. Întrebă cu voce joasă :

— Sora mea e bolnavă ?

—Da, credeam că ați aflat... de la cineva și că acesta este motivul pentru care ați venit...

— Nu. Sînt în vacanță și mi-a venit ideea să mi-o petrec la Copenhaga anul acesta. E ceva grav ?

— Da, zise Lihme calm.

— Vrei să... vrei să-mi spui și mie ?

— Da. E mai bine să aflați înainte de a o vedea pe Doris. Întotdeauna am fost de părere că ar fi trebuit să vă anunțe... Sau să-mi fi dat mie voie s-o fac, chiar din primăvară, cînd aveam deja certitudinea... Dar ea s-a împotrivit. Ar fi trebuit să se ducă la un sanatoriu, să se îngrijească... poate chiar în Norvegia. Ar fi trebuit să încerce totul, dar m-a implorat să fie lăsată să stea aici în... liniște. N-am putut s-o refuz. Tăcu o clipă, apoi continuă : E bolnavă de plămîni, înțelegeți ? Plămînii ei erau atinși de cîțiva ani... Dar niciodată n-a vrut să se îngrijească. Eu n-am avut influență asupra ei... dimpotrivă. Știu că e îngrozitor să lași familia în neștiință... ar fi fost de datoria mea să vă previn. N-ar fi trebuit să-i dau voie să hotărască singură... Dar niciodată n-am îndrăznit s-o contrazic. Nu mai are de trăit decît doar cîteva săptămîni.

O clipă, privirile celor doi bărbați se întîlniră.

Torkild ar fi vrut să se ducă la el, să-i stringă mîna, dar se mulțumi să lase privirea în jos, zicînd cu o voce nedeslușită :

— A fost, deci, părăsită de toți... în afară de dumneata.

Lihme ridică semeț capul și răspunse zîmbind ca în extaz :

— Pentru mine a fost o fericire de nedescris... fiindcă nu puteam spera ca Doris să fie a mea altfel, vă dați seama... Acum mi se pare că-mi aparține numai mie și nimănui altcuiva...

— Și nu mai e nici o speranță ? întrebă Torkild cu ochii în pămînt.

Lihme clătină din cap.

— Astă-noapte am crezut că se sfîrșește... Acum doarme și se simte mai bine. Dar dintr-o clipă în alta...

— De cînd locuiește aici ? întrebă Torkild după o lungă tăcere.

— De la sfîrșitul lui mai. Imediat după ce s-a întors de la Hamburg a stat un timp la o familie din Nyholte. Dar cînd a înțeles că nu mai are mult de trăit, m-a rugat s-o aduc la mine. De cinci săptămîni n-a mai părăsit patul.

— Pot s-o văd? întrebă Torkild.

— Are somnul foarte ușor, zise Lihme nehotărît. Simte cînd e privită și se trezește. Cred că e mai bine s-o anunț, ca să știe că ați venit.

Torkild aprobă din cap.

— Dar dacă v-ați întoarce pe la ora patru?

— Așa voi face. Să te odihnești și dumneata. N-aș putea rămîne totuși aici ca să facem cu schimbul în preajma ei?

— Ah, nu, mulțumesc, zise Lihme zîmbind. Dacă în momentul în care s-ar trezi v-ar vedea pe dumneavoastră, ar fi descumpănită. E ciudat, nu-i așa? continuă el cu voce caldă. Cînd se trezește îi place să mă vadă lîngă patul ei.

— Nu aveți o infirmieră?

Lihme se făcu roșu:

— Am avut mai multe, dar Doris nu se putea obișnui cu ele... Slujnica pe care ați văzut-o e foarte drăguță și pricepută... E de prin părțile unde tatăl meu este pastor; înainte a fost în serviciu la noi, la prezbiteriu. Acum, pe timpul vacanței, mă ajut foarte bine cu ea.

Torkild îi întinse mîna.

— Bine, mă întorc la ora patru. Spune-mi sincer, nu pot să-ți fiu de folos în vreun fel?

—Vă mulțumesc.

Lihme zîmbea blînd în timp ce-l conducea spre ușă. Torkild se opri o clipă și-l întrebă:

— Sora mea ți-a explicat de ce eu nu trebuia să știu că e bolnavă?

— Nu... Poate se temea...

— E adevărat că n-am fost un frate grijuliu și totuși... nu mi-aș fi închipuit că îi este teamă de mine.

— A fost ca un biet animal hăituit... Vocea lui Lihme tremură ușor. Da, ca un animal hăituit. Poate că nu era teamă, poate era doar deznădejde. Cînd

m-am dus s-o iau de la Hamburg, în primăvară... Se întrerupse, apoi adăugă : Mi-a încredințat o scrisoare pentru dumneavoastră, dar pe care nu trebuia să v-o trimit înainte de...

Torkild dădu să iasă, dar se întoarse și întrebă :

— E adevărat că iarna trecută era la Paris ?

Lihme neagă din cap.

— Tot timpul a stat la Hamburg. Avea o prietenă la Paris care se ocupa cu expedierea scrisorilor ei de acolo.

— Bănuiam eu ceva, zise Torkild aproape șoptit. Simțeam că ceva nu e în regulă... Dar n-am avut energia sau, mai degrabă, curajul... și apoi dădea atîtea detalii... și totul părea atît de verosimil, încît îmi plăcea să cred că așa era în realitate.

Pe chipul lui Lihme se citea o nesfîrșită durere.

— Da, e adevărat... E atît de... Orice întîmplare povestită de ea, fie emoționantă, hazlie sau chiar oribilă, capătă viață. Iar tot ce povestea despre ea i se părea că i s-a și întîmplat.

Tăcu și trase aer în piept. O clipă, Torkild avu impresia că înțelege toată suferința acestui bărbat care o iubea pe Doris.

— Cred, continuă Lihme, că trăind în acea oribilă pensiune de familie i-a fost de ajutor faptul că a putut să vă scrie toată iarna scrisori, atît dumneavoastră cît și celuilalt frate, scrisori în care descria excursiile, petrecerile din atelierele artiștilor, concertele la care se ducea la Paris. Mi-a povestit cum trimitea cărți poștale dintr-o anumită cafenea și că alături de ea semnau și prietenele ei, cu nume inventate, desigur. Contrastul dintre scrisori și realitatea aceea deprimantă... cred că simțea o satisfacție morbidă creîndu-și acest cadru artificial...

— Ce fel de pensiune era ? întrebă Torkild cu mare greutate.

Întîlnind privirea lui Lihme, Torkild înțelese că celălalt îi ghicise gîndul. Gura moale și sensibilă a lui Lihme schiță un zîmbet, apoi spuse cu un ton liniștit :

— Era o maternitate privată... Prețul era derizoriu... iar condițiile în care se trăia acolo erau groaznice. Știu că Doris v-a scris totul în scrisoarea

ei... Dar cred că e mai bine să vă povestesc eu... Are un copil, un băiețel de trei luni. Mie nu mi-a ascuns nimic în legătură cu viața ei pînă în martie. Atunci am înțeles că intervenise ceva și mai rău, deoarece în scrisorile ei apăreau prea multe lucruri care mi se păreau născocite. Am reușit încet-încet să deosebesc adevărul de minciună. M-am dus, deci, s-o văd în vacanța de Paște. Nu avea absolut nici un ban și peste o lună trebuia să nască ; am luat-o de acolo și am instalat-o la o moașă în Nyholte. Acolo a născut și atunci am aflat de la doctor că nu mai avea scăpare.

— Copilul trăiește ?

— Da. Și, culmea, pare foarte viguros. Acum este la Copenhaga, iar în fiecare zi este adus aici, la patul ei. Iubește cu desperare această mică făptură...

Torkild rămase o clipă tăcut.

— Acum te las, domnule Lihme. La revedere și-ți mulțumesc pentru tot.

— Eu vă mulțumesc. Ne vedem la ora patru.

Torkild așteptă pe o bancă în parc să se facă ora cînd trebuia să se întoarcă la sora lui.

De această dată, chiar Lihme îi deschise ușa.

— Ce bine că ați venit acum, zise el vesel. Doris a fost încîntată cînd i-am spus că sînteți aici. Și adăugă zîmbind cu dragoste : E o ființă care te uimește în fiece clipă ; de fiecare dată ia lucrurile altfel decît ți-ai imagina.

Trecură prin salon, apoi Lihme deschise o ușă și intrară într-o cameră mare, luminoasă, cu ferestrele larg deschise. Totul strălucea de curățenie, iar încăperea, aproape fără mobilă, semăna cu un salon de spital. În mijloc se găsea un pat mare de fier acoperit cu pături de lînă îngălbenite de atîta spălat, iar în mijlocul patului se vedea o pată strălucitoare de mătase violet închis. Era Doris care peste cămașa de noapte își pusese un chimono japonez brodat cu aur.

— Bine ai venit, Torkild ! Bine ai venit !

Glasul ei, care se vroia vesel, se auzi doar ca un șuierat prelung.

Cînd se apropie de pat se aplecă deasupra ei. Doris își încolăci brațele în jurul gîtului său și-l trase spre ea, apoi se ghemui la pieptul lui și începu să plîngă în neștire. Epuizată, îi dădu drumul și căzu înapoi între perne.

— Unde este Jens ?

Torkild simți un nod în gît și abia reuși să-i răspundă :

— Cred că este alături.

— Spune-i să vină.

Torkild îl chemă.

— Ascultă, Jens, ce-ar fi să te îmbraci și să faci și tu o plimbare ? Aș vrea să vorbesc puțin cu fratele meu, înțelegi ? Vom lua masa cînd te întorci. Poate treci și pe la doamna Jespersen. Roag-o să vină cu Ivar pe la ora șase. Îți mulțumesc.

Torkild se simți jenat auzind-o cum vorbește cu acest ton indiferent și autoritar unui om care o luase la el, pe ea, biată epavă omenească, și o instalase aici ca să moară liniștită. Lihme se supuse ca întotdeauna.

— Cum ți se pare ? întrebă Doris.

— Cred că bănuiești. Vocea lui Torkild era răgușită de plînsul pe care încerca să și-l înăbușe.

— Da, de multe ori îi spun „Alesul Domnului"... Noaptea, cînd nu pot să dorm, el stă la căpătîiul meu și-mi citește poezii... Iar cînd îmi aduce flori îi spun „Fratele grădinar". Cînd locuiam la Nyholte mi-aducea mereu anemone și mărgăritărele. Dar acum aproape că nu mai iese deloc, săracul. Ai văzut ce ochi frumoși are ?

Torkild aprobă din cap.

— Oh ! Doris, înțelegi cît de mic mă simt și cît de mizerabil în fața unui om ca el ?

— Bineînțeles... Toată lumea ar trebui să se simtă așa în fața lui, zise Doris. Dar în glasul ei obosit se simțea o indiferență ciudată. E catolic, adăugă ea.

Torkild îi ținea mîna între palmele sale. Era rece și umedă. Fața galbenă, cu pielea întinsă pe oase, strălucea ca un fildeș, doar o pată roșie marca pomeții ; gîtul ei era îngrozitor de subțire.

— Doris, zise Torkild cu vocea blîndă și tandră, de ce nu trebuia să știu și eu despre starea ta ?

— Ei, asta-i ! Doris schiță un zîmbet : Așa sînt eu. Nu e vina mea dacă mi-a fost întotdeauna groază să spun adevărul atunci cînd puteam să spun o minciună. Așa am fost eu. Nu știu de unde-mi vine asta. Mereu născocesc povești pe care apoi simt nevoia să le istorisesc. De altfel, știam cît de îngrozitor ți s-ar fi părut dacă anul trecut, cînd ne-am văzut la moartea tatei, ți-aș fi spus că sînt însărcinată. Ți s-ar fi părut cumplit, nu-i așa ? Iarna trecută, cînd eram mai nefericită ca oricînd, m-am gîndit să-ți scriu ca să-ți cer să mă ajuți ; dar tocmai aflasem că erai în divorț și n-am vrut să-ți mai pricinuiesc și eu necazuri. Te-am iubit mult... în felul meu.

— Oh ! Doris, de ce nu mi-ai scris ?

Ea clătină din cap :

— Nu. De altfel, Jens a sosit la momentul potrivit. Rîse : Dacă mi-aș fi pus în aplicare dorința de a mă îneca, sînt sigură că Jens, cu puțin timp înainte, ar fi aflat printr-un fel de telepatie și ar fi sosit în ultimul moment ca să mă poată salva. Știi că am un copil ? întrebă ea deodată cu voce schimbată.

— Da, mi-a spus Lihme.

— Dar nu este al lui, adăugă ea repede.

Torkild se simți din nou stînjenit. Într-adevăr, nici un moment nu se gîndise la posibilitatea că Lihme ar putea fi tatăl copilului.

— E copilul lui Mogens, zise ea cu voce aspră. Dar Mogens nu știe. Jură-mi că nu-i vei spune niciodată dacă se va întîmpla să-l întîlnești și nici n-ai să cauți să-l vezi și nici să-l lași să-și vadă fiul, chiar dacă ți-o va cere tîrîndu-se în genunchi. Să-mi juri că nu vei accepta niciodată nimic de la el pentru copil... Îmi promiți ?

— Da.

— De altfel, el bănuiește ceva..., adăugă ea rîzînd încet. Știe că am un copil de la el, că sînt aici și că nu mai am mult de trăit. A venit o dată, dar Jens l-a gonit. Mi-a scris scrisori patetice... dar eu i-am răspuns că sînt sănătoasă tun, că sînt fericită și veselă și că-i doresc același lucru lui și familiei

sale... Deodată vocea ei se schimbă : Nu este o ticăloşie ca un bărbat şi o femeie, ca Mogens şi ca mine, să aducem pe lume un copil ? Noi care sîntem sub puterea Diavolului... Mogens este şi el tuberculos... Va muri şi el în curînd. Şi, unde mai pui, sîntem veri. N-am văzut lucru mai oribil ca asta ! Oh ! Doamne... Dumnezeule mare ! Ce se va întîmpla cu acest copil ? Sînt nebună după el. Nici nu-ţi închipui ce frumos e ! Şi ce voinic ! E durduliu, rumen şi atît de dulce... atît de bun... Doarme toată noaptea, îmi spune doamna Jespersen. Şi are o poftă de mîncare... Acum are aproape şapte kilograme, cînd l-am născut avea abia trei... Dar cînd mă gîndesc... ce se va întîmpla cu el... mi se sfîşie inima. N-ai vrea să te îngrijeşti tu de el ?

— Da, Doris. Sigur că da.

— Dar trebuie să-l iei la tine, înţelegi ? Să nu l dai altcuiva, chiar dacă ai găsi nişte oameni cumsecade. Trebuie să-l creşti chiar tu. Să crească sub ochii tăi. Încearcă să fii un tată pentru el !

— Îţi promit, Doris. Voi încerca să fac pentru el tot ceea ce n-am fost în stare să fac pentru tine.

— Nu crezi că te-ai putea împăca, totuşi, cu Rose ? Aş fi mult mai liniştită dacă aş şti că ea îmi va creşte copilul.

— Nu ştiu... Sincer să fiu, nu cred.

Gîndurile şi visele lui trufaşe din ultimele luni i se părură în acest moment serbede şi fără sens, înecate în desperarea şi remuşcările clipei.

— Să nu-ţi reproşezi nimic, Torkild, zise Doris încet. Cum ai fi putut să mă păzeşti ? Ar fi fost mai presus de puterile tale, de înţelegerea ta. Ţi-aduci aminte cînd locuiam la tata, la Frederikshald ? Îţi luai în serios rolul de păzitor, căutai să-mi imprimi nişte principii... dar nu ştiai cît de bine mă pricepeam să mă strecor... aveam multă imaginaţie pe atunci. Şi chiar cînd locuiam în strada Tereza. Ţie îţi plăcea să stai mai mult la doamna Wegner şi nici tu şi nici mama nu bănuiaţi că cea mai bună prietenă a mea era Olga Paulsen a cărei soră era „La Signora". Îţi aduci aminte cînd spuneam că

mă duc la Dagny ca să-mi fac lecțiile ? Eu, de fapt, mă duceam la familia Paulsen și eram încîntată cînd o întîlneam acolo pe „Signora" sau pe vreo prietenă de a ei, căci îmi plăcea să trag cu urechea. Olga începuse deja să aibă mici aventuri, iar eu o tot întrebam. În perioada aceea, prietenul ei era un neamț bătrîn, Heinrichs se numea ; era comis-voiajor. Într-o seară, pe cînd mă plimbam cu Olga, ne-am întîlnit cu el ; începu să-mi facă avansuri care m-au speriat, mi s-a părut atît de dezgustător, încît mult timp m-am ferit de asemenea lucruri. Totuși, gînduri vicioase mă incitau și m-am pîngărit mereu, mereu, vrînd să văd dacă voi atinge limita aceea cînd sufletul meu scîrbit se va lepăda de acest trup.

— Doris, zise Torkild mîngîind-o pe obraz, te obosești prea mult.

— Ei, asta-i ! La ce bun să mă mai cruț ? Vreau să știi la ce să te aștepți luîndu-ți obligația de a-mi crește copilul ; trebuie să știi totul despre mama lui.

Torkild se ridică și o sărută.

— Viața a fost vitregă cu tine. Mă voi strădui ca fiul tău să fie fericit și să aibă o copilărie senină.

— Da, asta mi-aș dori, zise ea încet. Mi-aduc aminte pe cînd locuiam în strada Tereza, de după-amiezile acelea interminabile pe care le petreceam singură în odăile întunecoase și lugubre, pe jumătate goale, din locuința noastră. Tu plecai să te joci în mahalaua Aker și mama stătea culcată în camera ei sau își făcea de lucru pe la bucătărie. Ea niciodată nu s-a purtat cu mine cum s-a purtat cu tine. Nu-mi vorbea mai deloc și mă privea ca și cum s-ar fi temut de mine. Stăteam ore în șir la fereastră privind strada murdară și zidurile cenușii din fața casei. Mi se părea că la atît se reduce lumea și că toți oamenii sînt săraci, obosiți și triști ca aceia pe care-i vedeam de acolo. Îmi spuneam că toată viața voi rămîne închisă în aceste cămăruțe, în această singurătate... Asta era orizontul meu. Mă simțeam atît de diferită de Rose și atît de străină de atmosfera în care creștea ea. Rose avea cu totul alt temperament și mi se părea afectată. Mă duceam la ea fiindcă mama ei lipsea toată după-amiaza și

astfel puteam să mă transpun, acolo, în personaje plăsmuite de mine. Blînda și drăguța Rose accepta docilă rolurile pe care i le impuneam eu, dar cînd eram fără ea născoceam povești pe care nu le împărtășeam nimănui. Mai tîrziu, obosită de propriile mele închipuiri, alergam într-un suflet la Olga. Acolo era realitatea, acolo se petrecea ceva... pînă și lucrurile josnice mă făceau să mă simt bine ; era ca o pata de culoare în tot acest cenușiu. Și acum, cînd stau aici culcată, depănînd amintirile, lucrurile înspăimîntătoare pe care le-am căutat cu aviditate parcă nici n-ar fi existat, parcă ar fi fost doar rodul imaginației. Singurul lucru real îl constituie după-amiezile acelea interminabile din locuința noastră de pe strada Tereza. Și apoi este acest copil care nu mă va cunoaște niciodată, pe care nu îndrăznesc să-l strîng la piept, să-l sărut, ca să nu-l îmbolnăvesc și pe el.

Palid și încremenit, Torkild nu-și lua ochii de pe chipul ei descărnat ; la baza nasului și-n jurul gurii, din cauza slăbiciunii se vedeau sub piele oasele maxilarului superior, părul negru legat la spate cu panglici galbene lăsa fruntea dezgolită ; un chimonou somptuos, ca de carnaval, învelea acest trup țirav.

— Nu înțeleg, șopti Torkild cu voce înăbușită, cum de-a fost posibil așa ceva... Biata mea soră... Cînd mă gîndesc că am trăit sub același acoperiș... c-am fost copii, apoi adolescenți... și eu n-am știut nimic despre tine.

— Cînd iubești nu-i mai observi pe cei din jurul tău. Or, tu ai iubit întotdeauna : ai iubit-o pe mama, pe doamna Wegner și pe Rose. Tu n-ai fost ca mine ; și eu aș fi vrut să iubesc, dar aveam o inimă prea mică, nealimentată. Da, și eu aș fi vrut să iubesc, dar nu eram în stare. Dacă atunci cînd ar fi trebuit mi-ar fi spus cineva că mă iubește, ar fi fost altfel, dar asta n-a făcut-o nimeni, în afară de Jens. Și ce putea fi el pentru mine ? Dacă ar fi fost puternic și sănătos... dar el, fiind infirm, nu îndrăznea... De fapt, dacă ar fi fost puternic și sănătos și deci capabil să cucerească oricînd o femeie, nu m-ar mai fi iubit pe mine atîția ani. Numai el putea îndura

acest martiriu la care a fost supus, fiindcă un bărbat viguros nu se lasă chinuit de o femeie, ci își caută imediat o alta. Spunînd asta, Doris rîse batjocoritor, apoi continuă : O femeie ca mine reprezintă o plăcere de moment, o tentație. Așa cum sînt ispitite și femeile cînd găsesc mărfuri la solduri : cumpără și ce nu le trebuie, doar fiindcă este ieftin. Pentru Jens și pentru mine moartea mea va fi o descătușare. Niciodată nu i-am aparținut ; dar acum are impresia că sînt a lui : nefiind în stare să cucerească prin luptă partea lui de fericire... trebuie să se mulțumească să aibă ceea ce alții refuză. Dragostea lui n-ar fi valorat prea mult în viața mea, așa cum valorează acum... Ai văzut portretul acela oribil din salon ? întrebă ea deodată rîzînd.

Torkild, sleit de puteri, se mulțumi să afirme din cap.

— I l-am dăruit lui Jens, ca să-și amintească de mine.

— Doris, exclamă Torkild îngrozit. Dă-mi voie să-l iau de acolo și să-l ard.

— Să nu faci așa ceva ! Și rîsul ei era cristalin ca al unei fetițe. Jens trebuie să păstreze acest portret al meu. Nu înțelegi că dacă rănile lui sufletești s-ar închide, el ar muri ? Torkild, zise ea deodată, pradă unei mari neliniști. Nu-i așa că o vei iubi întotdeauna pe Rose ?

— Da.

— S-o iubești mereu, orice s-ar întîmpla. Trebuie s-o iubești pentru micuțul Ivar. El va trăi lîngă voi.

În aceeași clipă îl auziră pe Lihme deschizînd ușa apartamentului. Cînd intră în cameră avea brațele încărcate cu trandafiri pe care-i așeză, apoi, lîngă Doris. Ea îl luă de gît și-l sărută.

— A fost plăcută plimbarea ? Pari mai puțin obosit. Și acum spune-i lui Elen să aducă mîncarea. De obicei mîncăm aici. Sper că nu ți-e frică de microbi, Torkild ?

În timpul mesei, Doris păru foarte veselă ; bău vin roșu și vorbi tot timpul. Torkild și Lihme se sileau să mănînce. După ce slujnica strînse masa și aduse cafeaua, Doris îi îndemnă să fumeze.

— Eu nu mai fumez de astă-iarnă, minți Torkild.

— Cu atît mai bine. Ai să fumezi astăzi. Așezați-vă la fereastră, dacă vreți. N-am să tușesc și, de altfel, ce importanță mai are? Credeți că-mi face plăcere să văd doi bărbați ca voi bînd cafeaua fără o țigară? Ca niște domnișoare... dar domnișoarele din ziua de azi fumează... Da, Jens, dă-mi și mie o cafea.

Se auzi soneria. Doris șopti cu voce schimbată:

— Mi-a adus copilul.

Lihme luă dintr-un sertar o cuvertură de lînă albă pe care o întinse pe pat lîngă Doris. În ușă apăru o femeie voinică și îmbujorată care ducea în brațe un pachet înfășurat în scutece albe, din care ieșeau țipete ascuțite.

— Hai, hai, micuțule, nu mai țipa așa! Să-i spunem bună ziua măicuței tale. Ce bine arată doamna astăzi!

Punînd copilul pe pat, trăgea cu coada ochiului la domnul pe care nu-l cunoștea.

— E fratele meu din Norvegia, doamnă Jespersen. Vă rog, dați jos boneta copilului ca să-l vadă mai bine unchiul lui. Beți o cafea, nu-i așa? Jens, ai tu grijă, te rog. Servește-o în salon.

Torkild și Doris rămaseră singuri cu băiețelul. Copilul se înroșise de atîta plîns, iar fețișoara lui se schimonosea drăgălaș.

— Scumpul meu, nu mai țipa așa! Torkild, arată-i ceasul tău. Uite cum vrea să-l apuce. E foarte precoce. Ai mai văzut un copilaș atît de drăguț? Comoara mea! Vezi cum zîmbește? Nu-i așa că-i grozav?! E unchiul tău, dragule, și te iubește! El va avea grijă de tine cînd mămica ta nu va mai fi... Torkild, crezi că vei reuși să-l iubești?

— Da, Doris, sînt sigur de asta.

— Nu-i așa că-i un copil minunat?

— Da, este.

Doris mîngîie cu vîrful degetelor căpșorul acoperit cu un puf arămiu.

— Jens a vrut să se însoare cu mine, mai întîi în toamna trecută, atunci cînd ți-am povestit că eram logodiți; și apoi în primăvară, înainte de a-l naște pe Ivar. Ar fi vrut să se declare el tatăl co-

pilului. Crezi că am greșit refuzîndu-l ? Ivar ar fi fost acum un copil legitim.

— Cred că ai procedat bine, zise Torkild jenat.

„Oare Doris nu e în stare să aibă nici un pic de afecțiune pentru Lihme ?" gîndi el.

— Știi de ce n-am vrut ? Am avut impresia că Jens n-ar fi putut să se obișnuiască niciodată cu acest copil. El, de fapt, nu-l iubește. Nu știu de ce, dar cred că nu vrea să mă împartă cu altcineva. Nu că s-ar fi purtat rău cu el, dar cum ar fi putut el să crească un copil al lui Mogens ? Mai ai vacanță, Torkild ?

— Trei săptămîni.

— Nu cred că voi mai trăi atît... Așa că vei putea să-l iei pe Ivar cu tine, cînd pleci. Trebuie să angajezi o doică, să aibă cineva grijă de el pe drum.

În timp ce vorbea, începu să-i desfacă botoșeii.

— Adu-l lîngă mine, spuse ea și ochii îi străluceau de febră. Nu îndrăznesc să-i sărut mînuțele pentru că tot timpul și le bagă în gură ; dar uneori îi sărut piciorușele.

Torkild îl ridică. În aceeași clipă se gîndi că era prima dată cînd ținea un bebeluș viu în brațe... Apropie cele două piciorușe de buzele lui Doris.

Bolnava le mîngîie cu buzele ei și le lipi de obrajii ei înfierbîntați. Îl fixă apoi pe Torkild cu ochi arzători și rătăciți.

— Dacă ar trebui să-mi ispășesc păcatele, să știi că acum le ispășesc. Aș da orice să-l pot lua în brațe, să-l strîng la piept și să-l acopăr de sărutări măcar o singură dată. Dar nu am acest drept...

Dădu drumul copilului și se prăbuși parcă mai adînc în perne.

— Sărută-l tu în timp ce eu mă satur privindu-vă !

Torkild își apăsă ușor buzele pe căpșorul mătăsos al copilului.

— Sărută-l pe gură, zise ea poruncitor.

O clipă buzele lui Torkild atinseră gurița copilului.

— Așază-l la capătul patului, șopti ea agitată. Și tu vino lîngă mine. Își încolăci brațele în jurul gîtului lui Torkild, îl trase spre ea și-l mușcă de

buze, șoptind în timp ce-l săruta cu furie : Îți iau sărutarea pe care ai primit-o de la el.

Peste opt zile Doris muri. În tot acest timp, noapte de noapte, Torkild rămăsese la căpătîiul ei, ascultînd-o cînd povestea lucruri oribile pe care pretindea că le-a trăit. Fără îndoială, exista o părticică de adevăr în poveștile ei, dar restul era doar închipuire. Apoi vorbea de copil și vocea ei se frîngea. Simți cînd i se apropie sfîrșitul ; ultimele ei cuvinte au fost : „Să nu-ți faci nici un reproș, Torkild, în legătură cu mine. Dar nu uita că mi-ai promis să ai grijă de copilul meu."

Apoi îi ceru medicului și lui Torkild să treacă în camera ceălaltă :

— I-am promis lui Jens că la sfîrșit nu va fi decît el lîngă mine.

După ce părăsiră camera, Doris, alături de această mare iubire pe care n-o înțelesese niciodată, trecu în neființă.

Peste o săptămînă, Torkild împreună cu băiețelul părăsi orașul. Era însoțit de o infirmieră de la Crucea Roșie care avea să îngrijească de copil pînă în momentul în care își va orîndui viața.

XVI

În anul următor, într-o sîmbătă din luna mai, Torkild fusese reținut cu niște treburi la Oslo. Luase masa la restaurant, urmînd să plece spre casă cu trenul de patru și jumătate ; cum a doua zi vroia să se ducă la vînătoare, în drum spre gară trebuia să treacă pe la cineva care-i promisese un

ogar. Vremea era foarte frumoasă, cerul diafan și atmosfera liniștită, fără semne de ploaie.

Traversînd piața Eidsvold, văzu gardurile vii deja înfrunzite ; plopii și tufele de liliac cu muguri rotunjiți gata să plesnească. Se bucura la gîndul că va rătăci din nou pe colinele din jurul orașului ; va vedea iarba abia încolțită pe lîngă peticele de zăpadă topită.

Cînd ajunse la biserica Mîntuitorului își dădu seama că întîrziase. Trenul următor era peste o oră. Ca să-și mai omoare timpul se îndreptă spre Grand Café.

În momentul în care trecu prin fața cofetăriei Gunther auzi o bătaie în geam ; întorcînd capul o zări pe Betzy care-i făcea semn să intre.

Ședea la o masă cu fetița cea mică lîngă ea, iar în fața ei se afla Rose cu cealaltă fetiță.

Betzy îl întîmpină cu veselia ei obișnuită și-i întinse mîna. El i-o strînse și apoi îi întinse mîna lui Rose. Cînd mîinile lor se atinseră, el evită s-o privească.

— Ah, felicitările mele, zise Betzy pe un ton indiferent.

Torkild părea nedumerit.

— Pentru divorțul vostru, continuă Betzy. Chiar mă gîndeam să dau o masă în onoarea voastră, așa cum se obișnuiește acum, dar, după cum vezi, nu-mi pot permite ținînd seama de starea mea specială. N-aș fi în stare să primesc lume... Totuși, dacă ați veni într-o seară doar voi doi...

— Mulțumesc, zise Torkild. Era furios. Dacă ascultase fără să se enerveze vorbăria acestei femei într-o zi de vară, în pădurea Myra, acum, în prezența lui Rose, reacția lui era alta.

— Torkild, nu te comporta ca un bădăran, zise Betzy destul de rece. Ia-ți un scaun și așază-te aici ! Dovedește că știi să te porți și că poți să conversezi cu fosta ta soție, cînd se întîmplă să vă mai întîlniți în lume. Salutați-l pe bunul vostru prieten, fetelor. Cine-i fetița asta care nu știe să spună bună ziua ? Așa da, Kaja. Bei o cafea, Torkild ?

— Mulțumesc, dar deja am băut. De altfel, mă grăbesc să ajung la gară.

— Asta-i bună ! Toată ziua trec trenuri. De fapt, nici nu mergeai spre gară. Mi se pare că te duceai la o cafenea să bei un whisky. Hai, stai jos !

— Poate te duci la vînătoare, zise Rose fără să-l privească, aranjînd panglica din părul lui Ningeborg. Erau primele cuvinte pe care i le adresa.

— Da. Și mai am niște drumuri de făcut înainte de a lua trenul.

Regretă imediat că spusese asta. Dacă hazardul vroia s-o întîlnească, și-ar da și viața pentru a rămîne să stea de vorbă cu ea. Era frumoasă și proaspătă ca o adolescentă, în taiorul ei gri și cu toca albă așezată cochet pe părul auriu.

— Ei, și ce-i cu asta ? Dacă pierzi trenul ăsta iei un altul și gata ! Nopțile sînt lungi acum. Numai dacă nu ai un motiv special să nu renunți la vînătoare... Nu cumva ai o păstoriță acolo în munți unde te duci tu să vînezi și căreia i-ai promis să-i înveselești duminica ? !

Torkild nu se deranjă să-i răspundă.

— Oare există o asemenea păstoriță ? Rose, tu știi ceva ? glumi în continuare Betzy.

— Te rog, ajunge, Betzy ! Nu întrece măsura !

— Torkild ! exclamă Rose speriată.

O bucurie fără seamăn îi inundă sufletul. Exclamația lui Rose la tonul lui violent față de Betzy dovedea cît de uniți erau încă. Instinctiv, văzîndu-l pe punctul de a-și ieși din fire, îi atrăsese atenția ca și cum ar mai fi fost soțul ei, ca și cum tot ceea ce se întîmplase de cînd o văzuse ultima oară în gara Lillestrom, în ziua în care-și luaseră rămas bun, nu fusese decît un vis urît. Știa că n-o să plece din această cofetărie și de aceea se duse, ca să mai cîștige timp, să cumpere niște bomboane. În urma sa auzi rîsul semnificativ al lui Betzy. Cumpără cîte o cutie de bomboane de ciocolată pentru fetițe și se întoarse la masă.

— Betzy, drept să-ți spun, tu nu prea dai atenție la ce vorbești. Fetițele tale cred că aud multe...

— Ei, sînt prea mici, n-au cum să înțeleagă. Gata, fetelor, terminați cu dulciurile ! Bomboanele o să le mîncați mai tîrziu. Ai auzit, Ningeborg ?

Kaja, cînd spui la revedere cuiva întinzi mîna dreaptă. Noi am plecat!

Rose se duse să plătească.

— Rose a făcut invitația, mai spuse Betzy. Apoi se ridică în toată masivitatea ei de femeie însărcinată. În această primăvară, cînd erau la modă pardesiele de tafta colorată, desigur al ei era cel mai albastru, cel mai bătător la ochi.

Torkild o ajută să-și urce copiii în tramvai. Se treziră singuri în mijlocul pieței Eger. Amîndoi aveau privirile ațintite în pămînt. Torkild spera din tot sufletul ca Rose să rupă tăcerea, dar cum nu se întîmplă acest lucru, se simți obligat să vorbească el primul:

— Unde locuiești, Rose?

— Am s-o iau pe aici. Locuiesc în cartierul Bogstadvejen.

— Pe strada asta? zise Torkild agățîndu-se cu desperare de acest început de conversație. Eu aș zice s-o iei mai degrabă pe strada Karl-Johan... Numerele încep de la gară, cred, nu-i așa?

— Nu știu. Ba da, mi se pare că ai dreptate... De fapt, vroiam să spun că o iau pe acolo pentru că e în pantă și se coboară mai ușor.

— Dar spre castel strada începe să urce...

Privirile lor se întîlniră și amîndoi izbucniră în rîs.

— Fie că urcăm sau coborîm, sper c-ai să-mi dai voie să te conduc cîțiva pași.

— Dacă-ți face plăcere... Dar n-ai să întîrzii?

— Am să iau alt tren. Nu mă grăbesc. Mă enerva Betzy cu vorbăria ei...

Urcară încet pe strada Karl-Johan, pe trotuarul străjuit de copaci.

— Astăzi nu te mai întorci la birou? întrebă Torkild.

— Nu mai lucrez acolo. De la întîi aprilie urmez un curs de gospodărie. Știi că niciodată nu mi-a plăcut munca de birou. Mi-aș fi dorit să fac o școală sanitară pentru ca, mai tîrziu, să pot conduce un orfelinat sau un azil de bătrîni. Dar depășisem vîrsta și mi-ar fi luat și prea mult timp... În plus,

ar fi fost puțin probabil să obțin o slujbă pe placul meu. Dar, în orice caz, vroiam un serviciu care să mă intereseze și atunci am ales arta culinară. Am să dau un examen care să-mi asigure un post de profesor de gospodărie într-un liceu. S-ar putea să găsesc un post de administrator sau de guvernantă.

Torkild înțelese că ea luase, probabil, această hotărîre imediat după pronunțarea divorțului. Acum, cînd se plimbau unul lîngă altul, lui Torkild i se părea divorțul lor ciudat și neverosimil.

— Uneori mă gîndesc chiar să mă specializez în artă culinară, adăugă Rose rîzînd ușor.

Torkild rîse și el :

— Ce-ar spune mama ta de aceste intenții ?

— Să știi că mama nu era deloc snoabă. Poate părea așa din cînd în cînd, influențată puțin de tata. El era un snob pentru că și familia lui era astfel.

— Te mai vezi cu familia lui ?

— Nu, deloc.

Ajunseră în parcul castelului și o luară pe o alee laterală. Văzînd o bancă mai retrasă, Torkild întrebă :

— N-ai vrea să stăm puțin aici ?

Rose se așeză. Torkild luă loc lîngă ea și începu să deseneze pe pămînt cu vîrful bastonului. Un timp nu scoaseră nici o vorbă. Amîndoi fixau vîrful bastonului care trasa linii curbe sau drepte pe nisip.

Deodată Rose întrebă :

— Copilul lui Doris e la tine, nu-i așa ?

— Da. Ai aflat ?

— Da, zise ea ezitînd puțin. M-am întîlnit cu Helsing într-o zi și mi-a povestit că nepotul tău e la tine. Apoi am înțeles dintr-o scrisoare pe care am primit-o iarna trecută de la mătușa mea, Bera, că Doris... avea un copil.

— Credeam că nu se prea știu toate astea...

— Îl iubești pe băiețel ? întrebă Rose aproape în șoaptă. E drăguț ?

— Da, e tare frumușel. Îți închipui că-l iubesc !

— Cît are acum ?

— Săptămîna trecută a împlinit un an.

— Cum îl cheamă ?

— Ivar. Aș fi vrut să aibă un alt nume, dar asta nu are importanță.

— Mai povestește-mi despre el, spuse Rose. Cum ți-ai organizat viața ? Helsing mi-a spus că locuiești la doamna Stranden.

— Da. M-am mutat acolo cînd m-am întors de la munte. Mai tîrziu, cînd am adus copilul, doamna Stranden l-a acceptat cu condiția să aduc o bonă care să aibă grijă de el. Acum bona face aproape toată treaba din casă, iar doamna Stranden se ocupă de copil. Îl răsfață foarte tare.

— A început să meargă ? Vorbește ?

— Încearcă să meargă împingînd scaunele prin casă, dar nu vorbește ; scoate doar niște sunete. Doamna Stranden pretinde că Ivar spune „tata" cînd mă vede, dar, drept să-ți spun, eu nu aud decît „na-na" și asta o spune și pentru altceva.

— Doamna Stranden crede că este băiatul tău ?

— Da, fără îndoială. Știi, doamna Stranden are multe calități, dar e tare guralivă. Eu nu i-am dat nici o explicație în legătură cu acest copil. El seamănă mult cu Doris, deci și cu mine.

— Cred că au avut ce bîrfi oamenii... Poate au crezut că din cauza asta am divorțat... În vocea ei se simțea o mînie reținută.

— Probabil. Te deranjează ?

— Da, răspunse ea dur, apoi adăugă puțin mai calmă : De fapt, mă indignează. Știi că întotdeauna am considerat adulterul cel mai mîrșav și oribil lucru din cîte pot exista. Și oamenii să creadă așa ceva despre tine...

— Sigur că nu-mi place să se creadă că te-am înșelat. Dar nu-i mai bine ca Doris să se odihnească în pace ?

— Are părul negru, dacă zici că-ți seamănă.

— Acum îl are blond, dar precis se va închide. Seamănă cu noi la ochi, la frunte... Are aerul familiei.

— I-au ieșit dințișorii ? Cîți are ?

— Asta chiar că nu știu, zise el rîzînd, dar are cîțiva. Apoi adăugă întorcînd capul : Dacă vrei, poți să vii să-l vezi într-o zi... Urmă o scurtă tăcere.

Torkild reluă : Poți veni dimineața, cînd nu sînt eu acasă.

— N-aș putea veni cînd ești și tu acasă ?

— Ba da, dacă vrei.

— Cînd ți-am scris, după moartea lui Doris, zise Rose în șoaptă, nu vroiam să-ți spun direct, dar mă gîndeam că poate ai să înțelegi c-aș fi fericită să te văd. Atît de mult aș fi vrut să fac ceva pentru tine... Dar nu știu dacă aș fi reușit.

— Într-adevăr, nu m-ar fi putut consola nimeni.

— A fost tare nefericită, nu-i așa ?

— Cred că bănuiești că nu era nimic adevărat din tot ce ne scria ea. De fapt, noi ne-am cam dat seama, îți amintești ? Așa cum a fost și cu plecarea la Paris. Dar m-am prefăcut că o cred, n-am căutat să aflu adevărul. Ar fi trebuit să-mi închipui că are nevoie de ajutorul meu, dar n-am făcut nimic pentru ea, așa cum n-am făcut niciodată.

— Da, și eu am avut impresia că ne ascunde ceva ; asta aș fi vrut să-ți spun, fiindcă direct sau indirect, am și eu o parte de vină. De fapt, eu am cea mai mare parte de vină...

Torkild clătină din cap :

— Nu, Rose, eu sînt vinovat. Cînd simți că ai un lucru de făcut trebuie să-l faci și să-ți asumi toată răspunderea. Și nu ești mai puțin vinovat prin faptul că mai există cineva care ar fi putut acționa alături de tine.

— Crezi c-ai fi putut face ceva ? Ai fi putut schimba soarta lui Doris ?

— Poate că n-aș fi reușit, dar nu asta contează. Trebuie să-ți faci datoria indiferent de reușita demersului tău. După o clipă, Torkild continuă : Trebuie să-ți explic ceva : moartea lui Doris și tot ce mi s-a dezvăluit atunci au determinat acțiunile mele pentru a grăbi pronunțarea divorțului. Pe de o parte găseam că noi, adică eu și familia mea, sîntem incapabili să convietuim cu niște oameni sănătoși și normali ; pe de altă parte, am făcut-o pentru copil, deoarece mă gîndeam, așa cum ți-am spus, că e mai bine să treacă drept fiul meu. Dar am făcut-o mai ales fiindcă socoteam că, după cele

întîmplate, totul se sfîrșise între noi. Dar dacă nu intervenea moartea lui Doris n-aș fi întreprins nimic. Îmi spuneam că grăbind divorțul te-ai fi simțit jignită. Așa să fi fost?

Chipul ei se crispă puțin, apoi îl privi în ochi și-i răspunse simplu:

— Da.

Se ridicară de pe bancă, iar el o întrebă șovăind:

— Pot să te mai însoțesc puțin?

Rose făcu un gest afirmativ.

Cît traversară cartierul Homansby, ceva mai puternic decît ei îi oprea să vorbească.

Pe bulevardul Bogstad, în fața unei căsuțe de lemn cu două etaje, Rose încetini pașii:

— Aici locuiesc.

Torkild întrebă cu glas gîtuit:

— Nu vrei să te mai plimbi?

— Ba da.

Rose își stăpînea cu greu emoția. Începu să pună întrebări la care nici nu mai aștepta răspunsul: ce fac prietenii de altădată, cine locuiește în fosta lor casă, ce mai fac soții Lied, dar farmacistul și soția sa... El răspundea absent întrebărilor ei, dar în vocile lor se deslușeau ezitări care nu aveau nici o legătură cu subiectul conversației.

Cînd ajunseră la biserica Vestre-Aker și o luară spre Sogn epuizaseră și acest subiect de conversație.

Cerul acoperit de nori alburii părea mai înalt deasupra dealurilor vinete; pîlcurile de arbori desfrunziți căpătaseră nuanțe albăstrii; ici și colo, cîte un stejar bătrîn își mai păstrase frunzele îngălbenite din toamnă; pe cîțiva arbuști mugurii se pregăteau să întîmpine primăvara. Vastele terenuri cultivate care se întindeau pînă la poalele colinelor împădurite etalau un verde crud, căci primăvara venise cam tîrziu anul acesta.

Drumul spre Sogn se întindea ca o panglică nisipie printre casele satului și, după zeci de curbe armonioase, se pierdea în depărtare, lîngă ferma veche din marginea pădurii. Drumul fermecat și pustiu acum era mereu acolo, așteptînd, ca în toți anii,

tinerii care, în serile de primăvară, veneau singuri sau perechi, purtînd povara singurătății sau imboldul dorinței ; pentru ei, drumul era mereu acolo, printre ogoarele înverzite, drum pustiu și nesfîrșit, pierdut în întunecimea pădurii.

Ajunși la bătrînul stejar de unde începe urcușul, părăsiră drumul și o apucară pe poteca de peste cîmpuri care ducea la Gaustad.

— Nici nu știu de cîți ani n-am mai fost pe aici, zise Torkild.

— Nici eu n-am mai fost.

Amîndoi se gîndeau că totul era altfel de cum fusese înainte. Panta abruptă dinspre rîu li se păru mai ușoară ; rîul nu era decît un pîrîiaș. Locul pe unde se trecea prin apă li se păruse cîndva plin de primejdii ; în seara asta călcau pe pietrele mari și treceau vadul fără ca măcar să-și ude încălțămintea. Dar covorul de anemone, această revărsare de flori albe, înstelate, pe care le smulgeau cu amîndouă mîinile pentru a le duce acasă, unde era ? Văzură risipite printre trunchiurile verzui ale arinilor cîteva tufe de anemone care înveseleau povîrnișul, dar la picioarele lor nu mai era un covor înflorat, ci doar un drumeag ce cîștiga mereu teren, acoperindu-se de smocuri răzlețe de iarbă, cioburi și hîrtii îngălbenite.

— Și totuși e frumos, remarcă Torkild.

— Da. Totuși e frumos...

Mai merseră puțin, apoi el zise :

— Rose, aș vrea să te întreb... Nu știu cum te numești acum. N-am vrut să aflu de la alții, înțelegi ?

— Mi se spune doamna Christiansen. Te supără ?

— Nu, dar mă gîndeam că Wegner e mai frumos. Christiansen e un nume obișnuit.

— Am să păstrez numele tău, dacă-mi dai voie. Și continuă pe nerăsuflate : Rose Wegner a fost, iar Rose Christiansen este acum în fața ta.

— Ce vrei să spui ? întrebă el, și vocea lui trăda o mare neliniște.

— Vreau să spun că anii petrecuți lîngă tine m-au schimbat. Am observat și în jurul meu că o fe-

meie se transformă sub influența bărbatului de lîngă ea ; devine o creație a lui. Cînd simte că un bărbat nu poate s-o facă să dea ce-i mai bun în ea, atunci se dăruiește unui alt țel, știind că destinul ei e pecetluit.

— Dar tu, Rose ?

— Eu am greșit total : m-am aruncat orbește într-o căsătorie, sătulă de prea multă așteptare, cum fac de obicei majoritatea femeilor ; urmează apoi degradarea... Și mie mi s-ar fi întîmplat la fel dacă n-ai fi vegheat tu fără încetare. Tu vedeai întotdeauna clar cînd mă forțam să-ți fiu pe plac și nu mă lăsai să mă folosesc de aceste contrafaceri ale dragostei ; îmi arătai întotdeauna ce este dragostea adevărată, iar eu, nefericita, am înțeles acest lucru mult prea tîrziu. Nu eram decît un mugure, un mugure tare și verde. Datorită ție mi-am păstrat ființa nealterată și acum mă simt în stare să devin mai bună, mai generoasă, mai femeie, chiar mai mult decît mă așteptam și mai fericită decît merit. De aceea te rog să-mi dai voie să păstrez numele tău. Dar ce faci, Torkild, plîngi ? Și Rose puse mîna pe brațul lui, iar cînd el o strînse la pieptul său, începu să plîngă în hohote.

Torkild înțelese că abia acum i se dăruise cu adevărat.

Cît rămaseră îmbrățișați, hohotele ei nu mai conteneau. Torkild nu-i cunoștea acest plîns. Printre suspine se putea distinge :

— Cum de mă mai iubești ? Cum de m-ai iubit mereu ?

— Te iubesc ! Te iubesc ! veni, ca un ecou, răspunsul.

— Ai fost întotdeauna atît de bun cu mine... poate de aceea mă mai iubești. Datorită bunătății tale am devenit o altă femeie. Nu înțeleg cum de a dăinuit dragostea ta, cum de n-am reușit s-o distrug.

— Te iubesc... Spune-mi și tu că mă iubești...

— Da, te iubesc, Torkild ! Se lipi din nou de pieptul lui. Acum pot și eu să-ți spun „te iubesc". Să nu te mai îndoiești de dragostea mea.

Mergeau ținîndu-se de mînă, de-a lungul vîlcelelor.

— Știam că te iubesc chiar înainte de a pleca de la tine, dar nu îndrăzneam să-ți spun. Poate că nu eram sigură. Tot timpul cît am stat despărțiți n-am încetat să sper că mă vei chema înapoi. Cînd s-a pronunțat divorțul și am semnat „Rose Christiansen" actul acela care ne despărțea pentru totdeauna, atunci am simțit că devenisem, în sfîrșit, soția ta. Am hotărît să-mi găsesc o ocupație de care să mă achit așa cum trebuie, și să devin, fiindcă îți aparțineam pe veci, o ființă bună, capabilă, fidelă și utilă.

— Ai suferit mult? întrebă el încet.

— Mi-a fost teribil de dor... De cîte ori nu m-am trezit, nopți la rînd, plîngînd și chemîndu-te! Dar nu eram chiar nefericită: știam că te iubesc și că acesta era un dar pe care nu-l meritam. Ți-aduci aminte ce ți-am spus într-o zi? Că pentru a iubi un bărbat trebuie să mă simt a lui, să fiu ca un inel pe degetul lui, pe care să-l poarte sau să-l scoată, ca apoi să uite de el, dar eu să rămîn în continuare a lui. Așa mă simt eu acum... acum sînt a ta.

— Ai crezut că aș putea să te uit?

— Nu, dar nu-mi închipuiam că ai să mă crezi.

Își continuară drumul; se lăsase întunericul.

— Rămînem împreună noaptea asta? șopti el.

— Da. Vrei să vin la tine? întrebă ea ghemuindu-se la pieptul lui.

Dar Torkild spuse deodată:

— Ar trebui să mîncăm ceva și chiar să ne grăbim. Acești imbecili au schimbat orarul și ultimul tren pleacă la miezul nopții. La nevoie putem găsi o cameră în oraș pentru noaptea asta.

— Nu, replică ea. Mergem la tine.

Coborîră în oraș fără să se grăbească.

— Adesea mi se părea că nu voi putea să persist în hotărîrea pe care o luasem, șopti el, deși îmi dădeam seama că nu greșisem cînd am hotărît să ne despărțim, întrucît viața noastră conjugală nu era așa cum ar fi trebuit să fie. Dar cînd mă gîn-

deam la clipele în care mi se păruse că sîntem fericiți, cînd ne dăruiam unul celuilalt, cînd simțeam aceeași plenitudine...

Rose mergea cu capul plecat.

— Mai ții minte ultima noastră noapte... cînd m-ai luat cu forța ?

Torkild răspunse aproape în șoaptă :

— Îmi spuneam că n-ar fi trebuit să se întîmple, dar nu-mi părea rău. De fiecare dată cînd mă gîndeam la noaptea aceea simțeam o bucurie sălbatică pe care n-o puteam stăpîni.

— Bucuria aceasta ar fi trebuit să ne-o dăruim unul celuilalt. Așa ar fi fost firesc, deoarece eram tineri și nestăpîniți. Uneori mi se părea că această bucurie era dragoste, dar cel mai adesea, scormonind în adîncul sufletului meu, descopeream că de fapt era altceva, și atunci mînia și rușinea mea se revărsau asupra ta. Pe atunci nu te iubeam, deoarece simțeam că tu mă iubești cu adevărat, iar eu mă mulțumeam să mă las pradă pornirilor mele.

— Nu vorbi așa ! protestă el cu voce îndurerată.

— Chiar așa era, Torkild. Totdeauna am crezut că animalul care zace în orice individ e ceva hidos și brutal. Nu știam că la anumiți oameni poate fi un pisoi care se joacă fără să știe cu ce se joacă, și care sfîșie și zgîrie pînă la sînge, doar pentru a se distra. Acesta e lucrul cel mai primejdios, pentru că animalul e drăguț și nostim, dar și iresponsabil. În noaptea aceea am înțeles că dragostea unui om este lucrul cel mai serios din cîte pot exista...

— Trebuie să urc să-mi iau cîteva lucruri, spuse ea cînd ajunseră în fața casei unde locuia. Am să-i spun proprietăresei că voi lipsi cîteva zile.

Torkild o însoți. Rose avea două cămăruțe la mansardă. El rămase în prima cameră, în timp ce Rose își pregătea valiza. Ferestrele care ajungeau aproape la nivelul podelei erau împodobite cu numeroase ghivece cu flori.

— În camera mea sînt cîțiva trandafiri de-ai tăi, strigă Torkild.

— Adevărat ? Care dintre ei ?

— Malmaison și Louise Odier.

— Trandafirii mei preferați ! exclamă ea fericită.

— Da, am ținut minte. De aceea nici nu i-am dat altcuiva.

Rose intră în camera în care era Torkild, îl sărută și-i spuse :

— Sînt gata de plecare.

Intrară într-o cafenea ca să bea în grabă un ceai, dar se luară cu vorba și trebuiră să alerge ca să prindă tramvaiul. După cîțiva metri, acesta se opri din cauza unei pene de electricitate. Torkild și Rose opriră un taxi.

— Mi-am adus aminte, spuse Torkild cînd treceră prin fața magazinului de bijuterii Tostrup. Le-am promis cîte un lănțișor de aur fetițelor lui Betzy.

— Și tu ? Pe mine m-a pus să le promit cîte o cruciuliță de aur.

— Betzy e o mamă prevăzătoare. Să-i ajute Dumnezeu ! Ce femeie de treabă !

— Torkild, potolește-te ! Ne vede lumea !

Traversară în goană sala de așteptare și se urcară într-un compartiment de clasa a doua. Peste un minut, conductorul deschise ușa și în tren urcară niște femei ce-și cărau coșurile grele și niște bărbați cu pipa în gură, ducînd saci în spate. Compartimentul era pentru fumători, iar trenul era arhiplin.

Torkild și Rose ieșiră pe culoar și se așezară lîngă un geam deschis. Aerul rece al nopții le răcorea obrajii încinși. Se țineau de mînă. Din cînd în cînd se priveau și se simțeau străbătuți de un fior.

— Ce mai fac cîinii tăi ? întrebă ea deodată.

— Rex a murit anul trecut. L-a călcat tramvaiul cînd venisem cu el în oraș. L-am dus la un veterinar ca să-i curme suferința, bietul animal !

— Ce trist ! Ți-aduci aminte cum se împrietenise cu mine ?

— Da. Acum am un ogar. E destul de mic încă, dar sînt sigur că n-o să mă facă de rîs. Lilletösa

are și ea pui. Deocamdată o țin închisă ca să nu se repeadă la Ivar, care e nebun după ea. Ți-aduci aminte că și pe tine te-a mușcat cînd a avut pui?

— Crezi că are să mă recunoască? întrebă Rose.

Cuvintele lor răsunau ca un cîntec.

Sosiră. În fața gării era aprins un singur felinar. Siluetele negre care coborîră din tren se risipiră în noapte. Torkild și Rose se îndreptară spre rîu, unde stivele de lemne străluceau în întuneric, răspîndind un miros proaspăt și acrișor.

— Torkild, ce-o să spună doamna Stranden mîine dimineață? Nu mai sîntem căsătoriți.

— Oh, doamna Stranden — spuse Torkild zîmbind — e de părere că odată căsătorit rămîi căsătorit pentru totdeauna, orice ar spune oamenii din ziua de azi.

Trecură podul și o apucară pe drumeagul dintre rîu și uzină, unde așchiile de fier ruginit scîrțîiau sub pașii lor.

— De cîte ori m-am gîndit la zgomotul ăsta! spuse Rose în șoaptă, ghemuindu-se la pieptul lui. Nu-mi vine să cred că m-am întors acasă.

O dată ce se obișnuiră cu întunericul, pădurea li se păru mai plină de lumină. Cerul strălucea peste vîrfurile brazilor și se reflecta în rîul ce șerpuia în spatele micilor arini de pe marginea drumului. Mirosea a proaspăt, a primăvară, a pămînt reavăn, a iarbă abia încolțită și a muguri ce se vor deschide.

În curînd vor ajunge la căsuța care apărea albă în noapte și ale cărei ferestre luminate păreau că dorm. Dependințele se profilau ca niște animale uriașe pe sub copacii bătrîni și golași din curte.

Rămaseră o clipă să privească drumul care se pierdea în pădure, spre fosta lor locuință.

Deasupra capetelor lor, foarte sus, se auzi un sunet nedefinit și straniu:

— Se întorc păsările călătoare!

Îmbrățișați, ridicară ochii spre cerul acoperit de nori vătuiți prin care nu se vedea nimic.

Se îndreptară astfel îmbrățișați spre casă. Torkild deschise ușa de la vestibul, unde îi întîmpină mireasma trandafirilor... În timp ce-o ținea strîns lipită de el, Torkild spuse încercînd să-și ascundă emoția :

— Iată-ne din nou acasă !

SFÎRȘIT

Redactor : IOANA PASCU
Tehnoredactor : GABRIEL DANCIU

Coli de tipar : 17 ; Bun de tipar : 30.XII.1992
Format : 16/54x84. Apariție : 1993.

Tipărit la S. C. „UNIVERSUL“ S. A. — cd. 409

ISBN 973-9140-16-5

LEI 400

BIBLIOTECA GARAMOND